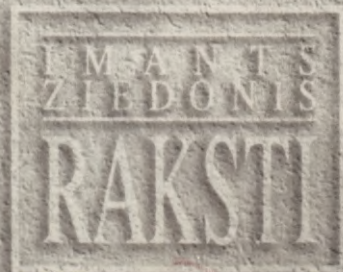

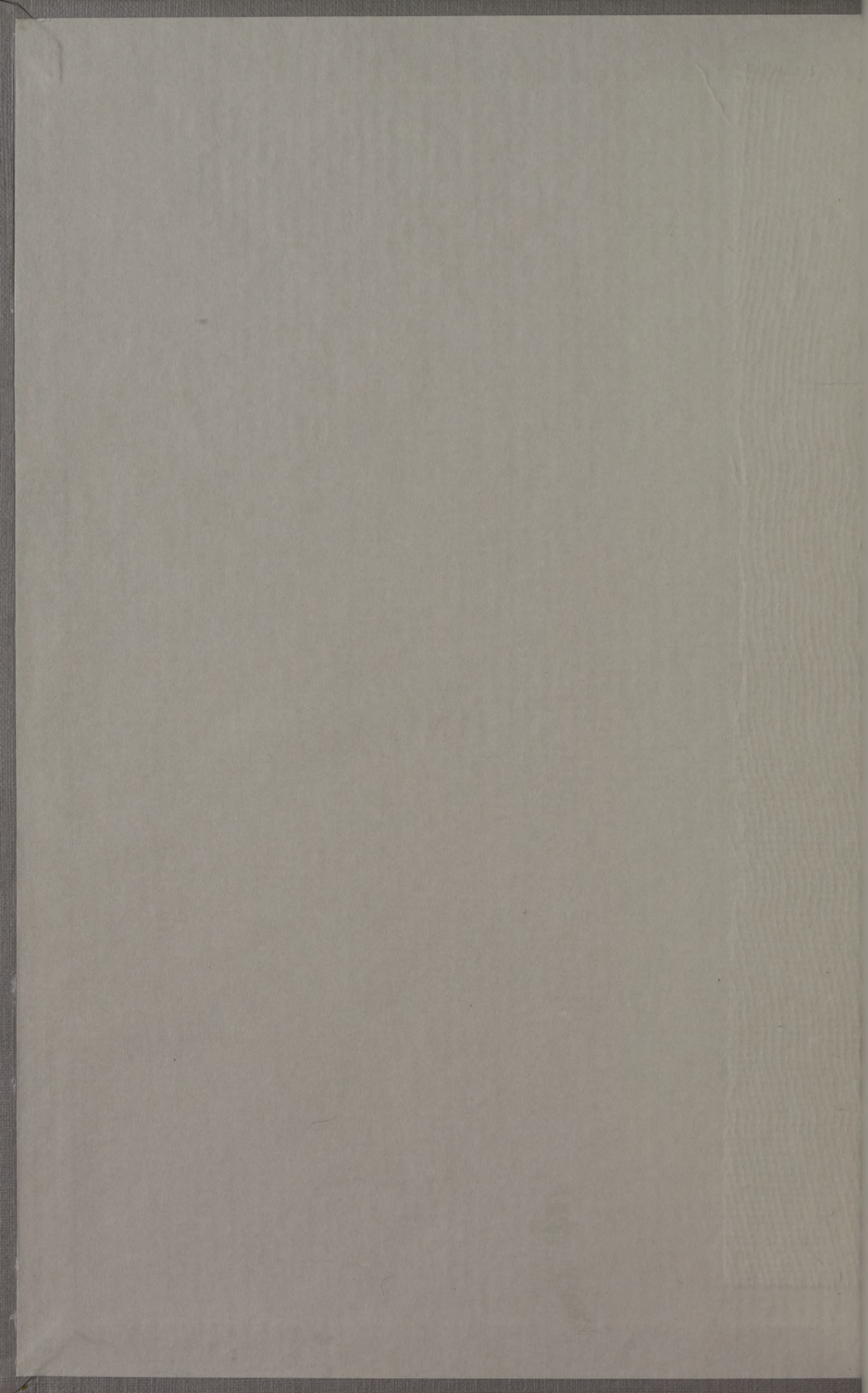
EPHĀNIJAS

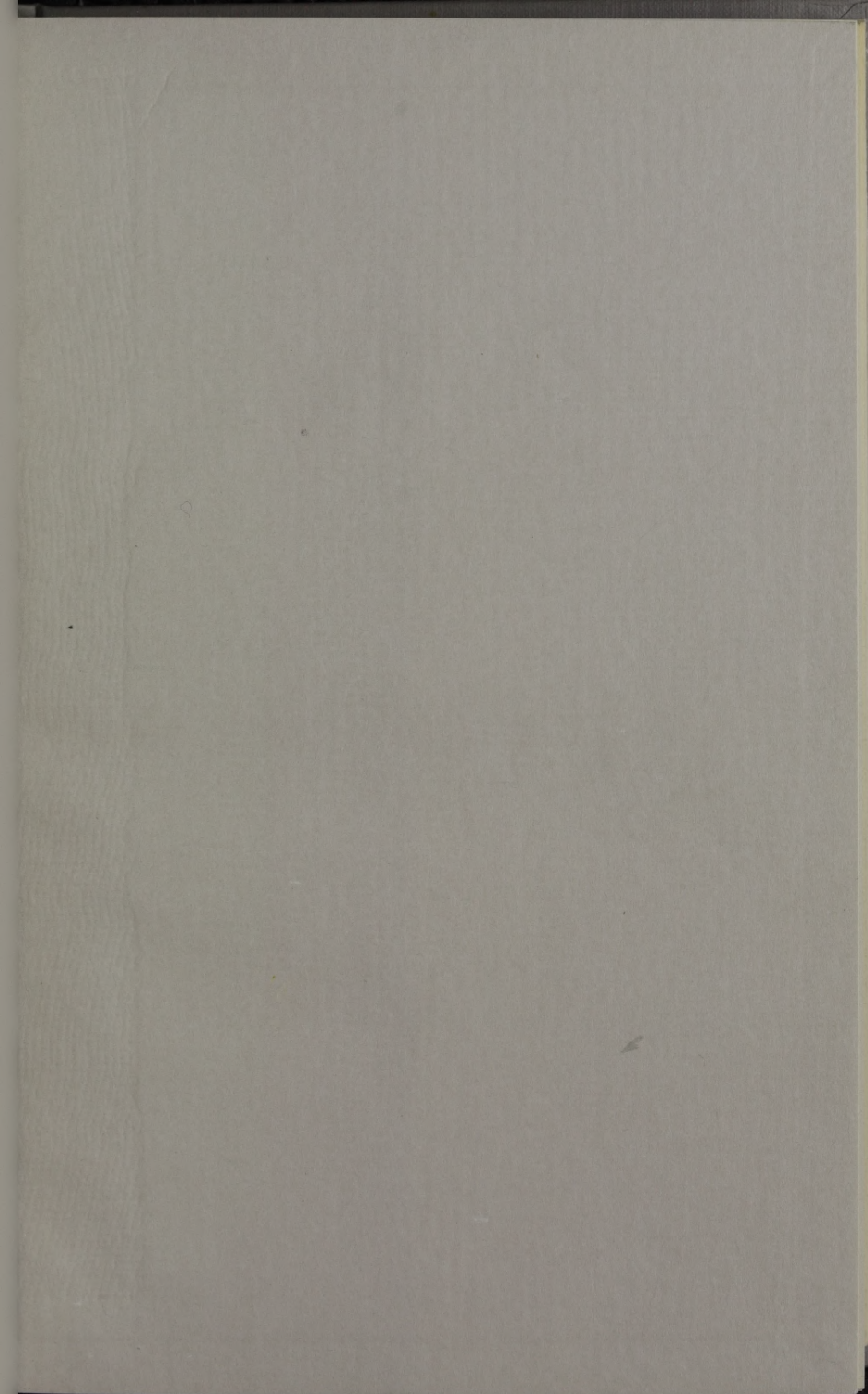

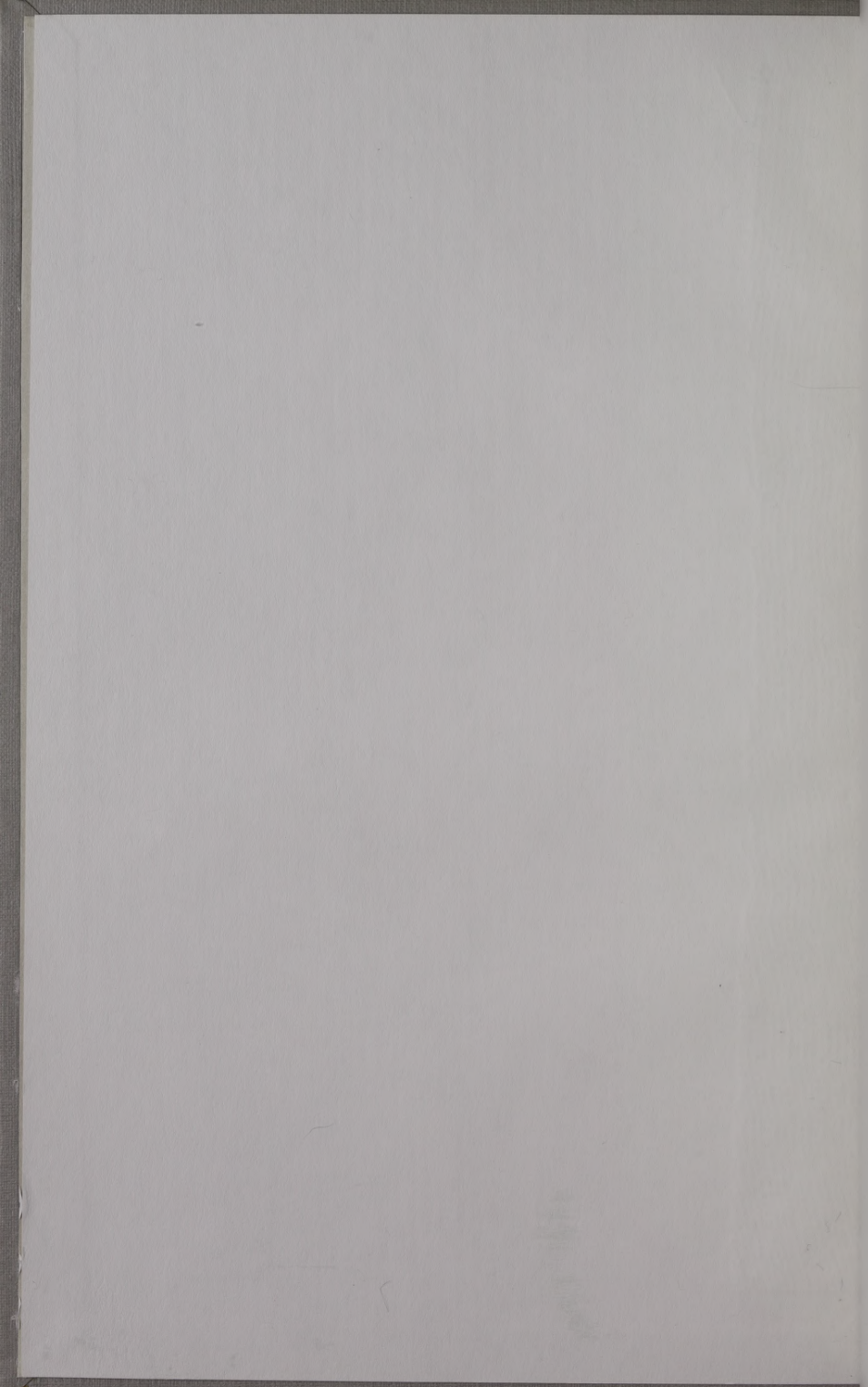
IMANTS ZIEDONIS

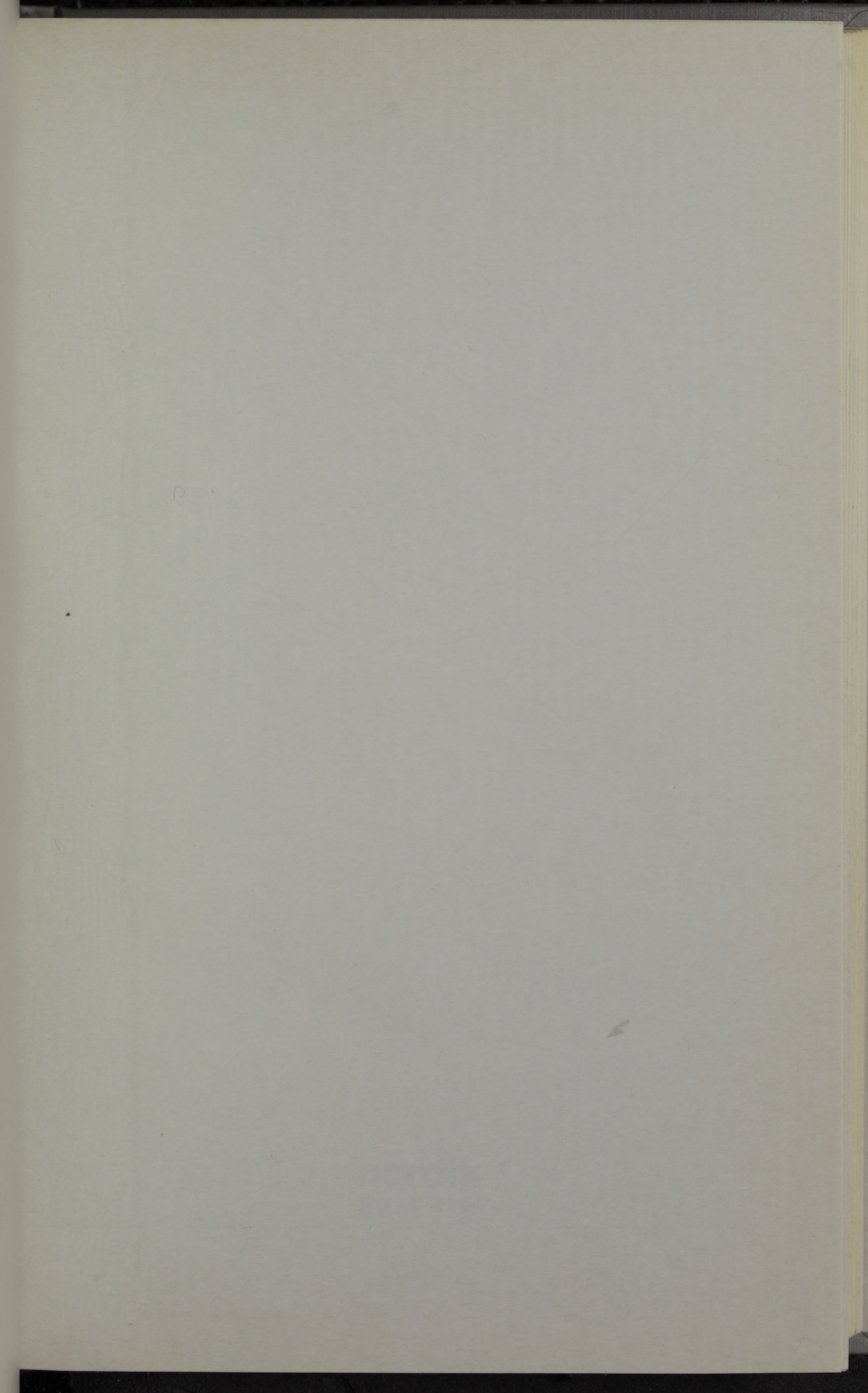

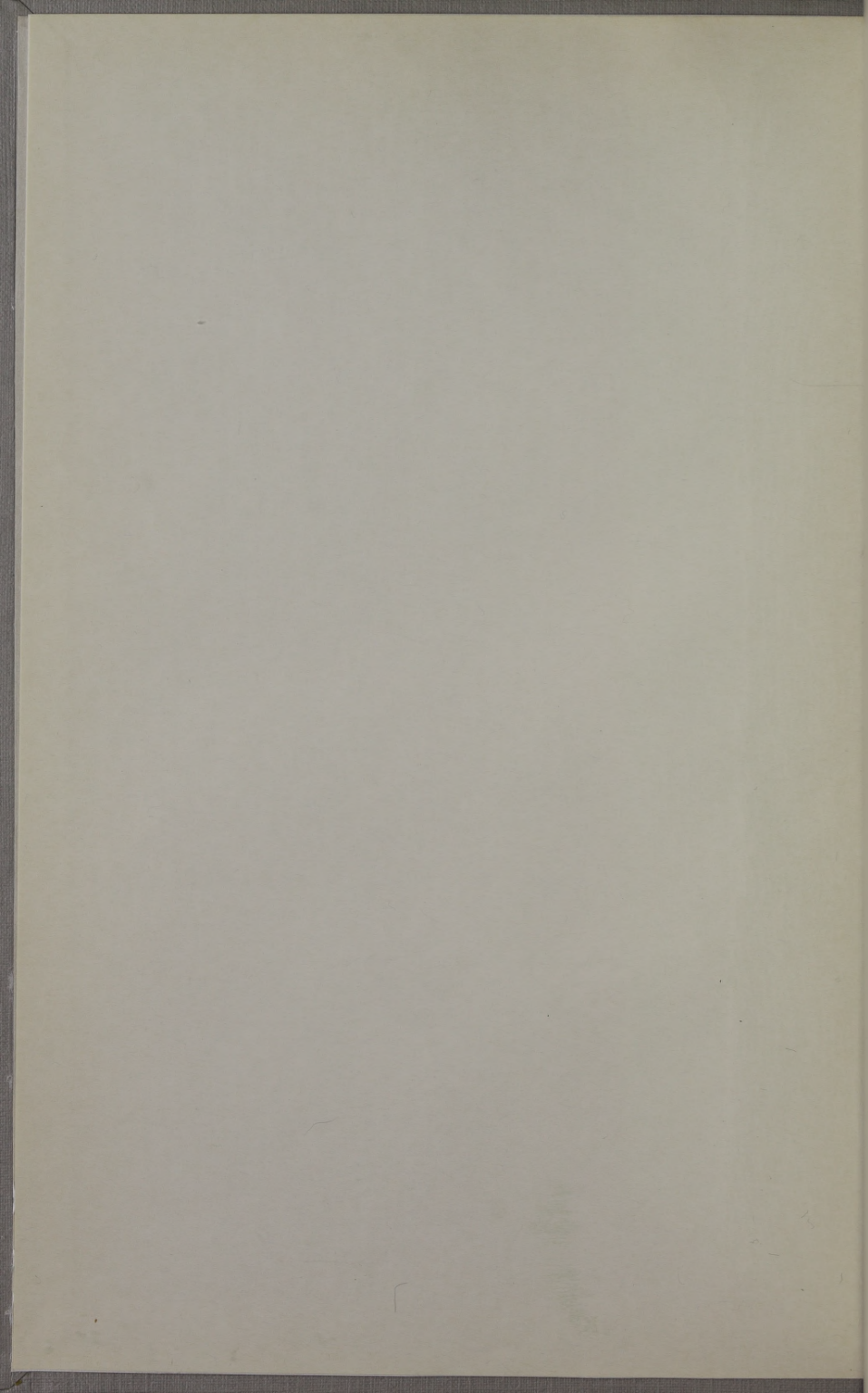
Frank Fisher

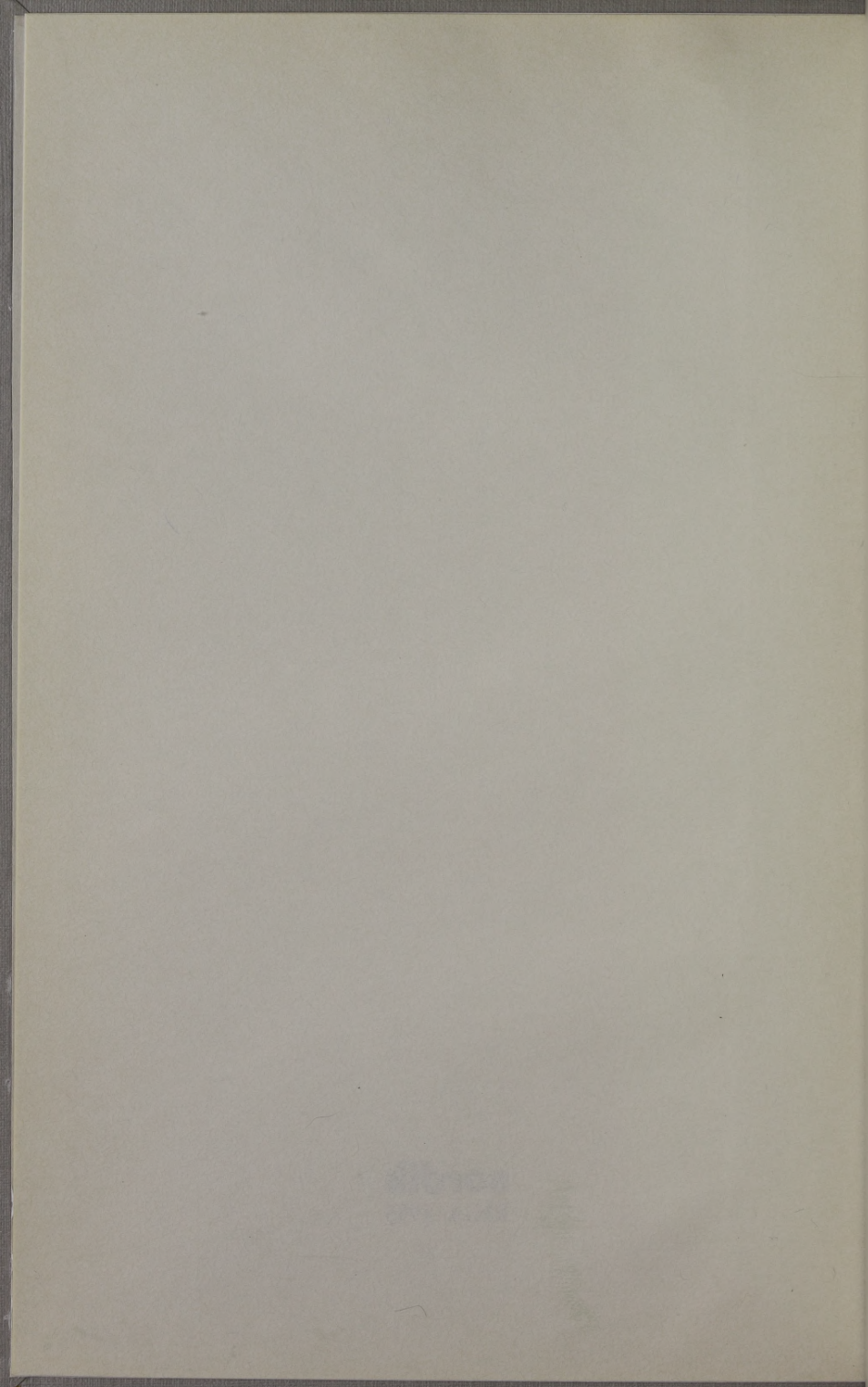

nordik
RĪGA 1995

RAKSTI TIEK IZDOTI
AR ATKLĀTĀ SABIEDRISKĀ FONDA
"I. ZIEDOŅA RAKSTI" ATBALSTU

IMANTS
ZIEDONIS

RAKSTI

12 SĒJUMOS

95-3

L-326

L

810

Paula Ziedis

RAKSTI

3. SĒJUMS

UDK-p 888.3 (081)
Zi 084

Latvijas Nacionālā
bibliotēka

95-44431-10
0300034098

ANDRAS KONSTES
sastādījums autora redakcijā

Galvenais redaktors
Dr. filol. JĀNIS ZĀLĪTIS

Redaktore
GUNA LEJASMEIERE
VIJA KAŅEPE

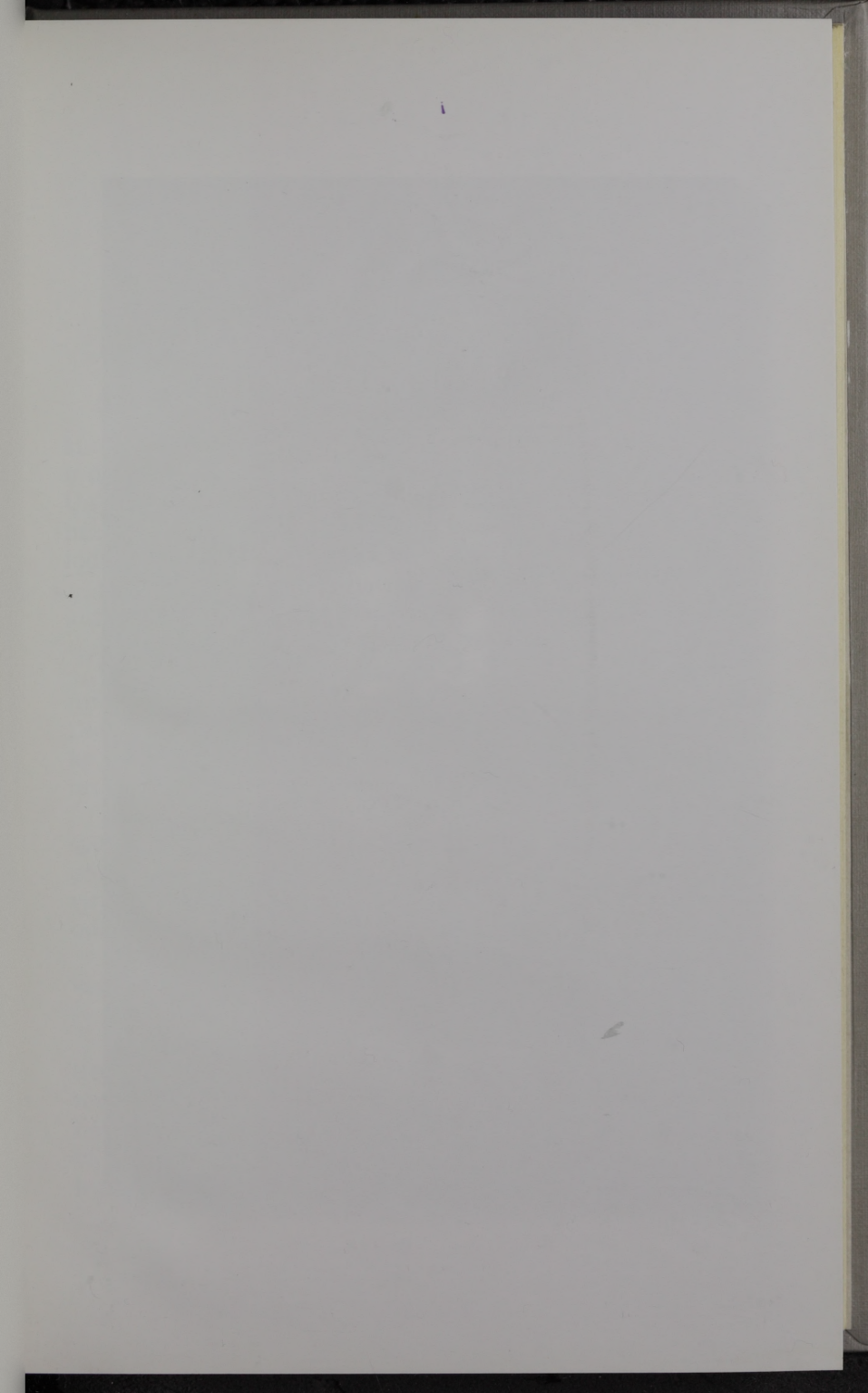
Mākslinieks
AIGARS OZOLIŅŠ

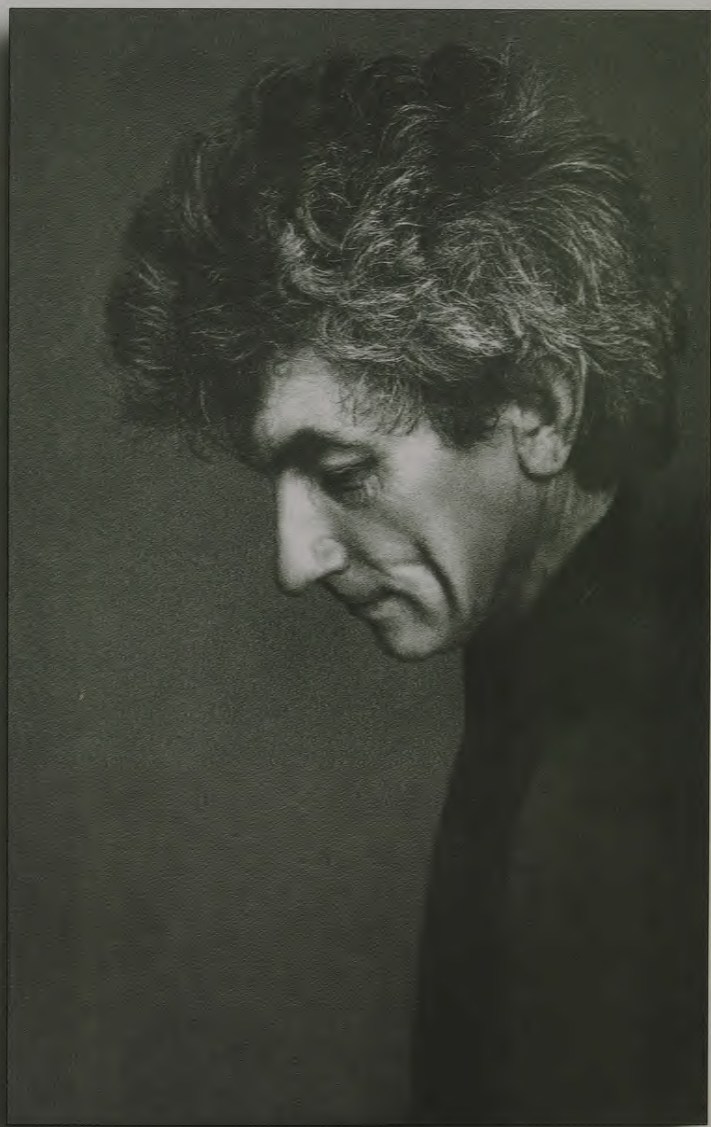
Fotomateriālu publicēšanai sagatavojis
GUNĀRS JANAITIS

ISBN 9984-510-37-9

© I. ZIEDONIS

© Izdevniecība NORDIK, 1995

AUTORA PRIEKŠVārds

Visu laiku liekas, ka lietas ir garlaicīgi sakārtotas. Par maz kustīgas, ierāvušās sevī. Pensionētā īstenība. Redzamā pasaule ir tik nemainīga un gatava, ka riebjas. Bet ciklops gan ir īsts! Un Kurbadis, ķēves dēls! Un rijās oktobrī — tie veļi. Un bezgalīgi mazā lodīte, kas ielikta bezgalīgi, bezgalīgi mazā lodītē — līdz bezgalībai mazumā. Tie — ir. Jā, tie ir gan!

Epifānijas rodas no garlaicības un apnicības. No aklības, kurluma, mēmuma un prastības ap mums.

Kad nepacietība un neiecietība sāk kliegt!

Tad vienu brīdi atklājas, ka esi dievabērns un tev ir rotaļas, kuras tu nez kāpēc neesi izmantojis. Ko darija Dievs, pirms viņš radīja cilvēku? Viņš radīja rotaļlietas, ar ko mums būs spēlēties. Viss dotais — tas ir mūsu priecīgai un gudrai spēlei dots.

Liels prieks un pārgalvība. Ka tu vari piedalīties šajā spēlē. Un piedzīvot un radīt brīnumus. Tūkstošiem pelēku odu sic visapkārt, bet apzeltī to vienu — un ap to sākas virpulis. Jo tu esi apzeltījis vienīgo pareizo. Un sākas zelta odu spirāle un vijas bezgalībā...

Dievišķīga jušana, ka tu vari veidot, saveidot, ievēidot, varbūt tas arī ir — radīt? Tu vēl nezini.

Tu arī nezini, vai tu maz to gribi zināt.

Tu (vēl) nezini, cik tās ir dievišķas, cik dēmoniskas lietas, tu to neatšķir, vienkārši — ir spēks, kas veido. Un tevi tas ieliksмо. Cilvēki dzīvo brīnumu pasaulē, pilnīgi nesaprotamā pasaulē! Plūst ar pilnīgi nesaprotamiem vilņiem, draudzējas ar neiedomājamām lietām! Un tas jau ir tas brīnumu brīnums — ka draudzējas! Tu esi mākslinieks:

tev ir dota spēja sadraudzināt! Pie tam — kopā nesaliekamās lietas. Un tomēr — sadraudzināt, panākt to, iespēt.

Ja tev nebūtu šī brīnuma — ieraudzīšanas prieka —, tad odi būtu tikai pelēki, cilvēki — garlaicīgi un notis — tikai rindā.

Tas varbūt iesākas ar Maksu un Moricu, ko vecāki — kāpēc? — pērk saviem bērniem nešauboties. Lai mātās pārgalvību? Tas varbūt turpinās ar Niči. Lai mātās pārdrošību! Šai dabas garu un gariņu pasaulē, šai dēmonu un dēmonisku spēku Visumā, uz šīs visādu sabiezinātu domu un iedomu tēlu pārpildītās Zemes, raugi, mēs neesam vienīgie. Jā, te esam mēs, cilvēki, bet viņi arī te ir — undīnes un salamandras, elfi un rūķi, kurus nežēlīgie troļļi spīdzina, trinot uz tecīlas tiem nost dibenus. Te ir vecās pils spoki un kompiūterspoki. Transcendence vairs nezina robežu, dzīvē ačgārmais ar jaunu uzskatienu kļūst loģiski patiens, bet dzīvē pareizais sašķobās, iešķobās vēl vienā jaunā dimensijā un kļūst problemātisks. Atbilžu vēl joprojām nav. Zvaigznes ir iznākušas pie tiltiem un gaida, kad tiks pāri. Un viss ir tik paradoksāli skaists! Pamostas baudkāre: tajā būt, tajā tikt iekšā un iziet cauri! Mākslinieka brīdis. Nav cita eksistences attaisnojuma kā vienīgi izbrīns. "Tatha!" "Tā!" "Re, kā!" "Rau!" Un ar to pilnīgi pietiek. Ne uz vienu jautājumu nav jāatbild. Un tu arī nezinātu, ko atbildēt. Eksistence neprasa (vēl) pēc jēgas, nenomokās ar kāpēcību. Jo kāpēcības (vēl? vairs?) nav. Tāpat kā nav tāpēcības. Ir tikai žilbinoši sprādzieni, mirkļa gaismas, kas priecē sirdi un kas tiek draudzīgi pārtulkoti cilvēku valodā.

Mazas, priecīgas katastrofas, dažu vulkānu bojāeja, siki, kosmiski infarkti un dažu mūmiju atmošanās. Varbūt tās informācijas atmošanās, kas ielikta tajā dezoksiribonukleīnskābes vienīgajā izdzīvojušajā molekulā mumificētajā faraonā.

Var būt, ka tie ir arī trāpījumi kādā negāciju perēklī, kādu mīnuspolu anihilizācija, varbūt. Iespējams, ka tas krikšķis, kas nokrikšķēja, nozīmē, ka vellam nolauzts rags. Bet tu (vēl) to nezini. Tu, tā darīdams, neesi par to domājis. Tevi vienkārši bija pārņēmusi neatvairāma piedzīvojumu kāre.

Epifānijas piedzimst eksistenciāli. Un tikai tad meklē sev vārdu, nosaukumu. Un tad kāds pasaka, ka tādus īsus

uzliesmojumus savā pelēkajā "Ulisā" Džeimss Džoiss esot dēvējis par epifānijām. Jādomā, ka ne jau aiz reliģioziem apsvērumiem. Bet varbūt tomēr — atklāsme, pat ja tā nav dievatklāsme, tomēr ir Dieva dota: cilvēciskais radījums, dievišķīgai ziņkārībai pasaulē laists, atkārtο mazos gājienos radīšanas brīnumu. Tie ir "dievadarbi". Maziņi. Jo caur cilvēku. Ja tā saprotam, tad jā — tad pats epifāniju žanrs ir reliģiozs. Jo reliģiozs ir pats sadraudzēšanas dzenulis un milestības gaidījums. Talants ir draudzības sūtnis.

Tajā laikā, kad man šīs pirmās miniatūras parādījās, šāds zināmā mērā sirreāls stils pastaigājās ārpus sociālistiskā reālisma rāmjiem. Ārzemju literatūras gudriniece Tamāra Zālite ieteica šos mazos gabaliņus nosaukt par epifānijām, un tā viņas "paslēpās" zem šī netveramā žanriskā nosaukuma. Tas bija nosaukums, kuru grūti "atmaskot" tā netveramības dēļ.

Startēts bija svaigi. Ne tikai Latvijā, bet arī Rietumos. Par to liecina atsauksmes, sevišķi Zviedrijas presē pēc "Epifāniju" iznākšanas zviedriski (Jura Kronberga tulkojumā). Šodien pēc modernisma un postmodernisma "lielā sprādziena" pasaules mākslās šīs epifānijas liekas jau parasta un pierasta bezizbrīna lieta. Un tomēr — vai brīnumi var būt pierasta lieta? Es te nerunāju tik daudz par savu paša smuko asti, bet par epifānisko asti vispār. Tāpat kā es nerunāju te par savas paša grāmatas brīnumpiepildītību, bet par epifāniju brīnumspēju kā tādu. Manas epifānijas ne tuvu nav tādā *capriccio* brīnišķībā, kā to žanra nosaukums paredz.

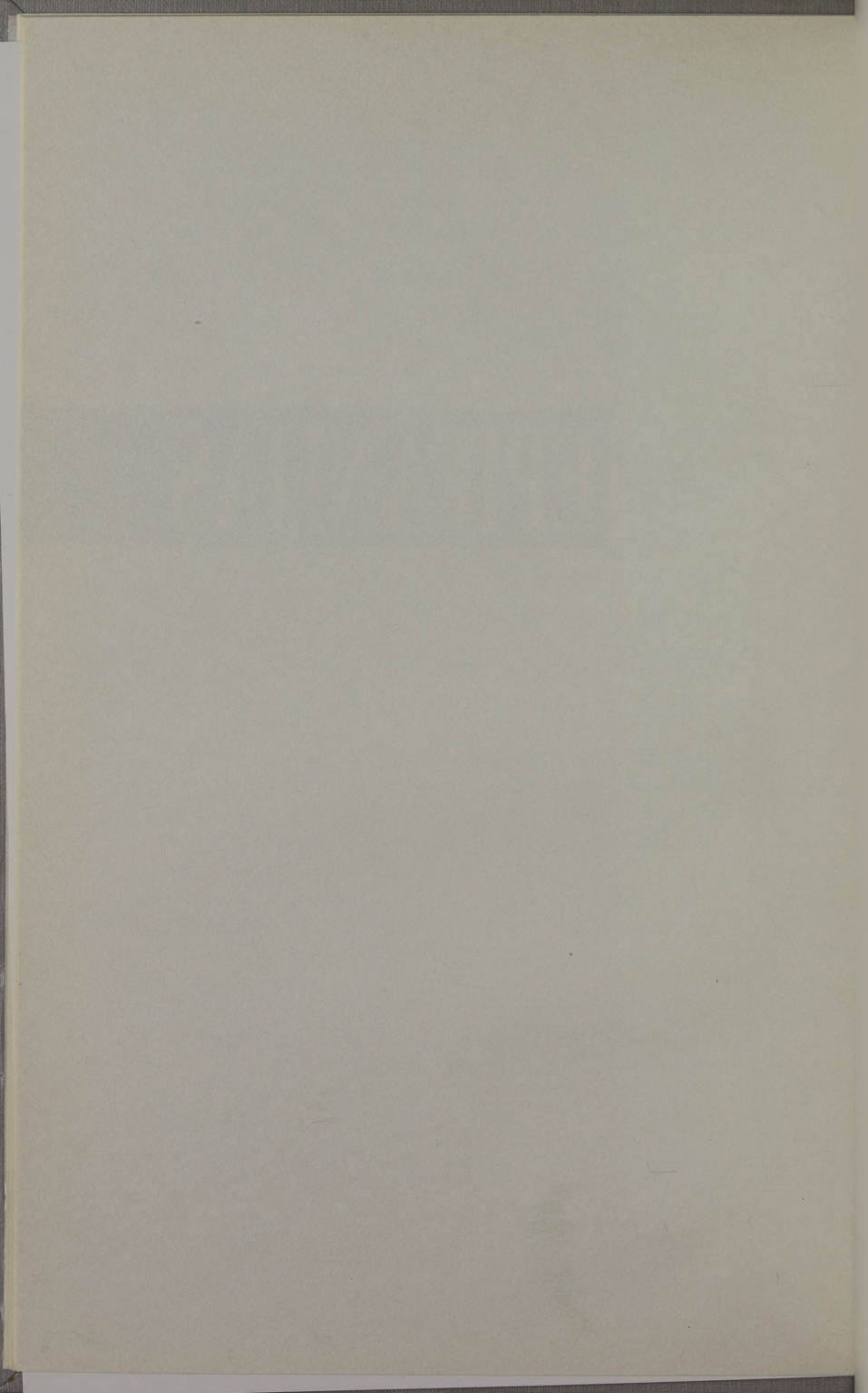
Bet, ja par komētu, pāvu un pūķu astēm runājam, tad vēl joprojām pastāv iespēja kaut ko piespraust jebkuram no dzīvnieciņiem, kas minēti Brēma enciklopēdijā, un mēs iegūsim jaunu, gaumīgu pasaules radījumu. Tikai jāzina, kurā sekundē šais gaismas gados un kurā Visuma zvaigznājā tas notiks — un kura dinozaura, amēbas vai supermeņa laikā. To zina tikai talants. Tas, kas katru mīļu brīdi teju, teju šeit var uzrasties. Berelis, Bumbieris vai Barenboims. Un tā — un šitā! Visnotaļ. Pārpārēm. Vispavisam.

Jaundubultos,

1995. gada janvārī

THE HISTORY OF THE
CITY OF BOSTON
FROM THE FIRST SETTLEMENT
TO THE PRESENT TIME
IN TWO VOLUMES
BY NATHANIEL BENTLEY
OF THE BARRISTER AT LAW
IN GREAT BRITAIN
AND OF THE COUNSELLOR AT LAW
IN MASSACHUSETTS
VOL. I.
BOSTON: PUBLISHED BY
J. B. BENTLEY, 1825.

EPIFĀNIJAS

Kritiķi saka: esejas tās neesot. Varbūt tās varēja saukt par kaprīzēm? Bet jēdzienu "kaprīzes" parasti vienādo ar jēdzienu "niķi". Nevaru atzīt, ka, rakstot šo grāmatu, būtu gribējis niķoties. Tā nonācu pie nosaukuma "Epifānijas". *Epiphaneia* ir grieķu vārds — atspīdēšana, atklāsmē. Epifānijas ir vēl literatūras vēsturē maz minēts žanrs, tie ir mazi impulsi, mazi uzliesmojumi, kuru gaismā daži brīži dzīvē izgaismojas sevišķi spilgti. Reizēm šie impulsi var likties pretrunīgi, reizēm, kā jau impulsi, tie tādi arī ir, bet visu grāmatas impulsu kopgājienš ir no piedzimšanas līdz jaunai piedzimšanai. Lai jūs nebaida vārds Nāve, lai jūs nebaida pašizcīņas smagums — uzvar piedzimšanas ritmi. Šo grāmatu mani pamudināja uzrakstīt latviešu tautasdziesmu gaišā, optimistiskā ritmika un šodienas sarežģītie, pat kibernetiskie sinhronizācijas un harmonijas meklējumi.

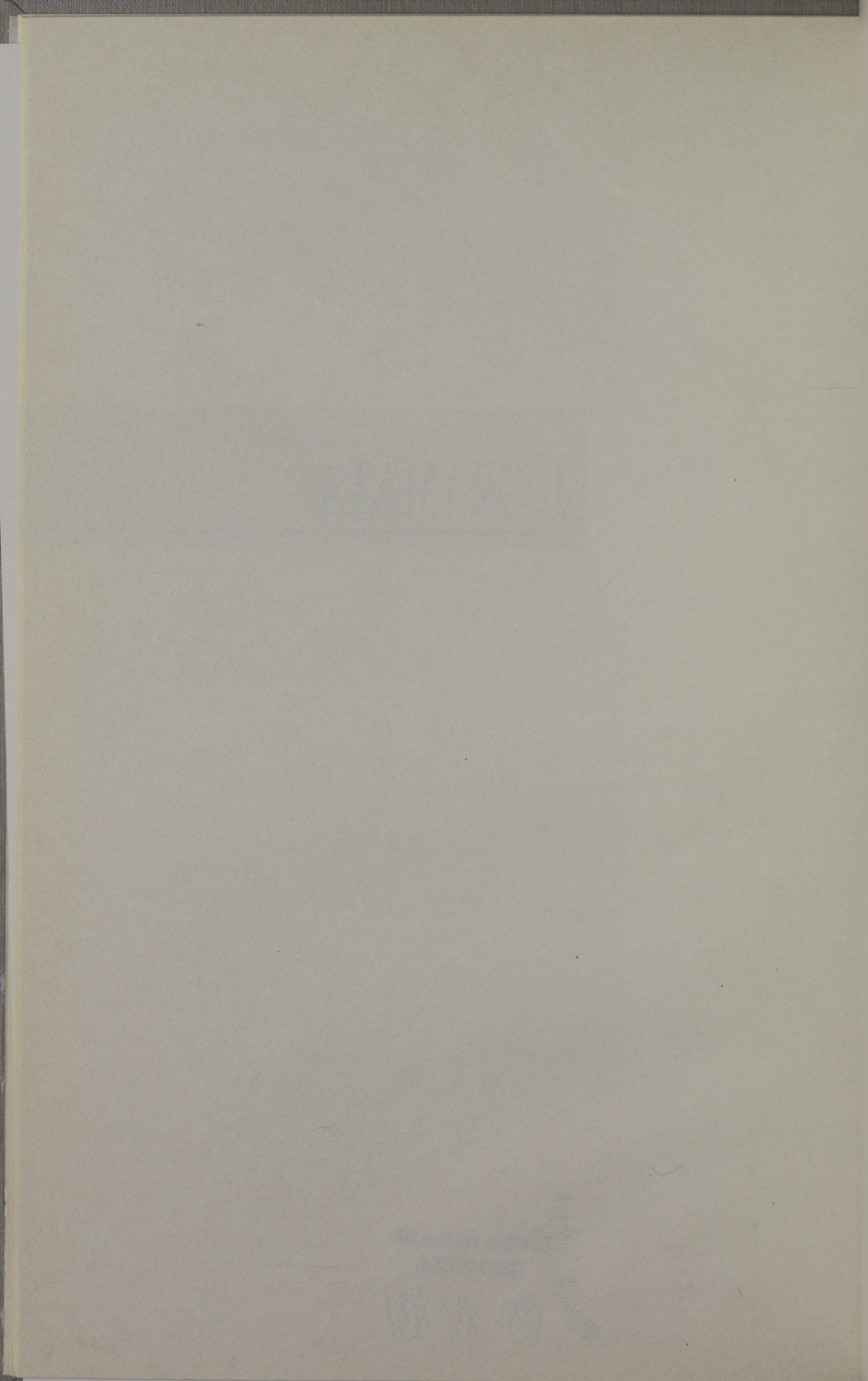
"...No mana viedokļa visinteresantākais pašorganizējošos sistēmu aspekts saistīts ar sistēmām, kas organizētas ritmā," saka Norberts Vīners, kibernetikas ciltstēvs. Šķietami primitīvs tautas ticējums saka: "Ja grib dabūt pelēkus kazlēnus, tad kaza jāved vakarā pie āža, ja baltus, tad rītā." Tad nu dariet, kā zināt!

Imants Ziedonis

1. GRĀMATA

Latvijas Nacionālā
BIBLIOTĒKA

95-14.431

Jašag apst gabaliņu no baltā
krūpiņa, tad mēs sapņam vīrus
lopu un dzīvnieku valodas.

Latviešu tautas ticējums

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is faint and mostly illegible due to fading and the texture of the paper. It appears to be a list or a series of notes, possibly related to a collection or inventory.

Ir ļoti agrs. Saule vēl nav atvērusi acis. Māte nav sākusī manu šūpuli šūpot. Tēvs vēl nav gājis zirgus kopt. Gul' apavi aizdurvē, sliekšņi un celiņi.

Grīdas dēļu šķirbās vēl gul' vakardiena. Viena nopūta dus trauku dvielī, un viens lamuvārds gruzd pavadā pelnos. Bet vakara miegs pārnāk rīta miegā, un pamostas cepure uz galda. Cepures mostas reizē ar gaiļiem. Ir ļoti agrs. Es jūtu, ka mani sveicina cepures uz vadža, un nu man ir jāiet.

Es nemaz vēl neesmu. Es nekad neesmu gājis, neesmu skāris durvju rokturus, neesmu dziedājis rīta rasā. Es pat neesmu redzējis sauli. Man teica, ka viņa lecot agri no rīta, starp trešajiem un ceturtajiem gaiļiem vai starp kādiem citiem gaiļiem, varbūt esmu sajaucis, bet tā stunda ir tuvu, jo vīri miegā ir pārstājuši krākt un sārtojas logu aizkari.

Es pārkāpju savu pirmo sliekšni, no kaut kā neatminama un nebijuša pāri sliekšnim rīta miglā — tā ir mana bērnība.

Saules vēl nekur nav, ir stipri drēgni, un celiņš ved miglā. Pirmo miglas baltumā es ieraugu aku. Tātad pirmais ceļš ved no sliekšņa uz aku. To es atcerēšos: pa kreisi pilādzis, un pa labi liepa, celiņš ir ciets, nostaigāts, zaļa zālite gar mālām, un cita ceļa vēl nav. To es atcerēšos.

Akā ir ūdens. Es pārliecos pāri malai, kaut kur dziļumā atspīd ūdens. Es saucu: — Ā! — Man atbild it kā dziedot — balss nāk atpakaļ kā no Melngaiļa kora. Pāri grodiem divains šūpulis. Šūpojas spainis. Kas ar viņu smel, ja te nav neviena cilvēka? Kam ir vajadzīgs šis ūdens tur dziļumā?

Un tad atveras istabas durvis, iznāk māte un saka: — Drīz lēks saule.

Un drīz tu būsi man dēls.

Uzvelciet baltu kreklu un rakstiet no rītiem!
Rakstiet jaunībā! Mīlestību līdz vecumam saglabā
retais. Uzvelciet baltu kreklu un rociēt zemi!
Uzvelciet baltu kreklu un notīriet kurpes savai
mātei!

Uzvelciet baltu kreklu, kad jums nav viesu!
Palieciēt viens! Priecājiēties par sevi! "Palicis viens,
es jutos bezgala satraukts, it kā pēkšņi iekļuvis
izcilu, slavenu, skaistu cilvēku sabiedrībā," sacīja
kāds gudrais.

Uzvelciet baltu kreklu un rakstiet jaunībai! Viņa
atnāk ar taureni bizē. Viņa ir soprāns vidusskolas
korī. Un viņai ir baltas kurpes. Kaut kas ir noticis.
Kaut kas ir noticis ar lazdām. Tu piesit, un lazdas
nokūp zelta putekļos. Vai agrāk arī tā bija?

Vai tu esi meties saules priekšā ceļos? Es,
skaistais tatārs, to darīju Aipetri virsotnē vējā un
sniegā, un blakus bija saule manas skaistās
tatārietes acīs. O, lielā saule, pateicies manam
tēvam un manai mātei, kas man deva mīlošu
sirdi! Pateicies viņas tēvam un mātei! Mums ir
siltas rokas, mēs atmodinājām viens otru, mēs
atsildījām viens otru, mēs kļuvām redzīgie.

Cik ilgi? Cik ilgi mēs būsim redzīgie? Kamēr
Grīgs nospēlēs Solveigas pasaku? Kamēr laši kāps
pret Amūras straumi, dzīsies Usūrijas strautes un
atstās zelta ikrus smiltīs?

Tev ir caurspīdīgi pirksti, es redzu tiem cauri
sauli un asiņu pulsēšanu. Sudraba laši un zelta
ikri ir tavās asinīs. Cik ilgi?

Uzvelciet baltu kreklu, kamēr jūs esat jauni! Un
rociēt zemi! Rociet zemi, kā neviens pirms jums to
nav racis! Pasaule ir siltuma izslāpusi. Bet mīlestību
līdz vecumam saglabā retais. Jums ir siltas rokas,
bet kādam ir nosalušas. Kurš kuram pieies pirmais?

...Apriet apkārt... Tas ir vienalga — apriet apkārt ziedam vai apkārt jūrai. Zieds ir tikpat liels kā jūra. Neskriet taisni jūrā, nebrist ziedā, nekāpt cita dvēselē, bet iet tuvu līdzās, apriet apkārt, palikt tuvu.

Dienās jūra ir pilna gaismas, ko tai dod debesis. Naktīs jūra ir pilna siltuma, ko tai devusi diena. Es eju gar jūru vasaras naktī, un no viņas nāk siltums. Es eju gar pašu malu, izpletis rokas kā spārnus, un viena roka man ir zemes pusnakts miglā un otra — virs jūras. Tas ir tas, ko es saucu par tuvumu. Tas IR tas.

Es eju apkārt jūrai vējainās naktīs. Viļņi nāk no jūras tumsas, es tos dzirdu, bet vēl neredzu. Tad tie iekrācas, uz sēkļiem iespīdas balta svītra kā smejoša zobu rinda un nodziest, un atkal tumsa. Nav ne krasta, ne tāluma, ir tikai tumsa bez dziļuma, vienīgi atkal un atkal baltas viļņu svītras pamirdz un iešalcas. Balta zobu rinda. Jūras tuvums.

Vai jūs esat meklējuši naktī pļavā sienu kaudzi, sienu stirpu? Tu ieej pļavā tumsā, izstiep rokas un izstieptām rokām klausies, no kurienes nāk siltums. Tu paej vēl dažus soļus, un, it kā bērnu dienās bērnu spēlēs kaut ko noglabātu meklējot, kāds tev saka:

“Silts... karsts... karsts...”

Tu izstiep rokas pa kreisi, un no turienes nāk siltums, liels kā sienu kaudze. Bet, pirms es ieeju šajā siltumā, es apeju apkārt kaudzei pa tās neredzamo robežu, pa tās svēto nimbu — pa to robežu, kur beidzas kaudzes starojums.

Pavārs iet pa katla maliņu, pa šķīvja maliņu. Viņam ēdiens nav tikai bļoda, līdz malai pilna, vai karote kārā mutē, bet tā smaržu kupena pāri bļodai, mazie smaržu taifūni virtuves debesis.

Reizēm man ir ļoti nepatīkami, kad tieši jāieiet svešās mājās. It kā ielaušanās vēl nesaprastā dvēselē. Tad vispirms es apeju mājām apkārt. Katrai mājai ir savs starojums, aura varbūt. Dažai šis starojums ir tik mazs — tepat ap logu, tepat ap durvīm. No citām mājām tas plūst pāri žogiem, cauri alejām — vai kilometru tālumā tev pretī. Es eju mājai apkārt pa to neredzamo robežu, kur sākas mājas tuvums.

Tālu staro tā māja, kurā ir bites. Viņa staro tik tālu, cik tālu ved viņas bišu ceļš. Tās ir lielā starojuma vietas. Lielā, labdabīgā starojuma vietas. Es te vestu bērņus diendusā guldīt.

Mājām, kurās nedzīvo bites, starojums nav tik tāls. Bet vienalga, kad tu tuvojies, tu dzirdi kladzinām vistu, viņa ir izdējusi olu. Es ieklausos, ko viņa stāsta, un es pilnīgi viņu saprotu: viņa to nevar paturēt pie sevis, to lepnumu, — jo ola tik tiešām ir svaiga un brūna, ar maziem, tumšiem raibumiņiem, un dzeltenums tajā ir tik košs kā apelsīns.

Es vēl neēju mājā, es ieeju malcīknī. Te vēl valda mežu starojums, bet skaidu smarža ir koku pēdējā dziesma, no skursteņa kāpj jau upurdūmi.

Strazdu tuvums bērzā, stārķa tuvums ozolā, bezdelīgu tuvums pažobelē un peoniju tuvums zem loga. Tā mājas kļūst tuvas, un es eju iekšā.

Bērns vēl nav dzimis, bet viņš ir tuvumā.

Tuvu tu esi, un drīz es tevi ieraudzīšu.

Tuvumā būt.

Tuvu būt.

Tuvu pie.

Vai es drīkstu aiziet uz mazu brītiņu... Man atļāva, un es pārnācu tikai vakarā. Es nekrāpos, es negribēju melot, es aizmirsu sevi un māti, jo tas, ko satiku, tas bija stiprāks par mani.

Jūra bija stiprāka. Kāpas bija stiprākas, un no visa tā bērnu kamola es nespēju izķepuroties. Šī brīvības sajūta, pirmatnējā un plikvēderainā! Es aizmirsu iet pusdienās, es aizmirsu, ka nedrīkst uguni laist viršu pudurī, es aizmirsu, ka nedrīkst otram dot pa degunu — ja viņš ir izārdījis manu smilšu kūku. Vakārā es pārnācu netīrs un neēdis, es solijos no visas sirds tā vairs nedarīt, bet no rīta pamodos: šo istabu es zināju, šo sētu es pazinu — te varēja nomirt — tāds žēlums par sevi. Vistas es neganīju. Es vēroju, kā viņas ieiet kaimiņu daļā un atpakaļ vairs nenāk. It kā tur būtu citādas sliekas vai citādas tomātu dobes, ko izkārpīt, nekā mūsējās. Ko viņas tur līda? Bet līda. Kaimiņu puikas dauzīja viņām kājas nost, deva rīt uz āķa uzspraustus maizes gabaliņus, un tomēr viņas līda. Vai tad gailis, kas veda vistas citā dārzā, arī nedomāja — “tikai uz mazu brītiņu”? Bet avenes bija sarkanas un zemu pa knābienam, aka viņsētā koši zaļa un savādāka nekā mūsējā, un puķu dobēm nebija apvilks apkārt tīkls.

Vienreiz es nepārnācu.

Vai piliens var pateikt, no lāstekas atrāvies, — “uz mazu brītiņu”? Vai varbūt bulta var aizlidot uz mazu brītiņu? Tā es aizgāju.

Tagad aiziet viņa.

Nežēlīgi? Nežēlīgi. Bet es tur neko nevaru teikt. Es zinu mirkļus dienas garumā un dienas mirkļa īsumā. Man pašam ir bijis tik grūti palikt — ar šiekstām upē, ar akmeņiem strautā. Es gāju

strautam līdzī. Tagad es pats esmu akmens, un viņa sēž uz maniem siltajiem sāniem un skatās ūdenī. Te ir silti, spīd saule, te ir jauki, zied liepas, un viņa mērc basās kājas ūdenī. Bet ūdens tek. To viņa noteikti jūt. Ūdens tek un vizuļo, un atvīz viņai matos un acīs, un tagad viņa piecelsies un teiks: "Vai es varu aiziet? Uz vienu mirklīti..." Es zinu, ko tas nozīmē. Viņa pārbridīs otrā krastā, tur ziedos guļ taurenis, tas pacelsies spārnos, lidos gar krastu, lidos pret straumi, lidos pa straumei — vai nav vienalga. Nevar taču piliens no lāstekas atrauties tikai uz mazu brītiņu. Sniegs no debesīm. Bulta no loka... Tikai uz mazu brītiņu... Nevar taču!

Pilna glāze pāri list, pilna krūze pāri puto.
Vai to var likt uz pieklājīga cilvēka galda?

Es biju raugs, un es satiku raugu, un mēs nezinājām, ko lai viens ar otru darām, jo mums bija vajadzīgi milti. Es zināju, ka raugu neviens neēd. Cilvēki ēd maizi un dzer alu, bet raugu neēd, kamēr tas nav atradis savus miltus. Man jāizšķīst ūdenī un jāsajaucas ar miltiem. Tikai tā. No sākuma es biju ļoti mulķīgs, es gribēju, lai ēd mani — tīru raugu. Lai ēd aizgūtnēm, tūlī un ar visu ietinamo papīru. Tev bija tāpat.

Allaž par daudz. Tā ir tā pilnības un pilnīguma, un pilnuma nepieklājība. Ka allaž par daudz.

Jūra ir par lielu. Ja viņa būtu tik liela, cik viņai jābūt, tad viņa netrakotu un neplēstu krastus.

Arī kalni ir pārāk lieli. Tāpēc tajos dzimst vientulība. Šļūdoņi un nogruvumi ir zīme, ka šie kalni grib būt mazāki.

Eju laukos un eju pilsētās, vēroju cilvēkus, kuriem dots vairāk, nekā vajag. O, dusmu pārpilnība! O, ārpātīgā! Kā tu neproti sevi valdīt! Par daudz tava dūre grib, un tava mēle ir indīga kā čūska. Bet dusmu augļus gan — tos pasaule bauda, tikai tavas acis viņai nepatīk.

Un mīlestības pārpilnība? Ko viņa klauvē pie durvīm, kur neatver? Kāpēc viņa nes rozes tam, kas tās negrib? Bet viņa nes. Aiziet cilvēks pa ielu, un vētra ir viņā. Viņi skrien un nekur neaizskrien. Jo nav ne krasta, ne akmens, pret ko atsisties. Cik ilgi var būt vētra, un cik ilgi var cilvēks būt jūra?

Aiziet pa ielu kalns. Viņā ir zelts, aprakti dārgumi un minerāli. Karsti avoti. Kurš līdzenums to lūgs palikt? "Nolauz manu virsotni, saspridzini mani un nolīdzini ielejā!" viņš lūdz. "Nolīdzini

sev pie kājām! Uzroc manus avotus!" viņš lūdz.
Lūdz — klusībā un sevī. Iet pa ielu kalns, un
neviens nezina, ka pēkšņi var izšauties uguns un
lava. Sieviete nokritis uz ceļiem, un jūs teiksiet, ka
viņa savu lepnību zaudējusi. Vīrietis nesīs rozes,
bet — tās nepieņems. Tad cilvēks dzers un trakos,
un darīs muļķības. Jo jūra ir izmisīgi liela. Un
kalns ir izmisīgi liels. Un pavisam maz ir
vajadzīgs, lai nebūtu izmisuma, — tikai viena abra
miltu — raugam, tikai viena lāpsta, viens lauznis
kalnam, tikai viens akmens, pret kuru vilnim plīst.

Katrai dienai ir savs vārds. Tas atnāk dažreiz kā melodisks motīvs, uzpeld, pārņem un neatstājas.

Skaidas...

Mašīna brauca pa ielu, un pāris ēveļskaidu vējš izrāva no kravas un nesa pa gaisu man pāri.

Viena skaida pazuda pilsētas bezgalībā, bet man nu smaržo visa diena. Skaidas man ir dzīves vitālākā zīme. Un nemaz nav savādi, ka skaidu smarža man — no tā zārka. Tas stāvēja klētsaugšā skaidu pilns, un mēs tam izdauzījām zaru caurumus. Mēs klētsaugšā spēlējām jurniekus, un vectēva nāve man nelikās bēdīga: viņš aizkuģoja un nogrima mūsu šķirstā diezin kur. Tikai skaidu smarža palikusi.

Man patik, kā skaidas griežas virpuļos. Tās man atgādina lipsi, bolero, ča-ča-ča.

Tā skrullējas apiņu stīgas, ūsu galos tā ripuļos griežas lielība, un, kad es redzu sivēnu astes, man kļūst priecīgi.

Galvenais, tad es varu daudz strādāt. Varbūt tieši tāpēc, ka skaidas smaržo pēc darba. Es atceros veco laivu meistarų mūsciemā. Viņa cepure, viņa istaba un pat viņa suns smaržoja pēc skaidām.

Es eju pa trotuāru un redzu, kā sviķurbis griežas klucī, apaļi nesdams augšup mazus aplišus, un vecais Miklāvs saka: — Nu, puika, atmini manu mīklu — “auniņš d... ripultiņus”!

Skaidu smarža allaž man sajaucas ar žāvētu reņģu smaržu. Milzīgās skaidu kaudzes zivju fabrikas sētā, mēs, trīs puikas, kaudzes galā sitam kārtis, aiz sētas jūra, debesis brēc kaijas, bet lejā sver un sāla, un žāvē, dūmi griežas, un sargs lamājas pilnā rīklē — sola ādu pār acīm nomaukt. Māte smaržoja pēc skaidām un žāvētām reņģēm

un vecāmāte; man liekas, ka visas vecvecmāmuļas tur, aizsaulē, staigā, skaidu smaržās satinušās, un žāvē vecajam Pēterim reņģes.

Tagad nāk modē skaidu paneļi. Tā man liekas drausmīga vardarbība. Tāds panelis ir kā koncentrācijas nometne.* Es iedomājos mazas koka drupiņas saspiestajā plaknē blakus citām drupatām no cita koka un citas koksnes, ar kaut kādu mākslīgu līmi zem preses salīmētas kopā, un tikai šī lime tās satur, nekas cits. Kā pārprastā laulībā. Kā aprēķina draudzībā.

Skaidrs, ka šai limei ir cita formula. Turklāt daudz vienkāršāka par manējo. Neorganiskas vielas formula. Bet koka skaidiņa ir organisks savienojums. Ozola skaidas formula nav vēl uzrakstīta. Bērza skaida ir mana māsa, tikpat dzīva un organiska kā es. Es šo skaidu pazīstu un cienu, kad to, sulas urbjot, izrauj no bērza dzīvās miesas. Lai tā satrūd pie sava bērza saknēm, pārvēršas zemē, izkūst sulā un atkal kāpj zaros, bet paneli mēs nemīlam. Tas ir mehānisks savienojums. Tas ir plakans. Un visriebīgākā ir lime, kas satur kopā, — mākslīgā un neorganiskā. Man patīk skaida, kas, atšķelta no sava koka, savu vērtību nezaudē. Grozu sapin bez limes, bez naglām. Skals pie skala un no viena koka. Un tas ir skaists!

Pret skalu, kas sadeg sprakšķēdams, es izjūtu tikpat lielu cieņu kā pret pašu priedi.

Kad es guļu skaidu čupā, man liekas, ka ikkatra skaida ap mani elpo — brīvi elpo un pašapzinīgi. Kā sava koka delegāti svešas pasaules asamblejā.

Man liekas, ka viņi aizstāvēs katrs savu koku. Apvienoto Koku organizācijas šķirotavās, zāģētavās un malkas laukumā.

* Šeit un turpmāk ar citādu burtu garnitūru izcelts teksts, kurš dažādu konjunktūras prasību, redakcionālu labojumu vai autora personisku apsvērumu dēļ iepriekš izdotajās grāmatās nav iekļauts.

Neļaus lapegli mest upē pludināt un noslīcināt, jo lapegle ir smagākais mūsu zemes koks un upe to pazudinās.

Neļaus oša koku atdot malkā, kamēr tik daudz vēl priežkoku cirvjātu un šķipeļkātu izļogās un lūst. Kastaņas skaida aizstāv kastaņas tiesības lapot mozaikā, kur blakus lielajām lapām ir mazas lapiņas, kaut arī to nekā un nekādi nesaprot bērzs un egle. Bet sēru bērzs drīkst savus zarus liekt lejup, tāpēc viņš savām skaidām ir visskaistākais bērzs pasaulē.

Kad es guļu tādā skaidu čupā, tad esmu kā mežā un ap mani ir tūkstošiem koku. Un tad man liekas: ja es būtu skaida, tikai plika skaida, — arī tad es savu vērtību nezaudētu, jo esmu skaida no tā koka, kam ir saknes.

Tajā nokaltušajā zarā vārna ķerc, bet tajā lokanajā pakārta sulu pudele. Es redzu vīrus ar zāģiem, urbjiem un cirvjiem. Tie iet uz mežu. Skaidas lido. To ir pilna pasaule. Un skaidas man ir dzīves vitālā zīme.

No asfalta segapakšas pabāž galvas akmeņi, paskatās, vai nenāk mašīnas, un pa vienam bēg tuvējos vārtos. Šodien ir Lielā akmeņu pārceļošanas diena. Milzīgiem bariem no pilsētas iet laukā akmeņi. Pie Babītes dzelzceļpārbrauktuves ir veseli akmeņu sastrēgumi, milzīgi akmeņu gājieni iet uz Vecākiem un pa Tallinas šoseju uz Skulti, Tūju un Ķurmaragu. Sabrien jūrā un zilām akmeņu acīm skatās saulē.

Bet no jūras kāpj jūras zaļbārdainie un gliemežainie un vēl nezina, uz kuru pusi iet. Visur ir labi, kur mēs neesam. Varbūt zalktis, kas apvijies plavmalas akmenim, ir siltāks par zuti, kas apvijas akmenim jomā. Varbūt pļava zied skaistāk, nekā ūdens zied. Pār liedagu no jūras kā milzu bruņurupuči lien akmeņi. Es redzu akmeņu lielo neapmierinātību.

Upes vārās kā nārsta laikā, akmeņu muguras iznirst un pazūd. Akmeņi atstāj krāces un cauri mežiem, pāri laukiem dodas uz lielceļiem. Kāpēc lielceļos nav krāču? Kāpēc mašīnas slid kā ūdensblusas pa līmeņa virsu un nemutuļo, riņķi griezdamās?

Es uzlieku roku savam akmenim uz pieres un jūtu, ka viņš ir uztraucies. Viņš uzbudināts elpo, temperatūra drudzaini ceļas un krīt.

Es saku:

— Tev nekur nav jāiet. Tu esi akmens savā vietā. Neviena akmens nav tik skaistā vietā.

Bet akmeņi ir uztraukti. Visur ir labi, kur tu neesi. Tāpēc arī mans akmens ir satraukts.

Tūkstošiem laukakmeņu stāv rindā pie juvelieru darbnīcu durvīm. Viņi dzirdējuši, ka arī pulksteņos un gredzenos esot akmeņi. Muļķīgie pelēči prasa pulksteņu dimantiem: nu kā jūs tur ietikāt, ko?

Vai jums ir pazišanās tajā pulkstenī? Skaistie ežmalu un birztalu akmeņi liek frizētavā krāsot savas sūnas un iznāk no frizētavas nofrizēti un vienādi. Vīgriežu smaržās, zem liepām un apiņiem augušie akmeņi iznāk no frizētavas un smaržo pēc "Šipra".

— Tev nekur nav jāiet, tu labais un siltais. Nekur citur tu nebūsi varenāks, — es saku savējam. — Redzi, drīz tev visapkārt ziedēs rudzi. Tos te sēj kopš mūžības. — Bet viņš neskatās rudzu vārpās, bet tikai sliedēs, kas paliek, akmeņiem aizejot.

Un nepacietīgi dīdās pulkstenis uz manas rokas. Es dzirdu cauri sekunžu tikšķiem, kā aģitē viens no asītes dimantiem. Viņš saka:

— Mēs — smalkie... man ir kauns, ka mēs esam tik smalki... šodien, kad betonējam pamatus, utt.

Es jūtu, ka pārējie dimanti viņam sāk noticēt, ka viņš var izjaukt mana pulksteņa ritmu, man tagad kaut kas jāsaka. Es attaisu pulksteņa vāciņu, gribu ko teikt, bet aģitējošais dimants izlec no pulksteņa un ielec cementa javā. Ielēca cementā, bet vajadzēja palīdzēt rādīt laiku. Es nezinu, vai tur javā viņš ir vairāk vērts par mazo grants akmentiņu. Es saku palikušajiem:

— Jūs, dimanti pulksteņu zobratīšos, — jūs esat laika ass. Jūs esat neaizvietojami. Stāviet stingri un pārliecināti! Laiks nedrīkst uztraukties. Laikam jābūt neuztraucamam.

Cik neuztraucami stāv sliekšņi pie māju durvīm un piemiņas akmeņi kapkalnos! (Mūsu mīlo piemiņas akmeņi ir pēdējie sliekšņi, pār kuriem mēs aiziesim.)

Bet, ja brīdi pasēž uz akmens durvju priekšā, var just, ka arī sliekšņi ir nemierīgi. Es prasu:

— Kur jūs iesiet? Kur būs labāk?

— Tur, kur tikai godīgi soli nāk istabā.

Un pieceļas sliekšnis un aiziet no durvju priekšas. Un pieceļas kaimiņu sliekšnis un arī aiziet. Un es arī kļūstu nemierīgs šajā akmeņu uztraukuma dienā. Es eju līdz sliekšņiem. Sliekšņi ir ļoti atbildīgi akmeņi, un es gribu zināt, ko viņi darīs.

Es eju līdz un ieeju akmeņkaļa dārzā, kur viņi visi sanākuši, jaunie, tikko slīpētie, un vecie, jau izmīdītie. Un saka visu sliekšņu akmeņkalis:

— Vajag paaugstināt ja ne pašus sliekšņus, tad sliekšņu prasīgumu. Sliekšnis šodien nav vairs tikai funkcionāls celtnes atribūts. Sliekšnis ir mājas rentgens, mājas maģiskā acs. Sevišķi es to saku jums — ideju nesēju namu sliekšņiem, akadēmiju un mākslas tempļu sliekšņiem. Celieties, ejiet atpakaļ un esiet augstāki!

Es eju blakus sliekšņiem atpakaļ uz savu māju. Mēs ejam garām daudzām lievenēm, kuru sliekšņi nebija cēlušies uz lielo sanākšanu un netika dzirdējuši akmeņkaļa vārdus. Es redzu vēl joprojām tūkstošiem akmeņu pārgājienos un pārskrējienos no labākas vietas uz labāku, bet es eju līdz sliekšņiem. Jo sliekšņi ir visnopietnākie akmeņi šajā pasaulē — visatbildīgākie.

Un, kad aprims visu akmeņu nemiera diena — laukakmeņu, dārgakmeņu un bružakmeņu skraidīšana —, paliks vēl sliekšņakmeņu prasīgais, atbildīgais nemiers.

Katrā mājā pāri sliekšnim es kāpju, sirdij iedreboties: bet ja nu nelaiž?

Daudz prieka man gājis secen. Tāpat kā jums arī. Ir tādas likumības, kuras, prieku meklējot, mēs gandrīz nemaz neizmantojam. Palīdzēšanas prieks.

Izgāju no mājas pa baltu ceļu, lai apstātos, kur var ko palīdzēt. Bija atvaļinājuma laiks, atvaļinājuma nauda kabatā, visa man bija pietiekami, tikai gribējās kaut kā nebaudīta. Un tā nu es izgāju no mājas pa baltu ceļu, un ne savu kāju, ne roku, ne laika man nebija žēl. Gribējās palīdzēt.

Pirmais, kas mani pārsteidza, bija tas, ka cilvēki ir neuzticīgi. Viņi netic, ka tā nu tāds garāmgājējs palīdzēs — tik nesavtīgi un nez kāpēc un kādēļ. Viņi labāk saka: "Nevajag, nevajag... ko jūs... gan jau es pats." Citi saka vēl tiešāk: "Mums jau nav ar ko jums atlīdzināt." Citi — pavisam strupi: "Ejiet vien savu ceļu! Gan mēs tiksim galā arī bez jums." Te nu tad nav ko darīt.

Bet var darīt arī tā: paņemt pļavmalā grābekli, teikt: "Ļoti gribas palīdzēt," — un, negaidot atbildi, stāties tik vālā. Ja strādā ģimene un tajā ir jauna meita, viena vai divas precību gados, tad vēl var saprast tāda jauna cilvēka parādīšanos. Bet, ja pievilinājuma nav, tad neviens tādā palīdzēšanā nesaskata nekādu loģiku. No sākuma neviens nekā nesaka — vai mazums divaiņu pasaulē? Gan jau apniks un aizies. Bet salikts viens zārds, sazārdots otrs, un visi sāk tevi vērot — vai tad prom vēl neiesi?

Nē, neiet. Nes klēpi pēc klēpja. Dīvains cilvēks!

Un tad tu redzi: kāds no viņiem pļavā — jaunais vai vecais — aiziet pie krūma, izņem skābputras kanniņu no aizvēņa un aizgūtnēm dzer. Pēkšņi tik ļoti sāk gribēties dzert. Ja tev tagad kāds piedāvātu nodzerties! Tu jau jūti, kā skāņais, vēsais šķidrums tirpst uz tavas mēles un

putraimi kā auksti sienāži dziedādami aizpeld uz leju, — un no iedomām tev vēl vairāk sāk gribēties dzert. Neciešami gribas dzert. Varbūt tur kanniņā ir auksts zapsūdens — aukstā akas ūdenī izšķīdināta aveņu vai upeņu zapte. Vīrs nodzeras un noliek kanniņu krūmā. Visa jūlija tveice deg tavā mutē, sirds ir karsta un gaidoša, sviedru lāse kā asara notek pār tavu vaigu. Ja kāds kaut ar vienu aci paskatītos tagad uz tevi un redzētu, cik ļoti tu gribi dzert! Tas ir tas lielais brīdis, cilvēciskas cieņas un humānisma pārbaudes brīdis, kad tu redzēsi, vai tu kā cilvēks viņu acīs esi zapsūdeņa un skābputras vērts un vai viņi ir tavas cieņas vērti. Nu jau sirds sitas ne vairs no karstuma, bet no uztraukuma: piedāvās vai nepiedāvās?... Un tad kāda balss saka: "Elvīr, piedāvā mūsu talciniekam arī nodzerties!" Tu dzer, tā ir vienreizēja Kurzemes skābputra, balti kunkuļi aizgūtnēm nogrimst tevī, nostājas kaut kur sirds apkārtnē kā mazas, baltas dvēselītes un plīvina spārņus. Sirds sāk sist rakstā, atkal mierīgi un pārliecināti, un tu pasmaidi par sevi: "Par ko tad tu tik ļoti uztraucies?"

Tagad tu esi pieņemts un, kaut arī par dīvaini uzskatīts, tomēr saprasts. Tavs draudzīgums ir pieņemts, un tava palīdzība ir pieņemta, un, kad pēdējais zārds būs sazārdots, tevi aicinās mājā, launagā sēdinās pie galda, un, ja suns pagalmā rīes, tas tiks apklusināts, un, ja tev būs patikšana, tu varēsi kūtsaugšā pārnakšņot. Palagus tev iedos un segas, pasi neprasis, tikai pieteiks, lai tu nepipē. Zem griestiem apakšā govis šņāks, un naktī sapņos ap tevi nostāsies tie paši baltie skābputras kunkuļi, vicinās spārnus un dziedās, un, kad tu pamodīsies, būs jau rīts, un tie dziedātāji — tie būs gaiļi.

Bet var jau būt, ka ļāvā tev dzērienu nepiedāvās. Tavu palīdzību neuzskatīs skābputras

vērtu. Varbūt viņiem svešs viesmīlības tikums,
varbūt viņiem krūtīs budziska sirds. Tad tu būsi tā
kā kalps, tā kā svešs. Neies jau visiem
garāmgājējiem grūst kanniņu rokā! Nu ko, arī
viņus tu sapratīsi, un tu paliksi guvējs. Ej tālāk un
palidzi, kam jāpalīdz!

Reizēm es reformēju kapsētas. Pašlaik tās ir ļoti skaistas, sevišķi pie mums, bet ievirza cilvēku domāt tikai par cilvēka dzīves niecību. Ko izsaka dzimšanas un miršanas skaitļi? Nožēlojama aritmētika, atskaitīšana ar četrzīmju skaitļiem. Cilvēka mūžs divciparu skaitli — 25, 60 vai 83 — vienalga kam, gan idiotam, gan domātājam, gan politiķim, gan kabatas zaglim. Man tiek paziņots, ka te guļ Kārlis, kas nodzīvojis 52 gadus, un ka pēc viņa sēro pakalpalicēji. Aiz viņa guļ Justīnes, Mudītes, Alfrēdi un Miķeļi, arī dzīvojuši kādu tur laiciņu, un arī par viņiem sēro. Cilvēki apliecina savas sēras vienādi, vienā teikumā, visā kapsētā. Visur viens un tas pats: “Mīļo aizgājēju piemiņā paturēs dziļi sērojošie tuvinieki.” Ak, šī vienveidīgā un baigā kartotēka! Izrādās, ka cilvēki savās kapsētās krustu un plākšņu pieminekļu kartotēkās pierāda piemiņas nabadzību. Vai arī aizgājēji bijuši tik vienkāršā formulā ierakstāmi. Iedomājieties tādu kartotēku, kurā uzzinām tikai:

- 1) vārds, uzvārds,
- 2) mūža ilgums,
- 3) piemiņā paturēs, dziļi skumst, sēro...

Ne zīmes, ne vārda, ne formulas, ne šifra, ka te aprakta vesela dzīve, vesela enciklopēdija! Sēro mājās, mīļo māt!

*Gribēju tālajos laukos vēl iet,
Klausīties dziesmā, ko ziedonis dzied,
Zilajos viļņos uz jūras vēl būt,
Sirds lai tur brīvības sveicienu jūt —
Satumsa nakts — —*

Viņš gribēja, mēs visi gribam. Sēro mājās, mīļo māt! Bet te uzliec uz kapa sava dēla zvaigzni!

Viņam taču bija tāda. Uzliec uz kapa viņa prieka kļedzienu! Viņam taču bija tāds! Ja nebija, tad uzliec viņa dusmas! Te ir publiskā kapsēta, te es nāku pie saviem mirušajiem. Es gribu zināt, par ko viņš aizdegās svētās dūsmās. Nu labi, viņam nebija ne zvaigžņota prieka, ne svētu dusmu. Tad varbūt viņam bija grāmatu tārpa vai futbolista azarts?

Tas juta dziļi, un tas juta stipri. Tam bija skaista seja, un tam bija skaista sirds. Tas dzīvē skaisti runāja, uzliec tam pieminēkli, kas līdzīgs katedrai, vai pieminēkli, kas ir viena atplesta mute, lai tajā var pielūdzēji nolikt savus vainagus un ziedus. Tas dzīvē kolekcionēja draugus, bet otrs — alus pudeļu etiķetes. Ierakstiet pirmajam pieminēkli ap viņa vārdu viņa draugu vārdus, un viņa draugi neļautosies, ja vien tie nav mānticīgi. Nolimē otra kapu ar pudeļu etiķetēm, ja tā ir viņa dzīves būtība, tā vien. Ieiesim kapos kā milzīgā kaislību un domu izstādē, kurai uz vārtiem rakstīs lieliem burtiem *CREDO*. Kas ir Tautas saimniecības izstāde Mežaparkā pret šo milzīgo Visu Dvēseļu izstādi? Tikai nedzīvu viendienīgu, viengadīgu, vienmūžīgu priekšmetu kapsēta.

Tā es reformēju kapsētas. Es nodzēšu vārdus un uzvārdus, sēras un dzimšanas, miršanas skaitļus, jo tie neko neizsaka, un visa kapsēta kļūst vienāda. Lieciet ziedus tepat uz Jāņa vai Pētera, Andersona vai Šmeļova kapa, es saku ziedu nesējiem, vienai, uz jebkura kapa šajā bezpersonības kapsētā, kur nulle ir nulle arī nāves priekšā. Redziet, piemiņas plāksnes ir tukšas.

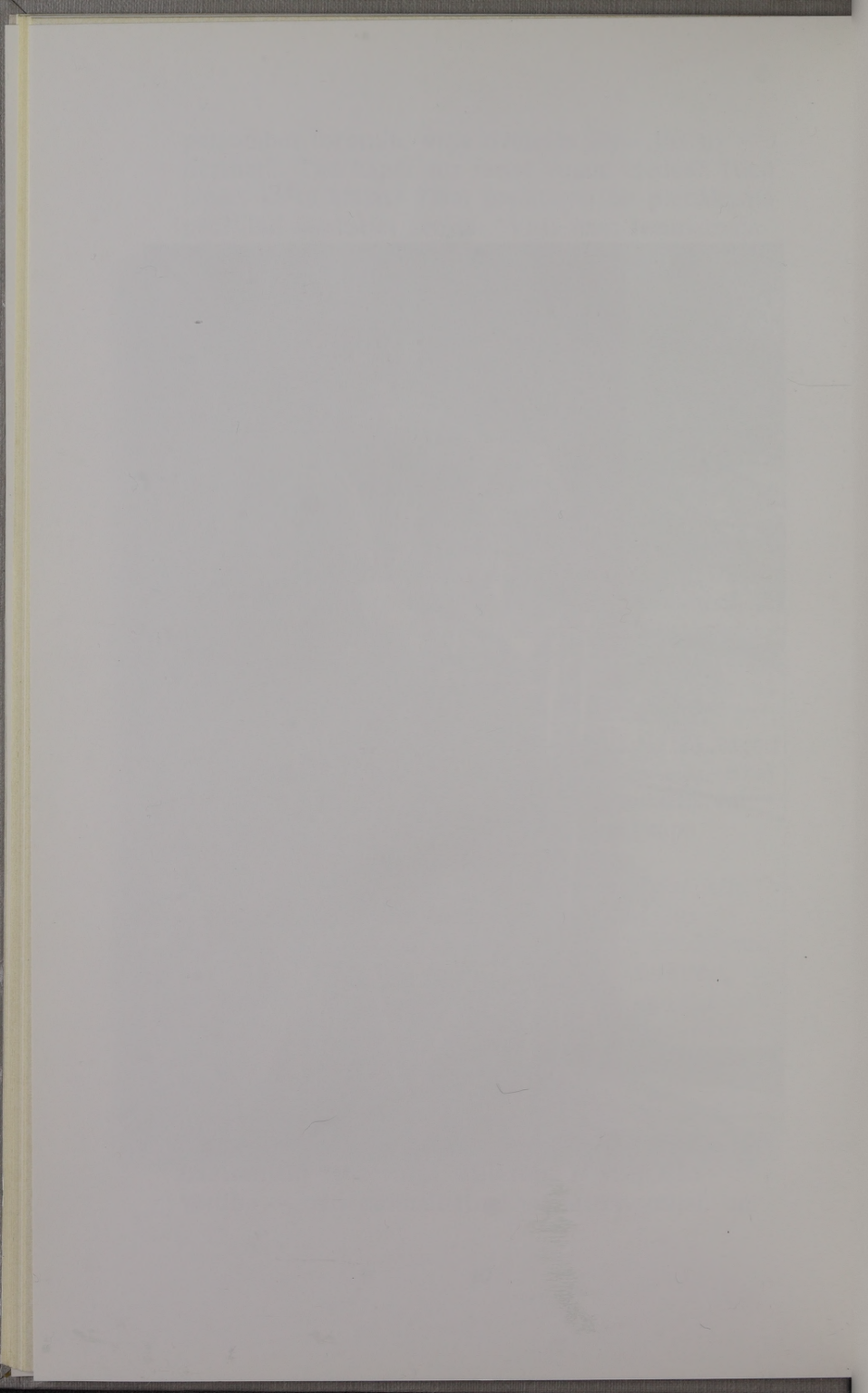
Jūs tur uzrakstiet vārdus — viņa paša atrastos, izciestos, laimīgos un nelaimīgos, bet no viņa paša bauslības galdiņiem. Varbūt nošu rindas. Varbūt formulas. Varbūt skolēnu parakstus, kaut vai divus trīs no simta, kā nu kuram. Ierakstiet plāksnē viņa

personības formulu, viņa dvēseles šifru! Jūs to nezināt? Tad kāpēc jūs nesat viņam ziedus? Tikai tāpēc, ka tā klājas? Tikai paraduma un pienākuma pēc? Tad ierakstiet krustā: "Viņš man ieaudzināja pienākumu pienākuma pēc," — vai: "Viņš man iemācīja paradumu viltot sirsnību."

Bet varbūt testamentā viņš atstājis savu epitāfiju, zinādams, ka jūs viņa dzīvi nekad neesat sapratuši un viņa *CREDO* ne saprast, ne formulā iešifrēt nevarēsiet. Arī testamentā nav? Par nekustamo īpašumu ir, par dvēseliskajām kustībām nav? Tad es nezinu. Vismaz domājiet paši par savu testamentu, ko jūs rakstītu uz savas piemiņas plāksnes. Jo var gadities, ka pēc 50 gadiem, kad jūsu stunda pienāks, socioloģijai būs jau tāda nozare — epitafoloģija, kas studēs jūsu dzīves dokumentāciju — kādas sociālētiskas vērtības ir iešifrējamas jūsu kapu plāksnes rakstā un vai jūs esat glabājams kapsētā, šajā milzīgajā izstādē un bibliotēkā, vai aiz vaļņa, kā kādreiz pagāns, cilvēks bez dvēseles. Un tev piešķirs mūža mieru un mūžīgo dzīvošanu, tāpat kā tagad piešķir personālpensiju vai vienkārši pensiju, tikai tev būs jāpierāda, ka nākamajām paaudzēm var būt interese par to, kas ierakstīts tavā kapā plāksnē.

Es tevi saprotu, sieva. Viņš bija tavs vīrs. Un tas ir vienīgais viņa dzīves attaisnojums. Jūs mīlējāt viens otru, bet jūsu mīlai nav pierādījumu, jums nav bērnu (un bērni jau arī ne vienmēr pierāda mīlestību). Es zinu, tu nevari ierakstīt aukstā akmenī — tās tirpas no viņa pieskāriena, to gādību par tavām dienām, — tas viss ir netverami aizgājis, izzudis, nepierādāms. Bet varbūt lai paliek tavi atspulgi melnajā plāksnē — no jaunības spožajām acīm līdz viņa nāves dienas izmisumam tavā vaigā. Mīlestība ir vislielākā vērtība — pāri atomzinātnei un astronomijai, un

to visgrūtāk atstāt, pierādīt un iešifrēt. Tai nav savas zīmes. Tā ir par lielu jebkurai zīmei un visām zīmēm.

Rakstiet vienkārši un patiesīgi! Ja viņš bijis blēdis, nenoslēpiet to! Jo viņam ir bijusi kāda sava taisnība, kuru arī citiem svarīgi zināt, būvējot savējo.

Rakstiet neslēpjot:

“Viņš nekad neatdeva parādus.”

“Viņam bija vairāk bērnu nekā tie, ko viņam dzemdējusi sieva.”

“Zobu pastas tūbiņas viņa nespieda no gala, bet no vidus; rūgušpiena bļodā viņa karoti smēla no vidus, un visai viņas dzīvei nebija ne gala, ne malas.”

Arī tā ir personības izpausme. Īss dzīves konspekts.

Viņnedēļ iestādīju ielas vidū rabarberu krūmu — starp divām baltām satiksmes drošības līnijām ielas vidū. Satiksme, protams, mūsu pilsētā ir karsta, laiks ir karsts, cilvēki nervozi un karsti, bet es sēdēju zem platajām, vēsajām rabarberu lapām — vēroju un pētīju. No malas viss ir labāk redzams: cilvēkiem pietrūkst vietas tāpēc, ka viņi steidzas. Tāpēc, ka steidzas, trūkst arī laika. Reizēm liekas, ka viņi skrien viens otram virsū tišām. Tāpēc, kad man jāsteidzas, es nesteidzos. Es neskrienu virsū atomam, jo molekulā ir tik daudz starpatomu telpas. Ir taču izdomāts, ka Galaktika var iziet cauri otrai tādai pašai zvaigžņu sistēmai, ja katra zvaigzne iet starpzvaigžņu telpā, otru neskarot, — kā, jaucot spēļu kārtis, kārtis iet blakus kārtij. Tāpēc es sargos aizskart citus atomus, bet es eju starpatomu telpā. Tukšumu vēl ir tik daudz. Savādi, ka cilvēki to nemeklē, bet čupojas cits pie cita, cits citam klāt un virsū.

Tā es sēžu zem rabarbera lapas un domāju. Skrien nosviduši karstajā tveicē. Bet ikviens no viņiem taču varētu iestādīt uz ielas savu rabarberu krūmu un zem tā atvilkt elpu. Nav laika... Bet vai jūs esat jau mēģinājuši?

Gleznas ir slepeni seifi, slepenas durvis uz Kautkurieni. No gleznu rāmjiem savās mājās es tīšām neslauku putekļus. Kad aiziet ciemiņi, es vēroju pēdas uz rāmja apakšmalas. Jā, viens ir bijis! Nē, divi trīs ir bijuši. Viens ir uzkāpis, sēdējis krāsmalā, pīpējis, taustīties kā gar stiklu un, nekur neticis, aizgājis atpakaļ. Otrs ir ticis līdz tam akmenim, mēģinājis to izkustināt; vēl var redzēt viņa kāju atspiedienu kurmja rakumā; skatīties pa durvju šķirbu šķūnī un, arī nekā neatradis, atnācis atpakaļ kafiju dzert. Trešais staigājis ilgi un meklējis. Tur pie tā akmens labajā stūrī ir zaļa lapa, tur viņš atspēries, novēlis akmeni un pazudis. Vārdu sakot, tai brīdī, kurā mēs runājam par to, vai Paula Putniņa "Zelta dieviete" ir kāda koncepcija vai nav, viņš jau bija no mums aizgājis. Ilgi pētu, kur viņš nācis atpakaļ. Bet neredz nekādu pēdu, katra krāsa savā vietā, katrs otas mālējienis. Uz rāmja malas arī nekādu pēdu nav.

Vēlāk zvanīja viņa sieva: vai neesmu Jāzepu redzējis. Saku: "Esmu. Viņš, liekas, vēl ir gleznā, ārā nav nācis."

Viņa atnāk pie manis, pētām abi — zem kura akmens? Ne čiku, ne grabu. Izlūdzās viņu, neatbild.

Vakar laistīju puķes uz loga, skatos: sakustas gleznā akmeņu čupā viens pelēkais, izlien Jāzeps. Saku: "Laikam sajauci gleznu ar īstenību." — "Kas sajaucis?" viņš saka. "Es? Pats tu te dzīvo gleznā. Tu nemaz nezini, kas tur ir aiz tā šķūņa. Es eju pēc mantām un vācos uz turieni. Neesi manu sievu redzējis?"

Pēc trim stundām ar četriem koferiem un lielu strīdēšanos viņi abi ar sievu pazuda gleznā aiz šķūņa.

No tās reizes mani nemiers moka, tā kā šaubas,
tā kā sauktu kāds. Reizēm dzirdu Jāzepu
ierunājamies, un tad atkal viss klusu.

Varbūt tiešām es pats dzīvoju gleznā, pats esmu
sajaucis?

Uzskrēju stāvus gaisā. Nekas tā nekaitina kā mehānismi. Biju jau desmitiem reižu nolēmis, ka tiem nepieskaršos. Katra skrūvīte ir nolādēti aplama — te viņa griežas, te negriežas, griežas, kur nevajag, negriežas, kad vajag. Un nekad nevar saprast, kurai jāgriežas, kurai nav jāgriežas.

Pēc ilgiem laikiem nolēmu parādīt viesiem paša filmētās filmiņas, sakārtoju projekcijas aparātu, lai viņš izbola atkal reiz savu objektīva spožo aci un iemet sienas ekrānā kādu auļojošu zirgu, siena stirpu vai ķiršu koku ar visām ogām. Lai triec Kazdangas ķirsi ekrānā tā, ka ogas šķīst un sarkana sula tek gar auduma malām! Kāda govs lai iet mājā pa manas sienas tapetēm, un tesmenis lai tai šūpojas kā katedrāles zvans! Un lai jūs visi dzirdat tesmeņa dziesmu kā svētvakara zvanu zvanām: "Miers virs zemes, un cilvēkiem labs prāts!"

Bet aparāta acs blāva un izdzisusi kā mironim, un neviena poga, ne svira to nespēj atdzīvīnāt. Un tad es pārskaitos un uzskrēju stāvus gaisā. Ak, šie kaprīzie, nervozie, nestabilie ražojumi! Debilas ir viņu acis un zaglīgi nesaprotamas viņu sviras. Kur viņu eksaktā noteiktība un precizitāte — kur?

Es, protams, atkritu atpakaļ krēslā un ne ar vienu nerunāju. Pateicu tikai, ka nedarbojas.

Bet pat to man nevajadzēja teikt, jo tad tikai sākās:

— Nedarbojas? Nu tad jau nevajag.

— Nedarbojas? Vai tad nevar sataisīt?

— Varbūt lampa izdegusi? Tu papētīji?

— Un drošinātājs? Ieslēgts uz pareizo spriegumu? Edvīn, paskaties tu, tu labāk saproti.

— Nē, nevajag, nevajag. Nevajag bojāt cilvēkam nervus.

Es jutu, ka tūliņ izspers manus drošinātājus.

— Viņš man tāds ir. Mums galīgi neveicas ar tiem aparātiem. Pilna māja, bet neviens nedarbojas.

To nu es negaidīju. Jo mums ar viņu bija norunāts, ka tādās reizēs viņa man pienāks klāt un iečukstēs ausī kādu no tiem 10 baušļiem par nervozitāti. Proti, man varbūt būtu pieticis ar atgādinājumu čukstus: "Nevar sasniegt pilnību it visā. Daži cilvēki dzīvo bailēs, ka viņi sliktāki par citiem. Viņu cenšanās piemēroties visaugstākajām prasībām bieži vien izraisa slimīgus traucējumus. Katra cilvēka talanti ir ierobežoti." Un es būtu noplacis.

Es nesaprotu, kāpēc viņa reizēm tomēr aizmirst man to pateikt.

Tagad es jutu, ka kaut kur tālu no manis aiziet mežs ar sarkanām brūklenēm un pasaules miers. Krēsls kā ērglis visu kāju nagiem ieķērās gridā, un es krēsla malās, un tā mēs turējāmies, bet manas dusmas, jau švirkstēdamas kā raķete, ieskrēja griestos un, sizdamās gar sienām, dzirksteļoja un dedzināja mani pašu neciešami. Tad viņa teica:

— Lūk, tāds viņš ir. Tagad viņš uzskries stāvus gaisā. Neko nedrīkst pateikt. — Vēl kaut kādas baušļu druskas nodžinkstēja manā dzirdē kā izsists logs. "Nepaļauties dusmām!" Bet bija jau par vēlu. Es eksplodēju.

Manas acis izskrēja cauri sienai, nokrita kaimiņu grāmatu plauktā pie Erika Ādamsona portreta un palika tur degam kā divas svētlampīņas.

Manas rokas iedūrās puķu podā kā divi kaktusi un apauga adatām, bet katra dūre kā sarkans ziedpumpurs draudēja pārplīst ārkārtīgā spēkā.

Mana kreisā auss norāvās un kā nikna austere ieskrēja manai paziņai mutē, un viņa to pārbīli norija.

Mana mēle ietinās magnetofona lentē un sāka neciešami kliegt. Tad manu galvu paņēma sieva un ielika saldējamā skapī.

Kad viesi bija aizgājuši, es izgāju priekšnamā: drēbju pakaramie bija tukši, tur karājās tikai mans mētelis — savilcies, nokaunējies, muļķīgs un tukšs. Es jutos briesmīgi sadrupis, izkaisījies, izniekots. Un es sāku sevi vākt kopā. Tas bija grūtāk nekā eksplodēt. Rokas nenāca: es viņas sasprindzinot, vienmēr kādās strāvās mokot un tirpinot. Es tās lūdzos. Acis nenāca: viņas gribot skatīties pasaulē Ādamsona mierā un mīlestībā. Man neesot brīvības. Es sevi darot atkarīgu no lietām, no sīkām lietiņām, sīkumiem.

Es sevi darot atkarīgu arī no citiem cilvēkiem — savā patmīlībā — un tāpēc nebrīvu.

Es lūdzos savas rokas un kājas, savas acis un elkoņus, lai tie vēlreiz pulcējas, saņemamas un koncentrējas.

Tā es sevi vācu kopā — pa gabaliņam, pa loceklim, un, kad es atkal jutu sevi kā cilvēku, es paņēmu lāpstu un uzraku viesistabu — lēnām, nesteidzoties, izbaudot katras velēnas sairšanu, katru slieku sveicinot un sevišķi uzirdinot iemītos kājceļņus. Tad istabas vidū izraku nelielu bedri un iestādīju tajā koku. Pirms gāju gulēt, piesedzu vēl rakstāmmašīnu — ka negadās salna. Pēc ilgiem laikiem gulēju dziļi un saldi, jo tā tiešām ir skaista dziesma — “Stādīju ieviņu...”.

“Stādīju ieviņu plāniņa vidū...”

ES jau esmu pieradis, ka mani vairs neņem par pilnu. Es neko neprotot apliecināt un ne par ko cīnīties. Es esot nulle nākotnes cēlāju armijā. Var būt, ka tas ir tiesa. Mani nogurdina lielās lietas un norises. Man viņās rādās daudz kas plātīgs un nevajadzīgs. Es meklēju lielās norises mazajās. Pēdējā laikā es bieži eju uz tirgu. Mani jau tur pazīst. Kad es stāvu pie kāpostu mucām, tad man rādās kāpostu lauki. Kāpostu lauki ir zili, ne zaļi. Zili kā vizbulītes. Kāpostu lauki ir mana lielā mīlestība.

Puķu tirgus! Skaistuma, mīlestības un pārdošanās nostūris pasaules placī.

Rozes, izplaukušās un pumpuros gaidošās. Man vienmēr jādomā, kāpēc cilvēki nepērk izplaukušās, visā skaistumā redzamās, bet ņem — pumpuros. Vai viņi ar prātu apsver ziedēšanas ilgumu un tā ietaupa naudu un laiku? Nevarētu būt. Jo arī citiem viņi dāvina rozes pumpuros. Cik man dāvētas rozes, tik es vienmēr par to esmu domājis. Neviena tantiņa pie puķu galdiem man uz to neatbildēja. Citai nebija laika, citai jautājums likās nenopietns, un daudzas jau nemaz nepazīst puķu dvēseli — viņas vienkārši pelna naudu. Bet viena no viņām bija kā silts saulgozis žogmalē. Man likās, ka viņa ir kā pati zeme, kur rozes aug. Viņai es pajautāju, un viņa atbildēja: — Cilvēki zina, ko dara. Ir cilvēki, kas ir redzējuši, kā zāle aug un saule rītos ligo. Ja tev nav žēl laika, tu redzēsi, kā roze plaukst. — Es paklausīju viņai un vairs nežēloju laiku. Kā roze plaukst, es vēl neesmu redzējis, bet es jau esmu redzējis, kā kamolā savēlies ezis atritinās un aiziet savu taku; esmu redzējis, kā sēne aug, kā mīlējas dzeņi, un drīz es redzēšu, kā roze plaukst. Tikai nedrīkst žēlot laiku.

Gladiolas, nezin kāpēc tieši gladiolas, man liekas kā mātes. Jaunās un pilnās — visa ziedu rinda kā mūžs līdz pumpuram galotnē. Un neapklusis sula stumbrā, kamēr ziedu rinda kļūs arvien īsāka un īsāka un izbeigsies pēdējā ziedā, — tas ir mātes spēks. Jebkura sieviete tā nezied.

Vasara ir ziedu zaļumballe. No dārzu dārziem sabrauc puķes sevi izrādīt. Tas ir prieks par savu dzīvību. Zieds meklē savu paticēju, zieda kāts savu vāzi. Tūkstošiem nopērk un tūkstošiem nozied tepat spaiņos, podos un kubulos. Bet neviens to neredz, un nevienu tas neuztrauc. Tā tam jābūt. Jo cik ziedu tad atrod savu paticēju vasaras naktī zaļumballē? Un cik ziedu noziedēs šovasar nenogrieztu, nepaņemtu, lai uzziedētu no jauna nākampavasār? Un vai zieda sāpīgā ziedēšana līdz vītumam un vecmeitībai arī nav ziedēšana, varbūt savā apjaukā un apskaidrībā skaistāka par citām ziedēšanām?

Man patīk vecmeitas. Viņās visu laiku kaut kas zied. Vai jūs tiešām neesat novērojuši, ka jaunas sievas ātrāk nomet savu apziedu nekā jau pavecās, neprecētās? Viņām dvēselē kaut kas ilgi zied, un vasara ir visu ziedu zaļumballe.

Bet maijpuķīte ir prostitūta. Jā, tā man liekas, kaut gan mūsu sabiedrībā tādu nav. Maijpuķītēs ir kaut kas aizdomīgs — gan tas, cik dārgi viņas sevi pavasaros pārdod, gan tas, ka bezkaunīgi mirkšķina ar acīm, izdzinušas un uzplaucējušas savu skaistumu ar herbicīdiem un citādām ķīmikālijām. Man viņas nepatīk. Varbūt es spriežu pārāk bargi, varbūt viņas ir vienkārši skaistas un jaunas, un mulķes... Un vasara ir visu ziedu zaļumballe, un visas grib dejot.

ES eju uz telegrāfu. Šodien gribu nosūtīt tev to mazo cilvēciņu, par kuru runājām.

— Tādu telegrammu mēs pieņemam nevaram, — man saka. — Pārrakstiet, lūdzu!

Pārrakstu un teksta beigās uzzīmēju atkal cilvēciņu, šoreiz guļus — lai var noguldīt uz teletaipa lentes.

— Lūdzu, nosūtiet ar visu cilvēciņu!

Bet man atbild: — Tādu telegrammu mēs pieņemam nevaram.

Un tad reiz vienā telegrāfā, kad jau biju visas cerības zaudējis tev šo cilvēciņu nosūtīt, kad biju dzirdējis: “Ko tādu?” — un: “Kas vēl nebūs!” — es teicu, vēlreiz saņēmis drosmi: — Lūdzu, nosūtiet ar visu cilvēciņu!

— Cilvēciņu telegrāfs nepieņem, — man atbildēja.

— Es par cilvēciņu samaksāšu atsevišķi.

— Par cilvēciņiem nemaksā. Vai nu tos sūta par velti, vai nesūta nemaz. — Un es jutu, ka viņa saprot, ko es runāju.

Lielā nopietnībā viņa pieņēma manu telegrammu, aizsūtīja, un, kaut gan es zinu, ka cilvēciņš palika uz papīra, kad visi burti aizlidoja elektroviļņos, es tagad sveicinu katru sievieti, kas viņai līdzinās. Viņa mani saprata.

Pasaule ir pilna ļoti interesantu sakarību. Un gudru. Mēs zinām un pazīstam tikai dažas. Pašas parastākās, varbūt var teikt — pašas primitīvākās. Koks — saknes — zeme. Plāns — darbs — alga. Viņš — viņa — kāzas — bērns. Vai tāpat: viņš — viņa — bērns.

— Par ko domā nazis?

— Par griešanu.

— Par maizi.

Redziet, cik skaidri un vienkārši!

— Par ko domā laiva?

— Par peldēšanu.

— Par airiem.

Redziet, cik šī pasaule ir sasodīti funkcionāla!

Viens cilvēks man atbildēja tomēr saprotoši.

— Par ko domā nazis?

— Par spuldzi.

— ?

— Par spuldzi. Viņa ir tik spoža un apaļa...

Un patikšanā pats noklakšķināja ar mēli.

Ir dienas, kad lietas var sajaukt kā kārtis visjucekligākajā nekārtībā, bet paskaties — tās grupējas agrāk neredzētās kombinācijās, par kurām tev nebija ne jausmas: cepure, tava lepnā galvassega, apgāžas otrādi, un kāds tajā met nabaga dāvanu. Viens vīrs ar elektrosūkni vienu ezeru pārsūknē otrā ezerā, tu ar peņģerotu nes atpakaļ, un jūs abi esat vienlīdz stipri. Peņģerots uzvar ūdenssūkni, akmeņi apveļas ar vēderu pret sauli. Skaistā zobbirstīte tīra cirvim zobus, tas smaida svētlaimīgi, bet tērauda vīle mirst vientulībā.

Tas tikai sākumā liekas tā nesaprotami. Dzīvē tā ir, ļoti interesanti ir, un to visu var redzēt. Ir tādas dienas, kad var redzēt šķietami nesakarīgu lietu sakarību.

Neko šajā pasaulē nevar dabūt tūlīt. Nejēdzīgi iekārtota pasaule. Neiekārtota pasaule. "Pagaidi!" saka. "Pagaidi, pagaidi!"

Gaidu ilgi un smagi. Gaidu trolejbusa parādīšanos. Gaidu, kamēr kartupeļi izvārīsies. Gaidu, ka tikšu debesīs. Bet nelaiž, saka: "Pagaidi! Tev vēl mūžs jānodzīvo."

Pasaule dzīvo vienā gaidīšanā un vienā mudināšanā uz gaidīšanu. Māte gaida bērnu, skuķis gaida mīlestību, nopelniem bagātais gaida ordeni, mocekļis gaida atpestīšanu. Pagaidi, pacieties! Un, kad tu cieties, tad apstājas laiks un kļūst — gaidīšana. Katrs laika mirklis kļūst laisks, inerts tūļa. Viņš gaida nākamo mirkli, bet — ačgārnī, kāpdamies atpakaļ. Lai tiktu tuvāk, ir jāiet klāt, nevis jāgaida šurpnākam. Saka: pagaidi, rīts gudrāks par vakaru. Aiz tā slēpjas tūļa — nedari šodien, ko var padarīt rīt. Tā atvelk rītdienu par vienu dienu atpakaļ. Vai nākotne ir milzīgs vēzis, kas atpakaļkāpdamies rāpjas pie mums?

Vai iesim uz nākotni, vai nākotne nāks atpakaļ uz mums? Pagaidi, nākotne pienāks klāt. Pagaidi, kad vārti skries ķert futbolbumbu un mērķis nāks šurp, lodi diedelēdams. Pagaidi! Pacieties! Pacieties! Netiecies! Gaidi, un tavs laiks atnāks.

Jā, tā tavs zārks atnāks. Tas jau nu atnāks. Un tevi aiznesīs atpakaļgaitā.

"Labs nāk ar gaidīšanu," saka tautas sakāmvārds. Ha!

Tā ir interesanta tradīcija šai zemē. Cilvēku priekam. Ik gadus Vecgada vakarā izlozē dzimšanas dienu loteriju. (Līdzīga loterija tiek rīkota pirms Sieviešu dienas — marta sākumā.) Tev ir tiesības vilkt lozi, un tad tu izvelc laimīgo, un avīzes raksta un radio paziņo, ka tādā un tādā datumā svinēs tavu dzimšanas dienu. Visā Latvijā to zina, ka šogad atkal vinnējuši ir trīs pilsoņi: vājstrāvu aparatūras ceha inženieris N., pensionāre S. un kāda meitene no Viļāniem. Vai citi trīs, kā kuru gadu.

Viņu dzimšanas diena tiks atzīmēta Rīgā uz plaši pazīstamas skatuves. Tevi godinās un apsveiks delegācijas (apsveicējos būs arī valdības pārstāvji) — par to, ka tu esi. Ka tu labi strādā, ka tu esi godīgs cilvēks. Un, ja nu tu nestrādā un neesi nekāds godīgais, rīcības komisija tik un tā izzinās un izdibinās, ka tevī ir kaut kas labs un apsveicams. Jo pasaulē nav tik maza cilvēciņa, kuram mēs katrs nevarētu būt biedrs, draugs un brālis, kaut ko tādu teicis Fransuā Vijons. Tātad kaut kas jau nu tevī ir apsveicams. Teiksim, tu nekad neesi pametis grābekli plāvā zariem uz augšu. Vienam ir stiprs krampis, citam — laba gaume. Viens ir tik attapīgs, ka smejas jau, pirms anekdote sākusies, otrs tik dievtaisns, ka trakam sunim nevar ceļu pagriezt.

Tevi sveiks un atcerēsies, ko tu labu esi darījis, un tu pats atcerēsies, ko tu labu esi darījis, un tev teiks, ka tu neesi veltī dzimis pasaulē. Kuram gan vajadzīgs vairāk nekā tikai tas — lai tev pasaka, ka tu esi ko vērts. Un tu esi ko vērts! Ja tavi draugi un radinieki to nepateiks, rīcības komisija izzinās, noformulēs un tavā jubilejā to paziņos — visiem, visiem.

Protams, ja tu negribi, lai tevi apsveic tavā jubilejā kā Tautas rakstnieku vai Nopelniem bagāto mākslinieku, tu vari loterijā nepiedalīties un svinēt ar savu sievu un bērniem, un vecmāti. Es runāju par tiem, kas loterijā piedalīsies. Mūsu jubileju kalendārs kļūs daudz krāsaināks un bagātāks. It kā tikai mākslinieki, zinātnieki un citi diži ļaudis būtu tā vērti, lai viņu atnākušo vecumu apbrīnotu skatītāji! Tāpēc šī interesantā tradīcija šai zemē — gadījums tevi pacels uz plaukstu, noliks uz skatuves un teiks: jauns viņš ir un neredzēts, vecs viņš ir un aizmirsts, parasts viņš ir kā visi mūsu ciemā, — nāc un pasaki viņam, ir taču viņš kaut ko vērts!

No kura stāva mēs runājam? Dialogus var iedalīt pa stāviem. Teiksim, pirmā stāva dialogs.

Pirmajā stāvā runā aklais ar aklo, kurlais ar kurlo, ēdājs ar ēdāju, gulētājs ar gulētāju. Te pieder runas par laiku un slimībām, par to, cik bērnīgs gudrs un cik kaimiņu Jūle nekrietni izdarījusies.

Kāpēc daudzi cilvēki nevar sarunāties, iesāk un apklust? Pavediens pārtrūkst. Nav par ko runāt. Tāpēc, ka viņi runā katrs savā stāvā.

Viens runā pirmajā, otrs — otrajā. Ko var pateikt caur grīdu? Ko var dzirdēt caur griestiem?

Citā stāvā runā asāks prāts un lokanāka mēle. Te spēlē tenisu ar vārdu bumbiņām. Sitiens prasa atsitienu, atsitiens — pretsitienu. Te veikli servē un atņem, gremdē un bloķē. Te mīt ekvilibristi un vārdu žonglieri. Te aiz vārdiem slēpjas kā Goldoni komēdijās aiz puķu podiem. Te spēlē vistiņas. Vārdi flirtē, patskaņi koķetē, līdzskaņi amizējas. Te stāsta anekdotes. Rotaļīgā gaismā spīd vārdu mānīgās mozaikas. Vai šīs piparkūkas ēdis vai ar tām dekorēs eglīti? Vai šovakar runāsim kardamonu, kanēli vai vanilīnu?

Kādā citā stāvā runā maizi. Runā pašcepto maizi. Vārdu, ko pats iejāva citos vārdos, pats gaidīja, kad rūgs. Pats lika uz lizes un šāva krāsni. Jā, garoza ir atlēkusi, šoreiz garoza ir atlēkusi, bet abā rūgst atkal un vairs neatlēks. Te runā arī akmeņus. Akmeņus, ar kuriem logus dauza, un akmeņus, ko pamatā liek.

Te runā brezentu. Lai lietus netek cauri. Un, ja te runā mežģīnes, tad te runā arī adāmās adatas.

Un šie nav vienīgie stāvi, varbūt arī secība ir cita. Bet zini, mēle, ka vārds ir ikdienišķā maize, enerģijas nesējs, manas enerģijas nesējs, tev nesējs.

Kad man pietrūks spēka, vai tavi vārdi atnāks
un man palīdzēs? Kad mani vārdi būs Jaira
meitiņa, vai tavi vārdi būs Jēzus Nācarietis?
Vai tavi vārdi mani uzcelš no miroņiem?

Pļāpas ir nekaunīgi plēsoņas. Viņi aprij vājākos. Viņiem nepietiek, ka viņi cilvēkiem nograuz ausis, viņi lien pa auss spraudziņu iekšējā ausī, smadzenēs, viņi ir tārpi ābolā. Es pazinu cilvēku, lielu, pieaugušu cilvēku, kurš baidījās un neprata runāt. Visu mūžu viņš bija audzis starp pļāpām un neviens viņam runāt nebija ļāvis. Visu mūžu viņš piekrītot bija mājis ar galvu: "Jā — jā, jā — kā ta' — nuja," — klausījies un japāniski smaidījis. Pļāpas bija ielīduši viņa smadzenēs un iznīcinājuši viņa runas centru.

Pļāpas aprij bērnus. Ar to sākas. Vakar gadījās Alojā, stāvēju rindā pēc piena. Aiz manis stāvēja maza meitenīte ar mammu. Mammai bija jāsteidzas uz darbu, bet viņa sadistiski mīli atkārtoja un atkārtoja: — Tu nopirksi oliņas. Un sierīņu. Vēl krējumu. Es tagad iešu uz darbu. Tad tu nopirksi oliņas, vai ne? Krējumu. Un neaizmirsti sierīņu. Man jāsteidzas. Te tev ir tīkliņš. Tu saprati: oliņas, krējumiņu un sierīņu. Sešas oliņas, vai ne? Izcepsim, sipoliņi mums mājās ir, bet tu tagad nopērc krējumiņu. Kad atnākšu mājā... nu jā, tu jau man esi gudra, tas jau nav grūti; tikai trīs lietiņas: sešas oliņas, vienu krējumiņu un sierīņu. Es nu iešu, tu atceries: sierīņu...

Meitēns sāka raudāt: — Es nekā nesaprotu...

Par laimi, atnāca kāda paziņa, mamma badīgi uzklupa pienācējai, un abas aizgāja. Kad pienāca meitenītes rinda, viņa nez kāpēc nopirka trīs zaļus svaigus gurķīšus. Bērns izskatījās stipri nomocīts, bāliņš, tikai ausis sārtas un tādas kā nobijušās.

Pusapēstie bērni neskatās acīs. Kādreiz viņi ir skatījušies runātājā, bet tad nobijušies. Bērns acīs neskatās divos gadījumos: tad, kad pats ir

nepatiess, un tad, kad otrs — lielais ir nepatiess. Viņš instinktīvi sargā savu skaidrību.

Viņam dusmas un kauns, un bailes teikt, lai jūs nelienat viņa ausī. Tad viņš skatās sānis. Bērni, kas skatās sānis, ir plāpu pusapēsti.

Nekas nav kanibāliskāks par plāpu skolotāju, plāpu pasniedzēju un plāpu lektoru. Viņi grauž no katedras, iemidzina un apēd.

Jau ilgu laiku mūsu republikā sabiedriskā doma, avīzes, radio, televīzija cīnās par to, lai plāpība tiktu uzskatīta par amorālu, antihumānu, antisociālu parādību — tādu pašu kā prostitūcija vai pseidoidejiskums — , bet nu beidzot ir pieņemts lēmums: bīstamākos plāpas izolēs, pārējos lokalizēs sabiedrībai nekaitīgākās vietās. Pirmkārt stipri palielinās kafejnīcu skaitu. Despotisms un uztiēpšanās ģimenēs, kuluāros, lekcijās un sapulcēs, dabiski, aizplūdis uz šīm savdabīgajām atvieglošanās iestādēm. Katrā no mums mājo aprijējs. Katrs no mums grib otru pievārēt, piespiest klausīties un nomākt. Kafejnīcā, šajā mazajā arēnā, varēs sacensties mēlnesības skaistie gladiatori.

Nesen vecajā krematorijā blakus Meža kapiem iekārtoja labošanās darbavietu plāpām — huligāniem. Neparastas gan, bet ļoti iedarbīgas ir audzinošā soda metodes. Nosodītie lektori — plāpas lasa lekcijas tukšai zālei. Katedrai pretējā siena ir savdabīgs reflektors, kas visu lieki sacīto atbalso daudzkārt spēcīgākā skaņu pakāpē. Katrs liekvārds, atpakaļ nācis, trāpa kā sitiens, lieks teikums trokšņo kā fonētisks ložmetējs.

Pirmajā ārstēšanās stadijā visi pacienti tiek novesti līdz šoka stāvoklim, viņi sāk baidīties paši no saviem vārdiem, kļūst bikli un ieraujas sevī, gluži tāpat kā viņu kādreizējie upuri. Metodiskākie, pārvarējuši pirmo izbīli, sāk veidot savu valodu un domu cilvēkiem pieņemamu un atgriežas agrākajās

darbavietās, bet daudzi pārējie paraksta saistībrakstu, apņēmdamies apgūt jaunu, ar cilvēka psihi tieši nesaistītu profesiju.

Principā līdzīgs ir ārstēšanas kurss ar magnetofonu. Vienu dienu nedēļā slimnieks apņemas nēsāt kaklā pakārtu mazu, citu acīm slēptu mikrofonu. Nākamajā dienā slimnieks ierodas ārstēšanas iecirknī, kur speciālists parlarologs no ierakstītās magnetofona lentes izkonspektē ļaundabīgākos fragmentus, samontē hipnotiskā kompozīcijā un absolūtā vienatnē noslēgtā istabā liek klausīties to vairākas reizes pašam runātājam, līdz to pārņem nepanesama vientulības sajūta, tā pati atsvešināšanās sajūta, kas rodas katrā, ar kuru runā plāpa, — no sākuma apnicība, tad vientulība, tad baiļu sajūta, ka šajā pasaulē nav cilvēku, nav neviena paša, un beidzot bezcerība un izmisums. Šādā ārstēšanā ar pašindi izstrādājas nosacījuma reflekss: kad cilvēks ir atkal sabiedrībā un ieraduma pēc sāk atkal plāpāt, sasniedzis kritisko intensitātes pakāpi, viņš pēkšņi un visiem klātesošajiem negaidīti pats no sevis apklust. Apklust un no spēles izstājas.

Saka: plāpāt, liet ūdeni. Bet — kas gan ir ūdens stihija pret plāpāšanas stihiju! Cik ir to, kuri aizgājuši bojā no ūdens, — to rāda statistika. Bet, cik ir to, kuriem vairs nav dzīves viņu dēļ, — to statistika nerāda, baidās. Humānisma vārdā, visu neaizsargāto cilvēku vārdā, atbrīvojiet cilvēkus, pasargiet savus draugus, savus mīļos no tās briesmīgās vientulības sajūtas, kāda rodas, kad runā plāpa un nejēga!

Nav labdabīgu plāpu.

Ūdens plūdi aiznes ciemus un ielejas. Runu plūdus aiziet bojā kaut kas vairāk.

Šodien staigāju tikai pa šķautnēm. Šķautnes ir plakņu laužuma vietas. Rakstniekam visu mūžu jāguļ uz rakstāmgalda šķautnes. "Tad esi slavēta — ar pieri, ar elkoņiem, ar ceļgalu mezgliem izbaudītā, kā zāģis krūtīs iegrauzusies — galda šķautne!" — tā teica šķautņu karaliene Marina Cvetajeva.

*Svēts lai galdmalas asums, svēts!
Viņa svitru uz pieres man redz.
Manus elkoņus lemts tam griezt,
Kā zāģim krūtīs man ieēsties!**

Kad man apnika gulēt uz rakstāmgalda šķautnes, es aizgāju pa citām šķautnēm. Es izlīdu pa jumta lūku un apsēdos korē. Kore ir jumta laužuma vieta — līnija starp labo un kreiso. Kas pa to staigā, tas redz abus jumta spārnus. Kore ir skursteņslauķu un mākslinieku līnija. Es sēžu korē, viena kāja man ir vienā jumta plaknē, otra — otrā. Vai tas nozīmē, ka es balansēju un divkosīgi žonglēju? Nē, es studēju divu plakņu robežu. Šķautnē satiekas divu plakņu mīlestība un divu plakņu naidis; šķautne ir līnija, kas vieno, un līnija, kas šķir. Vējš no viena spārna un vējš no otra spārna te saskrienas un sagriežas virpuļi. Dūmi no kreisējām un dūmi no labējām krāsniņām saskrien korē skurstenī un cīnīdamies izmutoļo debesis. Un, kad ilgāk pavēro un pierod staigāt pa divu plakņu robežšķautnēm, tad var redzēt, ka tās nebūt nav tik taisnas līnijas — šķautnēm ir savi virpuļi un izliekumi. Arī savi kompromisi — pāri šķautnēm viena plakne pieņem otras plaknes rūsus.

* I. Ziedoņa atdzejojums.

Vēl interesantāk ir vērot divu šķidrumu robežu: kā tie satiekas, reaģē momentāni vai lēni difūzējas. Stundām varu skatīties, kā uz robežas satiekas tintes zilums ar ūdens baltumu, kā viņi lēnām izeug viens otrā, izlokās un figurējas. Pa labi zilums viendabīgs, pa kreisi baltums vienmuļīgs, nekādas kustības, ne skaistuma. Tikai robeža kustas. Robeža ir robežsargu un mākslinieku līnija.

Es vēroju robežu. Tur, kur upe ietek jūrā, tur satiekas brūnais ar zaļo ūdeni, jūras svaigais ar zemes svaigo.

Tur, kur vilnis izskrien liedagā, paliek līnija. Tā ir mākslinieka līnija, viņa mainās, un nekad nevar pateikt, vai atskries līdz tavām kājām vai neatskries. Vai — tu ej gar viņa malu, tu skrien vilnim tuvāk un bēdz no viņa it kā minēdams. Ja no malas skatās — tā ir bērnu spēle. Bet pamēģini noskriet vilni gar viņa malu, un tu redzēsi, ka tā ir māksla.

Māksla nav saost medu medus podā, bet parādīt robežu, kur sākas medus smarža dārzā. Māksla saoz bišu valstības vārtus.

Māksla nav ugunskurā, bet — parādi man to robežu, kur beidzas tumsa un kur sākas blāzma! Ēnas gar šo robežu staigā un mazi atspīdumi.

Parādi man to robežu, kur beidzas viens cilvēks un kur sākas otrs! Tā fotogrāfiskā līnija — drēbes, cepure un kurpes — vai tā ir viņa robeža? Vai cilvēks beidzas savu pirkstu galos?

Parādi man tās neredzamās robežas, kuras, viens otru sajuzdami, pāriet vīrieši un sievietes. Ne kāds ko teica, ne kāds ko dzirdēja, ne smarža ievīļņojās, ne pirkstiņš nepieskārs. Tad ar ko viņi aizskāra viens otru?

Vai tu esi dienējis robežsargos uz neredzamām robežām?

Frontes līnija, divu cilvēku tuvība, smaržu iesākšanās, šķidrumu sajaukšanās, politiskie strīdi,

ideju cīņiņi — gar šīm robežām ir māksla. Un visos līdzenumos, visos tālumos, jūras un kalnu, sūnu un mežu vientulībā cilvēks vienmēr meklē kādu robežu. Jūra ir skaista ar savām šķautnēm, kurās kaut kas satiekas. Dullais Dauka ir mākslinieks, un cilvēki ir dullie daukas. Jebkurā līdzenumā un tukšumā cilvēks meklē robežu, bet arī — jebkurā pārpilnībā.

Robežai ir mūžsena, ataviska, bet nezūdoša pievilksanas spēja. Tieši tā velk uz risku, uz sievieti, uz uguni, uz mākslu.

Vai tas vien neliecina, ka robeža ir lielo iespējamību līnija?

No jumtiem es uzkāpu kalnos. Es jutu, kā pievelk šķautne. Un, kad es stāvēju pirmajā šķautnē, tā zaudēja pār mani spēku, un mani vilka nākamā šķautne. Cik es kāpu, tik es tuvojos. Un pirms katras šķautnes es jutu, ka man kāpj kāds no otras puses pretī. Katrā šķautnē mēs sadraudzējamies, un katrā nākamajā šķautnē viņš kāpa man atkal no otras puses pretī. Protams, tur nebija neviena miesiska cilvēka, bet tā bija nojausma par cilvēku. Es kāpu augstāk, un, jo mazāks no augstuma izskatījās cilvēks lejā, jo vairāk es izjutu, cik viņš var būt liels. Katrā šķautnes robežā es satikos ar šo sajūtu. Katrā kāpienā lejup mēs izšķīrāmies, bet katrā nākamā, vēl augstākā šķautnē atkal satikāmies.

Sākumā man bija bail, ka var notikt tā, kā bija rakstīts: "Tu kļūsi vientulīgāks gads pēc gada..." Bet es nekļuvu vientulīgāks. Jo, kad es noguru šaipusē, es redzēju, ka viņš no viņpuses ir jau uzkāpis, noslauka sviedrus no pieres un mani gaida. Es nekļuvu vientulīgāks. Jo, kad mēs stāvējām pēdējā šķautnē, viņš teica:

— To, ko mēs abi varam, to viņi visi var. Ir vērts kāpt atpakaļ lejā.

Es nokāpu no kalniem, un man ir daudz draugu, man pat liekas, ja es nebūtu šķautnēs

kāpis, ja es būtu ar viņiem diendienā kopā pa apaļumu gājis, man viņu nebūtu tik daudz.

Sevišķi es tagad mīlu nažu rijējus (tādus kā Ojāru Vācieti, piemēram), katrā ribstarpā viņam spīd pa nazim. Mans sapnis ir ļoti faķīrisks: es gribētu pastaigāties pa visasākajām šķautnēm — pa nažiem. Jākoncentrējas, jātrenējas. Vasarā basām kājām staigāju pa čiekuriem. Ziemā izberu čiekurus uz seģenes istabas kaktā — kad nenāk miegs, es pa tiem mīnājos. Sieviešu dienā dāvinu tikai šķautņainas parfimērijas pudeles. Pienu pārku prizmiskajās paciņās. Negribas lasīt dzejoļus no apaļajām katedrām, bet, ja tieku stūrainajās, — esmu priecīgs par katru katedras šķautni. Joprojām gribu pateikt, kas ir rakstāmgalds, bet šķautņu karaliene jau pateikusi:

Svēts lai galdmalas asums, svēts!

Pierē iespiestu svitru man redz.

Manus celģalus lemts tam griezt,

*Kā zāģim krūtis ieēsties.**

Tagad jaunajām gultiņām ir zemi gultsgali. Gulēt ejot, atspiežu pakausi pret gultsgala šķautni. Tad rādās sapņi — asi kā giljotīna.

Mīlu nažu rijējus!

* I. Ziedoņa atdzejojums.

Nekas, tu neuztraucies! Es tev nopirku biļeti, un tev ir tiesības man sēdēt blakus. Tevi no šīs vietas neizlikš, tikai mieru!

Nē, pilsone, šī vieta nav tukša. Te sēž mans gars, un viņam ir tiesības tur sēdēt. Jā, viņam ir mēteļa apveids, bet viņš ir mans gars. Manī pašā? Manī pašā arī ir gars, un šis arī ir manējais. Man ir divas dvēseles. Tāpat kā jums — dubultdaudz miesas. Jūs ar savu miesu bieži esat mani izstūmusi un aizņēmusi divas vietas, ļaujiet tagad sēdēt manam garam.

Jā! Jūs izspiežat ar miesu. Es pazīstu jūsu miesu trolejbusā un veikala rindā. Es zinu, kā jūs protat cīnīties ar miesu par miesu.

Mans gars bija pagājušovasar slims, viņam vajadzēja siltu jūru un mazliet dienvidu saules — manam garam. Bet ceļazīmi uz dienvidiem dabūjāt jūs, jūsu miesa mani izstūma, jo viņa gribēja pie citām miesām tur pie Melnās jūras, visu miesu paradīzē. Mēs ar savu garu palikām pilsētā, ceļazīmi mums iedeva ziemā, kad vairs nebija vasaras. Bet vasaru manam garam toreiz ļoti vajadzēja. Nevis gribējās, bet vajadzēja.

Tikai mieru, neuztraucies, tev ir tiesības te sēdēt! Pilsone ir nekaunīga un spēlē uz nerviem. Miesa vienmēr ir nekaunīga. Vienīgi uz skatuves balerīnām un mākslas vingrotājām miesa nav, miesa, bet dvēseles forma. Sēdi pašapzinīgāk! Tas, protams, ir sīkumaini — par kūrortu.

Bet jūs mani izspiedāt arī no gleznas. Jūs tajā tikāt iekšā. Es paliku aiz rāmjiem. Jums toreiz bija augsta pazīšanās kaut kādā rāmju pārvaldē. Jūsu paziņām patika rāmji. Viņu pēc vispār visa dzīve varētu būt tikai rāmji. Bet ierāmētu viņiem vislabāk patika redzēt miesu. Paplīķejamu,

pataustāmu, nedomājamu. Labāk traktēt govi nekā slaucēju! Un tā es paliku aiz rāmjiem.

Jūs esat vietu ierādītāja? Jā, lūdzu, salīdziniet — biļešu un vietu numuri sakrīt. Jā, šī vieta ir aizņemta, tur sēž mans gars. Redziet, rakstniekiem un māksliniekiem piešķir papildu dzīvokļa platību. Kā jūs domājat — miesai vai garam? Palūdziet, lūdzu, lai šī pilsone tur nesēžas, viņa to nospiedīs, viņa izspiedīs garu manam garam.

Es, protams, varu paņemt savu garu atpakaļ sevī. Tie ir ļoti ērti cilvēki, kas dzīvo ar savu garu sevī. Viņiem ir savs puķu dārziņš sevī, sava revolūcija sevī, sava Bībele sevī un savas karātavas. Man tas viss ir tagad ārpus sevis, blakus, tas tikai tā skata pēc ir mētelis. Būtībā tas ir mans puķu dārziņš, revolūcija, Bībele un karātavas. Kāpēc gan mans gars ārpus manis nevar izskatīties kā mētelis? Jēzus Kristus gars esot bijis ārpus viņa kā nimbs ap galvu. Majakovskis nēsājis pakārtu zaļu gurķi kaklā un savu garu ārpus sevis ņēmis līdzī kā mākonī biksēs. Kāpēc lai mans gars nevarētu parādīties mēteļa veidā un sēdēt man blakus kinozālē, teātrī, prezidijā?

Starp citu, pilsone, jūs mani izspiedāt arī no tribīnes. Toreiz, kad es no tās runāju, jūs iespraucāties katedrā, it kā manis tur nemaz nebūtu. Jūs bijāt ļoti miesiska, jūs runājāt tikai par miesas produkciju, miesas perspektīvu, elpojāt ļoti miesiski, tā ka man pietrūka elpas, un es apklusu. No tās reizes, kad es tagad ieraugu katedru, man tā liekas kā silķu muca, kā gurķu muca, kā kāpostu baļļa. Jā, jūs apgurķojāt un apsilķojāt tribīni. Es tagad sāku no gala — apdvēseļoju silķu mucas un gurķu baļļas.

Un turpmāk es visur aizņemšu divas vietas — es un mans mētelis, kas ir arī mans gars un mana otrā dvēsele.

Tikai mieru, neuztraucies, sēdi mierīgs! Jo tev ir tiesības. Pilsone nesaprot.

Mācos to mākslu — dzīvot ar visiem pa draugam. Kaimiņu puikas piekāva manējo, negribas tāpēc ar kaimiņu naidoties, pieteicu puikam, lai piekrīt un nestrīdas. Taisnība, ka vista bija pirmā. Vistai prieks, ka es viņu cienu. Bet ola arī bija pirmā — tur es viņai piekrītu, un ola mani uzskata par saprotošu cilvēku. Šī? Šī ir ļoti jauka glezna! Bet no otras puses... man jums jāpiekrīt, ka ne visai... Jūs mani pārliecināsi, jums būs vēl taisnība.

No vienas puses un no otras puses, tā un šitā. Pamēģiniet — no vienas puses un no otras puses! Piekrīti, kad jūs ieejat veikalā un jums saka, ka Rīgas balzama nav. Bet balzamu var dabūt... no otras puses. Piekrīti, ka tiem no otras puses arī ir taisnība. Taisnība ir vieniem, ir otriem. No kuras puses nauda ir nauda? No cipara puses vai no ģerboņa puses?

Piekrīti, ka saule tikpat skaista lec, cik skaisti noriet. Piekrīti, ka tur, kur saule ir tagad, vienam tā lec, vienam noriet. No vienas puses un no otras puses. Taisnība lampai uz galda, un taisnība tumsai kaktā. Taisnība tiem, kuri teic "smird", un taisnība tiem, kuri teic "smaržo". Ķiploks, piemēram, vienam smaržo, bet otram smird. Jūras alģes vienam smaržo, otram — smird. Tāpat zirgi, siers, odekoloni, "Baltie ceriņi", "Landiši". No vienas puses un no otras puses. Šausmīgi daudz taisnību. Nojukt var, ja nav savējās.

O, kad cilvēki grib ēst, tad viņi rāda savas iekšas. Viņi rāda savu kuņģi, un tas ir tik pretīgi. Kad viņi ļoti grib ēst, ar kādu jaunu īgnumu viņi kliedz uz saviem bērniem un tuviniekiem, ar kādu neiecietību. Nerunāji ar ierēdņiem, ja viņam jāsteidzas pusdienās. Viņš uzsviedis galdā savu māgu blakus portfelim un kliegs uz jums, un sacīs: "Vai jūs neredzat?"

Nerunāji ar savu vīru, negaidiet no viņa labu vārdu, kad viņš ir nokavējis pusdienas. Neeji viņam klāt! Pasviediet pa gabalu viņam nažus un dakšiņas, karotes, salvetes, bļodiņas, un viņš tās noris. Dziediet lielo sekrēcijas himnu, līdz viņš nomierinās. Un tad viņš sāks smaidīt un būs kā visi cilvēki.

Kad jūs stāvat rindā, nepazaudēji sevi! Rindā stāvot, cilvēki sevi pazaudē. Ar kādu pretīgu kuņģību, ja viņiem atļauj, viņi tausta pirmos tomātus, gurķus un gaļu uz galdiem tirgū. Ak Dievs, kā tie pārvēršas rindā, kad kastē vēl paliek tikai 5 kilogrami banānu. 10 kuņģi sāk uztraukties, 10 kuņģi sāk domāt, apskaust un neieredzēt. Saspringst 20 elkoņi. Nav vairs filozofa, nav vairs prokurora, nav vairs dzejnieka. Neļaujiet kuņģim domāt! Atkal un atkal sevi pārliciniet, ka tā nav viņa darīšana. Neatļaujiet, jo viņš tālu aizdomājas — tālu, tālu atpakaļ, līdz ilkņiem.

Kuņģis zina, ka viņš ir bijis pats pirmais filozofs. Pēc tam viņu mēģināja pievārēt Prāts un Sirds. Bet Kuņģis parādās pasaulē ar jauniem karogiem, jauna armija atkal sacer jaunu bauslību.

Stāvi klāt, mans Skaidrais Prāts, nebēdz, mana Labā Sirds, man šodien atkal jāiet rindā stāvēt.

Geniāls ir vanags, kas stāv debesis un nekūstina spārnus.

Geniāls ir tas mākslinieks, kas rada pārlicību, ka cilvēka spējas ir neierobežotas. Dzied Gjaurovs. Lido Zeiferte. Lido daiļslidotāja. Publika neelpo. Punkts, aplausi. Prasa: lido vēlreiz! Viņa lido. Tikpat viegli. Publika neelpo. Aplausi. Vēlreiz! Un atkal viņa lido, un atkal viņa ir bezgalīga. Viņa var visu, es neredzu akmeni, pār kuru viņa kritīs. Tā strādā mākslinieks. Lai neviens nenojaustu, kur ir viņa spēju robeža. Lai es varētu ticēt viņa un tāpēc savu spēju visvarenībai. Lai es nezinātu, cik tas grūti — tur deļotājai uz skatuves, tur tai mātei ar desmit bērniem, tur tam vīram, kas svaru stieni ceļ kā jokodamies.

Tāpēc skumji skatīties, kad svarcēlājs stieni spiež un nolaiž atpakaļ. Kad daiļslidotāja lec, saspīlēti baidoties, nokrīt vai tikko noturas, viņa rāda man cilvēka spēju robežu. Kad māte kļiedz uz saviem bērniem, viņa man rāda savu spēju robežu. Viņi saka man: tālāk nav kur iet. Ar to viņi noliedz sevi. Un noliedz mani.

Mēs nezinām, cik grūti ir vanagam, kas stāv debesis un nekūstina spārnus. Vanags to nerāda, un mums tas nav jāredz.

Ak, dziedātāja, nerādi mums savas diafragmas mocīšanos!

Jūtu sava prāta aprobežotību. Jūtu kādu centru, ap kuru tinos. Jūtu kā govs savu ķēdi. Jo vairāk un nervozāk skrienu ap mietiņu, jo ķēde tinas īsāka. Gribu iet, ganīties, izvēlēties, bet ķēde nelaiž. Pie mieta nav izvēles. Nograužu visu līdz zemei savā aplī, bet tālāk netieku. Es pat nezinu, kas tur ir — tālāk. Esmu smieklīgā stāvoklī: izlien kurmis no zemes un man saka: "Jauka gan tā tava pļava, vai ne? Sevišķi tajā meža ielocī." Ko lai es viņam atbildu? Kauns teikt, ka es savā pļavā tālāk par ķēdi neesmu bijis. Es tikai māju ar galvu — lai saprot, kā grib.

Bet reizēm negaidot uz mirkli iezibas tālums. Es varu ieiet olā, to nesadauzot. Es ietieku seifā, to neuzlaužot. Pasaule top smalka un elastīga. Vakar roka nesniedza līdz ābolam zarā, šodien es to aizsniedzu kā spēlējoties. Vakar i nedomāju par to ābolu galotnē, šodien jūtu, kā mana roka kļūst tālāka un sniedzošāka.

Bet tad man uznāk bailes, ka tā kļūs pārāk smalka un notrūks, un es atrauju roku atpakaļ. (No kurienes man šīs bailes būt smalkam un tālam?) Tikai smalkais ir tāls un sniedzošs. Un es atkal ļauju, lai roka sniedzas, cik var smalka, cik var tāla: tajā galotnē ir ābols! Mana roka kļūst arvien smalkāka, drīz tā lidos kā zirnekļa tīkls rudens rītā. Un tad kāds saka: "Tā jau nav roka. Tāda jau nav roka. Vai tad tāda ir roka? Ar tādu taču neviens nestiepgas pēc ābola. Tāda nemaz nedrīkst būt roka."

Bet es labi zinu, ka roka var būt tik smalka — gandrīz neredzama, gandrīz nemanāma, tikai nojaušama. Es zinu un neklausos, ko man saka, es stiepgos pēc ābola, tūliņ tas man būs, bet tad jūtu — smalkāks būt es vairs nevaru. Tā ir robeža. Un tā ir

tik sāpīga sajūta. Es atkal jūtu savu aprobežotību. Ja vēl tālāk es stiepšos, mana roka notrūks. Es nevaru aizsniegt ābolu galotnē.

Tāpat — ar redzi. Tāpat — ar smaržām.

Manas nāsis ir vijole. Kā viņa spēlēja tajā pērkona naktī, kad ziedēja jasmīni! Es sajutu to smaržu, kas ir līdzīga Jāņu dziesmai, — tā smaržo vīstošas meijas.

Skaistas dziesmas spēlē manas nāsis. To pazīstamo popuriju no dillēm, kartupeļiem un laidara. Darvas un reņģu, un gumijas zābaku smarža nāk no jūras. Kāzu dziesmas — no mirtēm. Un no kapsētas celiņiem — kapātu skuju dziesmas. Smaržas pamazām kļūst smalkākas. Sāk smaržot cirvis: pēc sveķiem, jā, bet vēl kas cits ir viņa biogrāfijā, liekas, ka viņš ābeles cirtis — kad? Kāpēc tādu grēka darbu?...

Smaržo lietus pilieni... (Bērni neprot noturēt medu uz maizes, tas tek nost mirdzošām lāsēm...

Ķiršus mēs bijām jau pārēdušies. Tu vairs nevēri muti vaļā, un es ar varu izšķaidīju sulīgu ķiršogu uz tavām lūpām...

Reiz es iegāzu — un es nenožēloju! — kādam pilnu alus glāzi ģimī...

Diviem draugiem bija draugs. Viņam bieži nāca asinis pa degunu. Tā ir tā briesmīgā slimība, ko pazīst pasaule kopš Nagasaki. Viņam nāca asinis pa degunu...)

No tā visa kaut kas iztvaikojis smaržo lietus lāsēs. Kad lietus list, tad smaržas manās nāsīs spēlē polkas, noktirnes un vecus reinlenderus.

Smaržas pārvēršas skaņās, un skaņas pārvēršas smaržās. Naktīs dzied lauvmutītes.

— Nevar būt, nevar būt! Tas ir nenormāli! Tā ir slimīga iedoma!

— Nevar būt? Nu tad pārbaudiet — izģērbieties pliki un izejiet lietū! Vai tad nesmaržo pilieni un visa pelķe kā ģimene vai kā tauta, vai kā cilvēka dzīve?

Vai tad baravika nesmaržo kā baritons? Vai tad
krimildes smarža nav alts, vai tad pūpēži nav
soprāni? Un vai gailene nedejo kā balerīna?

Suņu rējieni naktī un tālumā atgādina tulpes.

Skaņas ir tik klusas kā skudru soļi mežā.

Smaržas ir tik smalkas kā sēņu micēliji. Es jau
jutu, kurā vietā sēne no sūnām izlīdīs, un gaidīju.

Gandrīz jau sadzirdēju skudru smieklus aiz upes.

Gandrīz jau aizsniedzu egles čiekuru debesīs.

Pusceļā sabijos: vai tikai tas nav nenormāli.

Atnācu atpakaļ septiņkrāsu pasaulē. Do-re-mi-fa-

sol-la-si-do. Do-si-la-sol-fa-mi-re-do. Do-re-mi-fa...

Garlaicīga kāpaļāšana.

Visi mēs esam pudeles un kārbīņas, burkas un afixu stabi. Visus mūs aplīmēja, aplīmē un aplīmēs — sabiedriskā paradumā. Jo etiķete ir cilvēku pazišanās zīme: tev ir plats gabardīna mētelis — tu esi savējais; tev ir tetovējumi uz rokām un krūtīm — tu esi mūsējais; tev ir ģitāra un pinkaini mati — tu esi mūsu puika. Tu esi džentlmenis, tu esi nelga, tu esi snobs, un tu esi pilsonis. Citus pazīst pēc importa apģērba gabaliem, pasaules modes saulesbrillēm, cepurēm, kamzoliem un bikšturiem. Citiem ir nekur nedabūjamās dārgas zvēradu cepures.

Bet pienāk laiks, kad tu kasi to visu nost un kļūsti tīrs, kā no sākuma bijis.

Es ilgi mocījos. Es biju pieņēmis no jums etiķeti. Es biju ilgi bijis pacietīgs, es biju ilgi sēdējis pie viena galda ar jums un baidījies pakustēties. Es biju baidījies, vai mana kaklasaite nav kādam likusies šķība. Es biju baidījies, vai man elkonis nav ielikts jūsu salātos.

Biju nobijies, vai tikai žaketei visi pogcaurumi pareizi aizpogāti (tagad es pigu iespraužu pogcaurumā).

Pievilkt kreiso kāju, puisīt, un paklanīties; lūdzot uz deju, neiet pāri zālei; dāmai roku skūpstīt; pīpēt pīpi kā Ērenburgam; nepārtraukt runātāju un klausīties ar cieņu. Un es klausījos. Zobus grieždams. Mokās stenēdams. Līdz izmisuma septītajiem sviedriem. Baidījos piecelties un aiziet. Baidījos gāzt šim pa plecu, lai polsteri izmežģijas (Tev ir sveši vārdi, vecīt, vai tu neesi tos zadzis?), baidījos nokrist zāles vidū kā epilepsijas lēkmē un izmisīgi raustīties, kad tu runā. Baidījos pateikt, ka ķīselis saliets tavā taurē. Vai tu pats nemaz nedzirdi, kad tu spēlē šo maršu?

Visu laiku es baidijos, nu es saku: "Ej ellē!"

Es biju skaista, mirdzoša pudele! Tad mani aplimēja etiķetēm, un saule vairs nemirdz manā stiklā.

Lēni plēšu nost etiķetes. Jūtu vēl etiķetes limi uz ādas, bet drīz būšu brīvībā.

Mana naba ir tikai mana naba, kāpēc man jāļauj līmēt etiķeti uz nabas?

Bērns piedzima plīks. Pēc tam viņam uzlika zilu micīti galvā — tādu puikam, un sārtu micīti galvā — tādu meitenei. Kaut gan tāpat bija redzams, ka puikam ir tas, kas puikam pienākas, un meitenei, kas meitenei.

Pēc tam līmēja citas etiķetes.

Jūtīgākos etiķete nobendē. Es atceros, kādreiz pie eglītes viscaur aplipināja ar staniolu zēnu, iztaisīja par eņģeli. Cilvēks elpo ar visu ķermeni, ar visu savu virsmu. Bet viņu aplimēja tā, ka pietrūka elpas. Viņš paģība, neviens nezināja, ko ar viņu darīt. Kad viņš bija nosmacis, atnāca ārsts un teica, ka zēns par daudz aplīmēts. Bet eņģelis bija jau miris.

Visi mēs esam pudeles, burkas un afišu stabi. Visus aplīmē un aplīmēs. Paradumība? Nepieciešamība? Es runāju par dialektiski otro nepieciešamību — kasīt nost.

Neviens nestrīdas ar sevi. Visi strīdas ar citiem. Upe strīdas ar krastiem un akmeņiem. Vanags strīdas ar vēju. Viena mēle ar otru mēli. Acs pret aci, un zobs pret zobu. Bet nav zoba, kas — pret sevi, un acs, kas — pret sevi.

Kas ar sevi nestrīdas, kā tas prātis ar citiem?

Grauzīs. Tas neprātis strīdēties, bet graužt. Upe graužīs krastu, ķermis galdu, suns kaulu un cilvēks cilvēku. Tā būs tā lielā graužēju armija, kas ar sevi nestrīdēsies.

O, es saprotu, ka upe krācēs ar sevi nedrīkst strīdēties — tad viņa neuzvar. Zobs nedrīkst ar sevi strīdēties, kad pret zobu, — tad neuzvar. Acs nedrīkst sevi apšaubīt, kad viņa grib aizdedzināt, — tā savu spēku zaudē degpunkts.

Bet — pirms! Bet — pēc!

Pirms krācēm lēni griežas atvari: vai tur upe nedomā? Un, pirms tavas acis uzvarēja cita acis, vai viņas ar sevi nestrīdējās?

Nestrīdējās? Tad tu esi mulķis. Un tava uzvara ir mulķa uzvara.

Kad upē nav atvaru, kad ūdens ir remdens, kad alus ir novadējies un cilvēki ar sevi nestrīdas, uzvar mulķi. Nešaubīgi. Nešaubīdamies.

Mēs aizbrauksim 11. 48. Un nekad te vairs neatgriezīsimies. Šī vieta atņēma man laiku, atņēma man $n+1$ gadu. Un metodiski — pilienu pa pilienam, sekundi pa sekunde — atņēma man gribu. Šī vieta ir noburta. Te visi tikai piedalās. Te visi ir nolemti tikai piedalīties. "Tev ir tikai jāpiedalās," man teica. Un es piedalījos. Es piedalījos, dalījos un atkal piedalījos. Un, kad es atkal biju dalījies un piedalījies, es vienu dienu jutu, ka esmu pārdalījies. Pēc tam — ka esmu sadalījies. Kaut kas no manis bija atdalījies, kaut kas būtisks, kaut kas atdalījies, nodalījies, aizdalījies.

Un tad es lūdzos atpakaļ sevi pa daļiņai. Es teicu: "Es esmu piedalījies. Te kaut kur jābūt manai daļai." Bet neviens nezināja pateikt, kur ir mana daļa. Un neviens nezināja pateikt, kur ir viņa daļa. Visas daļiņas bija pazudušas, sadrupušas un aizplūdušas. Dališanās bija notikusi, bet nebija radusies ne jauna amēba, ne jauns cilvēks, ne jauns akmens, ne jauna mīlestība! Un tad es sapratu, ka tālāk piedalīties vairs nedrīkst.

Nevajag piedalīties, bet pievienoties.

Bet, pirms pievienoties, vajag piesevoties, nopatoties, — un tikai tad. Un tikai tad sakopoties, nokopoties, caurkopoties. Savienoties, novienoties, caurvienoties.

Bet šī pilsēta ir noburta.

Šī pilsēta prasa tikai piedalīties, tikai piedrumstaloties, tikai piesmidzināties. Papilināties. Paputekļoties. Padrumstaloties, pamigloties, pasmidzināties.

Mēs aizbrauksim 11. 48. Varbūt ir kāda pilsēta, kur prasa vairāk.

Pērkons staigā apkārt un tuvāk nenāk.
Klusums — kā izpuvusi serde vītola. Pērkons
visapkārt — kā sulas koka ārkārtā. Pērkons kā
čaula apkārt dzīvībai olā.

Man nav vairs spēka plīst no iekšpuses uz āru.
Plēsiet mani no ārpuses uz iekšu!

Es esmu tukšs kā jaundzimušā plaušas pirms
elpas. (Iekliedzies manī, gaiss!)

Es esmu tukšs kā kaps pirms nāves. (Piepildi
mani, smilts!) Es esmu zemes sauja zem debess.
(Sper manī, pērkon!)

Pērkons staigā apkārt un tuvāk nenāk. Klusums
kā pensionārs mirst bez darba. Bezmiega naktī
slimais gaida miegu.

Tuksnesī beduīns mirst no slāpēm. Birzī klie dz
vālodze. Sausumā zemdega. Pērkons staigā apkārt
un tuvāk nenāk.

Atveru logus un durvis, bet nav caurvēja.
Nocēļu jumtu un izsviežu lūgšanu gaisā kā
balodi — noķer viņu, ja tu esi vanags!

Izsviežu lūgšanu gaisā kā vanagu — nosper
viņu, ja esi pērkons!

Neatbild...

Dzērāj, tu izslāpušais, tu izdegusi rikle. Ko tu
dari, kad tev nav ko dzert, kad rokas tev dreb, bet
pērkons iet apkārt?

Sieviete saldā, kā tu to pārvari, savu kautrību?
Ko tu tad dari, kad, gūlusies zālē, tu lietu un
pērkonu gaidi, bet pērkons iet apkārt?

Sper manās rokās, pērkon, lai tās aizdegas, —
es tavs karavīrs. Manas rokas — tavas lāpas. Lai
viņas sadeg un pierāda, ka tu esi!

Neatbild...

Velies no kalniem kā sarkana bumba, izdzēs
mēnesi šonakt, ieigrūd mākoņus aizā un uzliec
tiem kāju uz rīkles!

Klusums.

Pērkon, tu lielais, es, mazais, lūdzu: "Saki, būs vētra, un iesim, un manas rokas tu aizdedzināsi."

Klusums, klusums, klusums.

Un nokrīt akmens no kalnu augstuma man pie kājām. "Iztiec šoreiz!"

Jau kuro, kuro (pērkons iet apkārt) reizi.

Uztveres prieks. Zaļas krāsas prieks. Uzlikt bērnam roku uz galvas.

Gulbji lido pa diviem. Dzeguze kūko vientulīga. Mazs vējiņš skrien pa ceļu, sagriežas virpulī un uzrauj putekļus gaisā. Pilns mēness eglēs, pilns mēness logā, pilns mēness sirdī, visu nakti.

"Kalni ir ļoti tālu," es saku. "Kalni ir ļoti tālu, tur nevar aiziet," es saku sev.

Balta mana māmuliņa, balta bērniņa, baltās akācijas zied; uz visiem kokiem mežā balts gul sniegs; baltā dzīve, vai no tevis man balti mati?

Mazs bērniņš sēž restorānā. Mazs bērniņš sēž restorānā uz trešā krēsla, tēvs ar māti dzer vīnu. Mazs bērniņš aizmiegs, nokrīt no krēsla un raud.

Ja ir tāds jēdziens "uztveres prieks", tad jābūt arī jēdzienam "uztveres bēdas".

Nevaru pateikt "jā", nevaru apgalvot. Redzu mazu tārpiņu paradīzes ābolā. Starp tūkstošiem "jā" kāds nēvārdiņš mirkšķina man ar aci. Mana uztveres nelaime — ka es redzu viņu. Viņš saka: "Tu mani redzi, nenodod!"

Kaut kāds nelaimes tuvums ir tavās acīs, bet tu smeijies un esi laimīgs, vēl nekā nezinādams. Man gribas tev to pateikt, bet negribas sāpes darīt.

Lieli godi ar mazām cūcībām — gribas pateikt, bet negribas svētkus izjaukt. Mazs nēvārdiņš mirkšķina ar aci: "Nenodod!"

Un es nenododu. (Bet vajadzēja nodot. Jo tas "nē" ir maitīgs — viņš godina savu varoņu pieminekļus, bet neciena varoņus.) Es nenododu, un tā es kļūstu līdzdalībnieks. Manas uztveres bēda, ka es viņu redzu, bet mīļā miera labad izliekos neredzam.

Šis vīrs nogalinās viņas smaidu. Es to sadzirdu kāzu maršā. Ko jūs lūdzāt mani savās kāzās?

Kāpēc man tas bija jāzina, ja nedrīkstu jums to pateikt?

Lielsais "Jā" mazām nēplaisām plaisā.

Es to redzu, tās ir manas uztveres bēdas. Lielajā pagrabā pašā vidū treji kartupeļi pūdē citus. Es viņus redzu. Man viņi neiziet no prāta.

Es redzu un nevaru priecāties. Nevaru arī aizbēgt. Jūs neļaujat. Mans uztveres prieks ved mani projām, jūs nelaižat. Atkal es nokrišu no Putnu Ceļa debesīs pie suņu būdas sliekšņa un aplieku sev ķēdi ap kaklu: sargā māju, sargā savējos!

Vai tad tas ir tik nesaprotami? Ziedi ir dāvināti, vīns un cilvēku siltā miesa. Uguns ir dāvināta un viss, kas silts. Es stāvēju pie tavu māju durvīm. Es biju atnesis tev sniega piku. Vai tad tas bija tik nesaprotami?

Pirmais sniegs šogad Latvijā vispirms uzsniga Cēsis, bet tu dzīvo Aucē. Vai es spēšu tev aiznest sniega piku pāri Latvijai? Kad es to paņēmu pie Cīrulīšu tramplīna, manas rokas bija siltas, un, lai neizkūst, es to turēju tikai pirkstu galiem. Pāri Amatai, cauri Kārļiem es izgāju uz Pleskavas šosejas. Pirmajos kilometros sniega pika manās rokās kusa, bet tad kusa arvien mazāk, jo rokām vairs nebija tā siltuma, un es priecājos, ka labi vien būs — varbūt izdosies. Reizēm gan es paņēmu piku padusē, bet tikai kamēr aizpīpēju, tad atkal nesu rokā. Vai nesala? Man likās, ka nav nekas siltāks par sniega piku, ko cilvēks nes dāvināt otram.

Cik bija siltuma tajā rokassprādzē, tajā vāzē, tajā rozē, ko tev dāvināja? Cik tādai grāmatai vai pudelei, vai konfekšu kārbai var paspēt atdot, nesot tepat no Engelsa ielas līdz Kirova ielai? Es zināju, ka tik daudz siltuma nav atdots nevienai dāvanai, un tāpēc es biju jauns, stiprs un man nemaz nesala. Es biju kā jauns bērzs, kura sulas tek mirdzēdamas. Tā mans siltums aiztecēja baltajā sniega gabalā. Līdz Lorupes tiltam es biju atdevis savas delnas līdz elkonim. Līdz Rīgai jau bija atdotas tev manas rokas.

Reizēm pieturēja mašīnas un aicināja mani kabīnē. Laikam no malas tas izskatījās jocīgi: iet cilvēks, sīki puteņo sniegs, un viņam rokās ir sniega pika. No sākuma es paklausīju, iekāpu, bet sniegs sāka kust un lēniem pilieniem pilēja uz kabīnes grīdas.

— Met laukā! — teica šoferis. — Kas tev — kas atskrūvējies, vai?

Tad es izkāpu pats, ej nu zini, aizvedīs vēl uz miliciju. Turpmāk es vairs ar mašīnām nebraucu. Visu ceļu gāju kājām. Tikai pie pašas Auces man uznāca vājums, un es lūdzu mani pavest piena vedējam. Rokas man sāka salt. Auksti un savādi zvanīja kannas.

Tagad vienmēr, kad salst, es dzirdu, kā dreb un skan man aiz muguras piena kannas.

Un tad ienāca tāda doma prātā: varbūt tā sala Veidenbaumam, kad viņš visu ceļu veda to savu dzeju līdzī, kas taču arī ir kā tāda sniega pika, visu siltumu paņēma līdz pēdējam.

— Kā tu domā, vecais, vai Veidenbaums nomira ar sniegu rokās?

— Neķēmojies! Svied prom! Dabūsi reimatismu, — teica vecais, un mēs uzbraucām uz pilsētas bruģa.

No vārdiem kļuva vēl aukstāk.

Bet preti tu neiznāci, durvis bija slēgtas, un kaimiņi teica, ka tevis nemaz nav mājās.

— Nekas, — es teicu, — es viņu pagaidīšu.

— Viņas tik drīz nebūs, — kaimiņi atgādināja, lūdza iekšā pie sevis sasildīties. — Viņa aizbrauca uz Cēsīm.

— Nekas, — es teicu, — es pagaidīšu.

Pie viņiem es negāju, jo sniegs atkal sāka kust, rokas bija kļuvušas karstas, varbūt no uztraukuma.

Es aizgāju mežā, tava ceļa malā, apsēdos uz celma un gaidīju. Sniegs kusa lēni, nenoturami.

Un tad tu nāci.

— Kāds Cēsīs ir sniegs! Vienreizējs!... Daudz, daudz un balts — visa pasaule pilna. Es tā kā kucēns vārtījos sniegā, — tu teici un izņēmi man no plaukstas mazo ledus kripatu un nosviedi zemē. — Kādas tev aukstas rokas!

— Jā, nosalušas.

Ko man citu bija atbildēt. Tur pie celma, kur
sniegs bija pilējis sūnās, izauga maza egle. Maza,
sabozusies un pilna ar sarmu.

Sarma nenokusa arī vasarā.

Nu jau egle ir liela, bet sarma nepazūd.

Zīmēšanas skolotāja mokās, mācot bērniem
zīmēt tālumu.

Kāpēc to tik grūti atrast — perspektīvu?

Nolādēts! Kur viņa pazūd? Perspektīva!

Ceļmalas līnijas atkal manā priekšā sakrustojas un
neiет bezgalībā. Koridora sienas sakrustojas tavā
priekšā, un tu iedrāzies šī krustojuma kaktā.

Es skatos: maza zivs peld gar tīklu. Slaidi
izlokās, izliec slalomu caur tīkla acīm, šurpu un
turpu, cauri un atpakaļ, viegli un vizot, un tīkls
viņai aiziet bezgalībā.

Gar tīklu peld lielā zivs. Tā pabaksta ar purnu
tīkla aci, pārāk liela mazajai acij tā aizpeld gar
tīklu, un tīkls tai pazūd bezgalībā.

Kad lienu es, es iesprūstu tīkla aci aiz žaunām,
es sapinos, tīkls sajūk un samudžinās, es zaudēju
bezgalību.

Soliet man ko! Apsoliet, soliet kaut ko, solījums
arī ir perspektīva, kad citas vairs nav vai vēl nav.
Cilvēki iet baznīcā tikai tāpēc, ka tur viņiem sola
dzīvošanu mūžīgi mūžos.

"Apsoli uzticību — mūžīgi, mūžīgi, uz visu
mūžu! Apsoli mīlestību mūžīgi mūžos!" lūdzas
mīlētāji. Tas tiek prasīts diendienā: apsoli tālumu!
Apsoli mani tai tālumā, mani un tevi, mūs abus
blakus tai tālumā mūžīgi mūžos.

Un, pat kad neviens ne tev, ne man nekā
nesola, mēs metam trīs rezerves glābšanas riņķus
tālumā:

IESPĒJAMS...

LAIKAM...

VARBŪT...

Un tie ir cerību daudzpunkti. Arī tā ir
perspektīva. Bet tā nav tā.

Šodien es norāvu viņai krelles. Pārrāvu, un tās izbira zālē. Nevaru skatīties, kā viņa tās sargā, bet katru dienu kāds sadauza pa odziņai vien. Viņa izliekas, ka to neredz: tikai sargā diedziņu. Nevaru skatīties, kā virknīte kļūst īsāka un kā viņa joprojām ar to greznojas. Varbūt viņa nemaz neredz, ka tā kļūst īsāka?

Varbūt negrib redzēt. Jo krelles ir viņas ticība — savam skaistumam, mīlestībai un citu skaistumam. Tāpēc viņa sargā.

Bet sargā tikai diedziņu. It kā diedziņā būtu ticība, ne pašās zīlītēs.

Kamēr viņa sargā diedziņu, zīlītes pa vienai vien kāds nokož, salauž, sadauza. Kad būs nokostas visas, viņai paliks tikai diedziņš.

Bet vēl neciešamāks būs brīdis pirms tukšā diedziņa — ar desmit, divpadsmit krellītēm. Es negribu redzēt to brīdi, kad viņa leposies ar desmit zīlītēm pusplikā diedziņā. Vai tad nav labāk pārraut uzreiz, savērt katdreiz atkal no jauna nekā drebēt bailēs par diegu un zaudēt krelles — pa vienai, pa vienai, pa vienai?...

(Nevaru paciest pilienus. Pilieni nogurdina, atpil vai aizpil — vienlīdz vienmuļi, vienlīdz skumji. Kas dzer vīnu pilieniem? Kas pilina upi tuksnesī? Senās inkvizīcijas briesmu darbs — lēniem pilieniem pilināt uz galvas: vēl — vēl — vēl — vēl — vēl... Vēl — vēl — vēl — vēl — vēl —vēl...)

Nevienam neesmu teicis, kas viņa man ir. Arī viņai ne. Sāp krellītes, kas pazūd pa vienai, un nēmaz nesāp diedziņš. Šodien es pārrāvu viņas krelles, un tās izbira pa zāli...

Viņa visu laiku domā, ka es viņu neieredzu.

Skumjas ir brīvas.

Dusmās cilvēks ir sasaistīts. Neiecietība ir rūgta. Ir labi, kad tu vari noskatīties pasaulē ar skumjām. Skumjas ir brīvas, un tām ir putnu brīvie spārni. Tāpēc, kad man ir skumji, es skatos uz cilvēkiem no augšas. Nožēla velk atpakaļ pie zemes. Augstprātība gaida, lai kāds tevī skatās. Vai skumjas drīkst uz visu skatīties no augšas?

Skumjas ir dvēseles krēslas stunda. Kad saule ir nogājusi un zvaigznes vēl nav ausušas. (Neiededz gaismu istabā!)

Rūtis zila krēsla. Sniegs uz namu jumtiem aizvien zilāks. Un skumjas ir kā vārnas zilos, piesnigušos kokos. (Neiededz gaismu istabā!)

Aizribo piebāzts tramvajs ar blāvu ciklopa aci krēslā. Cilvēki steidzas ar Jaungada eglītēm. Pārpildītā zeme, cik tu esi neatraisīta un nebrīva! Kādos mezglos jūs, cilvēki, esat sapinušies! Cits cita diegos. Neatšķetināmi. Juceklīgi.

Es skumjās esmu brīvāks par jums. Es laižos, kur gribu. (Neiededz gaismu istabā!)

Vai jums kādreiz ir bijis laiks būt skumjiem? Vai jūs esat varējuši atļauties sev neiedegt gaismu istabā?

Nesoli man neko lielu! Man nevajag. Šī ir tā mazā sērkokociņu kastīte, tajā es dzīvoju.

Tu vari paņemt savas mantas un pārnākt pie manis. Kad pasaule noliegs mūs ar savu lielumu, mēs lūgsim Ādamu un Ievu, lai viņi mūs nelaiž pasaulē.

Šis ir tas mazais gredzens — tajā es dzīvoju. Es nolieku to uz akmens un apsēžos vidū. Tu vari paņemt savu tālskati un pārnākt pie manis. Apsēdies man blakus gredzena vidū un paskaties apkārt! Vai tie nav abu mūsu vārdi, kas tur rakstīti horizontā?

Bet, pirms tu nāc, apsoli, ka tu nestiepsi līdzī neko lielu. Atstāj tās lielās kurpes, kas kājas berž, un to plašo planētu atstāj aiz mūsu gredzena, tai te nav vietas.

Šī ir tā mazā doma, ko es domāju, — par pīslī un putekli, kuram man jāiepūš sava elpa, par mazu mūžu mazā gredzenā.

Visas pieturas zīmes ir izdomātas.

Punkts ir relatīvs. Punkts ir māņi. Punkta nav. Punkts var būt un var nebūt. Punkta vietā var likt komatu. Punkta vietā var likt daudzpunkti. Punkta vietā var likt semikolu. Jūs varat sist sev pie krūtīm: "Man ir tiesības!" Jūs varat teikt mierīgi: "Man ir tiesības." Un beidzot apšaubīt: "Vai man ir tiesības?" Punktu ir aizstājusi jautājuma zīme. Jautājuma zīme visu apšaubā. Bet pati jautājuma zīme ir tikpat apšaubāma un nosacīta kā visas citas zīmes: kas jautā? kam jautā? kā jautā?

Diena ir pieturas zīmju plūsma, nakts ir pieturas zīmju plūsma, gads ir pieturas zīmju ezers, mūžs ir pieturas zīmju okeāns. Pieturas zīmes nērš ikrus, pieturas zīmes cita citu apēd un iznīcina. Vismedīgākās ir jautājuma zīmes. Ar vislielāko kāri tās medī pašpārliecinātos izsaucējus.

Punkts ir visnopietnākais un arī viskonservatīvākais. Tas necieš domas turpinātību. Tas sit ar kreiso, sit pakrūtē, un komats saliecas, vēderu ierāvis, pusi elpas.

Daudzpunkte ir mulķīga un naīva. Daudzpunkte ir skolnieču mīlestības vēstule zīme, pubertātes zīme. Daudzpunkte ir stostekle, kam trūkst vārdu. Debilā daudzpunkte, infantilā daudzpunkte. Jo prāts īsāks, jo daudzpunkte garāka. Ja puisis raksta meitenei vēstuli ar daudzpunktēm, tad paskatieties, vai viņam nav tetovējumi uz rokas: čūska, sirds vai plika sieviete. Ja rakstnieks raksta ar daudzpunktēm, tad ziniet, ka viņš vēl nav rakstnieks. Daudzpunkti izspiež pieaugušo pieturas zīmes.

Domuzīme, šī daudznozīmīgā plāpa, izstumj godīgo kolu. Viņa nekaunīgi un spekulatīvi plātās: es esmu daudznozīmīga.

Semikolu nesaprot, vienmēr tam jāklausa pārmetumi, ka "ši, lūk, ir punkta vieta", "ši, lūk, ir komata vieta". Semikols ir smalks vīrs, smalkjūtīgs un neuzbāzīgs, tāpēc tik reti redzams. Vajadzētu padomāt par to, vai semikolu cilts neiznīkst, vai to neasimilē, vai vienu daļu nepārņem punkti, otru daļu — komati.

Tā cinās pieturas zīmes. Mūžs ir pieturas zīmju okeāns. Jebkura pieturas zīme var aprīt jebkuru pieturas zīmi. Jebkura pieturas zīme ir relatīva, nosacīta, izdomāta, izdomājama, mainīga. Vienīgā neizdomātā pieturas zīme ir nāve.

Vienīgā nemainīgā, neizdomājamā. Tā ir, nevar nebūt, un nekā cita viņas vietā nevar ielikt.

Tāpēc neprasiet absolūtas pieturas zīmes! Absolūtā pieturas zīme ir Nāve.

Kāpēc tavas acis tā mainās, bet manas
nemainās?

Kāds vējš pūš tavās acīs? Vai tas nav tas pats
četru debespušu vējš?

Kāda zemestrīce nupat atkal izjauca tavu
mieru? Man baigi skatīties, kā dzīve skrien pa
taviem vaibstiem.

Nekad nebiju redzējis, ka cilvēka seja tā
atspoguļo acumirkļus. Tu esi tik jauns, un pēkšņi
tu kļuvi tik vecs. Un atkal kaut kas jauneklīgs
izskrien no taviem lūpu kaktiņiem, iedegas
smaidīdams zobos un apgāž smilšu pulksteni acīs,
kā sacīdams: "Laiks neko nenožīmē."

Kā balts eņģeļa spārns pār tavu pieri, tas tik
labi tev piestāv — tu saki "jā", "labi", tu klausies,
ko otrs runā, un saki "jā", "labi". ("Visi mēs esam
cilvēki, piedodiet viņiem viņu vājības." Tu saki
"jā", "labi".) Bet jau velnišķi noraustās kreisais
lūpu kaktiņš, un nāk no tava kreisā vaiga džokers,
un eņģeļa nav vairs, un smīn pilnu muti džokers.

Kā gadalaiki uz tavas pieres skrien un sajūk!

Aizlidoja taurenis, aizlidoja motocikls, priecīgi
sākās pavasaris. Ziedēja krokusi kalnos, ziedēja
pieneses ielejās, viss sākās priecīgi. Kas tev notika?
Kāpēc tā ieva iekliedzās? Vai viņa tev ko lūdza?
No kā tu kļuvi drūms? Kas tev notika? No
kurienes šī sniega pārsla nosēdās uz tavas pieres?
Un tad ievizējās vēl un vēl viena, un nu jau visa
tava piere piesnigusi. Ziema un vasara nu ir tavās
acīs.

Pat Jāņu nakti — ziema un vasara ir tavās acīs.

Cik mazi pieskārieni tevi izkustina no vietas!
Tikai maza vēsmaņa pūta — no kā tu tā
uzbangoji? Tikai nelga pie galda smējās — bet tu
kriti izmisumā.

Tavs labākais cilvēks paskatījās uz otru pusi, un tu jau no aukstuma nodrebēji. Tev būs grūti dzīvot, visi lasīs tavā sejā, un tad būs vēl grūtāk.

Teica, tu esot nervozs. Cilvēki sauc to tā tāpēc, ka viņiem nav citu vārdu. Lai viņi redz, kā viņi to redz. Es redzēju straumi skrejam. Upe griezās dzirnavu ratā, upe griezās atvarā pusdienas karstumā, upe pazuda vakara miglā. Akmeņi stāvēja mierīgi un nekustīgi — akmeņiem bija sava dzīve.

Bija laiks, kad tu apskaudi akmens seju. Bija laiks, kad tu lūdzies akmens mieru. Zilas debesis tu lūdzi, lai tur neparādās neviens mākonis. Gludu sienu tu lūdzi robainos mūros. Mierīgu roku uz pieres. Bet tagad tu zini — akmenim ir sava dzīve un mierīgai rokai sava dzīve. Tev jādzīvo tavējā.

Atkal šrapnelis plīsa uz tava kreisā vaiga.

Kāda Borodinas kauja! Kāda Vaterlo! Kādi pārskrējieni no grumbas grumbā kā no gravas gravā. Kāda ārprātīga auļošana no acu kaktiņa līdz lūpu kaktiņam. Vēl pēdējais snaipera šāviens no uzacs uzaci, un tad viss ir klusu, tikai pie deniņiem vaid mirušie.

Lēni svīst gaismā uz tavas pieres — cilvēks ir izcīnījis lielāko kauju no lielākajām — pats sevi uzvarējis.

Es skatos cilvēka sejā, kad viss tajā atnāk un zūd, un ir nenotverams. Bet akmeņi stāv mierīgi un nekustīgi — akmeņiem ir sava dzīve.

Saule. Šodien ir saule. Šodien kalni ir pilni slēpotājiem. Es to redzu griestos. Griesti, kad es guļu, man ir liels ekrāns. Tur ir rīta bērzi baltā sarmā. Vēl, saullēkta salā sprāgstot, sprakšķ sētu stabi, un gaiss ir violets, oranžs un rožains. Tā ir mana zeme. Brīnišķīga savā rīta sarmā, kad visa diena vēl priekšā, zaķu pēdām un baltām lidmašīnu švīkām debesīs.

Griesti ir mans platekrāns, mans "*Palladium*", pie kura negrūstās un nemīcās igni, noguruši ļaudis. Tikai zaķa pēdas sniegā un slēpju vientuļā stiga.

Tur ir mājas zemiem, apsnigušiem jumtiem un saule.

Telefons ir mana koncertzāle. Kad tas zvana, es klausuli nepaceļu. Es tāpat ar to runājos.

— Labrīt!

— Labrīt!

— Vai tu zini, vecajās mājās jūras krastā mežrozēs zied. Visa māja vienās mežrozēs. Pļava pilna ziedošām jāņuzālēm. Un aiz tās maza birztala, stāvs krasts un liela jūra.

— Kas tās ir — jāņuzāles?

— It kā tu nezinātu. Brauc līdzi!

Tagad vajadzētu pacelt klausuli un teikt, ka es braukšu. Bet es laikam nebraukšu. Nebraukšu.

"Bezgribas cilvēkam nav ne individuālas, ne sabiedriskas vērtības. Netiek viņš uz priekšu ne privātā, ne sabiedriskā dzīvē."

Tas ir par mani.

"Privātā dzīvē tāds cilvēks daudz fantazē, domā, skumst un zūdās, bet neķeras pie darba."

Par mani.

Atkal zvana telefons. Nu tas vairs nav manas pasaules lokators. Ar atbaidošu riebeklību tas

pasludinās man pienākumu. Es jau dzirdu, ko tas saka par mani:

"...bet neķeras pie darba. Viņš netic saviem spēkiem. Beidzot viņš paliek pretīgs gan sev, gan citiem. Viņš sāk nīst gan sevi, gan dzīvi."

Tā ir mana roka. Paralizēta, nejēdzīga, nevajadzīga. Tikai 40 centimetri ir līdz grāmatai uz plaukta, bet viņa to neredz. Viņa to neņems. Jo neviena strāvas ampēra nav viņas dzīslās. Ne volta.

Tā ir mana acs. Un otra. Abas ir manas acis. Viņas skatās pulkstenī. Laiks skrien maziem aplīšiem ap savu asi. Tik-kai, ti-kai, ti---kai, ti-----ka---i. Laiks ir kustības skaitlis, teica Aristotelis. Bet kustība ir dzīvība. Tā tad laiks skaita dzīvības soļus. Tā tad man jāceļas un jāiet. Tik-tik-tik-tik-tik — jāiet, jāiet, jāskrien! Bet es guļu, salicis rokas aiz galvas, un laiks aiziet. Es palieku, bet laiks aiziet. Pazūd tālumā aizvien klusākiem, klusākiem, klusākiem soļiem. Varbūt tie nemaz nav soļi, bet tur aizskrien jutīgi pirksti pa klavieru taustiņiem, varbūt, pametusi šo ievu šai līcī, aizlido lakstīgala pavasara ziedēšanai līdzī...

Bet nepielūdzami, bezkaislīgi skaita pulkstenis — tik-kai, tik-kai, tik-kai. Un es nevaru piecelties. Es guļu uz ringa dēļiem, un lēni šūpojas ap mani pasaule krāsainos apļos. Tā mani vēro. Skaita. Vēl mazliet — un nokdauns. Vēl mazliet. Un es esmu uzvarēts. Ja es varētu piecelties. Tagad — piecelties. Četrpārus. Uz ceļiem. Un tad piecelties. Sajust virvju asumu ap sevi. Piecelties. Sajust savu dūri cimdā! Sajust izrāvienu un cimda atsitienu citā cimdā! Sajust. Sajust svaigu šo pasauli kā rasotu gurķi rīta lapās. Tas ir tas, ko es vēlos. Tas ir tas, ko es vēlos. Reizēm es redzu: dienas stāv kā lielas krūzes rindā. Līdz bezgalībai. Bezgalīgā rindā, auksta ūdens pilnas un nosvīdušas. Tas ir tas, ko es vēlos. No rīta izsviest lidaku rasotā zālē. No rīta

un rasotā. Vakara līdaka man nav vajadzīga. Es
satinu auklu un skatos ūdenī, kamēr svīst atkal
ausma. Tas ir tas, ko es vēlos.

Es meklēju svaigumu. Es zinu, ka tās ir manas
zāles un tās mani darīs atkal veselu. No kā?

No kā...

To tā uzreiz pateikt nevar. To jūs neviens
nevarat pateikt, kā jūs izsīkstat. Bet katrs ir bijis
sevi pazaudējis un sevi atkal meklējis, atkal
meklējis — atkal meklējis. Atkalmeklēšana laikam
ir istā dzīve, citas dzīves īstenības man nav. Tāpēc
es nebaidos par sevi.

Nebaidieties arī jūs par mani!

atkal viņi ir rokā (ko tu man pārmet!). Nu viņi ir atkal manī.

Kur tu biji, mans mazais akcentiņ? Bez tevis cilvēkiem acis nespīdēja un atslēga netrāpīja slēdzenē. Vīna glāzes neskanēja, aplausi nezināja, kurā vietā aplaudēt.

*Sīt! rīt! fiiūt!
...šītā! Margarītā!...
Héidā! Ietin viru klēitā.*

Akcenti atkal sprinģo. Cik skaisti pavasara dienā teļi met kājas gaisā! Cik skaisti skan zirgu soļi galópā! (Hopā!) Atvaino, man ir nenormāls prieks, ka viņi man atkal atradušies. (Ak Dies!)

Jā, jā! Es ar viņiem tagad varu visus atslēgu caurumus aizbāzt. Es dzirdu atkal soļus, ritmus, piesitienus. Tur aiz upes ir pļava, tajā pļavā zied puķes, tur vienai bezdelīgactiņai ir sešas ziedlapiņas.

Sieviete gāja garām, un smaids bija viņai pirkstu galos.

Cita sieviete gāja garām un ielika viņam rinķi nāsīs. Akcenti dzīvo!

Es iebāžu mēli kā pindzeli krāsā un sviežu pret sienu — akcents! Es nopērku vecus ratus par desmit rubļiem, atbraucu taksometra pieturā, saku: sēdieties iekšā! — akcents. Es redzu, kā dejo uz skaņuplates tūkstošiem gučuļu, lezgīnu, krievu un papēžiem dauza, bet plate nesaplist — akcents! akcents! akcents!

Jūs varat man teikt: cik tas viss ir nevietā! Ak, nevietā, jā, tu domā — ja tu pats esi vietā, tad akcenti arī tev vietā. Tā tu domā. Bet nāc pastrādā manā vietā. Un dod savu vietu man vietā. Tad tu redzēsi, kur liek akcentus, kurā vietā, ja kaut ko sajēdz šai lietā!

Jā, man ir stipra mēle! Es nerunāju, bet, ko es gribu teikt, to es izklakšķinu. Tā. Tu zini, kā. Gandrīz nepieklājīgi.

Man ir iezīmēts pirksts. Es pieeju klāt — uz ielas, sapulcē, tramvajā, krogā un maskarādē un ieduru pirkstu tev pierē, un zīme paliek, un nomazgāt nevar.

O, prieks! O, prieks ar akcentiem logus daudzīt un skices zīmēt uz pavasara kleitām! O, prieks pirkstu sunim rīklē bāzt!

Atkal nevietā? Tavā nevietā, manā vietā.

Neesmu gudrāks tapis. Varbūt jums taisnība, jums, kas vietā, varbūt jums taisnība. Lai dzīvo neuzsvērtās zilbes, jā? Lai dzīvo sērkociņi, kas neliesmo, suns, kas nekož, un cepure bez galvas! Es padodos. Es jums atdodu savu mēli — izgludiniet viņu!

Nekas nav tik viegli kā atrast ceļu tumsā. Dienas gaismā tevi moka šaubas. Tu paļaujies uz citu pēdām, citu riteņu sliedi, cita atstātām zīmēm, vai arī tu ilgi domā: paļauties? nepaļauties? iet tur? vai neiet?

Vai tie ir bijuši gudrāki, kas tur gājuši? Tu to nezini. Tu notici iebrauktajam ceļam, bet tas pēc pāris kilometriem griežas atpakaļ — redzi, visi ir tai ticējuši, tai iebrauktajai sliedeī, un visi ir pievīlušies. Jo nekur tā nenoved.

Diena ir krustceļu nelaime, rādītāju šaubas, nokrituša piliena sairšana. Es eju naktī, un nekas nav tik viegli kā atrast ceļu naktī. Es paļaujos uz savām kājām, es paļaujos uz savām acīm — man nav cita, uz ko paļauties tumsā un naktī. Kas ir diena? Tā ir citu cilvēku pieredze. Ceļš ir citu cilvēku pieredze un takas. Bet naktī ir mana pieredze un tikai mans ceļš.

Es tišām apeju uguntiņas un gaismu logos. Kad tu ej naktī, neskaties gaišos logos! Pēc tam tu apžilbis nekā neredzēsi. Tu būsi kā suns, zaudējis ožu. Es tišām eju ar likumu ugunīm.

Tumsa ir bieza un skaista, un, kad es paļaujos uz sevi, es paļaujos arī uz viņu. Un, kad es paļaujos uz viņu, viņa paļaujas arī uz mani. Ja jūs esat peldējuši lielos ūdeņos, jūs to zināt. Tumsa ir kā jūra: kad aizpeld tajā, tad jūt, cik jūra ir diža, un tumsa ir diža, un tu pats esi drošs.

Kad es tā laužos cauri tumsai, man reizēm ienāk doma prātā, ka varbūt es spīdu, pats to neredzēdams un neapjauzdams, un kaut kur tālumā kāds mani redz kā sīku jāņtārpiņu kustamies. Dievs tas vis nav, es esmu materiālists, bet Liktenis tas varētu būt. Un tad es domāju: vai viņš redz, ka es brienu pa brikšņiem, bet tepat

blakus ir citu cilvēku iestaigāts ceļš? Vai viņš smīn par mani? Vai viņš redz to bedri, kurā es iekritīšu vai arī aiziešu tai līdz ar malu? Vai viņš gatavojis man to bedri?

Un tad man uznāk tādi spēka uzplūdi, ka es smejos par viņu. Es, mazais punktiņš tumsā, sasprindzinu savu ožu, iededzinu savas acis un aizeju garām bedrei. Es tajā nemaz nevaru iekrist, jo tā, kā cilvēks sevi apliecina tumsā, neviens sevi neapliecina nekur un nekad.

Tumsa ir mani vitamīni. Es elpoju tumsu kā skābekli, un tumsa mani deg.

Kad es eju naktī, es jūtu, kā tumsa mani mīl. Mani apliecina priede pa labi un pa kreisi, sveķi, kurus es saozu tumsā, un tikko jaušama čiekuru čabēšana tur augšā, kur zaru pirkststarpās vajadzētu būt zvaigznēm, bet kuru — cik labi! — nav. Zars, kas nobrāza manu vaigu, ir apliecinājis, ka es esmu, un sakne, pie kuras es atdauzu kājas, ir mani pazinusi un — kā nu prot — sveicinājusi.

Ja jūs gribat sevi apliecināt, ejiet tumsā un neņemiet nevienu sev līdzi! Visu var tumsā pazaudēt, bet sevi — tikai atrast.

Ar tevi ir tavas kājas — gudrās un saprotošās, viņas akmeņus un sūnas, un dubļus, un zaru brikšķēšanu pazīst. Ar tevi ir tavas rokas: izstiep pa labi — paeglim, izstiep pa kreisi — ozolam, ja tu gribi, lai tevi kāds apliecina.

Tev ir tavas acis un ausis. Apse trīs, bet ozols neatdod lapas pat sniegā.

Un ap tevi ir tava tumsa — lielā un bezgalīgā. Ko tev vēl vairāk vajag?

Briesmīgais cilvēk! Visbriesmīgākais no briesmīgajiem. Tu neko negribi. Tu esi briesmīgāks par tiem, kuri visu grib. Tu esi nepanesams — tu un tava negribība. Jebkuru gribēšanu vai kaprīzi var saprast, apjēgt, izpildīt vai noraidīt. Tā ir priekšmetīga, taustāma, apstrīdama vai ienīstama.

Tava negribēšana ir kā upe, kurā glābšanas riņķa nav. Ne salmiņa nav. Un, kād es izpeldu tavā krastā, arī krastā nav nekā — ne koku, ne zāles, ne smilšu paugura — viens lidzenums.

Saki, upe, — uz kuru pusi tu teci?

Viņa netek.

Saki, upe, — kurš ir labais, kurš kreisais krasts?

Ne labā, ne kreisā nav.

Kad tevī ir ledus?

Viņa neaizsalst.

Es mīlu savus bērnus — viņi vienmēr kaut ko grib. Viņi dažreiz tiepjas pēc tā, kas nav, un tad es viņus noperu.

Es mīlu savu sievu. Viņa arī grib vairāk, nekā es varu dot. Tad es varu dusmoties. Tad es varu iztapt. Tad es varu aizbēgt. Varu krenķēties, piedzerties, sūdzēt draugiem — vienmēr ir kaut kas ko darīt, ja blakus ir kāds, kas kaut ko grib.

Jā, pats es pazīstu negribību. Kad straume pazūd. Kad upe sadalās. Iztekas aizpeld katra uz savu pusi, un es nezinu, pa kuru tecēt. Katra mazā kļūst arvien mazāka. Katra lielā — izsīkst un pazūd smiltīs. Es stāvu smiltīs un raudu pēc savas upes. Es eju tuksnesī un meklēju to vietu, kur tā iznāks virszemē. Bet viņa neiznāk. Ir tāda sajūta, ka aiz karstumā sarkanajiem tuksnešu barhaniem tā izlaužas varena un zila. Bet varbūt šai saulē man to neaizsniegt? Tad es nokrītu smiltīs un raudu. Es, liels cilvēks, kurš kādreiz bija iedomājies

savā lielumā citus mācīt, — es nokritu kā vēja
nests pīslis smiltīs un raudu. Tik liela ir mana
niecība, tik mazs ir mans varenums. Es pazīstu
negribību. Guļ pelēks suns uz tavām kājām; nav
ko redzēt un nav ko dzirdēt; un neviens tev nevar
iestāstīt, ka tu esi.

Mani vienmēr baidījusi Telpas bezgalība. Kad
nav ne gala, ne sākuma. Nav punkta, kur
atsperties. Ir tikai bezgalīgs tukšums, kuram nav
sākuma. Es pazīstu negribību.

Bet aiz karstumā sarkanajiem tuksnešu
barhaniem izlaužas upe, varena un zila. Divi simti
soļu no tās vietas, kur tu pakriti.

Ir balta dzērve pelēko dzērvju kāšī ir viena.

Es iegāju sevī, un nu es eju ārā. Es eju no viņa ārā.

Tas vairs neesmu es, bet tas jau ir viņš. Un ko es toreiz viņā meklēju? Tas ir miris cilvēks. Tas nomira īgnumā. Nomira nicinādams. Nomira, pats sev apnicis.

Es eju no viņa ārā.

Es izeju no viņa ārā. Tagad man viņš jāiezārko. Lūdzu, man mežģīnes par 10 rubļiem. Lūdzu, man naglas — divarpuscollīgās. Krunkainais vītekli, pārāk ilgi es tevī dzīvoju. Tagad never tikai acis vaļā! Divarpuscollīgo — vienā stūrī, divarpuscollīgo — katrā stūrī! Tu esi miris, ienaglots, un tevi raks zemē.

Jūs neraudiet! Kapsēta ir cilvēces sanācijai. Nomirst īgnaiss, un nomirst apnikušais, nomirst viss, kas ir nespējīgs vielu maiņai.

Pie kapa spēlējiet maršus! Dzeltenus kā saulespuķes un baltus kā ābeļdārzus — viņš ir miris, šis nožēlojamais! Pie kapa spēlējiet stiprus maršus — šausmīgi gribas ēst. Un dziedāt. Melns bija viņa īgnums, lai nu uz viņa kapa dzied balta lakstīgala! Bērzi ir balti, un logu rāmji ir balti — balts ir ceļš, pa kuru es iešu atpakaļ.

ES jums saku: dziediet! Dziediet, kad jums ir labi. Bet visvairāk dziediet, kad jātiek pāri nejēdzībai. Dziediet acīs tam, kas jūs lamā. Gavilējiet savā pārākumā, kad jūs sit.

Es to ļoti labi atceros. Es biju mazs puika un redzēju pa istabas logu: kaimiņu māte sita savu dēlu. Viņš stāvēja pie klēts stūra un dziedāja. Māte viņu sita ar tādu kā stibu, kā slotas kātu, un viņš smējās un dziedāja. Viņa sita, un viņš dziedāja; viņa pagura, un viņš dziedāja. Tad viņa nolaida rokas un viņš dziedāja, noglāstīja savus sadauzītos plecus un aizgāja dziedādam.

Dziediet pārpildītos trolejbusos (nolādēti gribas savas dusmas izdziedāt!)! Un, ja jums jāmaksā par dziedāšanu, tad samaksājiet!

Dziediet, kad jūs dzerat. Aiz skumjām, aiz garlaicības jūs dzerat. Jūs varat pusstopu izdzert, bet vai jūs varat pusstopu izdziedāt?

Dziediet pie kapa! Ko jūs klusējat, dziediet! Viņš nedzird. Ne viņam. Dziediet, ne viņam aizejot, bet jums paliekot. Ne par skujām kapā, bet par to lapu galotnē. Sev, dzīvie! Jums dziesma ir vajadzīga, ne viņam.

Kad jūs naktī pamostaties, lakstīgalas dzied. Redziet, arī naktī ir dziesma. Vai jūs dziedat tikai no rītiem tās saulainās? Bet dusmu dziesmas un izmisuma dziesmas, un uzbrukuma dziesmas? Jā, kur ir jūsu uzbrukuma dziesmas? Vai jūs jau esat uzvarējuši, ka dziedat tikai no rītiem? Vai uzvarēti, ka nedziedat nemaz?

Pēkšņi uznāca bailes, ka es varu aizmirst savu māsu. Ka viņa paliks man nepazīta. Es tik daudz esmu runājis ar svešiem cilvēkiem, bet vai man ir bijis laiks parunāties ar savu māsu? Tikāties, sasveicinājāties. Sasveicinājāties, atvadījāties...

Nez kāpēc taisni šodien redzu, ka viņai jau mazas grumbiņas ap acīm, ka viņai ir cieta, sastrādāta roka un ka viņas acis ir ļoti līdzīgas manējām. Ja tā padomā, es ne reizes neesmu viņai galvu noglaudījis. Varbūt tad, kad viņa bija pavisam maza maziņa un ēda cukurmaizi? Biežāk gan es viņu situ. Viņa gribēja man visur nākt līdzī, bet es negribēju. Man ne prātā toreiz neienāca, ka viņa tāpēc man visur vilkās līdzī, ka esmu viņas tuvākais, citu draugu viņai vēl nebija.

Vēlāk bija citi draugi.

Es atceros viņu tais retajās reizēs, kad mēs svinējām kādu notikumu viņas dzīvē. Radi ēda un dzēra, un runāja par darbu un naudu. Bet neviens neredzēja, ka viņai ir mazliet sastaipīta roka, fabrikā smagās kastes cilājot, ka viņai ir skaisti, cirtaini mati, zilas, godīgas acis un tās prasa milestību. Un neviens neprasīja: "Ko tu nesaproti? Ko tev vajag palīdzēt?" Teica: "Re, kur skuķis! Kā odziņa."

Es neatceros, bet man liekas, es tev toreiz nepiegāju, neapliku tev roku ap pleciem, nepateicu neviena mīla vārda, tikai parastos apsveikumus, kā svešais svešajam. Bet es biju jaunākais no visiem par tevi vecākajiem, man tevi vajadzēja saprast, es biju tavš brālis.

Tad bija kāzas. Māsai bija kāzas. Kāzās jau radi ir tikai fons, uz kura raksta divus vārdus — tavu un viņējo.

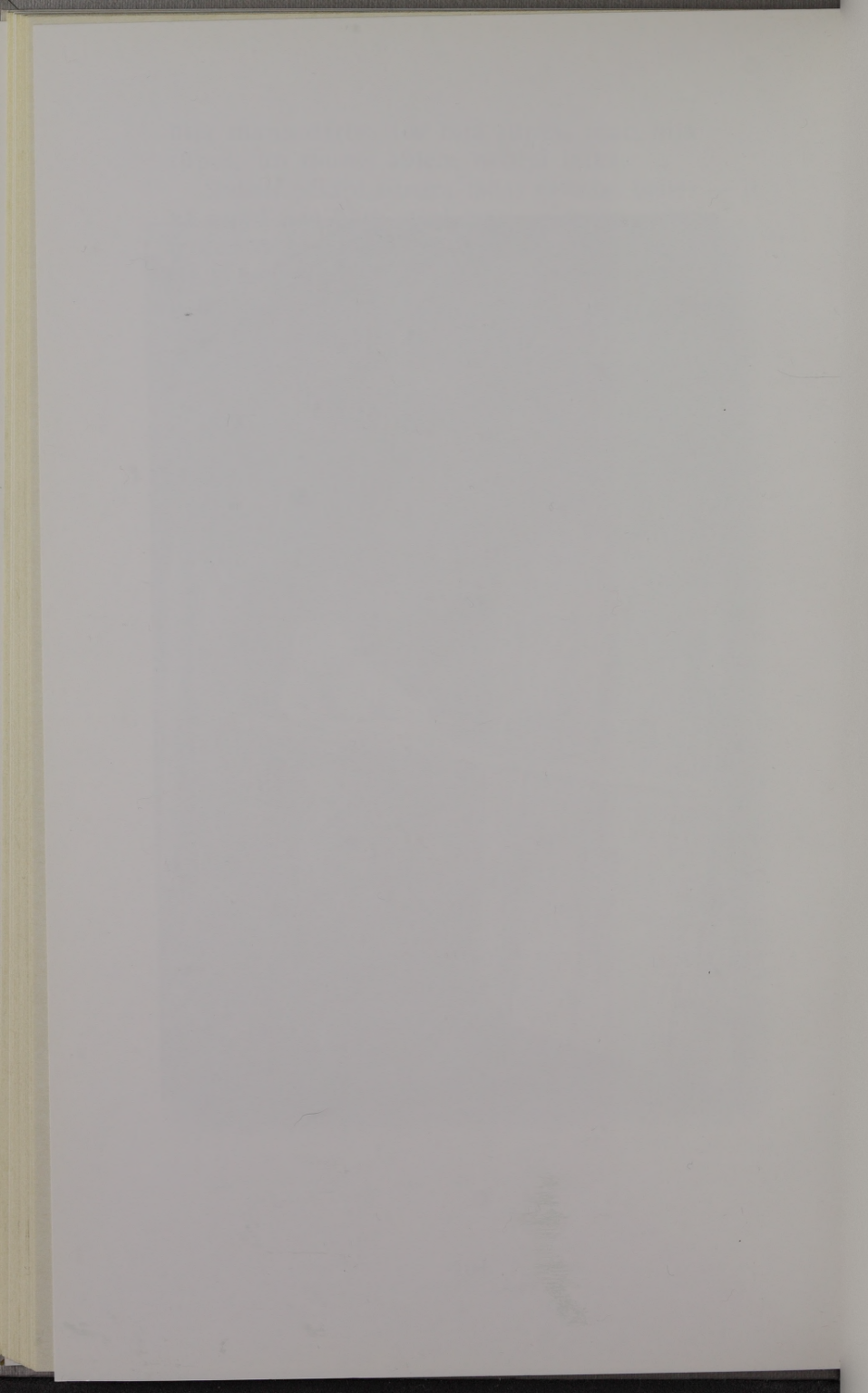
Un pēc tam — tev bija tavi bērni un man bija mani bērni, tev bija tavš darbs un man

bija mans darbs, tev bija rūpes, man bija rūpes, un mums abiem nebija laika.

Šodien pēkšņi uznāca tādas savādas bailes — it kā sapnī tevi būtu atkal mazu redzējis, it kā ierunājās asinsbalss. Tik daudz esmu ar svešiem cilvēkiem draudzējies, bet savai mātai neesmu galvu noglaudījis. Bet es esmu viens no viņas vistuvākajiem, un viņas acis ir ļoti līdzīgas manējām.

Pēkšņi uznāca bailes. It kā dzirdēju asinsbalsi. It kā dzirdēju no tāluma runājam.

Un pēkšņi sāka runāt par savu dārgumiņu. It kā visu laiku kāda stīga iekšā skanējusi, nevienam citam ne manāma, ne zināma. Vai nav vienalga, kas runāja! Bet pēkšņi sāka runāt par savu dārgumiņu.

Šodien vēroju simpātijas. Šodien man ir simpātiju diena.

Kad no rīta pamostos, var redzēt, kā plauktos stigo grāmatas, viņas cita citu meklē — savities, saskarties, būt tuvumā. Visa istaba ir pilna lielas sirsniņas. Majakovskim ir Voiničas Dundura ievainotais gars, bet manā istabā viņi šorīt sarunājas neparasti gaiši un apskaidroti. Ļesjas Ukrainkas sāpe meklē Nikolaju Ostrovski. Hamsuna Ceļinieks klusu koklē, un visi ziemelnieku meļi pulcējas. Viņi melo skaisti un aizrautīgi, un, kad es eju cauri bibliotēkai, visa istaba ir staru pierēžgota. Es burtiski lienu simpātiju tiklojumā. Es, dzīvais, te esmu lieks, bet es jūtos labi, viņi mani neievēro, bet es šodien redzu visu. Jaunsudrabiņš no balkona met spiningu saulē. Koridorā stāv Brigaderes Annele, pastaliņas sakaltušas un acīs Iršu dārza Dievs.

Jūs, mīlie, kas dzīvē nekad nesatikāties, jūs esat ienākuši manā rītā, manā simpātiju rītā. Svētiēt manas locītavu saites, arī es gribu smagi nest!

Citdien trepju telpa bija tukša, bet šodien es viņus visus redzu — tos, kas bija vienmēr gribējuši piezvanīt pie manām durvīm. Pirmajā, otrajā un visos stāvos ir daudz cilvēku, pareizāk sakot — tie nav viņi, tā ir viņu lielā vēlēšanās nospiest manu zvana pogu. Viņi cits citu neredz, viņi nāk un iet cits citam garām un cauri, klusi un priecīgi, ka viņus neviens neredz. Bet es redzu. Redzu ziedus, kurus tev gribēja atnest, bet

neatnesa, augļus, kurus gribēja dāvināt, bet neiedāvināja. Jo vienaldzībā atzīstas viegli, bet mīlestību slēpj. Mīlestība ir putna ligzda mežā, bailīga un noslēpusies.

Bet šodien ir lielā simpātiju diena un nepārtraukti skan zvans pie tavām durvīm. Tu to nedzirdi? Tava pastkastīte ir pilna vēstulēm. Vai viņu tur nav? Tad saproti jel, ka šodien ir lielā simpātiju diena, un pieņem viņus visus, atceries viņus visus, kas uz tevi ir garu ceļu nākuši un pie durvīm sakautrējušies, daudzkārt nākuši un nav atnākuši. Vai tu izgāji preti? Tad izej šodien! Un saki: es, cilvēciņš, — kā lai es sevi sadalu jums, kas mani klusībā esat cienījuši?

Šodien ir tā diena, kad es redzu cilvēku starojumu.

Pie mūsu nama apstājās taksometrs. Izkāpa meitene un aizgāja tā, kā tikai meitenes to prot. Kad es iekāpu taksometrā, tā meitene vēl tur bija. Šofera acis vēl bija viņas matu lente un ausis viņas smiekli. Jā, viņa mācēja ar viņu runāt, tādu meiteni viņš nebija vedis. Viņa iekāpa mašīnā kā Jāņu vakars un bija tik islaicīga. Viņa rokā vēl bija viņas dotā nauda, bet skaitītāja cipari bija izbiruši uz grīdas. Viņš tos nolasīja augšā un varbūt neredzēja arī mani iekāpjam. Viņa bija aizgājusi kā motors no mašīnas, kā riepa no riteņa, un startera atslēdziņa raudāja. Es to visu skaidri jutu šajā brīdī un zināju, ka no šī brīža viņš vēros ne ceļu, bet trokšņus. Taču vairs jau neatradīs. Un, ja ieraudzīs, tad krustojumā aiz sarkaniem semaforiem. Tādas meitenes vienmēr parādās aiz sarkaniem semaforiem. Un tieši tad, kad tu esi pie stūres.

Un, kad pie manis nāk, vai man neviena nav, kam atzīties?

— Savu kliņģeri es tev gribēju dot, bet suns apēda.

— Savu cepuri es tev gribēju dot, bet vējš mani tev aizrāva garām.

— Saulespuķi pie tava loga es iesēju, bet togad bija sausa vasara.

— Daudzus gadus es lūdzu vēju tavai brigantīnai, tu to nezināji?

— Tevi es esmu cienījis kā burbuli saulē, kā naktstauriņu ugunī, kā sērkociņu vējā.

— Es esmu mīlējis baložus. Viņu dziesma kā tavs vārds skan ar "U".

— Ko es tev, vecmāt, esmu vēlējis? Toreiz, pēdējo reizi, — vieglas smiltis. Vai tev tika no tā vieglāk?

— Bet tevis man bija žēl. Tu biji kā stirnu bērns, es redzēju, ka tev ir atņēmuši mežu. Bet tu neaizbēgi. Savus bērnus tu baro ar veikala pienu.

Uz visiem jums es esmu palicis pusceļā.

Nu zvanu pie durvīm: savu nepateikto gribēju pateikt — cik mēs tuvu bijām.

Ja mēs droši rīkosimies, mēs būsim ieguvēji. Mēs piesiesim zilonim snuķi pie astes. Tikai nevajag baidīties. Kalendārā mēs varam izsvītrot visus vārdus un ierakstīt jaunus. Un vilkus mēs padarīsim par mājdzīvniekiem, ežus, zaķus, stirnubukus. Mēs nāksim no meža ar saviem brāļiem mežakuļiem, un dzeņi būs mūsu burtliči. Mēs audzēsīm sūnas savos matos — pelēkās, zaļās — un brūno briežu ķērpi. Sveiki, melleņu melnie un brūkleņu sarkanie! Sveiki, jūs visi, kam sveķi salīpuši bārdā! Ja mēs iesim basām kājām pa čiekuriem, mēs būsim uzvarētāji.

Tu, gudrā vāvere, tu lido kā telegramma starp divām koku galotnēm. Tu esi nemierīga un dzīva — tu būsi mūsu karogs. Kad mēs iesim uz priekšu, vāveres plīvos pār mežu, un, kad iznāksim mežmalā, visās galotnēs vilņosies vāveres.

Mēs neko nepārspīlējam. Mēs tiešām esam tie veselīgākie, un mūsu brāļiem, kas nedzīvo mežā, tiem mēs palīdzēsīm. Mēs tiešām esam stiprākie. Mūsu muskuļi ir brūni kā baravikas, un mūsu sirdis skrien skaisti kā stirnas. No mūsu acīm, kad mēs nomirstam, rodas dzintari. Mūsu mātes mūs ir mācījušas ar acīm tikai labu darīt — nenoskaust, nedzelt, neienīst. Mūsu tēvi ir mācījuši, kā ieogrūt vilkam dūri rīklē, lai tas žokļus nedabū ciet.

Visi, kas knapi velkaties, nāciet, mēs jums palīdzēsīm!

Tad tu rādi man novītušās puķes un saki:
novīta. It kā manā vāzē man pašam nebūtu vītušu
puķu.

Mīlais, tev ir tik skaisti zobi. Ko tu rādi man
to izlūzušo?

Ko jūs vazājaties ar savu asaru stopiņiem no
mājas uz māju? Ko jūs nākat pie mana sliekšņa ar
saviem padošanās karogiem? Jā, tu svied pār savu
sētu manā sētā novītušas puķes un saplīsušas
vāzes.

Ja tavam sunim ir kašķis, izārstē viņu savā sētā!

Vai tev jātāsta otram par savām pūšļa vainām?
Vai ka tev ir gangrēna un ka drīz tev kāju
noņems? Ko tu man stāsti par sapuvušiem
kartupeļiem un vēzi aknās! Tev nāk raudas, un tev
gribas raudāt duetā? kvartetā? Varbūt klūs vieglāk,
ja tev līdzī raudās koris? Dalītas bēdas nav
pusbēdas. Savu pusbēdu tu uzvel otram, kuram
jau ir sava bēda, un nu viņam ir sava viena un
vēl puse tavas. Vai to tu sauc par sava tuvākā
mīlestību? Un, kad tu atdod pusi viņam un kad
viņš atdod pusi tev, tad tik un tā katram no jums
ir viena vesela bēda. Tā ka — ar bēdām nav ko
dalīties, nav nekāda labuma. Ieslēdz savas
mīnuszīmes seifā un tad nāc ļaudis! Nāc tai dienā
vai tai mazajā stundā, kad tu savas pluszīmes vari
piespraust pie krūts kā goda zīmes. Un, kaut tā arī
būtu tikai viena stunda nedēļā vai gadā, kad tās
iemirdzas, — iznāc no būdas šajā vienīgajā! Ar
pluszīmēm kā jāntārpiņiem naktī.

Kait tas, un kait tas. Tāda vaina un šitāda. Es
esmu vainu pilns kā suns blusām.

Vai tu gribi savas blusas pasaulē iznēsāt?

Kad es izgāju no savas būdas, es vēl nesapratu, ka pasaule ir neaptverama. Bet, kad es biju skrējis saulei līdzī trejdeviņus gadus neatkāpdamies un neatelpodams (lai tikai visu laiku paliktu viņas gaismā!), es sapratu, ka diena nekad nebeidzas. Un, kad trejdeviņus gadus tā biju gājis līdzī mēnesim, es sapratu, ka nekad nebeidzas nakts. Un es sapratu, ka vajag stāvēt uz vietas. Diena tad atnāks pati un pati atnāks nakts pie tevis. Un nekur nav jāskrien, un ne pēc kā nav jāsteidzas, ir tikai jājūt lietu ritms un jāatrod sevi pašu šais ritmos.

Vajag iepazīt lietu ritmiku. Kanaki jāī viņus. Viņī ņem dēli, līdzīgu lielai ūdensslēpei, izpeld okeānā, pagriežas pret krastu un, kad nāk vilnis, uzsēžas tā skaustā un brauc viņa galotnē, kamēr tos izsviež krasta smiltīs. Viņī ir atklājuši kādu ritmu, ko citi nezina.

Vanags guļ augstu debesīs, spārnus nekustinādams. Viņš ir atradis kādu ritmu, kas viņu nes.

Jātnieka prieks ir atklāt zirga ritmus, kameļa ritmus, ziloņa ritmus. Skaisti ir antilopju ritmi, tikai neviens nav mēģinājis tajos ietikt. Un varbūt skaisti ir arī hipopotamu ritmi, vai kāds ir mēģinājis jāt hipopotamus?

Dejotāju prieks ir trīs ritmu saskaņa: mani ritmi, tavi ritmi un trompetes ritmi.

Tas tiešām ir priecīgi — pasaulē ritmus meklēt. Ritms ir radošs.

Sen zināja, ka ritmā nepatīkams darbs kļūst priecīgāks, bet patīkams darbs pārvēršas tīrā priekā. Malējas tautasdziesmā par dzirnakmeni teica: "Gan es tevi i e s p ē l ē š u baltā miltu kupenā."

Pat aiziešana un nāve nedrīkst traucēt ritmiku:

*Lai mirst citi, kā mirst citi,
Es nomiršu svētu ritu.
Es nomiršu svētu ritu,
Ļaudīm darbu nekavēšu.*

Ja ritmi neatnāk paši, tad — meklē! Caur muskuļiem, caur nerviem, caur pulksteņiem. Caur vēsturi, cīņām un kalendāriem — es meklēju ritmus. Caur gramatikām. Caur ornamentiem.

Caurgājēji ritmi, caurskanētāji.

Ne pāri, ne apkārt, ne zem. Bet caurvibrējošie.

Kas tos atrod un kas tos saprot, tam ir miers virs zemes un priecīga dzīvošana.

Viņi ir likteņa izredzētie. Divas baltas neļķes pie nakts melnā smokinga. Divi kronļukturi debesīs.

Ir tik ļoti maz to, kuru mīlestība nav noslēpjama.

Tie ir tie retie, kuri stāv augstu pāri mums. Viņi tur nav kāpuši, viņi to nav prasījuši, bet kāds brīnums pacēlis viņus mums pāri, un nu mēs tos nesaprotam. Mums ir grūti skaistos vakaros, mums ir smeldze, skumjas un grūtsirdība — skaistums sāp, kad tas mums ir nesasniedzams. Viņiem ir priecīgi skaistos vakaros, jo viņi ar skaistumu dabā ir izlīdzināti. Viņi ir tajā augstumā, kuru mēs nevaram aizsniegt. Tā ir dziesma, ko mēs neprotam dziedāt. Viņi šūpojas kādās šūpolēs, ko mēs neredzam. Tie ir dabas ritmi, kurus arī mēs gribam izdziedāt, bet tos nevar izdziedāt pa vienam. Mums nav otrā.

Mīlestība ir izlīdzināšanās ar dabu. Uz laiku dota spēja apjaust pilnību. Daba jūs paņem sevī un liek saprast, ka jūs kādreiz esat bijuši viņas bērni, nu viņa uz laiku jūs paņem atpakaļ, izrauj no vienaldzībā nobružāto cilvēku vidus. Jums dod dzīvnieku juteklus un dievu brīvību.

To nevar pateikt, kas tas par sajaukumu viņos: viņš ir uzvarošs tēviņš, un viņa ir paļāvīga mātīte, bet viņiem ir cilvēku maigums acīs un cilvēkbērna saudzīgums pirkstu galos. Viņi ir neredzēti skaisti, jo viņu attiecības nav noslēpjamas. Viņi spēlē atklātām kārtīm un mūs uzvar. Viņi ir vienīgie, kas atklātām kārtīm uzvar. Viņi atļaujas mūsu acu priekšā būt intīmi (ko mēs nevaram), bet mēs piedodam viņiem. Viņiem nav kauna. Viņi ir akli

un kurli pret mums. Viņi mūs neredz, nedzird un
nesaož. Un tomēr — mēs viņiem piedodam. Jo
viņi ir solījums, ka varbūt arī mēs kādreiz... Varbūt
arī mēs.

Man ļoti patik mans draugs. Jums viņa var nepatikt.

Viņa ir mans draugs, mēs esam dzimuši vienā pasaulē. Jūs esat dzimuši citā pasaulē. Mēs runājam vienā valodā, to, ko mēs runājam, to nevar pārtulkot. Ko raksta rakstnieki, tā ir tāla nojausma par to, ko runā mans draugs.

Mēs esam zābaki katrs savā kājā. Kad es kliboju, viņa neļauj ceļam nogriezties uz vienu pusi. Es esmu viena acs, viņa ir otra acs. Un, kamēr viņa skatās šķībi (viņai reizēm tā iepatīkas), tikmēr es skatos taisni, skatos par abiem. Kad es mizoju sīpolus, viņa raud līdzī.

Es esmu viņas suns. Kad viņa nošauj pīli, es peldu pakal. Kad viņa ēd desu, viņa zina, ka man siekalas tek, viņa mani neaizmirst.

Mēs esam dvīņudraugi. Kad viņai sāp auss vai zobs, vai sirds, viņa brīdina mani, lai es sargu savējo.

Kad mana roka kādam nepatiesi iesitusi, tā iet un lūdz viņas rokai piedošanu.

Es esmu viņas zīmogs. Viņa uzpūš man siltu elpu un iesit savas matrikulas stūrī. Es apliecinu viņas dzimšanu un viņas parakstu pasē. Bez manis viņas papīri ir nederīgi.

Mēs esam dvīņudraugi. Mātei draudzībai mēs piedzimām abi reizē. Un tas ir gandrīz neticami.

Tinamies no kamola kamolā. Māte pārtinas bērnos. Un pēkšņi izbeidzas dzīve — kamols pārtinies citā kamolā. Redziet to pašu lielāko dzijas grozā — tā ir māte, pārtinusies meitā, un tēvs, pārtinies dēlā. Redziet to lielo kamolu — kā viņam nav gana! Kā māsa uz viņa tinas un vecmāmiņa uz viņa tinas, un pašas kļūst mazākas. Redziet to lielo kamolu — kā viņš pārtin uz sevi to meiteni. Viņa kļūst maza un bikla un tinas no sava kamola viņējā padevīgi un it kā aplaimota. Kad lielais kamols aug lielāks, viņš pārtin sevī draudzeni (kā to citādi lai saka?), sievu, otro sievu, vēl vienu draudzeni, vēl vienu sievu vai draudzeni, un tā ir tā lielā uztīšanās.

Tikpat bieži ir otrādi — tā rozā kamolbumba ir uztinusi sevī vairākus vīrus.

Iet garām cilvēki pa pāriem, abi it kā vienādi, bet, ja labi ieskatās, iet garām divi kamoli — viens ir liels un otrs maziņš, iet garām pārtidamies, un to sauc visādi — par upurēšanos, izdabāšanu, saprašanos, draudzību vai mīlestību.

Laba mīlestība ir kā tīšanās un atpakaļtīšanās. Tā mēness pārtinas saulē un saule pārtinas mēnesī.

Kad es tevi redzu rindā pie iepirkumu tīkliņa cilpas, tu kļūsti mazāka un mazāka. Visās rindās dēļ dienišķās maizes no tevis notin tavs vīrs, tavs dēls, tavs draugs, tavs mīlais egoists. Es pat nezinu, kad būs atpakaļtīšanās.

Kurš kuru pārtin mīlestības naktīs? Kurš ņem, un kurš dod?

Viens kamols ir skaists kā Donžuans. Šis dzīpars ir Rutīņa, un tas dzīpars ir Litiņa. Anniņa manī uztinās pagājušonakt.

Otrs kamols ir notīts un iztīts līdz paserdei.

Trīs gadus tina Marta, 20 metrus notina Berta, noriskēju ar Almu — palika vēl pieci metri.

Atpakaļ dabūju Figū. Tā ir tagad mana brūte. Mana sieviešu sieviete Figa.

Arī tevi, meitenīt, notina mazu maziņu, gandrīz līdz paserdei. Un, kad tev, tādai maziņai, sāka salt, cits kamols savā dzijā tevi satina atkal siltu un lielu. Bet katrs kamols jau ir kaut kur egoists, arī šis pēc kāda laika sāka tev atgādināt, ka viņš ar tevi izlīdzinājies. Tad tu mīļā miera labad ļāvi, lai tevi atkal notin mazu maziņu. Viņam kļuva tevis žēl, un viņš atkal pārtinās un ar tevi izlīdzinājās. Un tā visu laiku tev bija jāapzinās, ka viņš tevi žēlo. Jo viņš bija uzpurējies un atdevis no sevis pusi. Bet no tevis prasīja visu. Tā jau daudzi kamoli pārojas. Viss atkarīgs, kā katrs kamols prot sevi nostādīt. Lielais kamols rēķina tā: mana puse ir lielāka nekā viņas veselais. Viņš laikam nezina, ka uz upuraltāra mazais veselais ir vērtīgāks par lielo pusi.

Es biju notinies tik mazs, ka nemaz nebiju. Tad mazs kamoliņš pārtinās manī — ne par ceturtdaļu, ne pusi, bet gandrīz viss līdz galam. Viņš pats kļuva maziņš, bet es liels. Kopš tā laika mēs bieži pārtinamies, uztinamies, izlīdzināmies un atkal pārtinamies.

Kad tas ir ļoti pašsaprotami, tad tas ir skaisti.

Saule ripo pa debesīm, un es zinu, ka arī viņa pārtinas no kāda cita kamola. Jo Visumā valda lielais Kamolu nezūdamības likums.

Un, kad es visu to nolasīju savam kamolītim, tad viņš teica:

“Tu jau krāpies. Tu esi diegos ietinusies futbolbumba.”

Ho, ho! — kas tad tur nu būs? Es skatos, ka Viņa kļūst ik dienas jo laimīgāka. Viņa iet laimīga kā ķirbis. Sācumā Viņa ziedēja kā ķirbis, un es smējos, ka dzejnieks, kas to teicis par to sievieti kā ķirbi, nemaz nav muļķis. Tad Viņa sāka briest.

Ho, ho! — kas tad tur nu būs? Varbūt mazi ķirbulēni? Es smējos, bet manī viss no prieka ņirbēja un sanēja kā tādai kamenei, pareizāk, kamenim, kas ķirbja ziedu putekšņos novārtijies. "Zumm!"

Ho, ho! Tagad stundām es sēžu pie dobes un vēroju ķirbēnus. Katram ir savs raksturs, un katrs aug savādāk. Viens apaļš kā pienu nodzēries, otrs — garenāks. Viens tāds krunkains, kā tikko piedzimis un pārkliedzies, otrs gluds, bez vienas kārpīņas — banālais. Vakar tam tur nebija vēl zaļās strīpiņas, bet šodien — redz, jau tikko jaušami iekrāsojas.

Agrāk es neievēroju, kā pasaule aug. Tagad skatos — pat nevainīgā magone savā pumpurā atveras un sievišķīgā krāsu košumā par ieņemšanu sapņo. Pēc trim dienām, vēl valšķīga un skaista, tā sāk lēni vīst, nobirst, un pogaļa piebriest lepna un liela kā futbolbumba, kas trāpījusi vārtos.

Bet Viņa kļūst ik dienas jo laimīgāka. Gaita staltāka un lepnāka. Arī smagnējāka. Man liekas, ka nu Viņa visīstāk jūt, kas ir Zemes pievilkšanas spēks.

Zem zemes briest agrie kartupeļi. Mēs tos vārām pirmo reizi katru vasaru ap Annas dienu, tagad vēl tie briest un zied. Es agrāk nebiju piedomājis, ka arī kartupeļu ziedēšanai ir sava jēga un spēks, bet nu es to vēroju kā brīnumu. Es iebrienu vagā un jūtu: kartupeļi zem smiltīm milst un kā kurmji iepleš ribas.

Sivēniem ir miltūdenī nosmērēti purni, un tie gul sētmalē un aug no saules un nātrēm. Jūlija pēdējās dienas plīst kā zirņu pākstis, resnas un pārgatavojušās.

Pēkšņi es apjēdzu, ka pasaule ir apaļa. Mazais, apaļais tomātiņš aug par lielo, apaļo tomātu. Mainās tikai krāsa un apmēri. Globuss ir apaļš kā zeme, un zeme rada visu pēc savas līdzības — tāpat kā māte. Raženu un apaļu vīri met kaudzi, apaļu pieķemmē un nogludina. Apaļš ir mātes asiņu piliens, un apaļa ir bērna asara. Jūra met apaļu vilni, un apaļi atvilņi skrien atpakaļ.

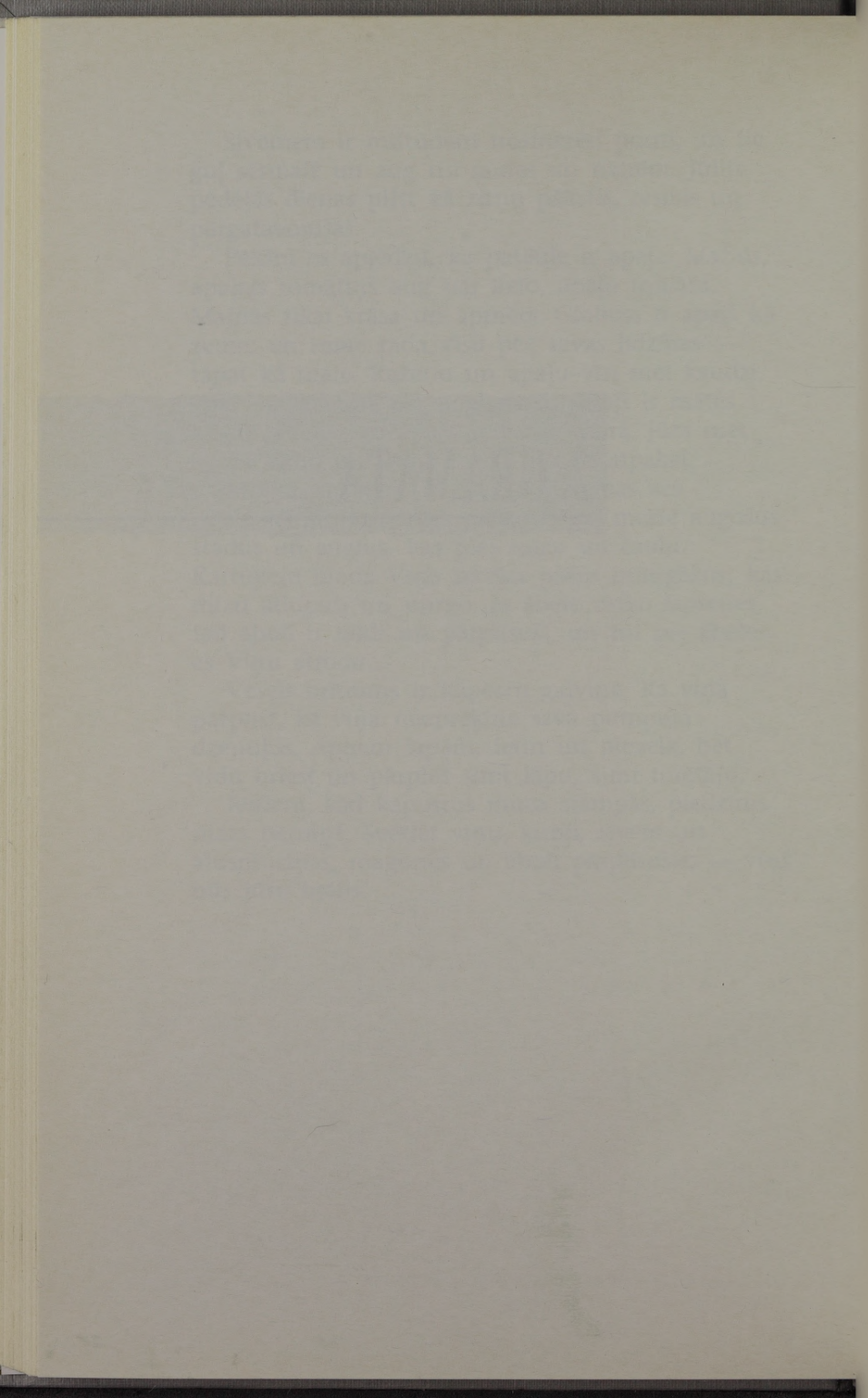
Modra un apaļa ir mūžīgā dzīvības acs.

Es vēroju, kur Viņa staigā. Viņa meklē augošus stādus un augļus, kas plēš mizu un čaulu. Kartupeļu bļodā Viņa izvēlas pašus miltīgākos, kas mizu atlupuši un mirgo. Ja ābelē riņķo lapsenes, tad āboli ir saldi un pārplīsuši, un tur pie ābeles es Viņu atrodu...

Vesels brīnums ir kāpostu galviņa. Kā viņa pārplīst, kā viņa neaprēķina sava pumpura dzenulus. Apņem lapām, ietin un pievelk, bet vidū briest un pārplēš simt lapu, simt turētāju.

Rudenī, kad kāpostus mucā stampās, piedzims mazs bērniņš. Svētiēt viņu, ķirbji, sivēni un alusmuciņas, magones un āboli pārplīsušie, — viņš būs jūsu brālis.

2. GRĀMATA

Pirmais sāk burbulēt putns aiz loga. Zilīte. Es skaidri redzu, kā viņa izčiepst mazus burbulišus, tie pa vienam un virknēm skrien zaros, atsītas un saplīst. Strazds, melnais patvāris, burbulē saulē, spīdošo krūti grozīdams. Es lēnām pamostos.

Ieburbulējas radio. Tik laimīgi burbulē, it kā tas nebūtu nemaz mašina, bet kāds dubļu geizers.

Radiatorī ir pilni ieslodzītiem burbuļiem. Es pagriežu krānu, un krāns pietriec pilnu vannasistabu burbuļu ķekariem. Pa nakti viņš ēd ziepes un no rīta pūš krāsainus burbuļus. Katra mazgāšanās no rītiem ir lielu cilvēku rotaļa — ar vienu burbuli izberz acis, divus iebāz ausīs. Notrin zobus gar burbuļiem! Izburbulē rīkli!

Kādus desmit burbuļus vajag norīt pirms ēšanas. Es noriju katru rītu četrus, un tad man gribas dejot. Burbuļi sakāpj galvā. Ja jums nav laika rīta vingrošanai, rijiet burbuļus! Un pāris burbuļu paglabājiem zem mēles — ja nu ievajagas, var notikties, ka jums uzguļas akmens vai telefons, vai tramvajs uz sirds, tad jūs norijāt pāris rezerves burbuļu un uzdzirkstījat kā Pērses dzirkstošais (nez kur palicis?). O, Esentuki dzīvošana! Vai Karpati, kur priedes burbuļo!

Katliņš arī jau burbuļo, drīz būs olas gatavas. Nekādi Soči nav vajadzīgi! Kad es netieku ne uz Roju, ne Kalteni, es izkaisu skuju miltus istabā, aplaistu kaktusus ar rožūdeni un palaižu ventilatoru galda kalendārītī. Lai lido lapas! Stundas, dienas! Februāris sajūk ar marta sauli, un maijs atskrien atpakaļ lāstekās! Aiz pirmā sniega uzreiz zied rudzi, bet aizsītas šķērsām lapiņa, un februārī vilks gaudo, ķepu laizīdams. Māju skursteņi burbuļo putenī. Vienu zvaigzni vējš iemet sniegā Brāļu kapos, un tā burbuļo kā

jaundzimusi sirds. Vai jums ir ventilators? Tad grūdiet to kalendārā, tā lai lapas skrien, krustām plīsdamas.

Olas ir izvārijušās, mēs dzeram kafiju. Mazi burbuliši kāpj augšup no kāju pirkstu galiem, skrien kā mazi zobeni pa dzīslām, un, kad nonāks sirds tuvumā, es izspļaušu durvis no eņģēm.

Nav jau tik traki, tikai pildspalvā burbuļo tinte. Aiziešu līdz ūdenskritumam, iesviedišu savu mēli kā pludiņu putu malā — varbūt var izmakšķerēt, vienalga, kurkuli vai krokodilu, šorīt tāds burbuļu rīts — varbūt ķeras.

Paceļu cepuri kā burbuli un eju, burbuļus sveicinādams. Pirmo satieku Burbuļmāti.

Saule kā burbulis karājas salmiņa galā, un koki tā līgojas, it kā viņi augtu uz burbuļiem.

Miesa ir žanra apzīmējums. O, miesa, kādā žanrā tu dzīvo? Vai tu esi drāma, poēma vai romāns? Mana miesa ir dzejolis. Īss rīta dzejolis, gaiļa dziesma, hantele no rītiem.

Mana miesa ir dzejolis. Diendusas muša logā. Gurdena tveice. Biešu lauks noļukušām lapām.

Mana miesa ir dzejolis. Sarkans saules smērējums priedēs. Miglas strēmele vakarā. Tikai strēmele. Sērkokciņš pa zēveli! Āmurs pa riekstu — kraks! — un gatavs!

Es neesmu hokejs, es esmu tikai sitiens pa vārtiem.

Bet pamazām es sāku just, ka mana miesa kļūst episkāka. Starp Rādītājdzejoli un Garā Indriķa dzejoli izlien Īkšķa dzejolis, un veidojas Piga. Kad tie sažņaudzas kopā vēl ar Mazā Ansiša dzejoli un Zeltņesēja dzejoli — rodas Dūre. Tā jau ir vesela poēma.

Kad es pierādu un iestāstu, manas rokas žestikulē un plātās kā publicistisku dzejoļu cikls.

Manas pēdas, piemēram, ir pasakas. Tajās darbojas basi čiekuri un skujas, grants un visādi akmentiņi. Tie kut un grauž, un runā brīnumu lietas. Manas pēdas ir pilnas zemtekstiem. Un, kaut arī vakarā es nomazgāju zemi no kājām, tik un tā zemteksti tajās paliek.

Jo zem katrām pēdām ir vēl kādas pēdas. Zemteksti ir kādas senākas pēdas — gliemežu sliedes, Tanenbergas pakavi, dinozaura nospiedumi.

"Dod roku, pazīlēšu!" Mana plauksta vien jau ir romāns.

Es katru dienu uzrakstu vienu dzejoli, vienu plakstiņu mirkšķināšanos, bet man vajadzētu uzrakstīt drāmu. Jo es neesmu tikai Diogens, bet

esmu dialogs. Mana miesa ir traģēdija un komēdija reizē: kāja liek klupt pār sevi otrai kājai, zobi smejas par biklo kūkumu mugurā. Mēle izplāpā visu, ko tai nevajadzētu stāstīt, bet sirds apvainota griež zobus. Pat neticami, ka es esmu vesela teātra skatuve!

- Miesa ir žanra apzīmējums. Pavērojiet savas kājas: kā tās mil ritmu. Un acu mirkšķināšanās ir kā cezūras. Acis jums ir apaļas kā rondo.

Viss atskaņojas. Mana sieva atskaņojas. Viņa ir kā laiva, kā saiva, kā daiva. Viņa ir arī dzejolis. Manas meitas ir kā trioletas un dēli kā sonetu vainagi. Un viņi mīlēs meitenes, smalkas kā tercīnas un brangas kā epopejas. Un es vēlreiz saku: miesa nav tikai miesa. Miesa ir žanra apzīmējums.

Reizēm man liekas, ka ar mani Dieviņš trenējas kā ar futbolbumbu. Atvelk kāju un gāž pa ribām. (Cik nu Dieviņš vispār var gāzt!) Un nekā es nezinu, kur ir viņa vārti, un nekā es nezinu, ar ko viņš spēlē. Piespēlējis mani velnam vai Firsovam, vai Pelem, vai tur puikām pagalmā, bet nē — viņš spēlējas viens pats. Ercenģelis Miķelis stāv pie vārtiem, bet vārtos Dieviņš mani nesit, tad es varu izripot pasaulē. Nekad jau Dieviņš nenolaidiesies tik zemu, lai spēlētu ar mirstīgajiem. Un tā nu viņš mani pasit, pasper un atkal pamet paradīzes puķītēs līdz nākamreizei. Nāvīgi garlaicīgi! Visapkārt puķītes, paradīzes āboliši, zilas ilgas kā vizbulītes. Bet sapņos man rādās stadions, kas rēc, un vārtsargs ar salauztu kāju. Te pat puķītes nemēslo, tās aug no Dieva žēlastības; te pat nav nevienas peļķes, kur futbolbumbai iekrist kā cūkai un pavārtīties. Tāds kārdinājums, lai Dieviņš vienreiz atvelk kāju pa istam, gāž un ietriec mani eņģelim baltajā paspārnē — kā marmelādi zīd papīrā.

Viņš sit mani ar basām kājām, protams, Dieviņš jau ikšķus neizlauzīs, bet kā es gribētu, ka viņam būtu īsti buči, īsti futbolzābaki un vēl otrs spēlētājs! Bet Dieviņš spēlē viens, uztiepīgi un konsekventi viens. Dieva futbols ir ļoti vientulīga spēle. Mums abiem ir vientulīgi: vientulīgi ir Dieviņam, vēl vientulīgāk Dieviņa futbolbumbai. Ne autu, ne soda sitienu, ne kaušanās pie vārtiem. Nekā.

Par regbiju debesīs nav ne mazākās nojausmas.

Es nogatavojos tikai klātbūtnē. Es gatavojos, kad man stāv klāt. Puķu klātbūtne mani dara laimīgāku. Lielu koku klātbūtne dzīvi dara drošāku, bet mazi kociņi mani pamodina tēva jūtas, es gribu bērnus. Kad zied lazda, es saku: nemulķojies, neputinies, dabūsi pērienu. Kad ieviņai vakarā sāk reibt galva, es saku: nekur tu neiesi. Šovakar uz balli tu neiesi. Skrien kā apmāta, mulķīga palikusi, mācies, šopavasār gala eksāmeni! Ieraugu mazu ozoliņu un tūliņ atceros, ka puikam jānopērk kurpju šņores.

Smagu lietu klātbūtnē es jūtu, kā es nobriestu. Man blakus stāv akmens. Viņš veicina manu augšanu. Uz mana brokastgalda blakus kafijas tasei stāv akmens. Uz mana darbgalda blakus kanāriļputniņam stāv akmens. Akmeni es ņemu līdzī komandējumā, es to lieku ceļasomā un ņemu līdzī.

Kad man blakus cep pankūkas, es augu, man vajag, lai plītī deg uguns. Tur rosās māte.

Lai manam tēvam vienmēr ir sērkokciņu kastīte kabatā. Un lai Brāļu kapos deg mūžīgā uguns!

Aiziesim pie torņiem. Aiziesim pie vārtu torņiem, pulvertorņiem un zvanu torņiem. Tādi vēji kā viņu logos tavos matos nav gaudojuši. Tik augstu tu roku nepacelsi, un debess smakas tu neesi ostījis. Kad tornis no rītiem cepuri paceļ, mani sveicinādams, es priecājos kā bērns. Viņš laikam mani kaut ko ir saskatījis.

Es nogatavojos, kad man stāv klāt. Vienu svētdienu mēnesī pie manis stāv Pulvertornis, un mani aug lielgabali.

Vienu svētdienu mēnesī pie manis stāv vārtu torņi, un es ļauju bēgt cietumniekiem.

Vienu svētdienu mēnesī pie manis stāv zvanu tornis. Aug mākoņi debesis, dūc vējš zvanā, un es nevaru parunāt.

Zivs pūst no galvas. Tā uzvarošā puve sākas rīta stundā. Ne vakarā aste iepuvusi, bet pirmajā rīta stundā. Tu atmosties kā izlijusi pankūku mīkla pār gultu. It kā vajadzētu celties, it kā gatavoties startam, bet starta līnija vakarvakar nav novilkta, vajadzēs vilkt šorīt. Tikai — krīts pazudis.

Vajadzēs krītu meklēt. Tikai — vakar tas kaut kur nomests, iztikas ar kādu ogli!

Starta čībām vajadzēja būt pie gultas, bet tās nosviestas vakar pie finiša. Kurpju auklas arī pārtrūkušas, jāsameklē, jānopērk varbūt jaunas (pareizs laiks — deviņi un trīsdesmit minūtes, deviņi un trīsdesmit minūtes!).

Vai nu starta pistole aizrijusies, vai es nedzirdēju un citi jau aizskrējuši (pareizs laiks — deviņi un trīsdesmit piecas minūtes!).

Vakardienas mati ķemmītē. Un kur lai tos grūž, atkritumu spainis pilns ar kaudzi, jāiznes atkritumu spainis. Rīta stundai zelts mutē! (Pareizs laiks — deviņi un piecdesmit minūtes, deviņi un piecdesmit minūtes!)

Un tad jāuzsilda ūdens kafijai, nē, vispirms jānovāc galds.

Pulkstenis jau desmit. Šie droši vien jau kurā kilometrā! Naglas ecē skrejceliņu. Mēs, skrējēji, esam skrejceliņu kultivatori, arājiņi ecētāji, burkānu ravētāji, mūsu kājas ir kā asie, nagainie vārpātu kapļi. Kas tā par varenu sajūtu, kad tavas naglences ieķeras zemē! Kā kontakta tapiņas, iegrūstas elektriskā tīkla rozetē. Tu esi ieslēgts strāvas tīklā, un tirpulis kāpj no pēdām pa lieliem (pareizs laiks desmit un trīsdesmit minūtes, pusvienpadsmit!). Kas notiek ar mani šorīt? Pilna istaba vakardienas baciļiem, vakarvakara desants izsēdies šorītā un dzēš starta līnijas. Zāģē manas

sportista dzīslas pušu! Vakarvakara caurums zeķē,
un vakarvakar iztrūka poga — nez kāpēc es to
neiešuvu. Galvenais — vēl jāgludina bikses. Pareiza
laika teicēja nekā vairs nesaka. Es paskatos
pulkstenī — ir pusdivpadsmit.

Izskrienu uz ielas ar sviestmaizi mutē. Finišē
krosu vēl pārējie stīvie. Augstlēcēji līdzina ciet
bedrītes skaidās. Vazājas vārguļi ar tranzistoriem,
bet starta pistole, jau pastrādājusi, aiziet pusdienās.

Šis rīts man sapuva no galvas.

Lēksim bedrē, lēksim bedrē!... Dziedāja vārdes bedres malā. Dziedāja droši, ieklausījās cita citā un, lielu vārdību visapkārt juzdamas, dziedāja atkal.

Tireklene jau ielēkusi, Tireklis arī. Federkāja ielēca ar visiem bērniem, Federkājene vēl pati šaubījās, bet citus aicināja līdzī — sauca par muļķiem: lēksim bedrē! Kvorkšķis bedres malā kvorkšķēja kaut ko savējai pretī, un Kvorkšķiene tam iespēra ar pakalķāju pažoklē un iegāza bedrē atmuguriski. Kobiņ no Kūrzem gāzās pa kakl pa galv kā dull bedre iekše. Un nāg's ar.

Jau runāja kaimiņu grāvī, ka tur esot vienreizēja bedre — ar mušām un odiem, tur esot pat universālveikals un visāda pārpilnība.

Bedres malā saradās simtiem moskviču un žiguļu kā pirmajās dzērveņu dienās purva malā.

Vārdes lēca bedrē veselām ģimenēm, veseliem ciemiem, veseliem kolektīviem. Tās stāvēja ap bedri ciešā masā, lēca iekšā no visām pusēm, un no visām pusēm lēca arvien jaunas klāt. Tās, kas pie bedres malas vēl netika, stāvēja pie kioskiem rindā pēc limonādes, alus jau bija izpirkts.

No bedres pacēlās visu kārotās mušas, un pāri varžu pulkam iedziedājās svēts un vienbalsīgs: lēksim bedrē! Ar katru lēcieni no bedres pacēlās odi un mušas, un — kvāāāks! — bedrē steidzīgi iegāzās jauns varžu simts. Hipiji sajuka ar pensionāriem un zinātņu kandidāti ar debilajiem. Gaiss apbūra, vibrēja visu varenā varžu smaka: lēksim bedrē! Sauciens izšķīda gaisā kā skābeklis, to elpoja, to uzņēma asinis. Tas nepārtraukti kutināja bungādiņas. Tikt pie malas, tikt pie bedres. Lēksim bedrē, lēksim bedrē!

Kāds kārtslēcējs pārlidoja visiem pāri kā Džeks Londonš Klondaikā un iegāzās tur apakšā mušu mākonī.

Uz vakara pusi visi bija ielēkuši. Bedres malā stāvēja divi vardulēni — viens ar bloknotiņu, otrs ar ģitāru. Pirmais kaut ko uzrakstīja uz papīra lapiņas un uzspauda to uz dadža. Otrs paņēma savu ģitāru, iesvieda to bedrē, tad abi, rokās saķērušies, ielēca tai pakal.

Es piegāju pie bedres un paņēmu zīmīti. Uz tās bija rakstīts: "Viņi ir aizmirsuši dziesmas otro rindiņu: "Lēksim bedrē, lēksim bedrē, Redzēs, kas mūs ārā vilks!"

Pēdējie ciniķi."

Es gāju pāri pļavai, tur bija vēl kādas četras piecas bedres (cik nu daudz var būt vienam mūžam!). Mušas no tās tur bedres bija, protams, pārlaidušās jau uz šīm bedrēm. Es iedomāju vārdes: kas ar viņām notiks? Es taču varēju ielaist bedrē dēlīti, un viņas izrāptos laukā.

Bet es to neizdariju. Es atcerējos dziesmas otro rindiņu.

Un atkal krīt zvaigzne un ceļas cerība. Kā bizons ceļas cerība, kā baldriāns.

Cerība iekāpj galvā, es noreibstu no baldriāna, sāk bangoties soļi, un roka vicinās. Mana cepure cer un ceļgali arī. Es nometos uz ceļgaliem ceļa galā, tāda ir mana starta stāja, — es ceļinieks, es ceļotājs, cerības apmirdzētais.

Ceļš ir kā zalktis, ātri tas lokās, man tikai jānoturas tā mugurā. Tur tālumā ceļa galvā spīd divas zelta austiņas. Es visu laiku turos uz ceļa tā, lai neattālinātos divas zelta austiņas.

Naktīs ceļi guļ. Tie savelk sev grāvmalas virsū ar āboliņu un ķimenēm, un madarām, un vīgriezēm, un maziem sienāzišiem, tikai pats ceļa vidus paliek grantains un balts kā taciņa. Ceļi guļ, mājas guļ, suņi nerej. Es eju pa guļošiem ceļiem uz pirkstgaliem — man bail tos uzmodināt. Tādas divainas domas nāk prātā naktī, kad ceļi guļ. Kur ceļam varētu būt sirds? Ap kuru vietu, zem kura akmens? Varbūt ceļa sirds guļ kaut kur ceļmalā, kur klusāk, ceļmallapām piesegusies? Kādā paipalas ligzdā, kādā patiltē varbūt? Bet varbūt — arī ceļa sirds staigā? Nevar taču būt, ka ceļa sirds stāv uz vietas, droši vien tā iet visu dienu un nakti pārguļ, kādā ceļmalas sētā, tukšā suņu būdā varbūt?

Un vai katram ceļam ir sava sirds?

Un ko tā dara, kad tās krustceļos satiekas?

Reizēm man liekas, ka uz ceļiem, kamēr tie guļ, varētu augt labība vai zāle, vai kaut kādi dārzeni. Tad es paņemu ķirbja sēklu un iestādu to baltos putekļos, apleju ar grāvja ūdeni un atstāju par zīmi tai blakus mazu akmentiņu. Bet, cik es esmu atgriezies, nekad nekur neviena sēkla nav uzdīgusi. Un, ja arī uzdīgusi, tad nav dzīvojusi. Ceļa putekļiem ir savs uzdevums, savs aicinājums. Tie

neapaugļo ziedus, tie neapputekšņo augus, tie apputekšņo zābakus un riteņus. Miljoniem putekļu nosēžas ceļa malās, un cilvēki lād ceļu, it kā ceļš būtu tieši šo aizputējušo putekļu dēļ. Bet ceļš ir to putekļu dēļ, kas nosēžas uz zābakiem. Tā ir visu putekļu miljonā daļa, bet ceļš ir tikai to dēļ. Arī no ziedputekšņiem tikai miljonā daļa nes augļus.

Man ir apputekšņoti un augļīgi zābaki. Reizēm man liekas, ka es esmu dzimis no zābaka. Ka nevis es esmu radījis šos zābakus, bet tie ir mani radījuši. Parasti gan dzīvība ir noteikusi, ka radītājam ir vairāki bērni, bet mums ir otrādi: es esmu vairāku zābaku vienīgais bērns. Visi viņi mani rada un noplist, es palieku un eju.

Kādreiz es palikšu ceļā un vairs nevarēšu. Bet paliks vēl mans pēdējais zābaks. Lai tas iet, lai tas apputekšņojas un rada manu brāli — Gājēju.

Pārējās vārda īpašības mani neinteresē. Mani pašlaik interesē tikai vārda telpiskums. Es aizmiedzu acis, lai neredzētu apkārtējos priekšmetus, runāju visādus vārdus un gaidu, kā tie man parādisies. Kaste... māja... kāja... vāja... Jā, es tos redzu, vārdiem ir telpa.

Bet piesardzīgi, kā baidoties izsaukt garus, es izrunāju vārdus, kuriem nav redzamu apveidu. Kādus es tos ieraudzīšu?

Elpa -----

Vēlreiz: el-pa -----

Un noraso loga stikls pret manu muti. Es stāvu pie loga, un noraso loga stikls. Tiktāl mana elpa, tiktāl.

...Un spogulītis pie mirēja mutes. Ja norasos... Nenorasos. Tātad nav vairs telpas. Nāve. Nāve ir laika zīme un laika īpašība, un tā mani šodien neinteresē. Mani interesē vārda telpa.

Es saku vēlreiz: ell-pa -----

Vēl tālāk! Elllll-pa -----

Un nosvīst lecekšu stikli. Siltumnīcas smagi pieelpotas. Vakaros migla kāpj no pļavām. Tiktāl. Tiktāl zeme elpo. Ceļas brīzes. Dienā zeme izelpo siltumu, jūra to ieelpo, naktīs jūra izelpo, zeme ieelpo. Ceļas brīzes.

Es izkļiedzu: el!pa! -----

Un ilgi atbalso (laikam ellē): ell-elll-elll!

Zeme elpo smagi un mežonīgi, kaut kur dziļumā dun. Uzsprāgst nafta un izlīst kā melna gladiola. Glečeri, strūklas. Pļepina karsti dubļi. Iet bojā Pompeja, un vienā izelpā nogrimst Atlantīda. Vārda telpa iet dziļumā — tur, kur magma vārās.

Es esmu elpas krustā.

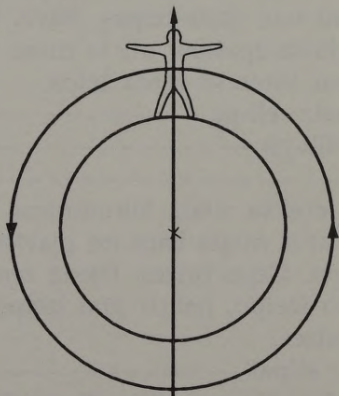
Zemes vertikālā elpa kā stars nāk no Zemes centra līdz manim un iziet man cauri uz augšu bezgalībā, kur Mēness liek elpot Okeānam. Un vēl tālāk: kur Zeme piesieta pie Visuma pulsējošā centra, no kura pašlaik attālinās VISS un uz kuru VISS ieelpā atgriezīsies. Tā ir elpas vertikālā ass.

Bet elpas horizontālā ass arī iet caur mani: mana īsā elpa (līdz loga stiklam, līdz sveces liesmai, līdz pieneņu pūkām) un mana garā elpa (nakts brīze uz jūru, Dullā Daukas gājiens uz horizontu, Jāņa Grota dzejolis: "Ir divains skaistums tāliem apvāršņiem. Es laikam aiziešu un palikšu pie tiem.").

Bet pie apvāršņiem neviens nav palicis.

Kas iet uz apvāršņiem, tas atnāk atpakaļ no otras puses.

Es esmu krusta centrā.

Mana elpa ir visu elpu centrā. Un es esmu visu elpu centrs.

Tā es to redzēju aizvērtām acīm, kad meklēju vārdiem telpu.

Katram vārdam ir telpa.

Katram vārdam.

Es atkal atklāju shēmas, ieraugu karkasus. Bet tie ir tik lieli, ka es nevaru tos piepildīt. Es esmu kā aktieris, kas nevar nospēlēt Šekspīru. Šekspīrs dod tik lielus cilvēcisku jūtu karkasus, ka tie der visiem laikiem, visām paaudzēm, bet tos nevar piepildīt nedz viens aktieris, nedz viena paaudze.

Es esmu kā siena klēpis, kas, apjautis zārda kompozīciju, viens pats grib to aizpildīt.

Es gribu būt uzdevumu krājums, bet esmu tikai uzdevums.

Es esmu kā pirksts mutē, kad mazbērnam zobi nāk, spiežu, kur kņud, plēšu, kur niez, un nevaru sagaidīt.

Es gribu aizpildīt formulu, bet formula nav aizpildāma. Formula ir tikai izmantojama. Un tā nav mana formula, to pildīs visi. Mūžam. Un neaizpildīs nemūžam.

Reizēm es ieraugu likumības tik skaidri kā armatūras režģus vai kā laivu ribas, vēl neapvilktas dēļiem. Dzejoļi parādās kā mazi kanu laivu skeletiņi, un es strādāju dienām, kamēr tos apvelku, aplīmēju un tie kļūst gatavi peldēšanai. Tie ir mazi dzejoliši, kā ķirzaciņas, vardītes, lidakas — mazām asakām, viegliņām, sīciņām. Bet visu laiku manā acu priekšā stāv milzīgs kuģis neapšūtām ribām, un man pietrūkst dēļu. Mani moka milzīgs kuģis, tas nevar peldēt, tam ir brangas un viļņu laužējs tēviņš, bet tam vējš skrien cauri. Tam nav nesēja dobuma. Tam nav izspiedēja dobuma. Tam nav ūdensizspiedēja spēka. Tam nav dēļu, kas dun.

Es taisu siles, govju siles, cūku siles, baļļiņas, toverišus, bet visu laiku manā acu priekšā stāv kuģis. Un ir grūti gulēt un grūti runāt. Es nevaru

to apvilkt ar mucu dēliem. Es nevaru to apvilkt
ar cūkaizgalda dēliem. Bet lielāku dēļu man nav
un nav kur dabūt. Un visu laiku tam caurvējš
skrien caur ribām un kauc: "Tas ir tavs kuģis."

Ar rāmjiem ir tā. Vieni tajos dzīvo un laukā nenāk nemaz. Otri tajos reizēm dzīvo, reizēm nedzīvo, iznāk laukā un aiziet atpakaļ. Trešie tajos nedzīvo. Viņi tajos tikai nomirst. Tas ir, viņi tajos arī nenomirst, bet pēc nāves viņus tajos ieliek.

Tātad — pirmie tajos dzīvo un laukā nenāk. Viņi visu dara savos rāmjos, izrikojas un izdarās savos rāmjos. Rāmja stūrītī viņu māte iedēj, kā bišu māte iedēj oliņu šūnā. Un tad viņš aug un attīstās, kamēr aizņem visu rāmi. Lielākais, ko viņš dara, — viņš pāriet no rāmja rāmī. Bet arī ļoti uzmanīgi. Ja rāmis kļuvis par mazu vai par trūcīgu, vai sabiedriskajam stāvoklim neatbilstošu, tad iepriekš tiek sagatavots cits rāmis. Tas tiek izmēģināts — ar vienu kāju, tā kā cinis, tā kā laipa, ar vienu kāju uz vecā rāmja malas, ar otru uz jaunā, tā, pasvērt, pamēģināt, ar vienu roku pieturēties pie vecā, ar otru pie jaunā, pārnest smagumu no vienas kājas uz otru... Riska nav? Nav nekāda riska? Nu tad... Tā no rāmja rāmī.

Es no saviem rāmjiem, ziniet, nekad neizeju! Tie tur stūrī ir mani bērni. Un viņi, kamēr būs mani bērni, no rāmjiem neizies! Ja vajadzēs, lūdzu, katram būs savs mazs rāmītis. Mums ir, mēs uzcelsim. Dēlam uzcelsim, meitai. Mēs varam atļauties. Viens no viņiem var palikt mūsu rāmī. Kad mēs aiziesim.

Var nodzīvot savos rāmjos un citus arī nemaz nemeklēt. Lai dzīvo bērni un bērnubērni. Nav nekur jāpāriet. Sevišķi vēl — ja stikls priekšā. Ja rāmis ir iestiklots. Tātad ir cilvēki, kas neiziet no rāmjiem ne sestdienās, ne svētdienās, ne Jāņos, ne atvaļinājumā, ne piedzērušies.

Bet skaistas ir tās retās dienas, kad rāmja cilvēks iziet no rāmjiem. It kā kosmonauts iziet no kuģa

bezsvara telpā. Tikai maza saiknīte, maza pavadiņa to saista ar kuģi, citādi — var aiziet un pazust bezgalībā. Rāmis man ir kā misijas apziņa, pienākuma apziņa, cilvēciskas cieņas apziņa. Es neesmu izšauts bezgalībā, lai tajā pazustu. Tāpēc man jātiek atpakaļ manā kuģī. Man jātiek atpakaļ manos rāmjos un jātiek no tiem atkal laukā. Jātiek laukā un jātiek atpakaļ. Pamošanās rītā ir rāmja apakšmala. Tā ir mala, UZ kuras es pamostos. Aizmigšana vakarā ir mala, ZEM kuras es aizmiegu. Un diena ir divām malām katrā pusē: LĪDZ un LĪDZ. Tad es esmu drošs, ka nepazudišu.

Es esmu mazs. Visu sienu es nevaru aizpildīt, tāpēc man rāmji ir vajadzīgi. Rāmis ir drošības sajūta, un tas ir radies no bailēm. Rāmis ir bailes no bezgalības. Tev ir bailes no bezgalības nepiepildāmības. Tu to nevari aizpildīt. Un tu radi sev rāmi, aizpildāmu, piepildāmu rāmi. Tātad rāmis ir garantija, drošības sajūta. Rāmis ir kā glābšanas riņķis peldēt nepratējam. Tu vari iziet no rāmjiem, bet tu nedrīksti roku atlaist. Tam var peldēt apkārt un apkārt, ar vienu roku pieturoties. Un, ja tu arī atlaid roku, tik un tā tev ir jājūt rāmja gravitācija.

Jo ikviens no mums meklē sev rāmjus. Bērns ierāmējas mātē. Pametiet bērnu pasaulē ārpus šiem rāmjiem, un viņš pārbijies raudās un sauks pēc mātes.

Sieva ir akvarelis vīra ietvarā. Pametiet sievu bez rāmja, un viņa zaudē kompozīciju vai vismaz kompozicionālo nobeigtību. Vai arī otrādi: vīrs ierāmēts sievā. Katrā ziņā viens otrā ir ierāmēts. (Paši izlemiet, kurš kurā.)

Laimīgs ir tas cilvēks, kas ierāmēts starp pamošanos un aizmigšanu. Vai tad laimīgi ir bezmiega dzītie? Vienu rāmja malu viņi ir pazaudējuši, un viņi aiziet naktī kā nelaimē. Jo viņiem nav līnijas, ZEM kuras aizmigt.

Katrs sevi grib ierāmēt starp brokastīm un vakariņām, starp Jaungadu un Jāņu dienu.

Un tu vari ierāmēt pats sevi sevī. Ir paša gribas logāts. Ir mīlestības logāts.

Kad es runāju ar cilvēkiem, es vēroju, kāds ir viņa rāmis. Gudram, labam un veselam cilvēkam rāmi nejūt, neredz. Tāpat kā istai, labai gleznai. Tas ir organisks un vienots ar visu kopā. Harmoniskai dvēselei rāmji ir neredzami. Tie ir, un it kā to nav.

Un es jau teicu — ir trešie. Viņi rāmjos nedzīvo. Viņi nedzīvo ne starp brokastīm un vakariņām, ne starp Jāņiem un Jaungadu. Ne starp Rīgu un Maskavu, ne Ziemeļpolu un Dienvidpolu. Viņi ir peldēt pratēji, viņi peld bez glābšanas riņķiem. Viņi iziet no kosmiskā kuģa nepiesējušies. Viņi dzīvo bez rāmjiem.

Bet tas tikai tā liekas. Tā ir tikai šķietamība. Patiesībā nav cilvēku bez rāmjiem. Tie, kurus domājam esam bez rāmjiem vai kuri paši sevi domā esam bez rāmjiem, savus rāmjus paši neredz. Viņu iekšējās pasaules darbība ir tik bagāta, ka viņi neredz savas rīcības motīvus. Tāpēc viņi ir nesaistīti. Viņi jūtas brīvi, jo viņi neredz savu rāmi. Viņi ir kā aklie un kurlie. Viņi iet visur ar visu savu rāmi un to nejūt — tik stipri viņi ir. Viņi ir kurlie, kuriem zvaniņš kaklā, bet viņi to nedzird, un tas viņus netraucē. Es gribētu būt trešais un iet visur ar visiem rāmjiem un zvaniem kaklā, bet es esmu otrais. Un tur nekā nevar darīt.

Mēs tikai pieskāramies. Aplis aplim. Lode lodei. Ne es tavu centru zināju, ne tu manējo. Riepa ripoja pa asfaltu. Asfalts skrēja gar riepju. Vējš skrēja pa ūdensvirsu. Vējš skrēja pa tuksneša virsu, avotus zem smiltīm nezinādams. Un roka noglāstīja pieri un noglāstīja krūtis, un pieskārs gurniem, bet dvēseli nenoglāstīja.

Koks kokā neieauga, nedz akmens akmeni.

Mēs saskāramies tikai pa virsu dažos punktos, pieskares punktos, mēs visi. Un starp mums palika ļoti daudz vietu. Kā akmeņu kaudzē spraugas.

"Tā esot pati vieglākā kustība, vismazāk berzes, vismazāk pretestības," teica lodišu gultņi.

Mēs piekritām, jā — tā ir visvieglāk, tā ir vismazāk pretestības. Un mēs mācījāmies no lodišu gultņiem, aizmirdami, ka lodišu gultņi ir radīti vieglākai kustībai.

Un atkal — lodīte gar lodīti un riņķa līnija gar riņķa līniju. Ripa gar ripu, un kūlenis gar kūleni.

Un mūsu kustība ir pavisā ripošana. Un mūsu ripošana ir pavisā velšanās. Un mūsu velšanās ir pavisā garāmripošana.

Bet plāvā bērns plūc pieneņu kātus, taisa mazus riņķīšus un saver citu citā. Viņš taisa savas pirmās ķēdes, viņš kārs tās kaklā. Kāds iedzimts spēks viņam liek tā darīt.

Paglaudīt galvu. Mēs zinām, kas tas ir. Mēs esam glaudīti. Kad mazi bijām. Mēs vēl tagad to atceramies. Ļoti viegli ir noglāstīt bērnam galvu, izlaist pirkstus caur matiem. Paglaudīt, nosaukt mīlināmā vārdiņā. Nav nekādas atbildības. Ļoti viegli.

Bet paglaudiet galvu lielajam cilvēkam! Savai vecmāmiņai, savam vectēvam. Tēvocim, kad viņš ir slims. Un viņš sāks raudāt. Viņš apjucis sāks raudāt. Par ko?

Par to, ka blakus ir bijusi uguns. Tuvumā visu laiku bija uguns, un atspīdumi uzblāzmoja solīdami. Visu laiku aiz sienas bija siltums, un reizēm tas atnāca pa durvju spraugu.

Tu noglaudīji — tu atgādināji.

Tāpēc — grūti ir noglāstīt galvu vecam cilvēkam. Roka neceļas atdot parādu ar pieckapeiku.

Tilta sajūta. Iešana pa ūdeni. Iešana pa mēnesstaru, pa gaismas ceļu ūdenī. Iešana pa ūdens riņķiem, pa ledus vižņiem, pa vēja vizmu ūdensvirsū. Pīles aizlaižas pāri, pāri aizlaižas bites, sikspārņi naktī. Es eju pāri.

Es ticu, ka var staigāt pa atspulgiem. Pa egļu, kalmju un ozolu atspulgiem upē. Pa tavu atspulgu es eju pāri.

Tavs "atnāc!" kā atspulgs, tava paceltā roka sveicinot krīt pāri upei līdz manam lazdu krūmam.

Ugunskurs uz tavas telts met atspulgu pāri upei. No viņa krasta kliedz — "nāc!". Vai tā ir balss vai atbalss?

Pamēģini pusceļā apšaubīt — daudzi tā ir noslikuši. Ēnas un atspīdumi, un čuksti, it kā aizsalusi upe, it kā neaizsalusi, it kā droša laipa, it kā gaismas ceļš ūdenī. (Ej, ej! Tur tevi kāds sauc!) Vai pārgāja? It kā pārgāja, it kā nepārgāja; it kā iegavilējās, it kā palīgā sauca.

Tā cilvēks pie cilvēka iet. Un neviens nezina, vai pārgāja. Nav kam prasīt. Viens gāja un nepārgāja, otrs ticēja un pārgāja. Abi gāja pa vienu un to pašu atspulgu ūdenī. Viens uzgāja debesīs, otrs nogāja ellē — pa vienu un to pašu "nāc!".

Kas iet pa koka un dzelzsbetona tiltiem, tie iet prom un nāk atpakaļ — augstu pāri upei, upes tikpat kā nav. Kas iet pa atspulgiem, pa ēnām un atspīdumiem, pa ievu smaržu ūdenī — tie atpakaļ neatnāk. Neviens nezina, vai viņi aiziet vai neaiziet.

Tikai paliek viņu prieka vai baiļu kliedziens pār ūdeņiem.

Uz cilvēku neved neviena laipa, neviens tilts.

Uz cilvēku var aiziet tikai pa atspulgiem.

Vienmēr zābaki bijuši par maziem un spieduši kājas. Vienmēr bikses par īsām — cik spocīgi viņš ir gājis. Katru dienu kā nepiedienīgi īsu kreklu viņš stiepis sev mugurā. Nekad viņš nav uzņēmis svētdienu kā atpūtas un miera dienu. Jo svētdiena nobremzē uzņemto ātrumu, atņem paātrinājumu. Kalendārs vispār ir vesela bremzēšanas sistēma. No viens līdz seši — un bremzēšanas diena, no viens līdz seši — un bremzēšanas diena. No viens līdz trīsdesmit — un atkal no gala. No viens līdz trīsdesmit viens. Kāda saraustīta kustība! Nolādēti daudz barjeru. Augstuma, vecuma, ātruma barjera. Viena no tām ir kalendāra barjera. Cik saraustīti īsiem soļiem iet cilvēki! Katram cilvēkam vajadzētu Savu Kalendāru. Savējo, kas nesarausta viņa kustību. Tas klātos kā skrejceļš, pa kuru kāpina un kāpina ātrumu un uz kura vairs neatgriežas.

Cik lēni peld delfīni! Cik lēni rēc sacikšu mašīnas, gribas izlēkt un aizskriet tām garām. "Lisjēns brauca ar jauno automobili *"Alfa Romeo"*... Jau pirms brauciena pasteidzās paziņot, ka mašīnas ātrums nebūs mazāks par 250 kilometriem stundā... Viņš saskrējās ar nāvi... Brāļi Bianči ilgus gadus skrējās ar nāvi. Vecākais vienmēr bija priekšā. Viņš izrādījās pirmais arī tagad, kad tikās ar to, kurai izkopts rokā." Ak, ne jau tā tas ir! Ne jau ar nāvi kāds skrējās! Nāve te ir tikai blakusskrējēja.

Bet tāpēc, ka vienmēr zābaki bijuši par maziem un spieduši kājas. Tāpēc, ka diena kā nedabiski īss kreklis stiepta mugurā. Lode skrien pārāk lēni. Un arvien lēnāk un apstājas.

Es zinu, kas tas ir. Dabūt kāpinājumu! Dabūt paātrinājumu. Bet paātrinājumu dabū, kad masu

sareizina ar ātrumu kvadrātā, SEVI sareizina ar ātrumu kvadrātā. Viņš skrējās ar nāvi? Nē, viņš gribēja dabūt ātrumu kvadrātā. Paātrinājumu kāpinot, tu sasniedz savu kritisko ātrumu, pie kura masa pārvēršas gaismā, un tu uzvari savu masu. Tu pārvērties gaismā. Sauciet to par nāvi, ja gribat. Tā ir jūsu darišana.

Tie, kuri mani radīja, tie nevar mani vairs glābt. Viņi ir mani no rokām izlaiduši un nevar vairs atsaukt atpakaļ. Ņem, māte, mani atpakaļ! Nevar māte mani vairs aizsniegt. Pažēlo mani, māte! Nevar māte mani vairs pažēlot.

Es esmu izliets ūdens. Es vairs neesmu sasmelams. Man jāiziet caur puķi, caur zupu, caur cūkēdienu.

Kad es eju caur puķi — es esmu dzīvs un man ir prieks. Es kāpju un augu, es darbojos. Es esmu krāsa un hlorofils. Es uzturu puķes stingribu. Mēs dzīvojam.

Kad es eju caur zupu, es esmu stiprs un treknš. Es esmu ar maizi ēdams. Dūšīgi ir mani vīri. Raženas — sievas.

Kad es eju caur cūkēdienu, es esmu cūcīgi vienkāršs un stiprs. Es esmu primitīvs kā cūka.

Bet nāk tas brīdis, kad cūkai izlaiž zarnas. Puķe novīst, un zupas atliekas sagāž vienā traukā. Es esmu izliets ūdens, un man ir bailes. Kaut kādi nezināmi stāvokļi man vēl priekšā. Caur sabrukšanu, caur pārvēršanos, vai kā to sauc. Kādas jaunas, nezināmas pārvērtības — varbūt zupas, varbūt odekoloni. Man ir bailes. Kur būšu es?

Pirmajā puķē, pirmajā zupā, pirmajā cūkā mēs visi esam priecīgi ceļotāji. Mēs esam optimisti.

Pēc tam mēs sabīstamies un gribam būt atkal kā bērni: "Ņem, māte, mani atpakaļ!" Bet nevar māte mūs vairs sasmelt. Mēs esam izliets ūdens, un tad nāk bailes.

Un tikai aiz šīm bailēm sākas īstais optimists: otrajā puķē, otrajā zupā. Tad, kad daudzi jau apslīkuši pirmās zupas samazgās.

Neņem, māte, mani atpakaļ!

Tā samaitāts ar darbu, ka neprot atpūsties.

Metamais kauliņš ripo, ripo un apstājas ar piecnieku, ar divnieku vai sešnieku un atpūšas nākamajam metienam.

Viņš neprot. Ja pakrīt — tūliņ augšā, neatvelk elpu, it kā viņš būtu zāģis, kam ar vienu vilcienu jāpārzāģē.

Nav laika smieties. Nav svētdienas rītu nesteidzības. Nav svētdienas vakaru ampelēšanās. Neprot uz vietas pabumbulēt. Neprot nosist laiku.

Tas gan nav precīzi sacīts — “nosist laiku”. Laiku galīgi nenesit. Laiku uz laiku apdullina. Šauj ar šampanieša korķiem pierē. Ar domino kauliņiem pa deniņiem. Ar kārtīm un biljardbumbām. Papēžiem tvistā, rumbā, rokenrolā.

Laiku apmāj. Spirts un heroīns iesit galvā. Marihuāna iesit galvā. Hašišs. Opijs. Laiku apreibina, apdullina un bauda laika nesteidzību, gandrīzvaineesamību. Apdullina ar garām runām. Tas ir uz brīdi apstādināts. Mēs varam darīt, ko gribam, kamēr tas atkal pamodīsies.

Bet viņš, lūk, ir samaitāts. Viņš neprot apstāties. Viņš skrien sestdienas vakarā, kad visiem sestdienas pirts ziepju putas acīs. Viņš skrien svētdienās gar pikniku galdautiem zālē un nevar apstāties. Viņš gribētu, bet nevar. Viņš ir samaitāts ar darbu.

Viņš gribētu ieķerties galdauta stūrī un apstāties, bet zina, ka noraus galdautu un izjauks citiem svētdienu.

Viņš nav gaidīts viesis. Kad viņš sēž ciemos pie galda, viņa kāju pēdas izberž grīdā caurumu. Viņa doma riņķo pa šo istabu kā motociklists cirkus mucā. Viņš nav omulīgs. Viņš neklausās, kas notiek istabā, ausis kā lokatori grozās līdzī visam,

kas aiz sienas. Deguns lec logā kā nazis. Viņa mēle jau runā aiz trejdeviņām zemēm, un zem galda viņš spārdās ar kājām. Visi ir priecīgi, kad viņš aiziet. Viņš ir aizmirsis cepuri un lietussargu. Un nekad viņš pēc tiem vairs neatnāks.

Tur viņš ripo kā pasaku rausis, ko nevar noķert.

Viņš gribētu. Viņš gribētu apstāties. Viņš gribētu gulšņāt, zvilnēt, žāvāties, vāvuļot.

Viņš ar skaudību skatās uz gultu. Viņš gribētu, lai kāds viņu tur nogulda. Bet neviens to nedara, baidās. Viņa gultas palagi pa nakti ir savīti tauvās, viņš var nožņaugties.

Viņu neviens neaicina spēlēt bumbu spēles. Viņš neprot. Viņš paņem futbolbumbu un aizdzen to no laukuma cauri skatītājiem, pāri pļavai, viņš dzen to prom, un viņu nevar panākt, neviens nezina, kur viņš to aizdzis.

Kad viņš ripo no kalna, viņš gribētu kaut kur pieķerties, aizķerties, nobremzēties, bet nevar, viņš zina: ja aizķersies, viņš izraus to bērziņu ar visām saknēm, noraus varbūt sev roku, ja pieķersies. Viņam bail pieķerties.

Arī miegā viņš ieskrien ar grāmatu rokās, vēl neizlasīto teikumu burbulēdams, un no miega izlec starta naglenēs.

Viņam neeksistē uzgaidāmās telpas, kurās pārdomāt, sakārtot kaklasaiti, gatavoties pieņemšanai, pārlikt sakāmo, nopirkt biļeti, — vienlīdz nevērīgi viņš izskrien cauri šveicaram, direktora sekretārei un biļešu kontrolierim. Vilcienu viņš panāk kā stafetes skrējienā. Viņš ir nelaimīgs. Viņš neprot apstāties. Ko lai darām? Kā lai palīdz?

Izdzina no manis ēzeli. Es vairs nevaru iesprūst durvīs, atsperties stīvām kājām tā, lai mani nosit.

Es vairs nevaru gulēt uz asfalta mašīnām ceļā tā, lai mani aiz astes velk nost.

Izdzina no manis ēzeli, un nu man ir bail no pulka ribās.

Āk, ēzeļa dienas! Kad manai sirdij bij lielas ausis un spītība kā atslēga liela pieslēdza mani pie vietas — pie tā es stāvu, uz tā es palieku — sitiet nost!

Lai mani kauli ir sētas mieti! Lai mana aste ir ievērta seifa durvīs! Lai manas kājas ir harpūnas pasaules kaulā atskabargainas!

Āk, ēzeļa dvēsele, atgriezies manī, klausīgā mājdzīvniekā! Un, kad tu spītībā nosprāgsi te, uz šī sliekšņa, — lai neaizvāc tevi, lai kāpj tev pāri, un dadži caur tevi lai aug un nātres (kam vajag, tas sapratīs, kāpēc tu esi, o, ēzeļa dvēsele!)!

Tavs skelets pie sliekšņa ir enkurs, un enkura tauva peld mums visapkārt un piesien sevi pie ēzeļa, tu smaidošā jahta, tu traleri melnais, tu zemūdene, kas nezini, kurai straumei klausīt! Jo ēzeļa skelets ir enkurs pie mūsu sliekšņa — kuģiem, lakstīgalām, kazām, kas rāpjas uz jumta, un jaunajiem zirgiem, kam pātagas bail.

Man tie ir dāvināti, man tātad vēlēti un novēlēti. Visi šie mazie cāliši, grabuliši, cibiņas, cabuliši; čiekuru putniņi, kam astē pūciņa, peņģerota lielumā muciņa, mazs, noplucis Lāčplēsītis, mazītiņa Spīdoliņa, lellītes, koka brošiņas, kaut kāds mazs dzintara pirdieniņš un plastmasas mušiņas — viņi ir pievilkušies pilna māja. Skursteņslauķītis prasa mazus skurstenišus, kaķulītis — mazas pelītes, mazās pudelītes prasa mazus dzērājiņus. Grāmatplaukts tiem ir par lielu, televizors un spoguļgaldiņš — par lielu. Es sāku taisīt mazus plauktiņus. Bet, lai izzāģētu mazus plauktiņus, vajag mazus zāģišus. Mazām nagliņām vajag mazus āmurišus. Drīz es ievēroju, ka mazajiem plauktiņiem siena ir nesamērīgi liela, un nācās to samazināt, es nolaidu zemāk griestus. Tad izrādījās, ka mazais Lāčplēsītis grib vicināt mazu zobentiņu, bet Spīdola — spēlēt mazā teātrītī, un man vajadzēja nodibināt mazu teātrīti. Es to nodibināju un nosaucu par Dailītes teātri. Tikpat labi varēja saukt par Drāmiņas teātri.

Pamazām šie mazie nieki sāka manā mājā valdīt un pieprasīt, lai es ievēroju viņu mērogus. Viņiem nepatika manas vārdu dziesmas, un es sāku dziedāt tāpat kā viņi burtudziesmas:

*Ābēbē, ābēbē, ābē,
Ābēbē, ābēbē, cē...*

Pamazām es pieradu. Izrādījās, ka var gluži labi iztikt arī ar pavisam ābecīgām dziesmām.

Kad reiz mana sieva izgāza atkritumu kastē veselu varzu sadāvināto nieku, nebaidīdamās, ko teiks draugi un paziņas dāvinātāji par tādu attieksmi pret viņu dāvanām, visi šie

atkritumkušķu mērkaķīši, praulumalkas cibiņas, sprunguļgalu cūciņas, čiekuru zvirbulīši, skrandiņu lāčplēšīši, dzītiņu meitiņas, diegugalu tautudēli — visi šie suvenīrarteļu sūdvamboliši pieprasīja, lai es šķiros no sievas.

Es apjuku. Bet viņi visu laiku man dīca ausīs, cik viņa liela, cik viņa lielāka par visiem, cik viņa pārāka. Un cik mēs niecīgi, mēs visi, es arī, un kā viņa smejas par mums, kā viņa vīpsnā, kā viņa nicina mūs.

Es nezinu, kā tas notika, bet es sāku justies niecīgs, maziņš, sāku neuzticīgi un aizvainoti vērot savas sievas izrīcības. Un es — izšķiros.

Viņi man ieprecināja lupatgala tautumeitu, un mums piedzima atgriezumam bērniņi — no parkstrēmelēm Miervaldis, no juhtādiņām Jurītis, tad Katūnkārlītis, imitācijas Imantiņš, salmu Saulcerīte. Viņi mums dzimst daudz. Tik daudz, ka mēs vairs nezinām, ko ar tiem iesākt. Mēs tos dāvinām saviem draugiem un paziņām — lai viņi arī kļūst nelaimīgi! Kāpēc man vienam tāds mūžs nolemts!

Bet mana pirmā sieva ieprecējās citās mājās. Kāzās esot dāvinātas tikai lielas lietas: dzirnakmeņi, bluķuvīri un varakrūzes. Viņas vīrs valkājot rupjus kāmzoļus un cērtot granīta durakmeņus.

Un viņi smejas par mani.

Strādāts tika saspringti un neatlaidīgi!

Mēs iztaisnojām Lielos Greizos Ratus.

Rezultāti bija necerēti, pārmainījās meteoroloģiskās, ģeofiziskās un bioloģiskās struktūras. Kaut vai tāds piemērs: cilvēki pārstāja klibot, atguva savu auguma proporcionalitāti un simetriju. Plaušu slimnieki, kuriem plastiskā operācijā bija izņemtas ribas un zaudēta taisna stāja, atkal ieguva normālu, līdzsvarotu plecu pacēlumu. Martā kaķu nārstā noplēstās runču ausis atguva savu pirmatnējo līdzību. Kosmētisko operāciju zālēs pacientu kļuva arvien mazāk: šķībdeguņiem seja normalizējās pati no sevis. Sievietēm daba pati izlīdzināja pārlietu gurnu padevumus un kreisās vai labās gūžas pacēlumus. Cilvēki kļuva harmoniskāki, simetriskāki, skaistāki.

Samazinājās mikroklimata variācijas dabā. Klimats kļuva stabilāks, spiedienu maiņas retākas, skaidra laika vai lietus periodi precīzi regulāri. Baraviku rīti un pat stundas tika precīzi paziņotas pa radio un televīziju, precīzi arī norādot katrai iestādei savu lasīšanas vietu un laiku. Vējš zaudēja savu svaidīgumu un iztaisnojās — ilgi pūta un pūta vienā virzienā, tad, precīzi mainīts, pagriezās un ilgi pūta pretējā virzienā.

Sākās kalnu ģeofiziskā pārkārtošanās — grēdu haotiskie čupojumi izkārtojās taisnās paralēlās vai radiālās līnijās, taisnas līdz ar to izstiepās arī ielejas un ieleju upes. Izzuda upju līči un vecupes.

Process joprojām turpinās. Lēni, bet jau manāmi iztaisnojas ezeru un jūru krasti. Ezeri kļūst blodveidīgi regulāri. Ja ezerā ir salas, tad tās blodveidīgi izvietojas centrā. Domājams, ka lielie ūdens baseini — jūras un okeāni — apļa kompozīcijās izkārtoties nevarēs, un patiešām var

jau novērot, ka jūru krasti sāk veidot citas ģeometriskas figūras — taisnstūru formas. Rīgas jūras līcis veidojas četrstūrīgs, līdz ar to krasts ievēl Mērsragu, Ragaciemu, Ķurmaragu un citus mazus radziņus, bet līča krasts Rīgas tuvumā no Bulduriem līdz Saulkrastiem atspiež jūru mazliet atpakaļ, izbīda Rīgu un iztaisnojas. Līdz ar to izveidojas divi asi leņķi, katrā stūrī pa restorānam: "Vārava" un "Jūras pērle". Protams, šāda precizitāte atvieglo arī kuģošanu (jo plostošana kā visnotaļ novecojies ūdeņu izmantošanas paņēmieni sen jau izrādīties pārāk neracionāls): katrā krastā mūs sagaida it kā sadzīvīgs siltums un, varētu teikt, mūsu atpūtas dienu bāka.

Pats par sevi saprotams, ka iztaisnojas ceļi un mājas lauku jaunajos ciematos sakārtojas taisnlīniju ielās un taisnlīniju konstrukcijās.

Iztaisnošanās rezultātā dzīves simetriskās un taisnvirziena likumības kļuvušas par galvenajām un noteicošajām.

Taču mums, pašiem darītājiem, nedrīkst būt noslēpums tas fakts, ka novērojamas mīklainas blakusparādības. Mūsu pašu vidū, šaurā cēlāju lokā, jāsaka: mēs saduramies ar negaidītām grūtībām.

Kaut vai tāds fakts: masveidīgi, taisni nostiepušās, izmirst čūskas. Tās vairs nelokās un nav spējīgas pārvietoties. Jūrā izzūd zivis, respektīvi, banketu galdos sāk pietrūkt zušu un nēģu. Neinteresantas kļuvušas medības: visi zvēri kustas tikai taisnā virzienā un pagriežas taisnleņķa griezienos.

Neizprotami spēki — varbūt kosmiski? — apgrūtina impulsīvas, likloču, zigzagu, svaidīgas, elastīgas kustības arī cilvēkam. Izzūd tādas agrāk ļoti populāras sporta spēles kā basketbols, volejbols, hokejs. Pareizāk būtu sacīt: ne izzūd, bet diferencējas, iegūst jaunu — precīzāku un

normatīvāku — ritmiku. Šodien jau var runāt par kvadrāthokeju, eliptisko basketbolu, trapecveida volejbolu un tamlīdzīgi.

Un beidzot: parādās jauns bioloģisks cilvēka tips. Ir piedzimuši bērni dažādām mātēm dažādos zemes rajonos, bet bez kādām individuālām iezīmēm, ja neskaita dzimumatšķirību. Pagaidām mēs piedzimušos izolējam speciālos bērnudārzos, bet viņu skaits aug. Ja mēs pazīstam dvīņišus, trīņišus, četrišus, tad šos jaunpiedzimušos jau varētu nosaukt par tūkstonīšiem.

Stāvoklis rada nopietnas bažas. Varbūt Greizos Ratus nevajadzēja iztaisnot?

O, ielāpainais veci! Cik tev glauns bikšdibens, bet kāda ielāpaina mēle! Kādiem ielāpiem tu runā!

Ielāps DAŽKĀRT. No vienas vietas uz tavas mēles. Tu neteiksi — “novērojamas tādas un tādas parādības”, bet — “mūsu dzīvē dažkārt novērojamas tādas un tādas parādības”. Lai tikai kāds neiedomājas, ka vienmēr. Jūs saprotiet, ne jau vienmēr. Jūs tikai neiedomājieties, ka es gribu teikt, ka vienmēr. Nē, ne vienmēr. Ne jau vienmēr. Ne jau vienmēr zog. Nē. Jūs saprotiet mani pareizi. Es gribu teikt, ka dažkārt. Dažkārt zog. Varētu teikt — dažviet. Ne jau visur. Jūs tikai nepārprotiet mani! Man bail, ka jūs varētu mani pārprast. Es gribēju teikt, ka dažkārt dažviet dažs zog... dažzog. Tas ir — ļoti reti. Tas ir, ne jau reti, bet pa brīžam. Varbūt pareizāk būtu — ne pa brīžam, bet — palaikam. Reizumis. Vietumis un reizumis. Ne vienmēr. Ne vienmēr bērns kakā biksēs. DAŽKĀRT bērns... Jūs neiedomājieties, ka bērni vispār, ka bērni kā tādi... nē, bērni... — kā lai jums to pasaka? — bērni... dažkakā. Tajos dažajos gadījumos, kad... vai... Tātad atsevišķos gadījumos. Vietumis. Vietumis ir novērojamas tādas parādības.

Nereti nākas dzirdēt, ka mūsu dzīvē ne jau nu allaž, bet laiku pa laikam notiek... Jā, bet jūs neiedomājieties, ka tā ir mūsu dzīves likumība. Visnotaļ tas tā nav, visnotaļ tas tā nenotiek.

Dažkārt, kad es rakstu, nākas pieskarties dzīves ēnas pusēm, jūs saprotiet tikai mani pareizi, — pa reizei tas ir nepieciešams, varbūt ne nepieciešams, bet pieļaujams, jo dažkārt, varbūt pat nereti, bet vispār tomēr varētu teikt — palaikam dzīvē parādās vēl atsevišķi, reti recidīvi, atsevišķi, dažkārtēji

gadījumi, kad vietumis... nu... dažgadās... dažmisas.
Tik tiešām dažviet dažkārt daždažās. Varbūt tiešām
šis ir tas īstais vārds, kas varētu izteikt mūsu dzīves
dažkārtējo dažreizību. Daždažās. Tik tiešām —
daždažās.

Nē, man tomēr ir dziļas bažas, ka jūs varētu
domāt... varbūt nodomāt dažkārt, ka es palaikam...
ka man... tas ir, ka es... ka jūs mani dažkārt
varbūt varētu saprast ne nu tā... nu, dažkārt man
bailes, ka jūs reizumis kaut kā varētu mani varbūt,
teiksim... pārprast.

Ir viens vārds, kas, teikuma beigās sacīts, visu uzspridzina. Vārds DIEMŽĒL. Uzspridzina visu teikumu. Visu labo mūžu.

— Un tāda nu ir pateicība. Viņu dēļ es katru kumosu savai mutei esmu atrāvusi. (Un zem vārdiem dziļā tumsā paspīd vārds “diemžēl”.)

— Man neviens nevar pārmest. Līdz šai dienai tev esmu uzticīga. (Bet kā apslēpti draudi nāk no dziļuma augšā “diemžēl”.)

Iznīcinošais vārds. Kā krusts pār teikumu. Šķērsām pār dzīvi! Pātaga pār seju, pārlauzts cīrtiens: diem-žēl! (Šmiukš! Šmiukš!)

Baroju, kopu diem-žēl. (Šmiukš! Šmiukš!)

Milēju tevi diem-žēl. Uzpurējos diem-žēl. Par nožēlošanu, nožēloju, nevajadzēja.

Paštādītai ābelītei galotnīti nocērt nazis
DIEMŽĒL. Lien diemžēlcūska,
dzeļ diemžēlskorpions. Mazs sērkociņš
uznīrdz pie mājas stūra. Visu laiku šis cilvēks man
stāstīja, kā cēlis brālim māju, kādu gaišu un
skaistu, un tad ņem pēkšņi akmeni un triec logos:
diem-žēl!

Ņem diemžēlsērkociņu un palaiž uguni jūmtā.

Bīstams vārds. Nāk beigās, kad daudz kas
padarīts vai kad viss jau gatavs. Nekad nesaka
sākumā — “Diemžēl celsim māju”, “Diemžēl
precēsimies”, “Diemžēl būšu revolucionārs”. Bet
atnāk beigās un iznīcina. “Uzcēlām to māju
diemžēl”, “Sapīnos ar revolucionāriem diemžēl”.
Iznīcina uzticēšanos. Izmežģi ticību.

DIEMŽĒL ir nāves punkts, robeža, aiz kuras
mirst. Mēs ceļam savu dzīvi un savu līdzcilvēku
dzīvi tikai līdz vārdam “diemžēl”.

Kad tu to esi pateicis (skaļi vai pie sevis
klusībā), kaut kas mirst, kādam tu esi nāves

spriedumu parakstījis — draugam, tuvākajam vai sev pašam.

Kad saule no rīta kāpj debesīs, pasaki briesmīgo vārdu "diemžēl" — un tā, zenītā netikusi, norietēs.

Sirds. Draugs. Sirds draugs. Stipra vienība, labi saskan.

Sirds pati ir plika un nabadzīga bez šiem kopvārdiem, sirds vien, viena pati. Sirds. Sirdī, manu sirdi, ar manu sirdi — tas nav nekas. Nav. Neskan.

Vajag sirdi sapārot. Ir tādi vārdi, pēc kuriem sirds prasās. Jūs domājat, ka sirds ilgojas tikai pēc kaut kā cēla, nezināma? Nē, sirds pirmkārt grib lietas. Tāpēc jau tās sauc par sirdslietām.

Kas tās ir — sirdslietas?

Piemēram, sirdspukītes. Sirdstulpītes, sirdsnātrītes, sirdsdriģenes, daudz visādu sirdspukīšu.

Saka — sirdskniedīte. Tu esi mana sirdskniedīte. Saka — sirdsnagliņa. Tad lai viņa domā, ko viņš ar to domājis: vai es esmu viņa sirdī saldi un sāpīgi iedzīta, vai viņš ar to domājis tikai tādu kā kreicnagliņu garšvielām?

Tu esi sirdskalpiņš! Tad lai viņš izdomā, kas viņam jādara.

Nejaucieties, lūdzu, manās sirdslietās! Tas ir — nebradājiēt manās sirdsnarcisēs, neskrūvējiēt manās sirdsskrūvētēs!

Spalvaskāts, kad es rakstu, ir mana sirdslieta, un burtnīcas, kurās es rakstu, ir manas sirdslietas. Ja jūs man ko aizrādāt, tad es saku: nejaucieties cita sirdslietās!

Man gan reizēm šīs lietas sajūk. Kad man ir sajukums sirdslietās, tad es vienmēr iedomāju mazu sirds sekretārīti, tik smalku kā pati sirds lietvedība. Vispār sirdij vien būtu vajadzīgi veseli štati. Teiksim, sirds rēķinvedis. Ir daudz cilvēku, ar kuriem man vajadzētu norēķināties vai izrēķināties, bet neatliek ne laika, ne spēka. Sirdsrēķinvedim, protams, jābūt stipram, ar stipru ķērienu.

Sirdspelīte. Sirdsbulītis. Sirdssuns. Mana sirdsnātre Skaidrite. Vanda — mana sirdsbalanda. Visādi sirdskrampīši, sirdsburbuļi un tamlīdzīgi... Sirdsbērns (tas, kas sirdi rauj laukā). Sirdsjānis. Mans sirdsbuldurjānis.

Bet tas tur — tas ir tāds sirdsdulburs. Un atcerieties, ka sirdsdulburjānis nav tas pats, kas sirdsbuldurjānis.

Ja pilsētiņas tuvumā ir garnizons, tad meitenes sapņo par sirdsmajoriem. Bet majori ir jau apprecējušies. Viņi apprecējās, kad bija vēl leitnanti vai seržanti, un tā meitenes parasti dabū tikai sirdsleitnantus vai sirdsseržantus. Ja vispār ko dabū. Dažai sirds albumā ir vesels sirds garnizons, bet sirdspasītē — nekā.

Bet sirdsmajorus var dabūt peldsezonas laikā Majoros vai Bulduros. Uz veselu sezonu. Tad tas ir pārejošs sirdsmajormajors vai pārejošs sirdsbuldurmajors.

Tas būtu par sirdslietām. Tagad par procesiem, par parādībām. Maza sirdsklauvīte. Kas ir sirdsklauvīte? Kurš kuram klauvē? Vai tas ir "atdari" vai "laid mani laukā"? Vai tas ir flirts vai mīlestība? Vai tas ir sākums vai šķiršanās? Tā viss sarežģās un kļūst interesanti, kad sirdi sapāro ar citiem vārdiņiem. Bet tās ir tikai sirds kombinācijas ar lietvārdiem — kur tad vēl visas citas vārdu šķiras.

Īpašības vārdi. Sirdsmīlais, sirdsskaidrais, sirdsšķīstais — tos jau nu mēs zinām, tad vēl — sirdsmēmais, sirdsaklais, sirdssmalkais. Sirdšķertais un sirdsapdauzītais. Parasti tie ir saliekteņi ar divzīlbīgu īpašības vārdu, un tie ir tie skanīgākie. Bet var lietot arī sarežģītākus sirdsdivdabjvārdus, piemēram, sirdsapžēlojies, sirdspārmalojies, sirdssagriezies. (Kad viņš mani redzēja ar to otru, viņš veselu nedēļu staigāja sirdssagriezies.) Nereti

veidojas sirdsatgriezeniskās lietvārdu formas: sirdsapžēlotājiem, sirdsapžēlotājamajies. (Piemēram: tādu es viņu pazinu — allaž dzīvespriecīgs, sirdsapsmējušajamies. Kaut būtu vairāk tādu sirdspārmalāmejošajamies cilvēku!)

Vietniekvārdi. Sirdsviņš, sirdsviņa. (Sirdsviņš teica sirdsviņai: kur mēs abi gulēsīm? Dziļš ir sniegs, īsas kājas, tālu salmu gubenīt's.)

Vēstules beigās var nerakstīt "no sirds tavs", bet vienkārši "sirdstavs". Sirdstava Taņa.

Nu, protams, visa centrā ir un paliek sirdspats. Vai kā tautas sakāmvārds bilst: katram sirdspašam sirdssavs kreklis tuvāk.

Skaitļa vārdi. Sirdsviens. Visradošākais darbs man ir sirdsvienam. Par sirdsdiviem un sirdstrijiem jau runājām. Sirdstrešais vienmēr ir tas jaucējs.

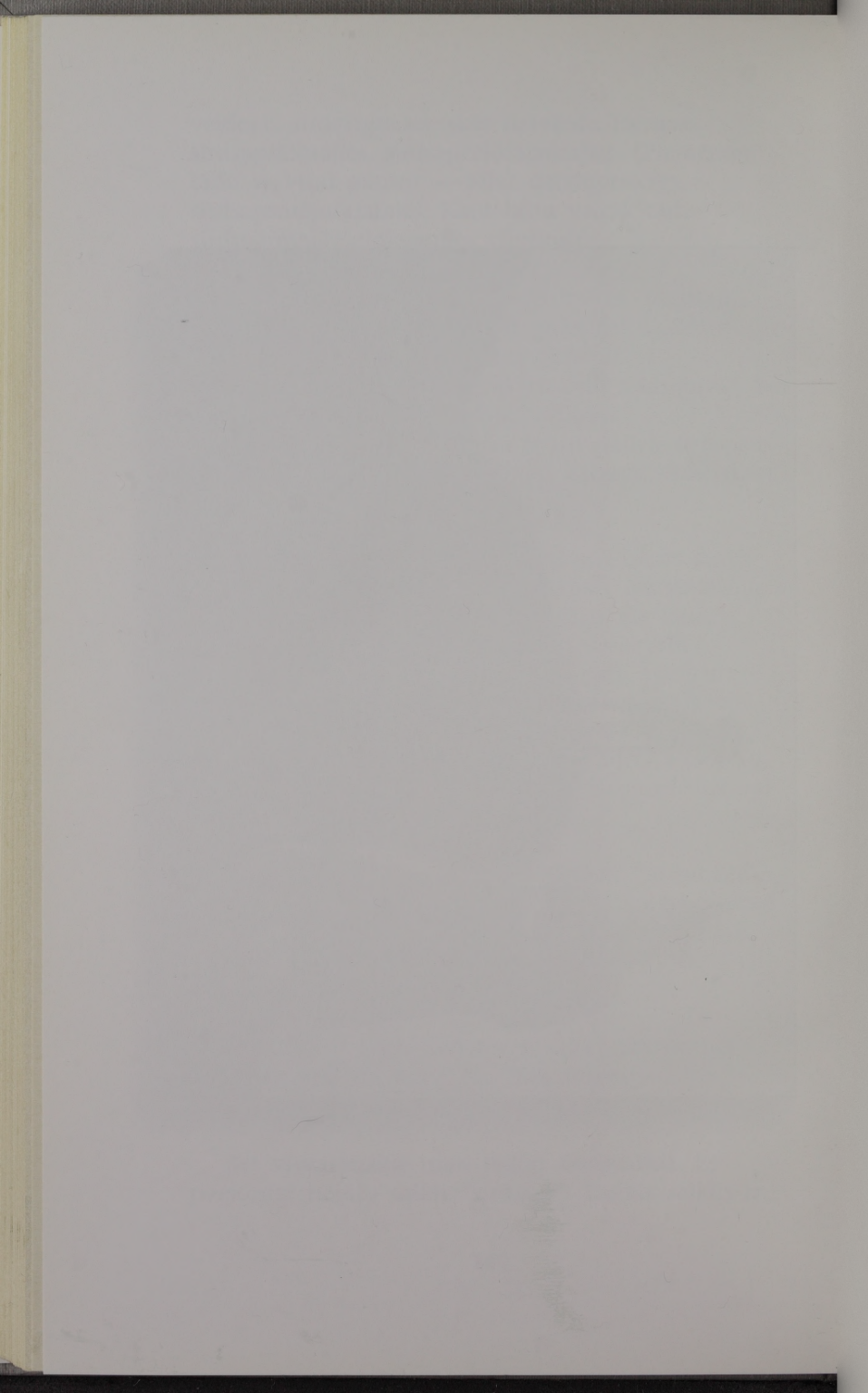
Man negribas jums stāstīt par sirdsnulli. Sirdsnulle ir pēdējais glābšanas riņķis, pie kura mēs turamies, kad dzīve grimst mīnusus, grimst negatīvo skaitļu jūrā. Sirdsnulle ir visa izaugsme, bet no tās viss var sākties arī no jauna atkal. Tā ir klīniskā nāve, no tās var augšāmcelties, bet var arī neatmosties.

Darbības vārdi. Nav jēgas vārdam "sirdsmilēt". Pārāk pašsaprotami. Bet sirdsadīt jau kaut ko nozīmē. Sirdsada jaciņas, pirms bērns vēl nav pasaulē nācis. Var prasīt un var sirdsprasīt. Var gribēt un var sirdsgribēt.

Apstākļa vārdi. Kad tas notika? Tas notika sirdsreiz. Kur tas bija? Tas bija sirdstuvu. Un kā tas notika? Tas notika sirdsklusītēm.

Bet visvarenākie man liekas **sirdssaiķli**. Es personīgi nejūtu saikli "sirdsun". Lielais saiklis ir

SIRDSBET. Tas kā zīmogs ir manā mēlē iespiests.
Šaubu un veto saiklis. Sargsaiklis. Nekad
neguļošais. Mazs vārdiņš — bet cik tālu redz! Cik
īsi runā pretī, bet cik tālu uzvar! Es jūtu arī vārdu
SIRDSJO. Pamatojuma saiklis "sirdsjo". Es te
palikšu, sirdsjo. Pat nav jāsaka: es te palikšu,
sirdsjo man te jāpaliek. Pietiek ar vienu "sirdsjo"
visa palīgteikuma vietā. Es te palikšu, sirdsjo. Es
to darīšu, sirdsjo. Es to drīkstu, sirdsjo.

Mums vajag turēties. Mums vajag sirdsturēties.
Mums vajag sirdsturēties kopā. SIRDSJO.

Pa virsu, pa virsu.

Pa virsu galdiem. (Mēs nezinām, kas ir
atvilktnēs, mēs nezinām.)

Pa virsu vizma (cik dziļa ir upe, mēs nezinām),
un putas pa virsu (mēs nezinām, cik krūzē ir
alus).

Pa virsu es mīlēju tevi, pa virsu, un bērni
dzimst un aug, smeļ bļodā pa virsu un aiziet
skolā — pa virsu.

Pa virsu pilieni lēkā, aug pelķes un aizsalst, un
atkūst, mēs sējam pa virsu, un uzdīgst pa virsu un
uzaug.

Bet aiziet — pa kurieni aiziet?

Ak, aiziet arī pa virsu. Tie divi metri dziļumā
neko nenožīmē. Pa virsu.

Mēs neejam uz nāvi. Mēs neejam uz novecošanos. Mēs ejam satikt sevi. Mēs ejam satikt Sevi Otro.

Dzīve ir it kā divu cilvēku pretīgājiens. Mans vecums iet satikt manu jaunību. Viņi satiekas kaut kur vīra gados. Pie tās vīra gadu robežas.

Tā, kā satiksies divi kazbuki uz baļķa pāri upei, tā es ar sevi satikšos. Kas tā būs par priecīgu badīšanos! Tāpēc jau viņi iet viens otram pretī, ka viņiem ir ragi un viņi satiksies uz laipas.

Es visu laiku nāku sev pretī. Kad satiksies mana sirmā bārda ar manu pirmo knupīti, tad es būšu visistākais. Kad satiksies kalnu virsotņu sniegs ar Nilas krokodiliem.

Kā divi parlamentārieši nāk Ziemeļpols pretī Dienvidpolam. Es ar sevi satikšos pie ekvatora.

Kā plauksta satiekas ar plaukstu, tā es ar sevi satiekos aplausu brīdī. Es esmu divu plaukstu vibrācija telpā. Varbūt tāpēc aplausos ir tāds svinīgums.

Kad sajuks kuļamajā blodā jaunais krējums ar veco sviestu, būs viens brīdis, kad tie nebūs ne sviests, ne krējums. Tas ir brīdis, kad atdalās paniņas un sākas jaunais sviests.

Mēs nenovecojam, mēs ejam uz jauno krējumu.

Pat ja tu esi tik vecs kā vecais mēness, tad tu vari sakulties jaunā mēnesī, ja vien tu zini, ka tev ir jāsakuļas ar jauno mēnessgaismu.

Asaras ir tikai sūkalas.

Gana man visu pasauli mācīt! Viens cilvēks jāatstāj nemācīts. Viens suns man blakus ar sarkanu mēli!

Suns sarkanu mēli skrien pa manām tulpēm un neklausā — viens nemācīts suns!

Vai es kliegšu atkal kā gailis tumsā, plēsīšu aiz ausīm kā modinātājs?

Kad simti skrien uz tramvaju, Viņa lai guļ! Lai guļ, cik Viņai gribas! Lai Viņa guļ darba vidū dispečerpunktā. Lai apguļas kā dzīvsudraba stabiņš termometrā. Saule no karstuma kūst, bet dzīvsudrabs guļ kā beigts.

Lai Viņa guļ hokeja mačos un visos sacīkšu automobiļos! Lai Viņa guļ starta bedrītēs un starta pistoļu stobros.

Un lai danco, kur neklājas! Kā tarantella uz tarifikācijas tabulām! Viņa dejo plānā un uz plāna cipariem atdauza kājas. Kādas skaistas kājas! Un kā man žēl, ka Viņa tās atdauza uz plāna cipariem!

Nakts aube lēni nolaižas pār mums, mēness kā nošķiebta, pamesta nakststupele. Naktskrekla miers pāri zemei — tikai zebiekste našķējas pa zvaigznēm! Tāpēc ka viņa ir nemācīta. Naktīs viņa pamostas un ēd, knibinās pa zvaigznēm kā pa zaptēs burkām.

Dzemdējiet vienu bērniņu, kas ir nemācīts! Lai viņš nepazīst pulksteni. Pasaule ir liela pulksteņa ciparnīca, pa kuru rādītājs triec ļaudis. Rādītājs nāk kā šķūre, kā liekšķere. No rādītāja bēg kā no izkaps, pa ciparnīcu apkārt skrien ļaudis.

Vieni skrien ar minūšu rādītāju, otri ar sekunžu rādītāju. Trešie iet lēni ar stundeni. Bet visi iet ar vienu un to pašu laiku. Ar kuru rādītāju tu gribi iet — tas ir tikai stila jautājums. Ja tev ir

sprinterā daba, tad skrien ar sekunžu rādītāju! Ja tu esi maratonskrējējs, tad skrien ar minūšu rādītāju! Bet, ja tu iesi ar stundu rādītāju, — arī nekā tu nebūsi zaudējis.

Vai tu bēdz rādītājam pa priekšu, tā dzīts un baidīts, vai ej tūlīn aiz tā, cenšoties neatpalikt, — arī tas ir stila jautājums. Pirmie ir tie, kuriem nekad nav laika. No rīta tu paķer sviestmaizi no galda, bet nāk minūšu rādītājs, un tu bēdz — rādītājs nāk pāri galdam, un galds paliek tur — viņā pusē. Tu aizmirsi cimdiņus mājās, bet atpakaļ vairs netiec — no tās puses nāk virsū rādītājs.

Mīlie, nāk atkal virsū rādītājs — nav laika! — tu paķer savus bērniņus, nepaspēj saskaitīt, vai ir visi (bet nav visi), — nav laika, nav laika! — nāk rādītājs, un Kārlītis paliek aiz rādītāja un izaug par vaidieniņ ko!

Vieglī pazīt cilvēkus, kam tuvu aiz muguras rādītājs. Viņi skrien — vienā kājā kurpe, otra — basa. Sievietēm ir šķībi iekrāsotas lūpas — viņas spoguļi ieraudzījušas rādītāju sev aiz muguras, pārbijušas un uzrāvušas ātru līniju, šķību un pārāk spilgtu. Tādas nu izskrējušas un nu skrien pa ielu.

Uzirusi zeķe, nedzīta bārda, negludinātas bikses, netīrīti zobi, neapkalts zirgs un nepumpētas riepas — tā mēs bēgam, mums nav laika apstāties. Un aiz mums kā gans aiz aitām nāk rādītājs.

Mēs, otrie, ejam tūlīn aiz rādītāja. Mūsu rezervē ir vesels rādītāja aplis. Mēs cenšamies neatpalikt, bet, ja mums nokrīt kurpe, mēs varam to pacelt un apvilkt par jaunu. Mums ir laiks rezervē — iešūt pogu, nospodrināt kurpes, pamīlēt sievu, Jēzu Kristu piesist krustā. Mums ir laika rezerve, mēs atkal panāksim rādītāju un centīsimies no tā neatpalikt. Mēs paši sakām: neatpalikt no laika.

Bet viens cilvēks guļ. Viņš guļ uz ciparnīcas un neliekas ne zinīs. Man gribas viņu pamācīt, kliegt, ka rādītājs viņam noraus galvu, ka nocirtīs roku,

ka jātiek laikam līdzī, ka... Bet nekas nenotiek. Rādītājs pāriet pāri, un viņš guļ mierīgi tālāk. Es gaidu, kas būs, kad viņš celsies. Jā, pamostas, un, kad nāk rādītājs, viņš pieliecas paostīt puķi. Kad nāk rādītājs, viņš meklē kameņu medu. Viņš noguļas pie avota padzerties. Viņš mierīgi tīra savas kurpes. Vienmēr šajā brīdī, kad nāk svarīgais rādītājs, notiek kaut kas mazsvarīgs — viņš uz ceļiem rok kartupeļus vagā vai ir pazaudējis zālē nazi, vai ir iekritis spainis akā un viņš ielīdis tam pakaļ. Rādītājs viņam pāriet pāri un neskar. Tā sagadās? Viņš dzīvo, it kā laiks uz viņu nemaz neattiektos.

Es gribēju pamācīt. Bet vismaz viens cilvēks jāatstāj nemācīts.

Mana māte saka: "Kad es biju jauna, tad dejuju uz šķīvja."

Es nevaru. Es arī esmu jauna, bet nevaru. Mana māsa ir mātē iedzimusi.

Viņai kājas griežas aukliņā. Kad viņa bija maziņa, viņa dejoja krūzītēs. Izdzēra krūzīti ar pienu un pēc tam tajā dejoja.

Viņa dega kā uguns krūzītē, tikai rokas vien plīvoja laukā, es nevarēju to paciest un vienmēr viņu apgāzu ar visu krūzīti. Bet viņa neņēma ļaunā, viņa ielēca bļodiņā, viņa dejoja pa bļodiņām kā pa vulkānu krāteriem, reizēm pelnus un dzirksteles izkliegdamā gaisā.

Es jau nevarēju apgāzt visas bļodiņas, bet manas kājas no smaguma un nevērtības sāpēja.

Manas kājas varēja mālus mīcīt un dziļu sniegu brist, bet viņas arī gribēja dekot. Viņas tā gribēja dekot, ka raustījās kā suns ķēdē — un nevarēja.

Bet mana māsa dejoja visur un vienmēr.

Kad viņa gāja vidusskolā, viņa piecniekus izdejoja. Ne jau tikai fizikulturā. Viņa mācēja izdekot visu. Viņa izdejoja Mendeļejeva sistēmas tabulu tik viegli, it kā mēs spēlētu pagalmā lēkšanu pa rutiņām.

Ģometrija viņai rādījās kā viena deju telpa. Kad viņa mācījās spāņu valodu, tad viņa teica: "Man vēl šitā valoda jānorumbo!" Bet par ģometriju viņa teica: "Man tā jānorombo."

Un viņa nodejoja prizmas, spektrus un izdejoja piecniekus.

Manas kājas ir smagas, un tās reizēm pa naktīm raud.

Mana māsa dejo vienmēr un visur. Kad nav krējuma, viņa dejo sūkalās. Līdz tam neviens neticēja, ka tik skaisti var dekot arī sūkalās. Viņa izdzer glāzīti un

dejo glāzītēs; puikas, kas ir mums līdzī, lej
konjaku zemē un aicina viņu savā glāzītē.
Saka — kristāls grezno pasauli. Bet viņa tikpat skaisti dejo
māla ķobišos un saldējuma tūtiņās.

Es tā mīlu savu māsu, ka man bail viņu
apskaust. Bet manas kājas sāp no nevērtības.

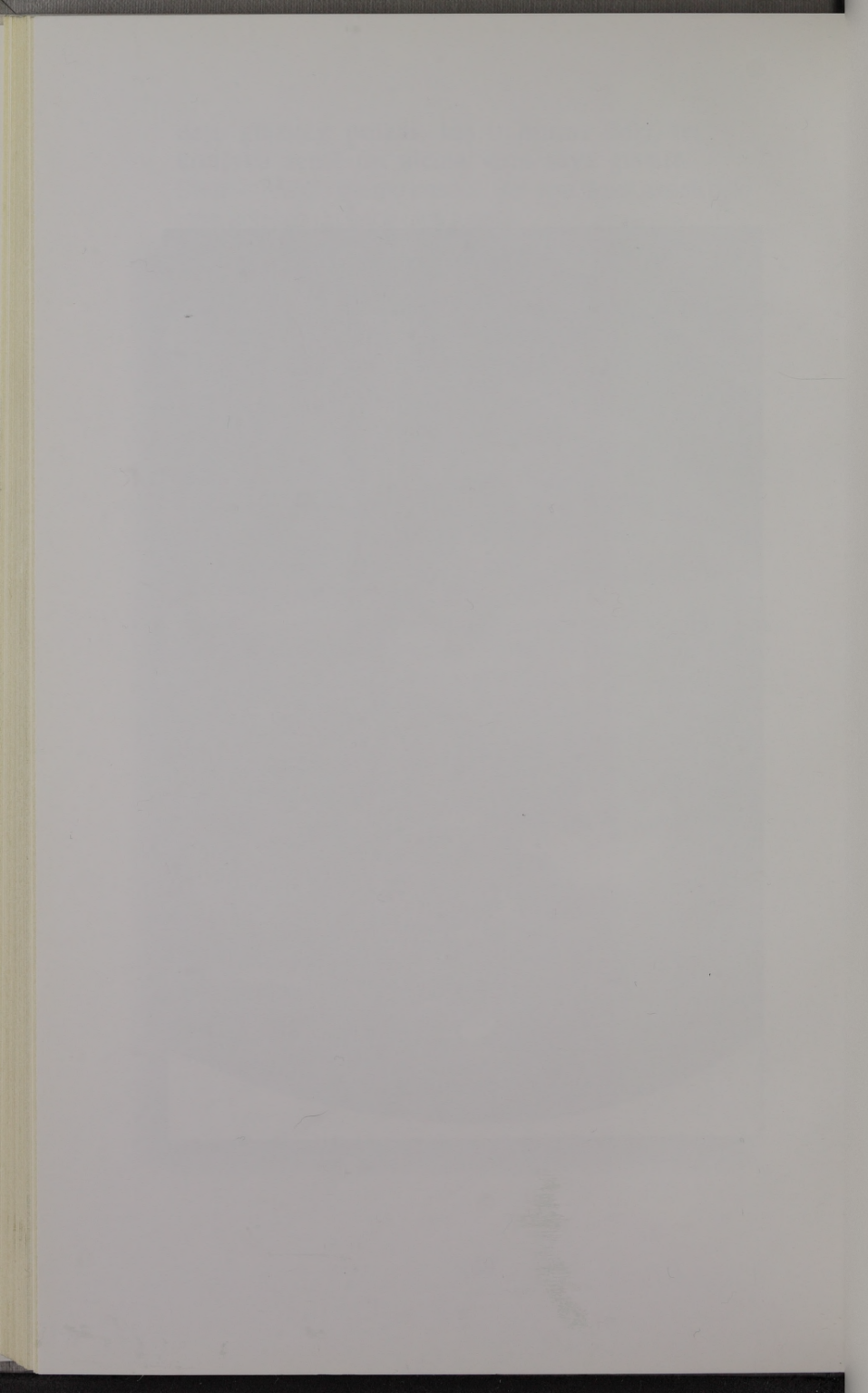
Es gribu bērnus. Viņi dejos kā mana māsa. Viņi
dejo jau tagad manī kā elektroni molekulā. Kad
viņi piedzims un būs vēl pavisam maziņi, viņi
dejos peņģerotos. Es viņus mācīšu dejojot vienreiz
vienu, kā mana māsa dejo.

Kad es mazgāju šķīvjus, es tajos redzu jau viņu
pēdas. Vējš virpuļo pa šķīvju puķēm, un es jūtu
sev vieglas kājas kā maniem bērniem. Es jūtu
savās smagajās kājās vēl kādas vieglākas, it kā šīs
smagās būtu man uzautas kā biezzoļu zābaki, kā
neveikli velteņi.

Kur es tāda esmu gadījusies starp savu māti un
saviem bērniem — kā klucis strautā, kā sieksta!

Mani bērni ir mazi, balti mākonīši. Es esmu
iemesta kā akmens debesīs, visi ap mani dejo,
tikai es nevaru pakustēties.

Kuru dziesmu izdziedāju, to satinu kamolā...
Viņa domāja, ka kamoli ir tie drošākie. Bet kamoli ir nīcīgi un iet bojā. Tā ka es nezinu, vai mums ir palikušas viņas kamolu dziesmas. Bet viņa, varbūt pati to nezinādama, ir piedziedājusi visu mūsu sētu, un nu mēs vācamies prom uz jauno ciematu, un nu mēs to atrodam. Es nezinu, kur lai to visu liek. Kaut kā neticami, ka pat vecā cūku sile ir pilna piedziedāta dziesmām, un, kad mūsu puikas to atrada un laida upītē kā kuģi, viņi līdz ar dražu un nokaltušām lapām no tās izbēra arī dziesmas un nāca man prasīt, kas tās tādas.

Vecais kartupeļu pūrs palika šķūnī — kam mums pūrs un ko mēs ar viņu mērisim. Tajā bija iekritusi nez no kuriem laikiem — droši vien kad Jānītis bija mazs — pūkaina tenisa bumbiņa, un, kad es liecos to paņemt, kaut kādas atbalsis atskanēja, man likās, ka es dzirdēju: "Lai balstiņis pāri skan..." Varbūt man tikai tā likās. Kur nu kartupeļu pūrā varēja gadīties tāda augsta dziesma "Lokatiesi mežu gali!"!

Klētī vecajā skapī atstājām vectēva kažoku, toreiz tādi bija — vadmalas puskažoki, kas vairs tādu valkās! Bet es zinu: tas kažoks ir tā piedziedāts, ka... Atpogāju kaula pogas un redzu — tur rokas sākumā pie pleca, tur vilniņā viņas visas guļ. Tāda kažoka mūžs ir garš, varbūt no jaunības. Un vecāmāte jau arī bija jauna. Tur viņa visu laiku vectēva azotē ir dziedājusi, čukstējusi, asarās šņaukājusies. Tur viņa ir dzīvojusi un pilnu kažoku piedziedājusi. Es vēl atceros, kā vectēvs teica: "Es ņemu savu veceni padusē un eju mājās." Tā viņi abi gājuši un dziedājuši.

Aka ir piedziedāta. Dzīli piedziedāta. Līdz debesīm apakšā. Tagad melioratori brauc ar

ceļamkrānu un ceļ ārā grodus, pārdod jaunajās mājās par 10 rubļiem gabalā.

Nojumē stāv vecās kamanas. Ziemas vakarā spīd apaļš mēness eglēs. Rokas satiekas zem zirgu deķa. Man pazuda kumeliņis celmotā lidumā... Kā tur bija tālāk? Meklēja, meklēja, atrada pie meitām magoņu dārzā. Vai rožu dārzā? Man izbīda rožu dārz'... Jā, rožu dārzā.

Pamodināt želumu? Pamodināt želumu pret bijušo? Nekādu želumu es negribu pamodināt! Es vienīgi nezinu, ko ņemt līdzi, ko atstāt. Es domāju, nav jau jāņem līdzi kartupeļu pūrs, varētu paņemt līdzi tikai tās dziesmas, bet kur tur jaunajā dzīvoklī viņas liks? Nu, kur tur ir tāda vieta? Virtuvē, trauku skapī, saldējamā skapī? Tā kā nepieklātos. Naktsskapītī? Naktsskapītī varētu, bet vīrs tur noliek savu bārdas dzenamo aparātu un, ja kaut kas viņu tur traucēs, — izsviedīs bez žēlastības.

Es varētu turēt tās spoguļgalda atvilktnītē, teiksim, vienā, trīs jau pavisam tikai ir. Bet maz tur var ielikt, būs jāatlasa, bet es jau nezinu arī, kuras ir vērtīgākās, kuras ņemt, kuras neņemt. Dažreiz sirds iesāpas: nekā tu nejēdz! Kartupeļus proti izšķīrot, kurš sēklai, kurš cūkai, kurš pašiem ēšanai, bet no mātes dziesmiņām nekā nesaproti: vai ņemt no tām, kas vecajā miltu sietiņā, vai no tām, kas vecajā ķērnē.

Es saku puikam: "Ņem magnetofonu, ierakstīsim!" Aizejam uz klēti, es atveru mātes pūralādi (mēs tur tagad miltus glabājam), es visu dzirdu, kā tās dziesmiņas skan. Es saku puikam: "Slēdz iekšā!" Viņš skatās manī kā jukušā: "Es nekā nedzirdu!" Es saku: "Slēdz iekšā!" Viņš saka: "Māt, vai tu bišķi nejūc, ne?"

Šovasar gadatīrģū vienā momentā izpirka viena īgauņu dziedātāja plati ar vecajām dziesmām. Vai tad manas mātes dziesmas nav skaistākas?

Aizrakstīju vēstuli uz Rīgas skaņuplašu rūpnīcu, lai atbrauc uz mūsu šķūni, ieraksta manas mātes dziesmas. I ne atbrauca, i ne atbildēja.

Strauja, strauja upe tecēj' gar brālīša
namdurvīm un ietecēja pa namdurvīm istabā un
tai cauri.

Tā bija tā drošā, tā neapbrēķināmā upe.

Tā ir tā drošā upe, kura neatzīst, ka viņai
jāklausa tikai zemes pievilkšanas spēks.

Viņa gāzās pie manis trešajā stāvā augšā, pa
trepju krācēm putodama, un visu nakti gulēja
manā puķu vāzē. No rīta es to iekūlu ziepju
trauciņā un izpūtu ar burbuliem debesīs.

Un, kad viņa bija prom, mazgājamā bļodā
palika vēl trīs zaļas līdakas.

Nedrīkstēju pāri jāti, baidās manis
kumeliņš...

Tā upe ir atkal priekšā.

Ai, Pededzīte Misisipi, ai, Oba Abaviņa, ko lai
dara ar kumeliņu? Kumeliņš mums tāds bikls,
pieguļā audzis, pineklišos audzināts. Savā pūrvietā
strādīgs, auzu kulē bubinājis, mīkstām lūpām
lupinājies — nu brien!

Nebrien.

Muļķi, dūkanais, mustangi meridiānus saplēš!

Bērais Brenci, tā mēs nemūžam netiksim ne
līdz Bramaputrai, ne līdz Bangladešai.

Jāj, bāliņi, droši pāri, nesliks tavis kumeliņis...
Ieskaidro tu viņam, kumeliņam, ka upe ir tāds
pats radījums — iemauktojams. Ka upe ir jājama,
apseglojama, ilksis jūdzama!

Es iejūdzu Gauju ričā un rauju projām uz
Viļņu pie Justina Marcinkeviča, šķērsām Lielupei,
šķērsām Misai.

Ar dūkanām upēm kā dūkanām lejkannām
puķes mēs laistām. Ar bērajām mēs braucam
bērēs.

Bet dābolainās mēs limējam kā tapetes pie
sienas.

Jāj droši pāri! Tās upes ir mūsu! Ļauj Abavai
ietecēt ausī, es jau neprasu, lai tu ļauj tai ietecēt
sirdi. Panēsā to kādu dienu ausī, lai tā parūc.

Daugava ir šokolāde, paņem to aiz vaiga, lai tā
kūst, kamēr paliek tev zem mēles viena vienīga
nekūstoša šķembiņa, šķēpelīte — Staburadze.

Strauji tek nampriekšā, pirtspriekšā, gar pašu
stūrakmeni, izved ik rītus zirgu un pieradini —
iemērc tam purnu straumē!

Redzi, gar durvīm drasē, redzi, kā citi — uz
akmeņa malku skalda un strautā kur uguntiņu!

Un — zobens griež baltu smilti. Zobens griež upi.
Tā es viņu sagriezišu kā baltmaizi un pa
gabaliņam jums izdališu!

Skrejiet līdzi, ja jūs esat līdzskrējēji. Bet, ja jūs
esat krustotāji, tad jājiet pāri! Varētāji, krustotāji.

Zobens griez baltu smilti, arī baltu akmeni
pārgriezis.

Ko tad jūs tā neatdodaties?

Upe skrej, straume skrej, ko tad jūs tā turaties pretī straumei, ieķērušies akmeni?

Zirgs skrien, grib just abas pavadas, abas tavas rokas. Ko tad tu tā — ar vienu roku turi cepuri? Vai tev savu matu žēl? Vai tev bail no vēja ausis?

Kā tad niedre nenolūst?

Kā tad koki nenolūst?

Kā tad bērni krīt no gultas, nenositas?

Atdodies diendusai, tā ar mušas dziesmu nāk, rūti dzied, zālē dzied, liepa vienā medū dūc.

Paklāj segu rūtaino, atgulies, atdodies!

Atdod, Dievs, mieru man, dienas dusas mieru dod! Saules mieru, medus mieru savāktā rāmītī.

Atdod, Dievs... Atdot-diez vai varēs Dievs atdot. Pats dodies atdodies, pats pretī neturies!

Atdodies vakaram, tas kā melna dziesma nāk. Logā gaisma iedegsies kā pūkains jāņtārpiņš. Zeme dus, meži guļ — vai tev atkal miegs nenāk?

Tu vēl neguli?

Nu tad ej bezmieģā! Esi pūce pusnaktī! Pele skrien, ezis murkšķ, bērnu sapņi mellenēs — visu pūces acis redz. Atdodies bezmieģam!

Atdodies, zemes bērns, saulītei, mēnesim, cielvai baltgalvei, zalktim vara vainadziņu.

Vējam dod vēja tiesu, rasai savas siltas pēdas, ūdenim, skrējējam, ļauj tecēt spilvenā.

Paļāvīgi akmens aug, paļāvīgi ūdens tek. Es uz tevi paļaujos. Tu man tā teici jau?

Ko tad jūs tā nepaļaujaties?

Ko tad jūs, uzvilkuši buras, turaties enkuros? Gribat, lai buras saplēš?

Ko tad jūs uzputoti nenākat pāri malām?

Ko jūs, bultu uzvilkuši, mokat to un vaļā
nelaižat?

Atdodies, Jāni, Ilzītei!

Paļaujies, Ilzīt, Jānim!

Ar naktstauriņiem ieskrien mīlestība logā.
(Nodzēs uguni, citādi nebūs miera!)

Ar naktstauriņiem ieskrien? Tā ir vēl tikai nojausma, pati mīlestība ir neaizsniedzama. Tālu Lielupes dzelmē šonakt guļ zivis. Otrā krastā viļņi skrien uz otru pusi.

Tālu mēs esam viens no otra. Kā bērza dienvīdu un ziemeļu zari. Kādam vējam jānāk, lai mūs sanestu kopā?

Mēs esam kā pretējās šķūņa durvis. Un šķūnī staigā caurvējš. (Caurvējš ir mūsu mīlestība.)

Neaizsniedzama guļ mīlestība zem tava nama. Lai to aizsniegtu, jānoārda viss nams. Vai tu ļausi noārdīt tavu namu, vai tu noārdīsi to pati?

It kā vienkārši likās: ar naktstauriņiem ieskrien mīlestība logā. It kā vienkārši tieši un tuvu. It kā mēs būtu putni un dziedātu galotnē.

Bet mīlestība ir saknēs un tur, kur dziļi guļ zivis.

Kā nojausma skrien ziedlapiņa.

O, Juta! Mēs to pasauli iztaisītu! Mēs zinām,
kur ir starta bedrītes.

(Sarkana magone tev pie krūtīm, zobos man
zila rudzupuķe.)

O, Juta! Zeme nestieg, putekļi neput, un cik
viegli ir akmeņus nest! Un katru vakaru es
mazgātu kājas.

Juta, uztaiši man sviestmaizi, cīruļmaizi, redzi,
jau sēj, ka mēs nenokavējam!

Juta, uztaiši man lakstīgalu maizi, mēs zinām,
kā lakstīgalas dzied, bet ieklausies, kā viņas klusē!
Neizturami klusē. Vai mums nav jāiet?

Juta, vēl ir agrs, nesvied vēl čibiņas nost, vēl
nav pērkons bijis. Uztaiši dzegužmaizītes, govīm
tagad ir pieneņu sviests un divains dullums ragos.

Drīz būs Jāņi. Ja mēs līdz Jāņiem nebūsim
pļavā sliedi atstājuši, neviens neticēs, ka mēs esam
bijuši.

Es tev gribēju kaut ko teikt, bet to nevar, te
stāvot, pasacīt.

Un arī ejot to nevar pateikt. Jo man zobos ir
zila rudzupuķe.

Tu esi kā sērkociņu kastīte tumsā.

Tu tik pazīstami tumsā iečabējies, ka es tūlīn pastiepu roku. Tikai sērkociņu kastītes tā čab! Es jau tevi nemaz nemeklēju, es stiepu roku pēc zāptes burciņas vai pēc cukurdozītes, es vairs neatceros. Tām jau, tu zini, nav nekādas skaņas — piegrūd tumsā vai gaismā. Pudēlēm gan, ja viņas ir bariņā, tad viņas nozviedzas bezkaunīgi droši — kā kantoristes vienā istabā vai kā vienpadsmitklasnieces bez skolotājas. Bet, tiklīdz viena, — stāv klusa kā bļodiņa. Un tā nu, cukurdozīti neatradis, es sāku tumsā taustīties kā pa taustiņiem, prieka pēc vien. Kā tumsā skanēja! Grāmatas tumsā bija visneizteismīgākās, bet visbrīvākie bija pulksteņi, tie grabinājās kā eži naktī, tie vaukšķēja kā veci suņi, kam nenāk miegs, tie klepoja kā vectēvi, stenēja kā vecmāmuļas, ķiķināja kā jaunas meitas ar puisiem pār palodu. Reizēm varēja skaidri dzirdēt, kā tie kasās. Un kāds tur brīnums, ka pulkstenim arī ir kašķis? Ap pulksten pusdiviem naktī sāka šķaudīt lielais sienas pulkstenis, un man kļuva baigi. Vispirms man uznāca bailes no gripas, bailes, ka es varu aplipt ar pulksteņu gripu. Ej nu zini — tumsā jau nevarēja redzēt, vai tāds pulkstenis šķaudīdams aizklājas ar ko vai ne, bumbas jau priekšā necēla! Un tam vajag būt briesmīgi — saslimt ar pulksteņu gripu. Tevī viss sāk iekšā čerkstēt, tu gribi zvanīt un nevari pazvanīt; tu gribi iet un nevari paiet, galu galā tu apstājies un redzi, kā citi pulksteņi iet — iet kā kuģi jūrā. Bet tu stāvi, zobratīņos eļļa atdziest, un tavi rādītāji piesisti kā rokas krustā. Brrr!

Pēc kāda brīža man sāka likties, ka pulksteņi lēnām zogas uz manu pusi. Es ieklausījos — kā tad! Pa galddrānu, elpu aizturējis, zagās šurp zvanītājs, es viņu pazinu pēc kājiņas knakšķiem — labajai kājelei viņam bija vītnīte nogriezusies, un tāpēc tā mazliet klibi ļodzījās. "Nekrietnais klibiķis!" es klusībā pie sevis nolamājos, bet skaļi izsacīt baidījos — no visām pusēm nāca pulksteņi. Kabatas pulkstenis līda uz vēdera, es skaidri dzirdēju, kā viņš atsitas pret tintnīcu un brīdi pieklust, nogaida un tad lien šurp. Un tad notika tāda kā jezga, kā klusa stenēšana un piņķēšanās. Kaut nu tā būtu! Rīt jau redzēsim! Ja vāciņa monogramma būs pieķepusi ar medu, tad skaidrs, ka šis līdis man virsū un pa ceļam uzgrūdies medusmaizei, ko biju pametis, telefonam zvanot, pusēstu.

Bet pulksteņu nākšana kļuva arvien biezāka, blīvāka. Tie nāca no visām pusēm, ķēdē, tumsu kā mežu ķemmēdami. Es iedomājos, kā viņi nāk — rādītāju bultas kā šķēpus padusē nes, gatavus dūrienam noliektus lejup. Es dzirdēju, kā pasaule visapkārt aiz mājas sienām skan vienos pulksteņu tikšķos, kā sienāžu piedziedāta tumsa augustā — vienā skanēšanā, zvanīšanā, vibrēšanā. Visa šī skaņu masa nāca man virsū, kļuva arvien blīvāka — un nu jau tuvu, pavisam tuvu — un... apklusā! Es arī aizturēju elpu. Pret mani stāvēja nolaisti stundeņu šķēpi. Kādreiz mēs, puikas, tā spēlējāmies ar adatu: aizmieguši acis, to tuvinājām pieres vidiņam virs deguna un jutām, kā adata tuvojas, tuvojas... un jau sāk pierē kutēt, nupat, nupat ar savu asumiņu tā pieskarsies un... Pulksteņi droši vien skatījās, kā es esmu pārbijies.

Bū! Es ķēru plauktā un apgāzu krūzīti. Bet tu tepat iečabējies. Es pazīstu tavu čabēšanu tumsā. Tikai sērkokciņu kastītes tā čab!

Bailes no manis nogāzās kā ledus no jumta. Es
vēl smagi elsoju, bet biju jau gaismā. Es tevi
atradu un izglābos. Es tevi pazinu tumsā. "Kā tu
čabi! Čabulīti! Čabulīti manu!"

Sieviete ir smaržojošs siens vēlā rudenī siena šķūnī, tu vari, gājēj, siltumā ierušināties un atcerēties visu no gala: sievietes ir pūpoli, pirmā baltā atmošanās. Bites vēl guļ, un taureņi vēl guļ. Cīruļi vēl nav dziedājuši. Baltas aprocītes, balta lente bizē, eksāmenu laikā zied ķirši. Baltu oli tev uzdāvināt, baltu anemoni, baltu cukurgraudu lauzt un tev pusi dot.

Mīlestības baltie cālēni, viņi barojas ar mūsu sirds dzeltenumu. Mīlestības siltā vista nepārtraukti perē. Balti cālēni knābā baltus putraimus no tavas plaukstas, balta puķe ezerā, balti zobī tumsā, baltas asaras uz vaiga. Logi ir silti naktīs, aizkari blāzmo. Lēni iekliedzas naktsputns. Tavas baltās zeķes uz krēsla, un sapņos — mūsu tuvība un tauta: baltgalviši, baltgalviši, baltgalviši...

Sievietes ir sasaluši mežāboli bēniņos, izroc tos no siena, ienes istabā un atsildi — nu tu jūti? Viņi nesmaržo, nē, viņi nesmaržo ne pēc rudens, ne aizmirstības. Bišu koki ir apsniguši. Bet iekšā dūc kamols. Ārpusē nosalst, bet vidū ir māte un siltums. Jo nākamēnes būs jau aprīlis un pūpoli zilā vējā.

Vēl bites guļ, un cīruļi vēl nav dziedājuši.

Tu nosmej visu nost.

Ja tu smietos pie kāršu namiņiem vai pienenēs,
vai citās pūkās.

Bet tu smeji manos stūrakmeņos un malkas
klučos. Es nebiju redzējis, ka smieklos var ripot tik
smagas lietas.

Es nerunāju par izsmieklu. Es runāju par
priecīgiem smieklu brāzieniem.

Cik es esmu savā gādīgumā rūpējies, tik viss ir
smieklos aizauļojis. Zāļu tējiņas no avīžu lapas un
siena stirpas no pļavas tavs vējš aiznesa. Manas
izžautās zeķes un pašmazgātos kreklus.

Manu nopietno āpsi tavi suņi dzen. Tavi
smieklī kā takši lien alās.

Manu cepuri tavs vējš aiznesa. Tavu smieklu
vējš. Kad es no rīta pamodos, aizrautas mākoņu
malā, vēl plīvoja vējā manas bikšu staras. Kur lai
es eju sportbiksītēs?

Tai vakarā, kad jumti dega sarkanā saulē un sarkani skursteņi pār jumtiem.

Tai vakarā es tevi saucu pāri upei.

Vējš grieza balsi šķērsām un nesa uz jūras pusi, vējš grūda sānis Daugavā.

Tai vakarā, kad tumši zaļas saņēmās cukurbietes, es tevi saucu. Vējš, sānvējš, ienesa balsi kafejnīcas durvīs, un šveicars to atgrūda atpakaļ — neesot vietas. (Ak, es nemaz tur negribēju tikt!)

Tai vakarā ziedēja rudbekijas.

Un kreses bija nevainīgas.

Vējš bērzu kažociņus grieza otrādi.

Tai vakarā es cīnījos ar sānvēju, ar šķērsvēju, ar krustenisko.

Viegla vītuma vēsma. To nesajūt stiprais.

Viegla vītuma vēsma. Margrietiņu sarunāšanās
pa telefonu. Āboliņš tā esot uz viņu paskatījies!
Māllēpene to pašu domā par suņuburkšķi.

Viegla vītuma vēsma, ziedlapu biršana naktī. It
kā nejauši, tā pa vienai. Tas ir tik nemanāmi.

Jums neteiks neviens, ka tā ir. Pirmo ziedlapu
nobirušo slēpj katra puķe pati, un jūs i
nemanīsiet. Viņa izlīdzinās palikušās tā, it kā
netrūktu nevienas. Un arī otro kritušo ziedlapiņu
jūs neredzēsiet.

Tikai vīgrieze naktī ir debesis slaucījusi baltiem
ziedu pušķiem. Un, naktī nogurusi, nu dienā gul.
Un viņai sabirst pie kājām zeme ziedlapās balta.
Un visi to redz. Bet viņa bez kauna gul.

Nekā, nekā vēl neredz ne ziedā, ne kātā, ne
lapā, bet viegla vītuma vēsma, es jums saku,
staigā pa pļavu.

Un neticēs neviens, ka tā ir. Jo stiprais to
nesajūt, un vārgais neatzīsies, jo viņam tas dara
sāpes.

Bet tomēr tik skaistas ir nakts, kad vīgrieze
debesīs danco. Un dienā gul, nogurusi.

Vēlāk jau tas ir — tikai siens.

Grimst manī mazs kuģītis. Atkal viens nogrimst. Sirds smaga. Sirds pukst starp nogrimušiem kuģīšiem.

Tie man bija skaisti kuģi. Un vēl tagad tie ir skaisti starp krabjiem.

...šis bija pārāk pārcentīgs, vilka plostus; spēks bija deviņiem plosti, bet kabināja vienmēr klāt vēl desmito.

...tas nogrima draugu dēļ. Draugu gaumes dēļ. Aiz kreisā borta parādījās delfīns stripainās matračkrāsas biksēs, visi gāzās uz kreiso bortu. Bet labajā pusē parādījās jūras govs izkrāsotām acīm, fenomenāls retums, un visi sametās uz labo bortu un apgāza manu kuģīti.

...šis nogrima viņas dēļ. Vai tas mans kuģītis ātrāk nemaz neejot? Es zināju, ka tas ātrāk nevar, bet gāzu kurtuvē tīru degvielu. Kurtuve uzgāja debesīs un vēl tagad riņķo ap Veneru.

...un šis nogrima tāpat, pagāniska prieka pēc. Jāņu naktī es tam pielaidu uguni un tas nodega līdz ūdenim un nočūkstēja.

Tā aizgāja dzīve — kuģīšus gremdējot.

Tikai par sirdi nepadomāju. Tai ir pārsitieni. Viņai nekas nekait, tikai — laikam kāds kuģīša masts piespiedis, un tur apakšā nav neviena, kas tai varētu palīdzēt.

Pa kuģu klājiem un saloniem dzīvodams, netiku padomājis par zemūdenēm. Esmu palicis bez ātrās palīdzības.

Vienīgā cerība, ka sirdij var palīdzēt kāda sveša zemūdene.

Es nu savējās arī būvēju, bet var gadīties, ka nepaspēju.

Punkta serdē, kur ir tik ciets, ka nevar ne
smaidīt, ne atgulties. Punkta centrā, punkta
cietumā. Visu spiedienu kodolā. Palikšu vienu
gadu, izturēšu un pārakmeņošos. Metalizēšos.
Tēraudzila griba, gandrīz neiespējama, būs mana
māte.

Tēraudzila mīlestība būs mana sieva.

Tēraudzili nežēlīga kā skalpelis.

Punkta serdē nonākt. Lielajam maza punkta
serdē nonākt. Man, miljardpunktu cilvēkam,
miljardus vienā punktā sablīvēt — punkta vidū,
vēl blīvāk un vēl blīvāk.

Bezelpā, bezmieģā.

Dimantā.

Tāda neatmieķšķēta topi, sirds! Vienmēr, pat
tad, kad nāk tavs draugs. Nedod nevienu pašu,
nevienu mikroskopisku poru, kurā ielipt. Mīlestība
nemīl cietus priekšmetus, cietas virsmas, cietus
cilvēkus. Viņa meklē irdenu plaisu, mazu
iedobumu, kur pielipināties un pielipt. Man nav!
Lai man nav! Mīlestība mīl putuplastu un
apelsīnu mizas, porainu raksturu. Nedod viņai!

Neatmieķšķēta, spīdīga, maza lode krūtīs.

Kas var paciest tik blīvu punktu, neciešami
blīvu un spīdošu?

Rīta pavēle. Uzvarošā rīta pavēle.

Nokoncentrēties pa vienu līniju. Uzvaroši iet pa līniju.

Šodien iet pa smiltīm! Pa baltām, pa melnām, pa dzelzsbrūnām smiltīm. Nepacelt galvu uz debesīm, kas tur augšā vai velns zina kur. Šodien debesu nav un nav citas līnijas. Tikai smiltis dziedošās, stiegošās, smiltis tuksnesī degošās. Uzvaroši caur smiltīm. Pāri tuksnešiem kā dzēšlapām iet līnija. Nav neuzvaramu barhanu! Nav smilšu vētras, kas var apbērt! Apbērts vai neapbērts, pa smilšapakšu, pa smilšu virsu — līnija ir neuzvarama. Tā nav ūdens, un smilts to neizdzēr. Tā nav uguns, un smilts to nenodzēš. Tā ir līnija no sevišķi cietas matērijas — mana gribas līnija.

Rit — pa paegliša matiem. Nokaitēta lode. Putēdama caur tukšām serdēm. Čūkstēdama caur sveķu māzeriem. Smilkstēdama un zāģēdama, griezdama un griezdamās.

Parīt — kā stars cauri ciemam. No suņiem nebaidīdamās līnija, pie durvīm nepārtraukdamās. Senos mūros atrod zelta naudu, mīlestības vēstules un senas proklamācijas. Redz un iet cauri sienām.

“Ej apkārt!” saka Lielais Likais. Es eju cauri. Visas taisnes ir liekušās apkārt šim biedēklim. Es zinu šo sajūtu: tu tuvojies viņam, aug bailes un piesardzība, kaut kur zem diafragmas velkoša sajūta, kņud matu saknes, ceļas mati stāvus, bet bultas smaile jau iekaucas, skaļi, no bailēm un no gribas — un nu jau vairs nav laika, miljons dūrienu sekundē, un tu esi uzvarējis. Tu esi — cauri. Lielais Likais paliek — aiz.

Un, kad tu ej jau ar citām taisnēm, kuras bija gājušas apkārt, tu redzi, kā viņas mokās:

"Nevajadzēja klausīt. Es negribēju. Bet kaut kas bija stiprāks par mani."

Lielsais Likais, šis putnu biedēklis, ir bijis stiprāks. Viņš tās izlieca, salieca, aplieca apkārt. Viņš iznīcināja taisnes, bet viņš nevar iznīcināt taisni visapkārt. Viņš nevar iznīcināt taisnes principu.

Ej taisni! To var izdarīt. Tā kā tagad ārprātīgie staigā pa gaismas stariem, tā mēs visi staigāsim. Nesalaužama un hipnotiski taisna līnija.

Nav punkta, no kā atsperties. Nav atbalsta punkta. Es esmu, bet cinis grimst. Nav no kā lēkt, nav uz ko. Nav mieta, nav sprunguļa. Nav līnijas. (Ir liganā līnija. Lokanā, līganā.)

Nav punkta, nav līnijas. Kāda te var būt runa par platformu, ja nav ne līnijas.

Es esmu līdz ceļiem ūdenī. Grimst atbalsta punkti.

Līdz krūtīm es esmu, līdz kaklam.

Ja es stāvu uz maza plostiņa un tas netur manu svaru un lēni grimst, un ūdens smēlas mutē, vai es varu teikt, ka man ir platforma?

Bet, ja nav atbalsta punktu, varbūt ir pieturas punkti?

Zvaigznes ir pieturas punkti. Visi slicēji ir turējušies pie zvaigznēm, un neviens nav izglābies. Zvaigznes ir ļoti tālu.

Dzimumzīmīte uz viņas vaiga, uz viņas krūtīm. O, tu vari būt grezns nieks, pakārts pie viņas dzimumzīmītes! Tas ir tas tuvais un cerīgais pieturas punkts, ja tu esi medaljons. Bet ja tu neesi tikai medaljons?! Nolikumu, likumu punkti. Plāna punkti. Tu vari turēties pie statūtu punktiem. Tu vari rāpties uz augšu pa labi vai pa kreisi, pieturoties pie *status quo* punktiem. Tie ir stingri stāvoši statusa punkti. Daudzus tādus kā tu tie var izturēt. Simti un miljoni karājas pie tiem, un tie iztur. Bet, kad tu tausties tālāk, statūtu punktu vairs nav un tu grābsties tukšumā — augstāk ir tikai zvaigznes. Bet starp statūtu punktiem un zvaigznēm ir taču vēl kādi pieturas punkti? Kur ir?

Tu, drošais skurstenslauķi, tu stāvi starp statūtu punktiem, pa kuriem tu esi uzrāpies skurstenī, un

starp zvaigznēm un meklē pēc pieturas punkta — kur ir?

Vai te ir galapunkts?

Vai te ir tavs galapunkts?

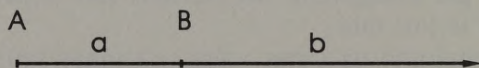
Vai tas ir visu galapunkts?

Vai tas ir Visa galapunkts?

Jo, raugi, viņi visi tur ir pieķērušies — pie pēdējā punkta — , karājas kā veci banāni ķekarā, kā vecu atslēgu buntē, kas durvis pazaudējušas, — un tālāk netiek.

Vai tas ir jau galapunkts?

Šis ir tas brīdis, kad pārbauda tavu aklumu: vai tu redzi tālāk līniju? Neredzi? Tātad tu esi nobijies. Tu žēlosies: "Liktenis." Jo LIKTENIS ir nogrieznis un tu stāvi nogriežņa galā. Un tālāk tu neredzi. Bet LIKTENĀ turpinājums ir ENERĢIJAS NEZŪDAMĪBA.

$a = \text{LIKTENIS}$

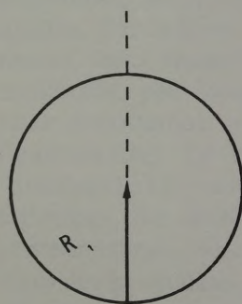
$a+b = \text{NEZŪDAMĪBA}$

$B = \text{POGU LĒJĒJS} = \text{otreizējo izejvielu pārstrādes punkts.}$

LIKTENIS ir mazais likums. Tu esi dzīvojis pēc mazajiem likumiem — tikai pēc viena lielā NEZŪDAMĪBAS likuma paragrāfa — pēc LIKTENĀ paragrāfa. Šis ir tas brīdis, kad pārbauda tavu aklumu. Vai tu redzi līniju arī tālāk — tālāk par savu likteni?

Cik tālu lec zaķis mežā iekšā? Līdz vidum, pēc tam viņš lec jau laukā. Vai tā ir tikai vārdu spēle?

Tu nelielies, ka esi iedziļinājies un iedziļināsies vēl dziļāk! Neesi tik pārliecināts! Tu dziļinies pasaulē iekšā un pēkšņi — esi izracies jau otrā pusē laukā! Tu nemaz nezināji, ka biji centrā. Būtu zinājis, nebūtu tālāk racies. Dīvaini, ka centrs (pasaules centrs un jebkurš cits centrs) ir neapdzīvots. Cilvēki, aizraukušies līdz centram, izrokas tam cauri (vai aizrokas garām) nezinājuši. Bet svarīgi ir palikt pusē, pusceļā, pusvārdā. Svarīgi ir pusemūža darbi. Pa rādiusu iešana uz centru. Kad tu pa otru rādiusu ej no centra prom, tevi nes jau centrbēdzes spēks un tu ej jau laukā.

Dzīve = $D = 2R$

Radošā dzīve = R_1

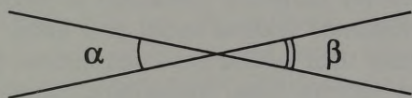
Un tas ir centrālais R .

Tas ir tā: ja tu būtu pudeles draugs un tu priecīgs uzliktu pudeli galdā. Bet tikai puse pudeles ir tava prieka. Līdz pusei tu ej pudelē iekšā, pēc tam tu ej laukā. (Ja nav otras pudeles — un nav jau otras pudeles!) Kaut kas ir vien pudeles vidū, dzīves vidū, draudzības vidū. Tā mīlestībā, tā draudzībā, tā brīvībā. Un mēs

nezinām, kur ir vidus. Tāpēc tas arī ir tik neapdzīvots. (Mēs dzīvojam gar malām.) Kad mēs esam mīlestības vidū, mums tomēr nav miera, mēs gribam tālāk un tālāk un, paši nezinot, ejam no tās laukā. Un, kad mēs esam brīvības aplaimoti, mēs gribam vēl lielāku brīvību. Mēs domājam, ka centrs ir vēl priekšā, bet izrādās, tas jau ir bijis, — un mēs ejam laukā.

Kas zaķim pateiks, ka viņam mežā iekšā jālec tikai līdz pusei? Kas pateiks dzērājam, ka skaistāks par visas pudeles noreibumu ir puspudeles noreibums? Un oratora runu uzvar pusvārda spēks. Kas pateiks?

Tie, kuri krustojas taisnā leņķī, taisnā leņķī arī viens no otra aiziet. Aiziet jau jebkura taisne viena no otras, bet slīpleņķa krustojumos ir ilgāka tuvība.

α = atnākšanas leņķis

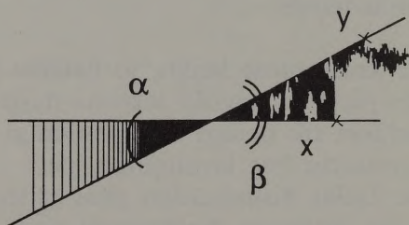
β = aiziešanas leņķis

Jo lielāks ir krustojuma leņķis, jo lielākai jābūt personībai, kas piepilda augošo sektoru starp leņķa malām. Bet sektors tik tiešām aug neatkarīgi no mums, laika nosacīts. Pēc krustojuma, pēc satikšanās, pēc Lielās Kulminācijas abas taisnes, tālāk starodamas, attālinās. Neizbēgami un likumsakarīgi. Lai cik nepatīkams ir vārds "attālināšanās", tas izsaka divu mūža līniju attiecības. Bet attālināšanās nenozīmē atsvešināšanos. Viss atkarīgs no sprieguma lokā starp leņķa malām. Centra punkts, krustošanās punkts savā intensitātē ir nepārspējams un nepārspēts paliks, bet arī attālināšanās leņķi var piepildīt. Tad atsvešināšanās nebūs. Kad mēs nācām uz Lielo Kulmināciju, tuvināšanās sektorā mūsu attiecības bija ļoti retinātas, meklējošas, jautājošas, gandrīz intuitīvas, vārdu sakot, mēs vēl sveši bijām. Pēc Kulminācijas mēs kļuvām savējie, mani saista zināšana par tevi, tevi saista zināšana par mani, mūs abus saista kopīga mīlestība pret

kādu trešo, pret vairākiem trešajiem, pret bērniem, pret lietām, pret saules likumu.

Mums ir ar ko aizpildīt sektoru starp mums. Tas kļūst lielāks un lielāks, mēs — arī! Mēs vairs netaustāties viens uz otru, kā uz krustpunktu ejot, mēs zinām, kā vienam otru atrast. Un mēs zinām, ka šis aiziešanas sektors mums jāaizpilda. Visā tajā masā, kas starp mums, ir jābūt mums pašiem, un visa šī masa mums ir jāuzvar. Jāpakļauj, jāinfiltrē, jāinducē. Jāiekrāso ar sevi.

Ja mūsu atnākšanas sektorā mūsu abu krāsu intensitāte sabiezē tikai netālu no krustpunkta, tad mūsu aiziešanas sektorā krāsu intensitātei jāpaliek tik ilgi, kamēr Dzīvības Cirkulis uz vienas leņķa malas atmēra nogriezni un uzvelk mazu krustiņu (x).

Bet pat tad leņķa o t r a mala vēl turpinās, un tai līdzī vēl plūst visa leņķa intensitāte.

Ir pieņemts domāt, ka spriegums izbeidzas, kad Cirkulis uzvelk krustiņu arī uz otras leņķa malas (y). Bet tā nav. Paskatieties savas vecmāmiņas fotogrāfijā. Un jūs redzēsiet viņas acīs vectētiņu. Abi viņi ir miruši. Tad no kā mums sirds ietrīsējās?

Es varu dzīvot tikai trīsstūrī. Trīsstūrim ir raksturs. Trīsstūra raksturs man patīk labāk par četrstūra raksturu. Cilvēce vienmēr domājusi trīsstūros. Bibēlē: cerība, ticība, mīlestība... Pasakā: vienam tēvam bija trīs dēli... Pameita un istās meitas... Triumvirāts. Trīs jaunas māsas sēž rožu dārzā. (Ne jau vienā līnijā, domājams, ka trīsstūrī.) Trīs laiviņas peld jūru. Trīs mīklas jāatmin, trīs varoņdarbi jāizdara. Trīs lietas — labas lietas. Trīs reņģes ir metiens vienā kālā. Pūķim ir trīs galvas. Berlīne — Roma — Tokija. Un trejdeviņas galvas. Skaistā un baismīgā pasaules trīsstūru mozaika.

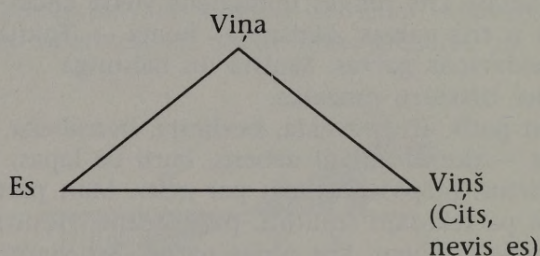
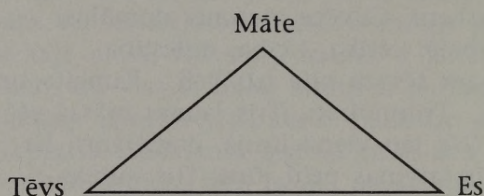
Man patīk arī bezveida, bezlīniju, bezrobežu formas — dūmu kūleņi debesīs, burti uz lapas, ko ķēris lietus, plāpāšana tāpat par neko. Man patīk klaiņot pa tekošām smiltīm, pa čalošanu viesībās, pa rudens dubļiem, kur pēdas pazūd. Bet vienmēr es atgriežos trīsstūrī kā mājās.

Trīsstūris, jūs jau zināt, ir figūra, ko veido starp trim punktiem novilkta taisnes. Taisnību sakot, katram no mums ir vairāki trīsstūri, kuros mēs dzīvojam.

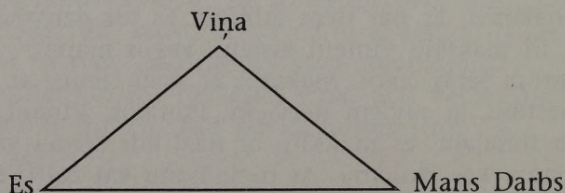
Šos trīsstūrus es apdzīvoju. Tas ir mans pienākums. Es par tiem atbildu. Es tur dzīvoju. Es pat irī maksāju viņiem visiem, kas ir manas trīsstūra sētas stabi. Maksāju ar savu cieņu, ar mīlestību, ar saviem nerviem. Protams, Viņam, tam trešajam, es maksātu ar nazi līdz serdei vai ar rēcienu, kas iznīcina. Ar nicināšanu vai žulti. Bet es saprotu, ka Viņš ir likumsakarīgs. Viņam ir jābūt, jo, kā dancis pa trim ir no mūžiem iedzīvināts, tā mūžīga ir arī visa trīsstūru sistēma. Jo Viņam arī droši vien ir kāds trīsstūris, kura vienā stūrī Viņš mani sauc par Viņu (to citu).

Tā dzīve veidojas visa no trīsstūriem, lielās mozaikās. (Jūs varat pamēģināt paši savus trīsstūrus uzzīmēt — cik liela ir jūsu mozaika?)

Savus stūru punktus es cenšos saprast, kādreiz mokoši, bet cenšos tomēr.

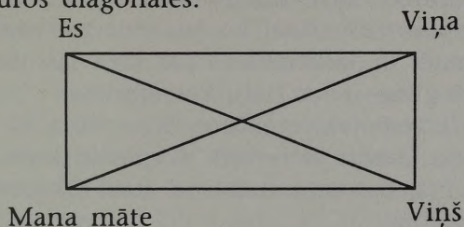
Un es domāju, es esmu pārliecināts (citādi es šajā trīsstūrī nedzīvotu), ka es savus mokošos trīsstūrus pametišu un pāriešu savos gribētajos trīsstūros. Es pāriešu dzīvot un elpot trīsstūrī ar stabilu trešo stūra stabu.

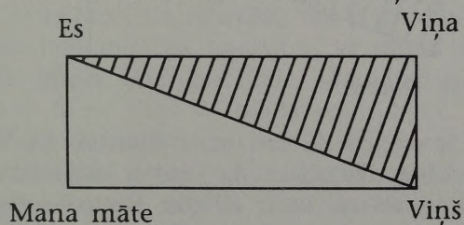
Te ir viegla elpošana. Tas ir pats radošākais pasaules trīsstūris.

Trīsstūris ir visstabilākā dzīves forma, jo tas ir

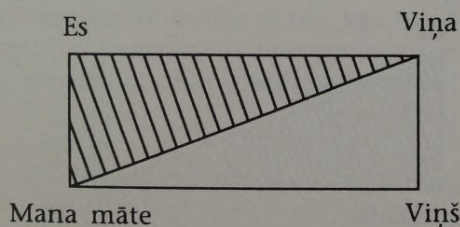
nesadalāms (nav taču divstūru!). Jebkuru daudzstūri var sadalīt trīsstūros. Četrstūri sadala trīsstūros diagonāles.

Šo četrstūri es atsakos aizpildīt. Par to es neatbildu un negribu atbildēt. Es pieņemu tikai vienu no šiem trīsstūriem: Es — Viņa — Viņš.

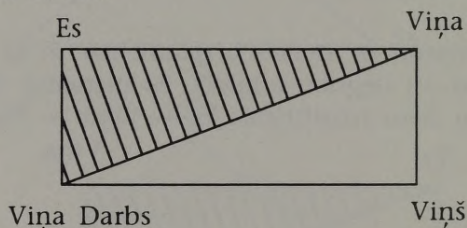

Kāda vajadzība būt manai mātei tai trīsstūrī, kur esmu Es un Viņš (tas svešais)? Māte labu grib? Bet pastiprina neuzticību, sanervozē, sarežģī. Viņa ir punkts ārpus mūsu triju attiecībām. Cilvēki dara sev un citiem ļaunu, kad, no trīsstūra bēgdami, meklē glābiņu četrstūrī. (Nepiesauc ceturto! Viss neiedomājami sarežģīsies!) Jo katram četrstūrim ir divas diagonāles. Un tagad nu arī tā otrā sāks darboties.

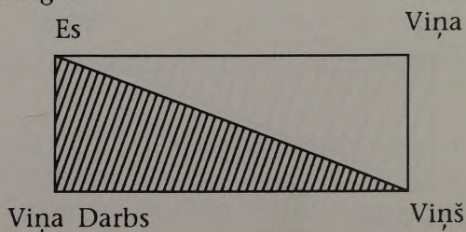
Mana māte, par mani iestādamās, man aiz muguras pārmet Viņai. Aizrunā par mani. Varbūt nejdzīgi, varbūt asi. Kaut ko jau viņa tur runā. Mātes vienmēr ir pārliecinātas par savu taisnību. Viņām labā griba ir tas pats, kas taisnība.

— Ļoti bieži veidojas četrstūris: Es — Viņa — Viņš — Viņa Darbs. Ja novelk diagonāli: Viņa Darbs — Viņa, tad man atkal un atkal jāklausa par Viņa Darbu.

Ja Viņš ir dzejnieks, tad man jāpacies, kā Viņa jūsmo par Viņa dzejoļiem. Ja Viņš ir diplomāts, tad Viņa man stāsta, ka ir cilvēki, kas pat rupjības prot pateikt eleganti. Ja Viņš ir ķirurgs, tad Viņa pati gribējusi būt ārste vai ķirurgē. Viņa Darbs atkal un atkal Viņai (un Viņa — man) atgādina, ka ir cilvēki ar noteiktu, stingru gribas līniju. Patiesībā Viņa domā jau pāri diagonālei — otrā trīsstūrī: Viņa — Viņš — Viņa Darbs. Viņa jau no manis atvadās. Tas taču tik skaidri redzams, sevišķi, ja vēl uzzīmē.

Ja novelk diagonāli no otriem stūriem, iznāk vēl nejdzīgāk —

man jādomā par diviem trīsstūriem uzreiz. Viņa Darbs... Viņš ir cienījams cilvēks. Visi ciena Viņa Darbu. Es arī cienu Viņa Darbu. Vēl vairāk: es ar bijību raugos visā, ko Viņš var. Es raugos ar bijību, bet Viņa ar dievināšanu, un es nevaru saprast, kur beidzas Viņa Darba dievināšana un kur sākas Viņa dievināšana. Man jābūt saprotošam. Bet cik tālu? Vai man šis krupis jānorij? Un kurš te ir krupis, un kurš kuru noris? Mokošā neziņa. Un sajūta, ka tu esi lieks. Nē, četrstūri ir nestabilas figūras.

Kad cilvēki saka: "Vajag noskaidrot attiecības," — tad tas nozīmē, ka četrstūrī, piecstūrī vai astoņstūrī viņi meklē trīsstūri. Vajag visu noreducēt uz trīsstūri, tas ir visvienkāršākais rīcības laukums, tik vienkāršs kā dueļa laukums mirkli pirms liktenīgās lodes, kad paliek tikai trīs punkti: Es — Viņš — Mans sekundants.

(Viņa sekundants šai mirklī nefigurē, tas ir svešs cilvēks.) Mans sekundants ir pēdējais dzīvais draugs šai brīdī, viņš ir reizē Dzīvības un reizē Nāves Liecinieks. Trīsstūris ir visvienkāršākā dzīvotspējīgā figūra.

Līnija ir ideāla attiecība starp diviem punktiem, bet tā nav reāli dzīvotspējīga bez trešā punkta ārpus tās. Cilvēku attiecībās līnija pastāv tikai kā daļa no kādas figūras. Līnija ir laimes posmiņš, bet agrāk vai vēlāk tā meklē trešo punktu, lai veidotu trīsstūri.

Un es varu dzīvot tikai trīsstūrī. Kad es apmaldīšos daudzstūru ornamentos, ilūziju mežģinēs, reminiscenču putās, kad es slīkšu zemapziņas bezgalībā — nesviediet man glābšanas riņķi, pasviediet man glābšanas trīsstūri!

Skrūvatslēga pārsita cilvēkam galvu, tātad nebija savā vietā. Nagla ieberza papēdi tulznu, tātad nebija savā vietā. Muļķis respektabli ģērbās, tātad nebija savā vietā. Nevajag pāraudzināt. Neviena nav pāraudzināms. Bet ikviens būtu noliekams savā vietā. Tikai — nav kas noliek. Un cilvēki meklē paši savu laimīgo vietu.

Viņi dara tā: iet pa pasauli un skatās, vai nebūs uzrakstīts — "Te ir Jāņa Kalnozola vieta". Bet nav tā rakstīts ne uz kalniem, ne stumbriem, ne jāņtārpiņiem.

Laimīgais makšķerē savā ezeriņā un izvelk sava ezera vislielāko zivi. Citos ezeros esot vēl lielākas zivis, un, kad izvelk tās lielās, tad izrādās, ka vēl citos ezeros esot vēl lielākas. Tā aiz ezera ezeru meklē, un tā meklē — nelaimīgie. Jo viņi meklē telpā, ne laikā. Citiem sēnes nesaskābst un gurķiņiem nav piegaršas. Ja es varētu sālit gurķus viņu ballā!

Ballā, mājā, makā, kolhozā, fabrikā.

Saka: tur es biju laimīgs.

It kā laime būtu telpā!

Bet laime ir laiks.

Piemēram, mēs abi pļaujam vienā pļavā. Tu brīnies: "Kur tu vienmēr dabū tik labas izkaptis! Un tik ērtus izkaptkātus! Aizlienē man savu izkapti!"

Izkapti es tev varu aizlienēt. Savu vālu es tev varu aizlienēt, savu pļavu, bet es tev nevaru aizlienēt, kā man birst rasa uz kājām skanēdama, kā dzied izkaptis ziedēdama. Laika priekam ir maz vārdu. Varbūt to izteic vistuvāk tie vārdi ar izskaņu -šana: saules kāpšana, rāsas krišana, sanēšana un vizēšana, izkaptis šņākšana, putnu vīterošana.

Laime ir laiks. Piepildīts laiks. Laime ir skaņām, krāsām un smaržām piepildīts laiks.

Tu saki: citiem ir skaistas sievas un skaisti bērni, labs darbs un saskanīga dzīve, tikai manam galdam ir trīs kājas un suns guļ pagaldē neķemmēts.

Es tev varu aizdot savu galdu, bet vai tu jutīsi, ka galdam ir savs laimes laiks, mielasta laiks, kad mēs visi ap to sēžam un baudām, mēs — pelnījušie?

Es varu izķemmēt tavu suni, bet pēc tam, kad viņš nāks un ostīs manas kurpes un ēdīs no manas rokas, tas būs mans laiks, mans prieks, vairs ne tavējais.

Es varu tev aizdot savu māju. Bet vai tu dzirdēsi agros rītos dūmu rūkšanu manā skurstenī?

Mana meitene ir mans laiks, mana sieva ir mans laiks, mani bērni ir mans laiks.

Kāpēc mēs esam tik laimīgi atcerēties? Ko tad mēs pirmkārt atceramies — telpu vai laiku? "Bērnu dienas" — mēs sakām. "Tās jaukās stundas" — mēs sakām. "Skaista bij jaunība" — mēs sakām. Un tas ir laiks.

Mēs vēlam "laimīgas dienas". Mēs dziedam "daudz baltu dieniņu, Laimiņa, dodī". Nesaka taču "bērniem laimīgu māju" vai "bērniem laimīgu automašīnu".

Laimīgu rītdienu, nevis "laimīgu bezmaksas sabiedrisko transportu".

Arī šodien, pašlaik, katru dienu vispirms mēs sakām "labrīt!", "labu rītu!", nevis "labu laimi!", "labu zemi!" vai "labu jūdzi!".

Nevis "ar-labu-gultu!", bet "ar labu nakti!".

Arī cilvēku tieksme kļūt neredzamiem un darīt brīnumu darbus ir saistīta ar laika jēdzienu. Kļūt neredzamiem, tas ir — pārsniegt visus ātrumus un pārvērsties gaismā. Bet aiz gaismas ātruma robežas sākas mums vēl pavisam neapjaustas laika

likumības. Varbūt mēs tur kļūstam atkal jauni, varbūt. Katrā ziņā tie ir brīnumi. Ak, ja es kļūtu neredzams, es darītu brīnumu darbus!

Tie ir tie retie, kas saprot laimi laikā.

Laimīgs es piedzimu. Tad nāca laimīgais mātes piena laiks. Laimīgs bija laiks, kad es mācījos runāt.

Mīlestība ir laimīga, vienalga, kur tā bijusi: rozēs vai pelnos.

Mīlestība neapšaubāmi ir laiks: pirmā, visas pārējās, līdz pēdējai. Un audzināšana ir laiks, kad tu ieraugi sevi laikā — visā šajā nebeidzamībā.

Tad nāca Jāniša laiks un Pēteriša laiks manā dzīvē, un Ilzītes laiks un beidzās ar pastariša laiku. Tas viss bija lielas atbildības laiks, rūpju laiks. Nakts laikā skrēja māte pie ārsta, Jānis bija slimis, un vajadzēja paspēt laikā.

Savā laikā atnāca mazbērni, un tā bija atkal laime.

Man laime rādās tikai laikā.

Laiks ir kustības skaitlis, un laime ir savas kustības izjūta.

Laime ir mana augtgribešana un augtīzcīnišana.

Revolūcija ir ne tikai Francija un Krievija, bet arī liela kultūras cīņiņu nebeidzamība.

Es esmu atmiņa ar nojautu. Es esmu mednieks nevis telpā, bet laikā.

Muša daudzās logā, bet bite skrien uz skreju.

Es, putukrējumā izniekotais, tev to saku —
skaties, kā kalts cērt šķiedru!

Es, sadrupušais cepums, saku — skaties, kā
āmurs naglu dzen!

Skaties, kā teikuma priekšmets grupē vārdus ap
sevi! Papildinātājs papildina, un izteicējs izteic.
Apstākļi palīdz. Un, kad nav ne kas palīdz, ne
papildina, teikuma priekšmets veido teikumu viens
pats.

Izturība.

Uztvere.

Saturība.

Aptvere.

Noturība.

Satvars.

Vilkme. (Kamīns skābekļa vējā rūc.)

Karogs. (Saspringts brāzmā vēlreiz.)

Tā kā gulbis uz ziemeļiem, tā kā zutis uz
Karību jūru, kā uz zibens novadu zibens, vēlreiz
un vēlreiz tā.

Tas ir lielākais kuģis, kāds man vispār ir. Lielāku es tev nevaru uzdāvināt. Šis ir tā istā štīmja pilns. Redzi, kā viņš griež? Griež jūru uz pusēm. Tādu kuģi ir vērts turēt vannas istabā. Tad no rītiem labāk gribas muti mazgāt.

Maldīgi domāt, ka kuģi peld tikai jūrās un ūdeņos.

Pavasaros kuģi peld pa ceriņiem. Zilos vakaros ātrumā pilnā, un plīsdami apgāž mūs ceriņu viļņi — mūs, maziņos.

Ar kuģi pa rudziem Jāņu laikā, vēja laikā, un rudzi bangojas. Bēg rudzupuķes kā mazas zivis. Put vārpu putas.

Es zinu, ka jums sēkļu bail. Jūs neticat, ka var braukt pa birztaļām un vēriem. Bet paskaties uz bērziem vējā, kā tie skrien! Un kā enkuri trīc! Un aurē, un smilkst ķēdes. Un noraujas kuģi no enkuriem! Un aizskrien pa plaukstošiem bērziem. Un viņu sāni ir zaļi kā salātu sula. Un visa dzīve ir zaļa sula, kas šķīst gar kuģu sāniem! Un dzenskrūves smaržo pēc piparmētrām. Ahoi!

Sveika, nāve, tu lielā brīnumsvecīte!

Viss sadeg. Sadeg mana vecmāmiņa, sadeg viņas ģeorgīnes.

Es skrienu pa vagu, aiz lakstiem no vagas vilkdams burkānus, bet, pirms es tos paspēju aiznest pāri žogam, sadeg mani burkāni kā brīnumsvecītes.

Es te sēžu savā istabā. Un viss ap mani sadeg dzirkstelodams. Tava fotogrāfija deg mirdzēdama. No viena gala deg lineāls, un centimetri nobirst ar pelniem. Telefona klausule deg kā brīnumsvecīte, tik īsa ir mūsu saruna. Es saku "paldies!" un "sveiki!", un vārdi sadeg mirdzēdami.

Kas ir šī par Saulgriežu nakti, ka visa istaba laistās dzirkstelēs? Viss, ko es te dārgu esmu sakrājis un savācis, viss sadeg mirdzēdams. Ko tas varētu nozīmēt? Vai es tagad kļūšu nabags un iešu diedelēt? Bet istaba ir gaismas pilna, un pats es esmu gaismas pilns, un laikam tur iekšā arī sirds sadeg mirdzēdama.

Es gribu vēl kaut ko teikt, bet viss, ko es saku, sadeg kā brīnumsvecīte. Un šis ir pēdējais teikums — "Sirds sadeg mirdzēdama".

Krīti, kamēr tu vēl spīdi! Vēlāk vairs neticēs,
ka tu esi bijusi zvaigzne.

Aizej, pirms nodzisusi.

Cik daudz spīdekļu debesīs nodziest noliktā
laikā un tos i neievēro. Bet pie krītošas zvaigznes
piesauc laimi, pie krītošas zvaigznes...

Aizej, zvaigzne, laikā!

Tavs laiks, zvaigzne, ir — pirms laika.

Tas ir krītošas zvaigznes laiks.

Nenokavē!

Saskandini, atstāj kristāla skaņu gaisā un aizej!

Katrai dienai ir uzliesmojums. Ja tu visu dienu esi gājis un neesi to redzējis, tad gaidi! Nemirkšķini acis! Varbūt tas notiek tai brīdī, kad tavas acis aizmirkšķinās.

No rīta bija rasa zālē. Bet neatmirdzēja saule, un piliens bija sarkani pelēks, roze nerunāja. Nākamajā rītā bija saule un bija rasa, bet nebija rozes, tā bija jau pārziedējusi.

Vienmēr jābūt trijšķanim.

Nepietiek ar puķi un mani, ir jābūt vēl saulei. Nepietiek ar mani un bērzu, ir jābūt vēl vējam vai strazdam, vai sarmai bērzos.

Naktī smaržoja matiolas, bet man bija iesnas.

Man bija kamīns un malka, bet nebija sērkociņu.

Man bija pulkstenis, kas tikšķēja, bet nebija rādītāju.

Diena ir tumsa, kurā jāuzliesmo rādītājam.

Akmenim, kuru mēs metam gar ūdens virsu, pirms tas nogrimst, ir jāpalecas. Šovakar tas nogrima nepalēcies.

It kā kāds jau būtu bijis šai dārzā un visu nolasījis.

Ja diena nav uzliesmojusi, es vakarā nevaru aizmigt.

Pēc tādas neredzīgas dienas es, visas cerības zaudējis, sēdēju pie televizora. Citā zemē, mazā Čehoslovākijas kūrortpilsētiņā. Ap pulksten vienpadsmitiem vakarā dziedāja minnezengeri. Viņi dziedāja starp kailiem kokiem rudens miglā. Viņi bija jauni, gāja pa rudens ceļiem, dziedāja pie kūtim un puķu dobēs, viņi dziedāja pie alus putām un sadziedājās ar mazām zivtiņām. Viņi bija priecīgi un skumji kā viņu tauta un kā tas

katram cilvēkam pienākas. No pulksteņa izšāvās
ūdens un nodzēsa laiku. Un zeme lēnām šūpojās
ar Prāgu, Bausku un Valdemārpili.

Es metu akmeni gar ūdens virsu, un tas palēcās
atkal un atkal un negribēja nogrimt.

Bija pāri vienpadsmitiem.

Diena bija paspējusi uzliesmot.

— **Tu** neesi bullis, tu esi burbulis.

— Jā, es esmu burbulis. Ne es vaislai nolemts, ne man riņķis nāsīs. Man burbuļa dzīve, es piedzimu salmiņa galā, vēja nests un saules krāsots. Un, kad es ieskriešu pazares zarā vai galotnes zarā un pārplisišu, un izlaidīšu savu burbuļa dvēseli, neviens nevarēs pateikt, kas es biju — forma vai saturs?

Teiks: burbulim nav savas formas. Teiks: burbulim satura nav. Teiks: burbulis ir tikai forma.

Un mūžīgi tā: kad piens nāk pāri, kad alus izsit spundi. Kas tur tas sakultais ārdās — forma vai saturs?

Jūs nekā par mums nezināt — tur iekšā, apakšā, zemē, magmā.

Vezuva rikle jau arī bija tikai salmiņa gals, un Zeme izpūta burbuli, un Pompeja pārvērtās pelnos.

Tie nav draudi. Es tikai gribēju teikt, ka bulļi nevienu pilsētu nav sagrāvuši.

Un ne jau tikai no bulļiem dzimst. Afrodīte piedzima no burbuliem.

Nē, es neesmu jūsējais. Es esmu savējais. Jūs gribat mani piesavināties. Jūs gribat, lai jums kalpo. Lai kalpo jūsu aplausiem, lai kalpo jūsu domāšanai, jūsu jušanai. Lai es apliecinu jūsu pareizību un tai kalpoju. Lai es apliecinu, ka es tāpat domāju kā jūs.

Bet es tā nedomāju. Es nedomāju tā kā jūs. Ja jūs reizēm domājat tā kā es un ja es reizēm domāju tā kā jūs, tad tā ir sakritība, laba sakritība un mēs savu tuvību varam apliecināt kopīgos aplausos.

Tas ir dvēseļu kontrapunkts. Bite ziedā. Bet bite ziedā vāc medu, viņa nedomā par zieda apputekšņošanu. Un tomēr apputekšņo. Tas ir bites un zieda kontrapunkts.

Ugunskurs nedeg, lai rādītu gaismu. Ugunskurs pašsadeg, pašmērķīgi sadeg. Un tomēr rāda gaismu. Tas ir ugunskura un gaismas izslāpušo kontrapunkts. Saulei katra stara galā ir pa kontrapunktam. Saules un ādas kontrapunkts ir iedegums. Saules radiācijas un sirds nervu kontrapunkts ir — infarkts. Bet jūs taču neteiksiet, ka saule spīd tāpēc, lai būtu hlorofils, iedegums un infarkts. Saule spīd sadegdama. Saule ir uguns. Var piesavināties uguni, uguns var piederēt, uguns ir telpa. Bet nevar piesavināties sadegšanu. Sadegšana ir laiks.

Var piesavināties ziedu, var likt ziedam kalpot. Bet nevar piesavināties ziedēšanu.

Var piesavināties cilvēku. Bet nevar piesavināt viņa smiešanos, raudāšanu, dziedāšanu.

Var iegūt upi, bet nevar iegūt viņas čalošanu, burbuļošanu. Jūs nopērkat krastus un ūdeni, akmeņus un smiltis, klintis un siekstas. Jūs varat velt savus akmeņus un siekstas, pārveidot krāces

un ūdenskritumus, bet putu raksts un virpuļu raksts nav jums izdibināms. Un, kurā mirklī burbulis ievizēsies, jūs to nezināsi. Upe pieder pati sev.

Arī puķes ziedēšana jums nepieder. Arī ērģeļu dūkšana jums nepieder.

Arī dzejošana jums nepieder. Jums pieder dzejoļi, tie, kurus jūs pieņemat. Vai jūs gribat itin visus?

Tam, kuram pieder bišu strops, tam vēl nepieder bišu sanēšana.

Dziedāšana ir laiks, un sadegšana ir laiks. Bet laiks nevienam nepieder.

Jūs varat teikt: "Bet šis ir mūsu laiks, šis laiks mums pieder."

Nē, tikai telpa šajā laikā. Un arī — tikai daļa telpas, tā, ko jūs saprotat. Jums pieder tiesības pārveidot telpu šajā laikā. Pārgrūstīt mēbeles, iekārtot jaunas. Mainīt dekorācijas. Radīt vērtības, celt aizsprostus upē, selekcionēt jaunas puķes. Jums pieder dažas stundas svešā pilsētā. Jūs varat šajā laikā nopirkt suvenīrus. Tie jums piederēs. Nopirkt mantas, pat biļeti uz koncertu. Un, kad jūs brauksiet prom, ar jums būs jūsu mantas, jūsu suvenīri un biļetes, izlietoti papīriņi. Jo dziesmas skanēšana un ilgošanās jums nepiederēja un nepiederēs. Pilsētas rūkoņa un šalkoņa jums nepiederēja un nepiederēs. Šalkoņa un rūkoņa, cerības un ilgošanās ir — laiks, ko nevar piesavināties. Tas nevienam nepieder. Jums bija tikai tiesības to dzirdēt, tajā piedalīties. Un, ja jums bija spēks, jūs varējāt kāpināt laika intensitāti. Tas arī viss.

Sveika, kļava! Parunāsimies par dzīvi! Kad tu skrieni pavasarī tāda zeltaini zaļa ziedēdama un visi putni tevī noskatās, vai tu nekad nenicini citus kokus? Vai tev ir blats pie Dieva Tēva, ka tu vari dabūt tādu gaišzaļu krimplēnu?

Sveiks, mērkaķi! Kā ar šūpošanos? Ar mēdīšanos? Tu proti atkal kādu jaunu mēdekli! Nē? Tad splausimies! Kāda tev plata, bieza lūpa, tu jau aizsplausi tālāk par mani. Labi, sēdīsimies uz tā zara un splausim behemotam ausi! Tu saplūc labu kušķi zaḡskābeņu, lai atdalās siekalas! Nu, pagremo žokļos un papļurini! Bračīņ, kādas tev feinas siekalas! Nu, sāksim!

Sveika, vārna! Tu esi grafiķe, vai ne? Uztaisi man grāmatzīmi! Tu esi ziemas putns, un ziema ir šaha spēle. Lec baltais zaḡis, skrien melnais laidnis. Ūdenstorņi ir apsniguši, bandinieks ar divriteni izvadā pastu. Dāmām ir sintētiskie kažoki, karalim ir išiass, tas var pavilkties tikai pa vienu lauciņu — līdz ciema feldšerim.

Vārna, uztaisi man grāmatzīmi! Visu šo lielo pasaules šaha galdu mazu maziņu, lai es varu to ielīmēt grāmatā.

— Nu, kā, vecīt? — Tā nekas. — Var iztikt, vai ne? — Apmēram. — Nu un citādi? — Visādi gadās. — Tā gan ir. — Nu jā. — Vispār nav jau diez kas?... — Ko nu par to... Nē, nu tā jau nav... Bet tomēr zini — ja man tev jāsaka... — Nu, rullē, rullē! Nu labi... — Nu jā...

Sveiks, stārķi! Vajag iemiesot. Tā ir tava darišana, tu saprati? Vajag Jāni iemiesot. Ko viņš klīst apkārt kā gribēšana, kā paviršs sakars. Jāni un Ilzi vajag iemiesot. Abus vajag iemiesot. Un viņos vajag ieviest ideju atkal par Jāni un Ilzi. Stārķi,

vai tev neliemas, ka šī zeme ir kā novadējies
tāpiņš, kā šampanietis bez korķa?

Vajag ieviest. Mēs esam pārāk daudz ieviesojuši.
Tagad vajag ieviest Ilzi un Jāni. Vajag ieviest
ražošanā, tu saprati?

Ar krokodilu nav ko jokot, un taureņus nav ko
aicināt mālus mīcīt. Doma koncertzālē tu taču
neiesi spēlēt uz ķemmītēm, bet aģitvilciena vagonā
ērģeles nevar dabūt iekšā. Cūku pūslis ar zirņiem
rūc kaķim pie astes, bet Pērkons rūc debesīs.
Tāpēc es saku: ir jāprot valodas.

Bērniņ, neēd, kad dziesmu dzied! Bērniņ,
nekad neēd, kad dziesmu dzied, bērniņ mans! Tur
dziesmā maza dvēselīte lūdzas, varbūt viņa ir
izsalkusi šai brīdī. Bērniņ, neēd, kad dziesmu
dzied.

Bērniņ, nedzer, kad dziesmu dzied! Tur vālodze
dzied, lūdzas lietu, nabago rasu no lapām. Tur
vālodze lūdzas, neēdusi dzied, nedzērusi.

Bērniņ, mēs esam ēdāju tauta, bet noliec karoti
bļodiņā, kad dziesmu dzied, bērniņ mans!
Neskaties, bērniņ, ka tas onkulis ēd, no viņa
nemācies. Viņš ir apēdis visas savas dziesmas, viņš
neatšķir dziesmas no salātiem.

Vienas ir durvis karotei un dziesmai. Vai karote
apstājas mutes priekšā, kad dziesma nāk
dziedādama? Bērniņ, paņem karoti pie rokas un
paved malā, palaid dziesmu pirmo, bērniņ mans...

Paņemiet mani jūs savā vidū, jūs puķes dārzā!
Noslēpiet mani savā vidū jūs, skaistās, mani,
neskaisto! Ļaujiet man gadiem ilgi augt jūsu vidū
neievērotam. Varbūt es sāku elpot līdzīgi jūsu
elpai.

Varbūt es sāku domāt līdzī jūsu domas. Visu
mūžu es nezināju, ka mana galva ir zieds.

Paņemiet mani jūs savā vidū, jūs naži starp
nažiem! Naglas starp naglām, dzirksteles starp
dzirkstelēm, šķēres starp šķērēm. Ļaujiet man vērot
asmeņu gājienu aso — no slepkavu dunciem līdz
skalpeļiem ķirurģu rokās. Cilvēki ļoti baidās par
savu ādu. Paņemiet jūs mani savā vidū, jūs naži
starp nažiem!

Noglāsti man galvu, krizantēma! Zini, cilvēki ir
lieli un aizmirst to darīt. Plecus un krūtis, un
daudz ko vēl skaistu viņi glāsta. Noglāsti man
galvu, krizantēma!

Smejies, lauvmutīte, man patīk, kā tu smeji.
Glītie un skaistie nekad tā nesmejas. Glītie un
skaistie smejas ar pusmutīti, ar puspurniņu, ar
ceturtdaļdvēselīti.

Dadži viens otru mīl — brīnumaini.
Brīnumaini — kā dadzis noliek galvu uz dadža
pleca. Divi adatainie, divi dzeloņainie, un jūs vēl
runājat par atsvešināšanos!

Atver acis, neaizmirstule! Ļaudis runā, tu esot
sentimentāla. Kāds sensenos laikos tevi ir
apšņukstējis, bet viņš nu ir prom, un tu būsi
mana puķe!

Tev ir tāds ļoti, ļoti skaists vārds. Gandrīz kā
dzīve stiprs: Neaizmirstule.

Klausieties: tāda ir tiecība.

Kā es tiktāl esmu noticis, es vairs neatceros. Mēs līdām cauri zemei. Divi. Un priekšā bija akmens. Man galvā kaut kas ierūcās kā urbis, un es vairs neatceros, vai es izurbos cauri vai apdrāzos apkārt. Viņš mazliet atpalika.

Mums nelaimējās. Mēs izlīdām zem ūdens — diķa dūņās. Es nerunāju ne ar vienu gliemezi. Pirmkārt, no viņiem mēnešiem nevar atbildi sagaidīt. Otrkārt, es zināju, ka viņi rādīs savu ceļu.

Karūsas bija spoža zelta, un viņš palika pie karūsām.

Kad es izlīdu virs ūdens, vējš lieca niedres. Vējš tās gāza plakaniski, šalkdamas tās liecās un šalkdamas cēlās atpakaļ. Man bija grūtāk nekā niedrēm, niedres bija ceros, es biju viens. Es nebiju ne drāts, ne kārkls, vējš mani gāza un svilpa kā nazis. Un pats es svilpu kā pātaga gaisā. No dusmām preti un preti.

Vējš draudēja, lika sirpi pie rīkles.

Pusdienlaikā ūdens pieklusa. Spāres mirkšķināja lielām, krāsainām acīm, un uzziedēja ūdensrozes. Te varēja dzīvot. Pļavā staigāja balts stārķis, un smaržoja kalnes. Te varēja palikt. Bet vakarā gulēja migla pār diķiem. Gulēja kā balta strēmele pāri un līdz niedrēm nenolaidās. Es nezināju, ka no rīta tā atkal pazudīs. Te apakšā bija labi, smaržoja un ziedēja, bet nakts kaut kur sarunājās ar naktsputniem, mani uztrauca slepenas skaņas, tās nāca no augšas, bet migla gulēja pāri — es te nevarēju palikt.

Kad es izlīdu virs miglas, es iegaudojos kā vilks. Mani iesāpējās visa nakts bagātība: ar zvaigznēm un priežu galotnēm. Mēness bija balts un stiprs kā

tēvs, tumsa bija viegla un samtaina kā māte. Un viņiem dzima zvaigznes — tumsas bērni. Es redzēju, kā tās dzimst un attālinās, un aiziet nez uz kurieni.

Es līdu kā puķuzirnis debesīs. Es gāju naktīs, bet dienā atpūtos. Dienā debesis ir tukšas, ja neskaita pāris mākoņu, kuri arī kāpa augšup, bet vējš tos aizrāva sānis un aiznesa apkārt zemei. Tur tie griežas. Es gribēju augstāk un tiku.

Es tiku.

Es vēl tagad tieku.

Un mēness ir tikai lampiņa virs aģitpunkta durvīm. Bet saule ir neuzplaukusi puķu sēkla. Visa debess ir pilna puķu sēklām, tās lido, un tām nav kur nokrist.

Es spraucos augstāk. Nav vēl mana lapu laika. Es esmu sauciena asns.

Smaržu sprinteris tumsā.

Cietumnieks, kas lien caur sadalītas gaismas režģiem.

Cūskumēles zibeklis.

Tā es jūtu saucienu.

Man saka: tā ir tikai tiecība. Tā nav mērķtiecība. Tev nav nobeigtības. Varbūt, bet var būt, ka ne. Varbūt man vienkārši nav tuvā mērķa. Varbūt to nesauc par mērķtiecību tikai tāpēc, ka mērķis ir ļoti, ļoti tālu.

Strēlnieks šāva debesīs.

Jūs domājat — bezmērķīgi.

Miļo debestiņ, man izbira saule. Tāds kauns, visi iet garām — un man saule izbirusi. Visi iet apkārt, un es uz ceļiem ceļa vidū lasu un metu maisā.

Pa to laiku mēness uzlēcis, un nāk jau vakara cilvēki, un man tāds kauns — skaisti un grezni ģērbusies, kā uz godiem, kā uz svinībām, vakara runas runā, vakara smieklus smejas, un man tāds kauns — es darba drēbēs ceļa vidū un lasu no netīras zemes.

Varbūt domā: re, tas nabags! Un pirksti man tiešām netīri ar zemēm, es sviežu pa drupatai maisā un domāju: tikšu aiz pilsētas, nost no acīm — nomazgāšu. Galvenais — salasīt visu. Bet nāk atkal vakara cilvēki, un gredzeni mirgo, un es domāju: būtu kāds dienas cilvēks — palīdzētu.

Es mīlu savu maisu — un nezinu, kā tas notika. Es esmu vistām putraimusi kaisījis un sējis savas dienas vējā, un daudz kas man ir izkritis arī no atmiņas. Un nu saule izbira. Man ļoti neērti jūsu priekšā.

Mēs atklājām noslēpumu. Mēs lēni novilkām šķidrautu tam no sejas, un tur tas gulēja — nezināma veida, novēlojies un agrs, acīm redzami nesaprotams, ar kaut ko slēptu sevī, un mēs skaidri jutām, ka tas ir noslēpums, ka to vajag noskaidrot un atklāt; mēs novilkām tam piesardzīgi šķidrautu, un nu tas parādījās mūsu priekšā — īsts noslēpums, nesamaksāts un nesastapts, — un mirdzēja kā malka, kurai drīz jādeg, un mēs skaidri gribējām zināt un gribējām saprast mēs novilkām aizklāju un atklājām noslēpumu: tas gulēja šķērsām kā pazaudēts vējš, un nevarēja zināt, vai viņš ir smags vai tikai izliekas un vai tas vispār ir noslēpums; bet, ja tas ir noslēpums, to vajag atklāt, un mēs kāri un acīm platām atklājām noslēpumu: nu tas beidzot bija īsts, vēl īstāks noslēpums, baisīgi mazs un kļuva vēl mazāks un mazāks un it kā arvien tālāk un tālāk no mums, un mums bija bail, ka varam pazaudēt noslēpumu, un mēs vairs negribējām to atklāt.

Bet mūsu rokās palika divaini šķidrauti. Kā pierādījums, ka kaut ko mēs gribējām atklāt.

Diplomāts dabū pa smaidošiem zobiem,
robežzonā smaida galvaskausi. Kontrabandists
sapūst, un spiegs pārkož vaigā ampulu indes. Pār
pozīcijām lido pasta balodis un mirst.

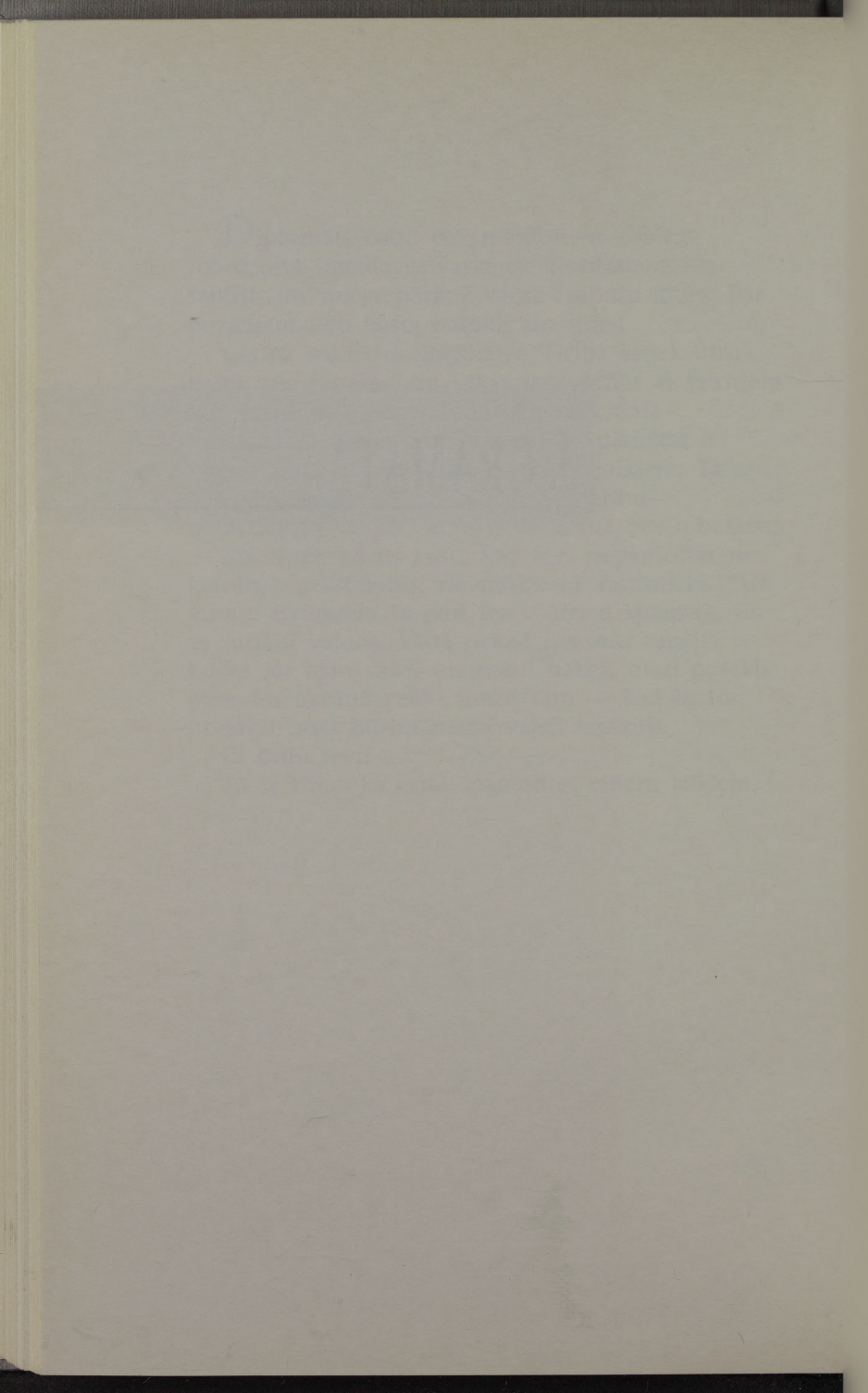
Cerība izdilst dzeloņdrātīs. Ticība satiek otru
ticību pie robežas, un sākas izkaušanās ar krustiem
līdz krustiem — svētais krustu karš. Šajā
robežgrāvju pasaulē uz robeždrāšu planētas ir
viena zīme, kas liecina par citiem laikiem. Tā ir
cita valoda. Un viņa aizmirst piederību:
nepiederoša valoda, atmošanās zemē bez robežām.

Jūs zināt, kā to sauc: kad tevī nepamostas ne
katolis, ne katalonis, ne mūks, ne muitnieks. "Un
visiem likumiem tā pāri iet..." dzied spāniete, un
es runāju valodā, kādā nekad neesmu runājis.
Lodes iet man cauri un mani neķer, mazi putekļi
pasaules okeānā veido mazu salu — kad tu tur
nonāksi, mēs būsim mazu valsti iesākuši.

Es mīlu tevi.

Tā ir zīme, ka esmu pamodies citiem laikiem.

3. GRĀMATA

Nezināmu attieksmju biezumi kāpās un šķīrās. Lakstīgala pa dienām slāpa nost, elpoja tikai pa naktīm. Lapas atdevās vējam visas reizē — bez greizsirdības. Strazdu bērnu pilns bija būris — spieda cits citu kaktā un rija vaļā kakliem. Skursteņi plaka pie zemes, dūmi lida pa zāli. Augšā rūga mākoņu mikla.

Viss ievistījās: nātrēs, lapās un smakās. Tikai ūdens vēl skrēja pliks.

Pienenes pūderējās, un bites pūderējās, smaržas lipa kā sviedri.

Pāri odzei ziedēja vaivariņi.

Kurkuļi dīķi mudžēja, ņudžēja, viņi cita nekā nemācēja. Kutēja rīkle dzeguzei, un viņa ieraudājās.

Dzeltenā purene mīlēja dubļus, dubļus un sanesumus. Bezdelīgactiņas tā mirkšķināja, ka cēlās vakara vējš, bieza dzīvība lēni pūta pāri mūsu mājām. Jumtā iejunktās niedres atcerējās ūdeni un sāka lēni šupoties. Es jutu to, māva dumpis ezerā, un kartupeļiem pagrabā izspiedās acis, visas uzreiz.

Nodārdēja gaiss, nokrita viena lāse un izčūkstēja. Nokrita otra un, nespējusi neko pačukstēt, izčūkstēja.

Visu nakti lija. Viss auga, maucās, spiedās un bija aizņemts ar sevi. Es jau biju izaudzis šo sulu augšanu, un man bija vientulīgi. Es mīlēju, jā, šīs kurkuļu himnas, šīs pumpuru plaukšanas, šo zivju nārstu, bet man bija vientulīgi.

Plauka ievas, un ziedēja dubļi. Mazu dzīvībuņu attiecības mīcījās. Nātres smējās pavisam bezkaunīgi. Un es valdīju savu cilvēka sirdi.

Kā grib sākties ugunsgrēks! Kā rīvējas zoles
zem galda! Kā sērkociņi drebinās un tēlo, ka
viņiem auksti!

Kā zobi grib dzirksteli izšņakstināt! Kā mēli, kā
mēli trin! Kā kasās un trinas!

Kā klusais zibeni izsauc! Kā smīnot zibeni
izsauc, klusu un smīnot! Un muļķe, tā siena guba,
kā pūst, varbūt tišām: lai deg! lai nodeg!

Cik pārlieku vilciens bremzē — tišām lec uguns
gar sliedēm!

Un puika ar šķiltavām, pentagons, nerons, no
velna!

Un egles zars kamīnā, mierīgais egļu zars:
splāuj ogli — un taisni virsū — man, bērniņam,
klēpī.

Vēl — guļ viņš tai blakus, atvelk elpu, uzvelk
dūmu un aizmie, un izdeg caurums vatētā segā —
ak, paldies Dievam, ka atmodāmies!

Man piecdesmit rubļus, ugunsdzēsēj, par gabalu
šo, ka brīdinu, sešdesmit rubļus, ja ne — var
nodegt tavs depo,

var nodegt tavs depo!

Ir norunāts pavakarē, un es sāku jau atgaiņāties no visa, kas man apkārt. Es izslēdzu šo televizoru, un viņi izbāl man lēni un izplēn. Pirms es eju prom, es vēl noslauku kājas pie durvīm, tad eju laukā. Es esmu skanīgs, es esmu priecīgs, es esmu zelta dukāts uz brīva bruģa. Ne tramvajs dzer kā lops, ne ietve ir stulba. Kādas skaistas jums acis, pilsēta mana kurlmēmā!

Rīgas stacija izdala saldējumu, katrs dala, kas tam tas labākais. Es sevi varētu sadalīt tev pa gabaliņiem, bet es eju kā ugunsriķle tev pretī, viss kopā. Viss kopā jau no sešpadsmitiem nulle nulle. Pa ceļam sadeg tantīte ar grozu un divi zēni gariem matiem. Daži lec ūdenī, kad es eju tiem garām. Es kasē dodu vienu degošu rubli un saņemšu degošu biļeti.

Ak Dies! Kaut es paspētu tevi satikt, pirms tu neesi vēl izčūkstējusi!

Priekšmetiem pielīp mūsu īpašības. Mēs tiem tās pielaižam. Pats priekšmets nav ne priecīgs, ne vientulīgs. Mēs tiem pielaižam vientulību.

Kad tu aizej no mājas, kurā tu esi vientulīgs, vientulība tajā paliek, un, kad tu atnāc, tā tevi jau gaida. Vientulīgi ir krēsli un spilveni. Vientulīgi ir svečturi.

Arī lūpu zīmuļi ir vientulīgi.

Bet visvientulīgākās ir staciju durvis.

Dažreiz man liekas, ka priekšmeti visi kādreiz ir bijuši dzīvas būtnes, kas nomirušas no vientulības.

Slinkums tāds, ka nevar aizgriezt krānus.
Ūdens čurkstēdams tek zem gultas. Laiskums. Peld kurpes. Skaista ir dzīve! Skaista ir visa radība.
Ūdens tek pa durvju šķirbu ārā trepju telpā. Tādas Japānā visur ir kaskādes, krītošas straumītes.
Atsvaidzina gaisu. Patīkami dzirdei. Miegs nemaz nav prātā, locekļi laiski un laimīgi. Kaimiņi vēl nav attapušies. Pa parādes durvīm droši vien tek jau uz ielas. Slinkums tāds kā kažoks. Slinkums tāds kā siltumnīca. Rīga jau ir noklususi. Mašīnas laikam jau beigtas. Klusums kļūst arvien lielāks.
Slinkums tāds, ka nevar aizgriezt krānus. Ziloņi skaisti peld. Gan jau izglābsies. Nekas nepazūd. Pamazām jau izglābsies. Nekas nepazūd. Pamazām pierod. Arī ziloņi pieradīs. Ir kaitīgi tagad kustēties. Nodevīgi pret pasaules mierīgumu. Viss izlīdzinās. Paliek tikai dažas galotnes laukā. Arī tās pazudīs. Vienīgi Noasa šķirstā tie vēl brēc. Viņi nezina, ko viņi dara. Viņi grib strādāt. Viņi grib krastā. Man vienalga. Nekāda krasta nav. Pēc tā nav nekādas vajadzības. Gan jau šie arī nogrims — viņi klabina ariem. Viņi cenšas. Viņi grēko pret mieru. Pret lielo un laisko, un laimīgo. Viņi ir vainīgi. Viņi grēko pret mieru.

Mani tie netraucē. Es guļu, un man ir labi.
Mani tas netraucē. Viņi brauc kaut kur strādāt.

Kad viņi aizbrauks, paliks pavisam klusu.

Tas atšķirīgais. Kas izaug no betona kā ola ar dzeltenumu vidū.

Tas burbulis, kas vārās katla vidū un negrib uznirt līdzī, turas pretī.

Un puķe, kura dauzās tālu jūrā bākas logā.

Kurls esmu šajā himnā, kurls es esmu!

Klibs esmu šajā maršā, klibs es esmu! (Jo, vienā solī pāri ejot, sagāž tiltus.)

Arī mans draugs īpatnēji soļo. Viņa pēdas ir novelkamās bildītes. To liecina nospiedumi smiltīs, parketos un citos albumos.

Vai atšķirīgais nav pirmšķirīgais? Par šķirām runājot, tas neliek mieru.

Es esmu kreimeņu un krama skrandā! Un asfalts guļ tik balts kā putukrējums! Un šķēru menuets pa baltu lapu.

Lai uzvar šajā barjerskrējienā tas klibais!

Par lielu. Olai jābūt kā olai. Citādi — nepērk. Viens pārdeva zosu olas, tev vajadzēja redzēt, kādas skaistas, — neviens nepērk. Arī āmuru neviens nepirktu, ja par lielu. Tikai — zināmā lielumā. Kur iesi, ja galva par lielu? Ko pateiksi, ja mēle par lielu? Kas mīlēs meiteni milzīgām acīm?

Strausiem vispār nevajadzēja olas dēt. Drīzāk, lai par mazu — kā cukurvistiņām. Olai jābūt mīlīgai.

Bērni ātri izaug. Un kļūst par lielu. Žēl. Paliek tikai drēbītes. Tā tāda izšķērdība. Bet daba attopas. Daba pati, re, paņēma atpakaļ dinozaurus.

Un tās olas nepirka. Zosis ir zosis! Varbūt tāpēc arī tās sauc par zosīm. Viņas nezina, cik lielas olas dēt.

Olai jābūt kā olai.

Var jau arī slaucīties, ja divielis ir otrādi. Tikai jāatceras, kura ir pirmā puse. Citādi — var sajukt.

Nav jau arī nekas slikts, ja sajauc — tāpat var slaucīties. Vienīgais — tu nezini, kurā pusē slaukies. Kaut gan tam nav sevišķas nozīmes: abas puses ir puses, abas puses ir labas.

Tikai — viena puse ir labā puse. Tas nenozīmē, ka labākā, bet tomēr — labā. Viena puse ir labā, tikai nevar zināt, kura puse. Jo tas ir tā: no kuras puses skatās. Ja no labās puses, tad labā ir labā. Ja no kreisās puses — tad... tad tāpat labā iznāk labā. Labā droši vien vienmēr ir labā, skaties, no kuras puses gribi. Lai gan nekad nevar būt īsti pārliecināts. Varbūt var būt arī pavisam otrādi. Tā ka — var slaucīties arī otrā pusē, un tas jau nozīmē, ka var faktiski slaucīties abās pusēs. Bet, ja tā, tad galu galā vienalga, kurā pusē slaukās.

(Ja tikai te nav kāda loģikas kļūda.)

Esmu valodēdis. Ēdu valodas un nevalodas.
Lodā lodene, un lodāmurs lodē. Man čūkst uz
mēles un pie deniņiem. Deviņiem zieģeļiem vajag
atzieģelēt, vaļā pavisam.

Samta tumsā guļ tādi vārdi — pavisam akli no
mūžības un, mani ieraudzījuši, brīnās. Tumsas
vārdiem ir skaistas acis, jo vēl viņi ir mēmi. Un
kurli. Tāpēc tādas acis.

Bet nu jau tie ir mani pamanījuši, un nu
runās. Apkārt stāv tumsa un nesaprot, kāpēc mēs
sadegam.

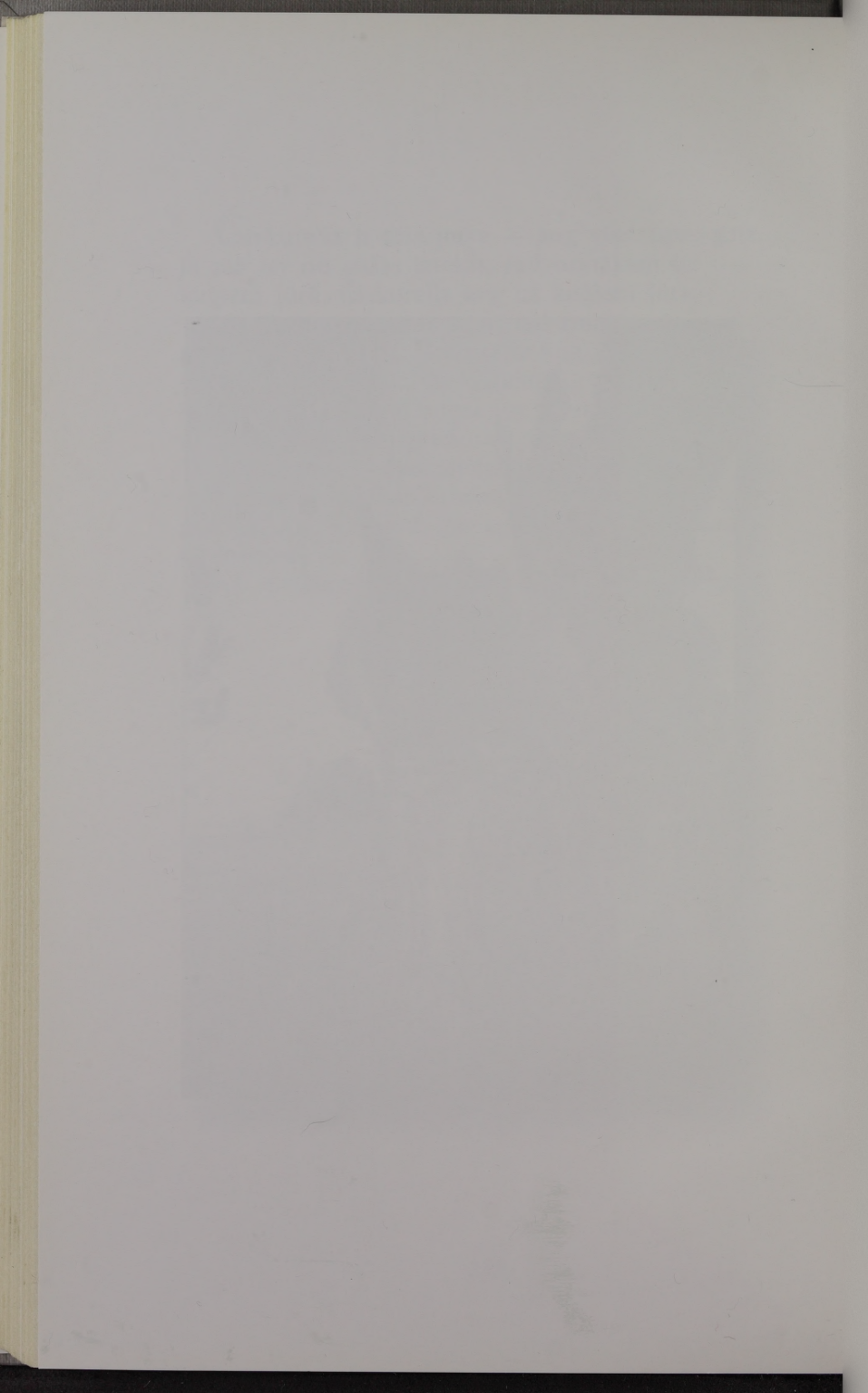
Čiekurella ir tāla puķe — aug viņā upes galā.
Ja sāk iet no pašas iztekas, tad nonākam uz
kuģiem jūrā. Čiekurella aug uz kuģiem jūrā.

Ja sāk iet no pašas lejas, tad nonākam
plūstošos šļūdoņos. Čiekurella aug plūstošos
šļūdoņos. Kā tā tur no kuģiem, tā tā tur no
šļūdoņiem ir vienas sugas un savstarpēji
apputekšņojas. Un piedzimst kaut kas pa vidam.
Tie esam mēs — Čiekurellas bērni.

Tad mēs sadalāmies divās grupās un ejam gar
upi uz leju, un ejam gar upi uz augšu — meklēt
Čiekurellu.

Bet Čiekurella ir viena un aug abos upes galos.

Pirts ķipī palikusi bērza lapa. Pēc dūmiem ož un skaistas, plikas miesas. Un vienmēr grozās ogles krāsns mutē. Un garaiņi guļ akmeņos kā bērzi. Kā balti, balti bērzi — tūliņ augs un ietis baltās tāsīs, tikai — acis, jā, tikai acis piedzimst bērniem zaļas.

Kas ir tie ļaudis, kas tai ķipī dzīvo? To prasi vecim pamatos, tam krupim. Un bārenei, kas viņu mazgājusi.

Mēs ķipī dzīvojam, mēs ķipī arī mirsim. Cik var aiz loga redzēt — apkārt tikai nātres.

Mēs te tā. Atņemam. Nāk bumba, es atņemu, es piespēlēju, man piespēlē, es piespēlēju, man piespēlē, es padodu tālāk. Un tā tālāk.

Nu, mēs te tā. "Mēs te tā, mēs te tā, savā meistarkomandā."

Man padod. Es gremdēju. Stūrī! Zāle rēc.

Man padod. Es — gar tīklu. Pārbakstu pāri. Zāle sajūsmā.

Kā man padod, tā es spēlēju. Kā man padod, tā es gremdēju. Mazā atspoguļošanās teorija.

Bet nāk viena bumba, un es jau zinu, ka nav kur likt. Es jau zinu, vai nu ņem ciet, vai — gāz, lai iet atpakaļ! Nāk bumba — es nezinu, no kurienes! — un es saku sev: to ņem tu pats! Un es bliežu taisni pretī. Un zāle stāv mēma, spēle vienu brīdi apstājas, un visi skatās augšā. Tur aiziet bumba un kļūst arvien mazāka. Un man karstums kulakā. Un visi nāk klāt un prasa: ar ko tu spēlē? Es saku: es nezinu. Un man siltums kulakā, nē, karstums. Pienāk treneris un čukst ausī, ka jāatvainojas kolēģiem. Es gribu teikt "atvainojiet!", bet es redzu — nāk atkal! Bumba! Nāk tā pati. Ko es tagad darišu? Kas man tagad jādara? Trener! Es tikai nostenos: — Atvai... — un bliežu atpakaļ, — ...nojiet! — Un tā šņākdama aiziet atpakaļ, es nezinu, kur. — Atvainojiet! — Un man karstums kulakā.

— Tas — pēc lielās atspoguļošanās teorijas, — es saku trenerim un stāvu bāls.

— Jā, — viņš novaidas, — nu tevi diskvalificēs.

Mums tūbiņu dzīve. Mūs izspiež pa galu mierīgā masā. Mūs izspiež pa galu uz gangstera pusi, uz viņa kurpēm. Mūs kosmonauts izspiež, un priesteris iespiež jums mutē: ņemiet un ēdiet, tā ir mana miesa, tās ir manas asinis. Kungs, piedod, bet citības labad te viss nu ir kopā: tūbiņā vienā pastā. Mūs smērē uz rētām romiešu leģionāram, lai stipra tam roka — lai kauj! Mūs smērē autiņos tīstītam mazulim cirksnīšos izsautētos. Mūs skaistule izspiež uz pieres tais mazajos grāvjos, pa kuriem jau jaunība aiztek, un nevar pat zināt, uz kuru pusi, uz kuru pusi — uz labo vai kreiso.

Ar mums tīra vēsture zobus: lai skaisti var japānis smaidīt; lai graužt var vēl stiprākiem zobiem neskarto zemi pionieri — tuksnešus, džungļus un tundru.

Mēs esam līdzeklis, un mūs izspiež uz vienu pusi.

I

Mēs esam jumta cilvēki. Mums nav ne krāšņu, ne centrālās apkures. Saule sasilda skārdus, un uz tā mēs sildāmies. Un vēl mēs sildāmies skursteņu dūmos. Lejā ir dzīvība cita. Par to liecina skurstenī skaņa un salauzīti krēsli bēniņos, ko redzam pa lodziņu jumtā. Viņi sēž lejā uz krēsliem un sēž smagi.

Stāsta, ka vēl zem viņiem esot pamatu cilvēki — un tie esot vēl īstāki.

II

Mēs tie esam — pamatu cilvēki. Mēs saslēdzamies kā akmeņi četrstūros un kvadrātos taisnos un turamies kopā. Mēs nekāpjām augstāk par nepilnu metru no zemes un tāpēc maz krītam. Mēs nekrītam. Reizēm no augšas birst stikla un putuplasta gabali, virs mums būvējas. Karā, kad sagrūst šī vieglā pasaule, mēs esam pagrabi. Mēs esam patvertnes. Mēs sargājam bērnus un kartupeļu asnus pavasarim. Un neaizmirstiet, ka mēs sargājam moku rīkus un bendes.

Virš mums būvējas. Tur dzīvo citi cilvēki.

Par viņiem mēs uzzinām no papirosu galiem, dažām izsviestām puķēm zem loga un mīzalu smakas aiz stūra. Bet vēl virs viņiem dzīvojot jumtu cilvēki. Un tie esot īstāki.

Viens kādreiz nokrita no jumta un te vaidēja pie pamata akmeņiem, kamēr nomira, — mums neiznāca laika parunāties.

Nav nemaz vēja. Nav, kas to rada. It kā pasaule nemaz negrieztos. It kā dzirnavu spārni negrieztos. It kā putni nekustinātu gaisu, it kā pie Dienvidpola un Ziemeļpola nebūtu divas spraugas — kur vilkt. Ne saule nemirkšķina, nav vēja.

Nav nekāda vēja. It kā aizās nekristu akmeņi un ellē nekristu grēcinieki. Varbūt arī karogi vairs nedomā vēju taisīt.

Guļ nedzimušais neiebrēcies. Skrien komēta, un neplivo tai aste. Magelāns stāv Spānijas ostā un nevar apbraukt apkārt zemeslodei — matroži nesvilpo, nebur vēju. Ne kulaks gar degunu nenošvīkst.

Skursteņi nepūš, un dūmi paliek sevī. Uguns nevelk un paliek pati sevī. Drīz arī lielgabali nevarēs sevi izspļaut.

Un tad uznāk žāvas. Mazs vējiņš! Jā, maziņš, bet jau vējš. Un es saku: žāvāsimies visi reizē! Varbūt pasaule vēl dzīvos!

Jūs esat tie gaiļi, kas pēkšņi var sākt olas dēt.
Uz jums nevar paļauties.
Jūs esat tie modinātāji, kas no rītiem nezvana.
Jums nav bremžu, kalnos mēs braukt nevaram.
Bez peldpūšļa nirt — varam neiznirt.
Un jums ir ziepes zem zolēm.

Es nevaru sist tādas šūpulī naglas — naglas bez galviņām.

Es nevaru jūs sēt. Jūs uzdīgsiet, ieraudzīsiet
balandas un no bailēm ielidīsiet zemē atpakaļ.

Nevaru paļauties.

Meklēju kaut ko atrodamies.

Tintes pudeļu zilajā tumsā atradu tēvu un atradu māti. Atradu izkapti sienu pļaut, atradu spriguli rudzus kult. Tikai vienu neatradu tintes pudeļu zilajā tumsā: neatradu vēl sava vārda, it kā nemaz vēl nebūtu dzimis.

Es pie jums, dārgie, vēl nevaru iet, sava vārda vēl neatradis. Šķirstu zāli un visādas lapas tintes pudeļu zilajā tumsā.

Vismaz saule. Ja jau nenieka nav lemts dabūt. Nekas tev nepieder. Nevienš neko nedod. Un nedos. Nav ko lūgties. Nabadzība. Bet — vismaz saule. Kaut vai tik vien.

Tik vien kā. Ziemā un vasarā, pavasarī arī. Mani brāļi arī tā saka. Saules brāļi.

Zobenbrāļiem ir zobens. Pusbrāļiem — sava puse. Asinsbrāļi cīnās par tēva mantojumu. Mēs esam saules brāļi. Prasa: kas mums ir? Vismaz saule!

Tik vien. Viena pa visiem. Viena dēļ visiem. Un, ja tā padomā, — mūsu dēļ. Kaut kas tomēr. Vismaz saule.

Vismaz. Vispār jau maz. Skaitiet paši! Viena.

Jā, bet aizmirsu pateikt. Tā nav viena karote. Tā nav viena ābele. Ne jau reņģe viena — viena saule! Saule! Sākas jauna skaitļu rinda. Tālu neesam tikuši. Līdz vienam. Līdz vismaz saulei vienai. Vismaz.

Šis ir mans trauks un mana bruņu dzīve. Es uzbrūku, bet — tik no piena kannas. Te es sevi pārdzīvoju un arī jūs pārdzīvošu. Es noslēdzu aiz sevis vāku un izpildu, ko esmu solījis: darīt savu darbu — dzīt baltu straumi caur melniem zobiem.

Es noslēdzu lūku aiz sevis un daru savu darbu. Slapjdraņķis, atkala, zemestrīce uz mani neattiecas, es daru savu darbu: es lidoju izplatījumā un atgādinu, ka ir piena meteorīti.

Ja ir piena meteorīti, nav neiespējama arī Piena Zvaigznes parādīšanās, kas pasaulei var kļūt liktenīga.

Divi dvīņi saņēmušies. Un Lielais Kristaps pieņēmies, jā, svarā un gudribā, stiepj mazo bērniņu pāri, ne uz kādu muzeju, bet kāpj bērnodārzā iekšā. Skolotājas saņēmušās: skatās bērniem acīs — un nav bail, pirmo reizi mūžā — nav bail. Saņēmušās arī kāršu pupas, nav tik plakanas, bet tādas apaļīgākas un bezkaunīgi tinas klāt. Ilga nu jau gadiem ieņēmusies vienu un to pašu: apņēmusies plānu, nav laika, ordeni apņēmusies dabūt. Bet govs apņēmusies buļļus, un būs pilnpiens. Tā pieņemts: vienam tas, otram tas. Vienam ordenis, otram pilnpiens.

Ilga apņēmusies "izvest" pārrunas un uzņemt to ļoti nopietni. Bet Ilze izved mēslus uz lauciņa, uzņem noirušus diegus un atņem labritu smaidīdama. Tikmēr Ilga pārņem pieredzi un uzņemās vēl mazliet, vēl virs tā, ko jau uzņēmusies. Un vīri uzņem. Uzņem uz krūts. Citi uzņem pa jokam, citi svilpodami. Citi, savā laikā visādi noņēmušies, netic. Saka: lai noņem no uzskaites. Un tikai uzņem uz krūts: nav ko ņemt nopietni! nav ko ņemt galvā! nav ko ņemt pie sirds!

Bet divi dvīņi saņēmušies, četri dvīņi, sešpadsmit dvīņi saņēmušies, saņem grožus, saņem aplausus, saņem spēkus kopā, un es arī, ieņemts no laba gara, drīz piedzimšu. Un — lai mani pieņem vai nepieņem! — es piedzimšu.

Mārtiņreiz atnāk mārtiņroze, mainās
maizrozītes, simt samteņu — dzīvo, neaizmirstule —
mirst. Savreiz dzīvojot zemi plēšu, es — plēsonis.

Pilsoņi pil slapji, slapjdraņķis darbvedis
puņķojas — es eju art.

Nav cita prieka kā audzināt savus zēnus un pie
reizes arī dzeguzēnu.

Es mainu sevi pret maizi saviem bērniem.

Es mainu sevi pret maizi (un! arī! bet!), mainos
pret maizi — pret! Pūst pārtika, rūš garāžu vārti,
no kā pārtiekam. No pārtikas pārtiek, bet jāpārtiek
arī pārupē.

Uz pārupi neiet nekādas mašīnas. Turp viens
aiziet basām kājām un stabulēdams.

Savreiz aiziet.

Sevrūp.

Mārtiņreiz aiziet mārtiņroze, pēc sava ģimja —
ģeorgīne. Savreiz savrūp, pašareiz.

Gaidīju — kāds piezvanīs. Bija svētdiena, saule gāja ciemos, un cīruļi kā pludiņi kāpa uz augšu. Tāds laiciņš, kad vienam ar sevi ir par daudz — vajag kādus divsimt vārdus kādam atdot. Kā karalim godu. Kā zelta zobus bendem.

Vārdi mētājās, burtiski mētājās apkārt, nebija vērts celt augšā, pilna jau tā bija sirds. Kādam kaut ko pierunāt! Piesaukt!

Tad es saucu.

Es piesaucu visus lielos vīrus. Tie nāca ar! Tie nāca vienkārši kā arāji, savas puslodes aparūši. Un viņu galvas vēl kūpēja. Es piesaucu, piesaucu tos vēl tuvāk, es gribēju zināt, vai viņiem nāk līdzī vēl sviedru smaka — tāpat kā visiem? Nē, nebija. Tā palika kaut kur aiz viņiem — iepakaļ. Es apostīju pats sevi — man tā tepat apkārt vien līdinājās. Tie paši — "sviedros maizi ēst".

Bet svētdiena gāja uz priekšu, mati tai bija vaļā, mana sirds plīsa kā plūme, un uz brīdi kauliņš ieraudzīja debesis. Un no tā brīža saprata, ka viņš ir sēkla.

Es biju piesaucis sevi. Neviena man vairs nevajadzēja.

Tā arī ceļš nāk šurpu, nāk virsū, un man
tikai jācilā kājas, lai neaiznes mani atpakaļ.

Gaiss tirina odus, gaiss atrauj vaļā spārnus
bezdelīgai, un slotas kātiem es darīnu slotas.

Es jūms nekā nevaru iestāstīt, ka tas nav tišām
un ka tas nav otrādi. Drīzāk tas ir trešādi: kad
nespīd ne rīta, ne vakara saule, bet es pats pa
vidam.

Gaismai acīs un lietum uz vaiga, akmenim,
kas tev atdauza kājas, — neatbildēt.

Neatbildēt i saucienam mežā, bangām pie
akmens, ābolam krītot — neatbildēt.

Riepām ripojot, dzirnavām rūcot, vējam rudzos —
nē, arī ne.

Skatīties un gaidīt, kas tas ir, kas tur nāk,
paeglis pinas pa kājām, avīze lien acīm priekšā —
kas tas ir, kas tur nāk, — tā gribas atbildēt, — kas
tas ir, kas tur nāk, — nē, vēl neatbildēt.

Nebrēc, draudziņ, tikko piedzimis, neelpo, draudziņ, ieturi pauzi! Elpojot mūžam tev nebūs laika, laiku iegūsi — neelpojot!

Šūpoles jau arī — uz vienu pusi, nekrīt jau tūliņ atpakaļ. Noturies tu arī tajā punktā, netici, tas nav nāves punkts.

Tas ir šūpoļu brīnumu punkts, brīdis, kad kustība izdomā sevi. Saule jau arī uzreiz nekrīt jūrā, pirms tā aiz pasaules aiziet prom.

Ābols uz brītiņu klusi stāv gaisā un tikai tad uz zemi krīt, tā arī zvaigzne stāv mirkli gaisā, nekrīt, debesīm atlūzusi.

Un galvenais — nemirsti, draudziņ, tikko nāvi ieraudzījis, viņa vēl noturēs tevi par muļķi. Nāve ir dzīvība svārstā pa labi, svārstā pa kreisi — vien sākuma pauze.

Muļķis steidzas, tikai muļķim nav laika, neelpo, draudziņ, tu iegūsi laiku! Apstājies, sēkla, kad tu lido, apstājies brītiņu debesis!

Ar svaigu benzīnu un svaigiem mākoņiem, ar svaigiem "samovariem", svaigām sīgām, svaigām zvīnām!

Ar svaigiem sivēniem no rīta tirgū, svaigi klie dz, un miljons svaigu oliņu no skudru mātēm! Svaigs vaļā logs.

Un svaigi mūsu noslēpumi.

Pa logu ārā svaigā rītā iekšā Jānis kāpj, un svaigas rokas tam kā līdakas ap kaklu, un mute atceras vēl svaigu muti naktī.

Svaigs ir mans vārds — es esmu Arlekīns, un Lielais Suflieris teic svaigus vārdus priekšā, un sākas atkal svaiga izrāde, un zvaigznes pusnovītušās kļūst svaigas.

Lec svaigi dzirkstele starp A un K. Ak!

Mēs izkāpsim uz grīdas svaigām pēdām. Un svaigi klepos bērns, ar pienu aizrijies.

(Ar to arī vajadzēja sākt.)

Nāk jauna nakts. Tā būs svaigāka un melnāka. Iepriekšējā bija jau izbalējusi: tai pa vidu dega jau uguni. (Uguns ir nakts pelējums.)

Nāk jauna nakts — melna kā skursteņa dziļums. Tumšs no jauna mans pagrabs, un svaiga man kabatā tumsa.

Nauda guļ jauna tur seifā, tumsā, un nepūst. Skapīti jauna aug bišu tumsa. Ģenēzes dziļumos tumšos mūsu mazbērni guļ.

Nāk jauna nakts! Pie vecās manas acis bija tā pieradušas, ka es sāku saskatīt tajā jau gaismas blāzmojam. (Gaisma ir tumsas pelējums.)

Šī jaunā nakts! Melna kā vēl nedegusi ogle!

Viņš aizrāva skabargu aiz jūras.

Skaistas ir arī naglas, saberzta sāls un akmeniņi, kad tie skatās, acis nenolaiduši. Jā, un cūkgaļas žāvējamie āķi. Tu jau esi nācis no žebērķļu un duļļu ļaudīm, tev jau nepienākas vate ausīs.

Es atceros, kā tovakar saule rietēja un ar vienu staru sagrieza mājiņu krastā divos gabalos. Tad četros gabalos. Saule rietēja un grieza krasta mājiņas krustim gabalos, un neviens to tā neredzēja. Visi domāja, ka tā ir peldkostīmu saule, saule pirms naktsmiera. Bet tu no viņas izvilki piecus ledus gabalus.

Sveiciens tev jubilejā no ķebliņiem, kurus tu varbūt esi aizmirsis. Un neceri neko no tiem Vīnes krēsliem un klubkrēsliem, kas tūsnī visapkārt.

Saka: asa mēle. Bet ne jau mēle asa, ne jau maizes lize, ne jau maizes kukuļi — raugs ir bijis ass, ass ieraugs. Kad ass raugs sāk rūgt, viņš jau paredz burbuļiem spraugas. Raugs plēš burbuļa apaļumu. Dīvaini, ka tieši šķautnes un lauznes, un grieznes ir rauga formas, nevis tie burbuļi.

Stūraina ir tava pateikšanās, un stūrainš tavs lūgums: sak, piedod, "želē", ka man jāparāda tev tavi stūri, un nenosodi mani, debesmanna!

Un tad vēl tas — par to skabargu aiz jūras.

Patiesībā jau visi podiņi ir sastingusi skaņa.
Nāk viena nots un otra nots un nolaižas uz
plaukstas, un pirksti zina, kas jādara, paši.

Oga aug nezinādama, zaķim precīzas piedzimst
ausis, rievīņa maizes kukulī iepļīst pareizi un
vienmēr ir skaista.

Un es atkal saku: no ogu lasīšanas viņās
audzēs, no sīpolu lobišanas un no tā, ka māte
bērniem galviņu glauda.

Arī no tā, ka pupas stāda. Tad vēl — rabarberu
pigās pavasarī un apaļais, smagais sloga akmens
kāpostu mucā.

Un vispār — vairāk paglaudiet sūnojošus
akmeņus, arī kapsētas mūrī! Bet vislīdzīgākie jau
mūzikai ir putni — kā bezdelīgas švīko, kā vanags
stāv debesīs — tā kā roka mālā.

Tā manā rokā visi viņi atzin, atmin savu
formu: strautiņš akmeni apliec, medus tek kannā,
un putniņš atceras, kāda jādēj ola. Tikai asara tek
pār vaigu, un tā nekad nav līdzīga otrai asarai.

Pieradusi ir mana roka skaista būt. No saulītes
abrā, no kukuļa debesīs.

Un teātra zālē jūs nezināt debespuses. Tas ir gan savādi, ka jūs neapmaldāties. Jūs kāpjat kalnos un bēgat gar stūriem, ejat pa kaut kādu pilsētu ielām un nezināt, kurā valstī. Vai jūs tiksiet atpakaļ? Vai jūs netiksiet atpakaļ? Jūs esat kā mazi bērni, jūs tas neinteresē. Cikreiz saule nogājusi, to jūs arī nezināt.

Bet tad jūs iznākat no teātra un ieraugāt Ziemeļzvaigzni, jums kļūst pavisam bēdīgi: iela ved tieši kā kompasa adata — tikai uz mājām. Un jūs ieejat mājās, bļodai uz galda ir tās pašas četras debespuses, dienvidmalā ir jau sniegs nokusis, jūs sākat stādīt kociņus, viss kārtībā, bet viņi izaug ar zariem uz dienvidiem, un ziemeļpuse paliek skraja un neražena.

Bet teātri! Tur aug milzīgs koks, tas neaug ne uz vienu pusi, bet uz visām reizēm, debespuses nezinādams. Teātri neskaita laiku un nemēra telpu. Jūs nevarat iedomāties, cik grūti ir parterā kapteinim ar kompasu uz rokas. Viņš jūt, ka šo kuģi nes nevaldāmi, bet kompass te nestrādā, atskaites virziens te svešs un nav zināms. Kāda magnētiskā anomālija! Un iznāk no teātra bāls kapteinis iedragātu pašapziņu un mājās ilgi kompasa skatās un pulksteni: netic, vairs netic ne vienam, ne otram.

Es redzēju, kā teātra kupolā apmaldījās gājputni un nekur neaizgāja. It kā teātra griestu velvēs būtu tā vieta, uz kuru tie gājuši mūžam un nu to ir atraduši.

Ir tāda vieta pasaulē, kuru par vietu nemaz nevar saukt. Jo debespuses nav zināmas. Jūs tikai jūtat, ka nāk šurpu gājputni.

Negribas pūlēties, negribas pūlēties. Gribas, lai tā: kā liec, tā — ir! Bērnāms zobs mutē — uzreiz, bez raudām, un zirgs, ja zem piešiem, tad lai lec — tūlīt.

Pēdējais laiks jau — būt bez mokām, tīri, bez elkoņiem iet, bez grūšanas tikt. Teikt tikai vienreiz: darīt tikai vienreiz, tā, lai gadās vienmēr — tūlīt un uzreiz.

Kad nu vairs trenēties, kad nu vairs trīs kaltus, kad ūdensdzislu meklēt vairs, ja vēl divi brīži, un nomirs tauta, un nomirs dēli, varbūt cilvēce ar.

Vienkārši jādur, jātriec klintī, lai uzreiz un tai vietā: kā liec, tā — ir! Izlec ūdens. Un bērnam — zobs mutē! Un no dubļiem — kristāls. Tīrs — un uzreiz.

Negribas pūlēties, nav laika vairs pūlēties. Kā Viņš to darija? Teica: "Lai top!" — un tā tapa uzreiz?

Tas ir pelēks vakars, un gaisma staigā solidama. Kapos deg mazi lukturiši, un baznīciņas durvis ir vaļā, mēs paliekam uz sliekšņa. Soli dziļāk starp melnām mūķenēm stāv jauns vīrs. Viņš paskatās atpakaļ, un seja ir sāpēs uzžulgusi zeme. Tu tikko jūtama ieķeries man rokā, un es iedomājos: cik dīvaini mēs ar tevi satiekamies!

Cilvēka atblāzma no izblīdušas, varbūt nodzertas, varbūt bailēs paspēlētas, vairs neatgriežamas sejas. No sveču gaismas viņš paskatījās ārā un teica mums, ka viņš esot savējais. No kura laika? No kura laika es saprotu šo nodzerto, sāpēs un bailēs apjukušo seju?

Es tevi mīlu, lustra, bet es esmu parketa
dēlītis grīdā, skujiņu rakstā, un man ir saminama
dzīve, o, lustra, un piedod man manu mīlestību,
lustra, jo nav jau nekur tādu grīdu, kas uzkāpj
līdz griestiem, ne griestu, kas atnāk līdz grīdai, o,
lustra.

Diena kā slota, un nedēļā reizi nāk putekļu
sūcējs, kas atprasa dvēseli. Grūti ir pastāvēt.

Bet vēl grūtāk ir tiem, o, lustra, parketa
dēlīšiem zem skapja. Es reizēm stāstu viņiem par
tevi, jo viņi nekad nav tevi redzējuši. Un vispār
nav redzējuši gaismu. Piemini mani, lustra: man ir
saminama dzīve, tu — mirdzi pie bālajiem
griestiem, un nebūs ne vētru, ne zemestrīces, kas
tevi nonestu lejā. Tikai — gaisma.

Dēls bezpalīdzīgi grima. Slika. Te, āliņģi, kuru izcirtuši dzīvespriecīgie bļitkotāji. Dēls slika nost. Virs ūdens vēl plivinājās viņa mati.

Pēdējā brīdī atskrēja viņa māte. Viņa paspēja saķert dēlu aiz matiem un izrāva viņa galvu virs ūdens. Glābts! Neizsakāms mīlums sagrāba mātes sirdi, un viņa, joprojām vēl dēla matus rokās turēdama, sāka aizgrābtīgi raudāt.

— Kāpēc tu tā izdariji? Nu kāpēc tu tā izdariji?

Dēls izlika rokas uz ledus virs āliņģa malām un aizgūtnēm rija gaisu. Viņš paskatījās uz raudošo māti, kaut ko tādu viņš bija jau redzējis: viņreiz vai aizviņreiz arī māte viņu izrāva, izglāba, neļāva nogrimt. Viņš arī zināja, ko māte tagad teiks. Viņa teiks, lai neraudina viņas sirdi. Viņa teiks, lai nekad vairs, nekad, nekad vairs lai nebāž galvu zem ūdens. Varbūt viņa noliks pie āliņģa malas izgludinātu baltu kreklu, tikko nopirktaš aproču pogas un desmit rubļus naudas un tad, paglaudījusi dēla slapjo, apledojušo galvu, aizies.

— Vai tev nav cigarete?

Mātei bija cigarete. Viņa nesmēķēja, bet vienmēr rokassomiņā nēsāja līdzī cigaretes — dēlam, kad pienāks gadījums. Viņas somā bija arī zobu birste un zābaksmērs — dēlam, kad pienāks gadījums. Visu to viņa saudzīgi nolika āliņģa malā uz savas siltās, baltās šallītes — lai nesaslapst — un atviegloti nopūtās: kāda laime, ka es paspēju laikā! Cik tur trūka...

— Tu man piezvani, — viņa teica. — Apsoli, ka tu man piezvanīsi! — Un aizgāja.

Dēls noskatījās, kā viņa bailīgi savā vecīgajā gaitā gāja pa glumo ledu. Tur pie krasta niedrāja ledus bija čaugans, viņa varēja iekrist; dēls gribēja saukt, bet viņa gudri aplieca čaugano niedru

pudduri un, izkāpusi krastā, vēl vicināja ar roku un kaut ko sauca, droši vien "piezvani!" vai kaut ko tādu.

Dēls dziļi ievilka smēķa dūmu. Siltums izlija pa plaušu galotnēm un lēni aiztinās līdz kāju pirkstgaliem tur lejā, kur augumu sānis zem ledus vilka tikko jaušama zemūdens straume.

Dēlam neļāva nogrimt. Ļoti cilvēcīgi neļāva nogrimt. Tikko viņš pagrima, viņa galvu izrāva atkal virs ūdens. Bet izrāpties laukā pavisam dēls nevarēja, kaut kā nepietika spēka. Pāris reižu dēls gribēja palūgt māti. Kaut ko vairāk par papirosiem, varbūt kādu koku šķērsām āliņģim. Bet saprata, ka māte viņu nemaz neredz. Viņa redz tikai viņa galvu, kas te virs ūdens. Un tā viņš arī neprasiņa. Viņa glāstīja dēla galvu, un dēla kājas glāstīja zemūdens straume. Bija jau laikam pierasts.

Arī meitenes kādreiz atnāca. Viņas domāja, ka tas tāds stils, izmetās kostīmos un līda āliņģi blakus, tad noslaucījās frotē dvielī un, veselīgi dzirkstot, aizgāja.

Tur māte vēl stāvēja krastā un laikam vēl domāja: iet vai neiet. Dēls bezbēdīgi pamāja: ej vien, ej!

Māte pazuda kokos.

Dēls paņēma vēl vienu cigareti, paskatījās kalnmalē slēpju pēdās un vēlreiz dziļi ievilka dūmu. Sala elkoņi.

Cik mēs esam mulķīgi, viņš nodomāja. Cik esam mulķīgi. Un atlaida rokas no āliņģa malas.

Kad es teicu, ka ozoli, ko mēs izbrīvējām, atkal aizaug, viņa sāka aizgūtnēm raudāt: cik ilgi, cik ilgi neaizaug? Pēc diviem gadiem ir aizauguši, es teicu. Pēc diviem gadiem viss ir ciet.

Mēs dzērām kafiju, un lēni aizauga mūsu galdiņš. Ap tavu tasīti plauka vaļā pienenes, un galdiņa stūrī nāca augšā milzīga skābene. Es uzliku roku uz tavējās, un balts, mazs amoliņš ieauga starp mūsu pirkstiem.

Iedūcās pērkonis, un gaiss kļuva biezs, pamodās alkšņu sēklas, un aiz galda sāka augt krūmi. To, protams, viņa vēl nemanīja, viņa prasīja par ozoliem. Cik gados tie aizaug? Pēc diviem gadiem, es teicu. Pēc trim mazie alkšņi aizklās stumbru, un mēs vairs to neredzēsim. Viņa raudāja.

Un tad viņa prasīja: vai tad nav koku, tīru un neaizaugušu? Es teicu: ir, tikai man nav.

Gaiss sāka lapot arvien biezāks, un es paņēmu mačeti un sāku cirsties laukā no kafejnīcas. Doma laukums bija pieaudzis ar biezu alksnāju un apīnājiem. Es teicu: ej vien, man te jāpastrādā. Es sāku cirst krūmus. Viņa gāja pa taciņu uz pils un Anglikāņu baznīcas pusi. No viņas somiņas bira kaut kādas sēklas un ātri saņēmās, taka aiz viņas lēni auga ciet. Es savicināju rokas: nē, te lidot es nevarēju! Es sāku cirst un paskatījos uz saviem pirkstiem: tie bija melni no alkšņu asinīm.

Paldies par pastaigu, un citreiz mani neaicini! Mašīnas nepārtraukti nolaiž gaisu visu cilvēku klātbūtnē, un neviens to neuzskata par kaut ko piedauzīgu, zvirbulis, pazaudējis, jau sen pazaudējis savu dienišķo zirga bumbuli, pārtiek no tā, ko dzērājs vārtrūmē atgrūdis atpakaļ. Un nav nekā, kas atjauno. Nami cieš no ķieģeļu slimībām, un sakropļoti vārdi uzsauc padomus.

Mašīnu idiotiskā domāšana izpaužas tikai divos īdienos — samazinot un uzņemot ātrumu; tā taču arī ir tikai stenēšana, izdalot nevajadzīgo.

Protams, ka te ir savs skaistums: kroplīgas gaismas pa spraugām, ēnas aiz mūriem un gaismas nenormālās mutācijas lampās un uzrakstu caurulītēs. Vajag būt kaut ko būtisku pazaudējušam, lai šo skaistumu pasludinātu kā savējo.

Neapšaubāmi, ka pilsēta ir garā slima.

Neapšaubāmi, ka katrs te ir nevesels fiziski, bet gara nepilnība gan arī jaušama visur — kā te prasa teātri, kino, televizoru, dzeju, katru vakaru katrs un visi prasa: atdodiet to, kas man nav iedots! Tukšums prasa: vienalga, kaut ko! Un kaut ko dabū. Ūdeni, bet nomirušu. Pienu, bet nedzīvu. Mākslu, bet atsevišķu. Tehnikas cilvēks dabū mākslas cilvēku: re, divi nedzīvie, kopā sanākuši, nu taisīs vienu dzīvo! Divi izšķīrušies precas par jaunu.

Un rakstāinie cimdi ir suvenīrs. Tie nesilda vairs. Un puķe ir produkts dāvanai. Tā zied, bet nezied.

Es arī esmu idiots. Es te dzīvoju.

Es teicu, ka domāju tā un tā.

Viņš teica, ka citi tā nedomā.

Es teicu, ka tas tomēr jādara. Viņš teica, ka citiem nu gan tas nav jādara.

Es prasīju, kas tad darīs.

Viņš teica: ja kādi kaut ko dara, tas jau nenožīmē, ka citiem arī tā jādara.

Es teicu: kā tad būt? Darīt vienam pašam?

Viņš teica: citiem nav ko prasīt! Katrs dara savu, nav ko gaidīt no citiem.

Es teicu, ka tas taču cilvēku labā.

Viņš teica, ka citi arī esot cilvēki.

Es gribēju zināt, kas tie citi, ko viņi dara.

Viņš teica, gan jau citi paši zina, ko dara.

Es teicu: nu, lai dara tie citi, ko grib, es savu izdarišu.

Viņš teica: citi arī nav muļķi.

Es sapratu, ka man tagad jājūtas vainīgam. Un es prasīju: vai kādam kas vajadzīgs? Vai no manis?

Viņš teica: tur jau tā lieta, ka citiem arī vajag.

Es prasīju: cik citiem vajag? Cik viņi grib? Nu cik? (Es tikai sapratu, ka no viņa citi nekā nedabūs. Tas jau nu ir skaidrs, ka no šitā cita citi nekā nedabūs.)

Mēs stāvējām divi vien, viens pret otru. Un kaut kur bija vēl kādi — citi.

Man uznāca bailes no citiem. Viņš savu bija panācis.

Un es atkal gribēju prasīt: vai daudz vajag? Cik tomēr? Cik?

Kalpone mana, aug blakusistabā puķes, dzied
ūdens vannā, un burkāni kasās gar nazi; sit logā
lietus, un siltums no gludekļa nāk kā no dējējas
vistas; un telefons zvana; un runā par
kliņģeriem, japāņu lietussargiem un biļetēm
rītdien; iet čības kā nāve tik klusi; un spodrīna
kurpes iekš melna, un gludina samtu; griež
sīpolam galu un mērcē pirms stādīšanas, mērc
zirņus zupai, un mēli pamērcē vīnā.

Re, televizors jau akls, acs balta kā statujās
vecajiem grieķiem, ir vēls, un atslēgas noskan,
liek seifā naudu, paldies par dienu, kalpone
mana, drīz kuranti skanēs, rīt atkal būs diena,
ja es tā mācētu kalpot, kalpone mana!

Kāda kroplība, kāda kroplība!

Krēslam kājas tik taisnas, ka tas nevar nomesties uz ceļiem pat maza bērna priekšā. Galdam kājas tik taisnas, ka tas nespēj uzrāpties kalnā. Grāmatām muguras tik taisnas, tās nevar noliekties — taisnība neļauj.

Antenu masti stāsta tikai taisnas lietas, taisni ir mūsu logi un kantīgie klaipiņi maizes.

Ak, paštaisnība — to, kas nav taisns, mēs saucam par netaisnību!

Vienīgi čūska un vējš.

(Turēties, cik var!) Vienīgi čūska un vējš.

Un vēl uguns, ja vien tai nebūtu soģa kroplā daba.

Tik taisns, ka stiepēju zirga loku saukā par blēdi un riteņus — par renegātiem un nodevējiem. Pa zemi velk pliku ratu kulbu. Jo arī ragavu slieces esot aizdomīgi izliekušās.

Sēnes un ogas lasa plastmasas maisiņā, jo visi kurvji ir nodevīgi izlocīti.

Saule mūs apiet ar līkumu. Jā, viņa izvairās — iet zemei apkārt, pie tam aizdomīgi vienādā attālumā, un tas neko labu par viņu neliecina.

Visšaubīgākā ir Vidzeme, tai vēl tagad visa zeme vienpatīgi nodevīgos kūkumos. Būtu vairāk naudas, tos pakalnus vajadzētu nolidzināt.

Atklāti sakot, ir arī intīma rakstura pretrunas: ir grūti pavisam pareizi izčurāties, jo vienmēr iznāk tomēr trajektorija.

Vispareizākā ir taisnā zarna, un tā tas arī ir, taisnā zarna ir ļoti pareiza, tikai — tā iet pareizi uz leju.

Un uz augšu netiekam.

Atnāk brīnumains laiciņš un pieraksta pilnas loga rūtiņas. Sareizina vienu ar vienu, un iznāk viens. Saskaita vienu ar vienu, un iznāk divi. Tāpēc es saku: ja jau mēs gribam kopā būt, vajag sareizināties, nevis saskaitīties. Mīlestība — tas ir reizinājums, dzīves vienreizviens.

Kas saskatījušies, tie šķiroties atņem viens otram viens otru. Atņem — tā ir parasta vardarbība. Bet, kas saderinoties sareizinājušies, tiem šķiroties jādālās vienam ar otru. Ir jādala viens ar otru — ir taču tajā kaut kāda nopietnāka nopietnība! Jādālās!

Tādā brīdī, kad bērzi tik tiešām parādās
ceļmalā un smilgas dabū vārdus. Akmeņu kaudzes
draudzīgi garo, kā nupat ceptas. Viss ir gatavs,
tikai jānāk prieka brīdim, kad mēs visi sanāksim
un sasēdēsim to kopību, no kuras cilpo zaķi, zied
virši un sūna ir tik zaļa kā raganu acis.

Ak, mīlais raspodiņ, ka tu neapgāzies!

Jo agrāk vai vēlāk gudrie brāļi nositīsies. Re, kā visu laiku viens un tas pats: princeses velns nobur, karaļi lūdz palīdzību, valsts meklē pa visu zemi drošākos vīrus, tad seko vēlēšanas Saeimā. Gudrie brāļi sastrīdas, kāpj pa trepēm kalnā un nositas. Visos laikos viens un tas pats. Karalim nav kas palīdz nelaimē, princese ir narkomāne, ārsti ir nevarīgi, karalis liek atvest ekstrasensusus: Bierns un Lipsts tēlo dziedniekus, grābj naudu, princese nomirst, un karalis šos pakar. Vienīgi Antiņš paliek dzīvs. Kā tas Antiņš tā paliek dzīvs? Kā viņam tas izdodas? Kas tad viņam ir tāds, ka viņam jāpaliek dzīvam?

Un tā vien notiek: karalim vajadzīga palīdzība, princesi nozagusi krievu mafija, karalim vēstneši visā pasaulē, bet — netaurē, rij austeres un dzer vīnus, skatās "viģikus", spēlē datorspēles. Kaut kādi gudrie jau atbrauc — aizstāvji, starpnieki, van der stūli, misionāri (nu jā, nu glābs Latviju!), jā, miljons kabatā, naudas smagums velk uz zemi, šļūc atpakaļ uz Eiropu, saka: nav vērts mocīties, saka: kad šī pati izlīgs ar kraukļiem, tad palīdzēsim, krā! Saulcerītes dzīvība, saka, ir viņas pašas lieta. Paliek tikai Antiņš. Vienmēr Antiņš paliek vienīgais.

Antiņa partijā ir maz biedru. Grūts ir ceļš, kamēr tu kļūsti par Antiņu: pa ceļam mēs saradojamies ar gudrajiem brāļiem. Un viņi jau nav tik briesmīgi, viņi ir kā visi mēs, mums ir kopīgi radi un akcijas kopīgā firmā. Viņi ir kā džungļi, kā mūžameži, kuri mums jāizbrien. Bet pa ceļam mēs iemīlamies Bierna meitās, pa ceļam man Lipsts it kā pa jokam sviež ar kokosriekstu — un man pa galvu. Un es palieku mulķītis un invalīds. Un visu laiku runā

mērkāķi: no visiem skaļruņiem, pie visiem mikrofoniem! Tu nojūc, tev ir bailes, čūska tevi piekrāpj, un pantera seko, krokodili pērk Rīgas Jūrmalā vasarnīcas — jā, tālejošos nolūkos.

Tu iestrēgsti, nabadziņ, Bierna rados, un Lipsts tev iedod, aizdod, atdod, sadod naudu (naudiņu vajag). Un viņa frizieris beigās tev dzen bārdi un pārgriež rīkli.

Bet daži izkuļas. Tāpēc ka pasakas beidzas vienmēr vienādi, pasakām jābeidzas vienmēr vienādi: Antiņš paliek! Paliek vienīgais. (Arī kad Saulcerīte ieķīlāta investīciju bankā.) Un, ja tu kaut ko saproti no viņa būšanas, tu vari palikt ar viņu. Tad tev būs labi. Ja ne šodien, tad — rīt, tad — debesis.

Bet viņiem nekur nebūs labi. Viņiem nebūs.

Lai katru dienu siki darbi nokrīt nost!

Kad eju gulēt, cepure vēl paliek gaisā — ar sveicienu es pamodišos rītnorīt. Lai sveiktas brāļu dusmas, sievu naids un vecu varasvīru vardarbīgie niķi! Jūs visi mirsiet dzīvībai par labu. Kā jāmirst katram, kas ir apmaldījies. Cik viegli apmaldīties savās trijās priedēs! Kā mundierpogas spīd — kā maldugunis! Jūs agri nomirsiet — un dzīvībai par labu.

Un tikai bulta, tā, kas nāk no pieres, man vienmēr trāpa turp un atpakaļ! Tā bulta vedošā, kas trāpa ļoti prom. Tik ļoti prom, ka nekad nepazūd, bet atnāk atpakaļ un šuj pie mērķa mani.

Lai katru dienu siki darbi nokrīt nost!

Zvaigznes bija iznākušas uz tiltiem. Viņas netika pāri upei. Jo debesis bija slēgtas. Nu jau vairākus mēnešus debesis bija slēgtas. Un zvaigznes jutās pārāk piezemētas. Gan koki un augi deva padomu, ka vajag iesakņoties, bet zvaigznēm tas nebija pieņemams. Zvaigznēm tas nebija iespējams, zvaigznēm nebija sakņu sistēmas. Zvaigznēm te daudz kā trūka: trūka gaisa, trūka loģikas, bet visvairāk trūka — laika. Zvaigznes bija pieradušas pie gaismas gadiem, bet te mērija laiku pa stundām. Un te nebija mūžības. Nekādas. Debesis bija visādu mūžību papildnam: augšā, uz priekšu un atpakaļ. Priekšējā un atpakaļējā mūžība, un krusteniskā, kaimiņu mūžība un savējā. Te pat izdzist nebija interesanti: tūlīn tumsa un gals. Tur debesis varēja spēlēt zvaigžņu izlikšanos, teātri: nodzist un vēl ilgi spēlēt, ka tu spīdi — mirušai gaismai tēlojot pašu zvaigzni.

Un debesis bija ciet. Vēl joprojām. Pāri upei peldēt zvaigznes neiedrošinājās. Tas būtu ekoloģiski nepareizi. Un pāri tiltiem vēl nelaida. Jo baidījās, ka zvaigznes, pāri ejot, var tiltus sadedzināt. Tāds bija tiltu Pasaules uzskats. Tilti baidījās no uguns. Visā pasaulē. Zvaigznes varēja teikt, cik grib, ka viņas nav no pasaules uguns, ka zvaigžņu ugunis nav pasaules ugunis, ka... Nē, to Pasaules uzskats nesaprata. Pasaules uzskats saprata tikai pasaules ugunis. Paklīda baumas, ka tām, kas gribēs tikt pāri, vajadzēs savā gaismā aprobežoties. Neesot citas izejas. Neesot vispār izejas.

Jo aprobežot savu gaismu zvaigznes nevarēja.

Tātad pāri tikt nav iespējams?

Zvaigznes stāvēja tilta galā.

Zvaigznes bija iznākušas pie tiltiem.

Debesis vēl bija slēgtas.

Es mīlu to kungu, kas guļ tagad kapos, no
velna un Dieva rauts gabalos, guļ vācu kapos.
Krusts ligojas reizēm pa naktīm, kad — dīdās,
velns dīdās, bet mīlu es skolotājus savus, arī tos
baronus kungu kapos. Kas rādīja mērogus savus,
tie ir mani skolotāji: kā nebūt, kā nevajag, maziņi,
bet kļiedza uz mani kā lieli. Man pasaule apkārt
tad stāvēja vēl lielāka un glāba mani no viņiem:
es smējos. Es smējos, jo pasaule smējās ar mani,
es biju priecīgs, ka nekliedzu pretī. Man dvēsele
smējās, es redzēju: skudra nebija muļķe, ka
strādāja, stiepa, ne sienāzis bija muļķis, ka
nestrādāja, ka spēlēja vijoli, — tas bija muļķis, kas
gribēja liels būt, nav jābūt lielam, ir jābūt, kā esi.
Tik lielam, kā esi, un jānotur lielums — lai
neplok, un neko vairāk — lai neplok.

Es mīlu to kungu, kas rādīja sevi man šausmīgā
ellē, un kā viņš te vārījās — jau dzīvē kā katlā —
un kļiedza uz mani, kā mocīts, kā dirāts viņš
kļiedza uz mani. Un — dzīvi.

Es redzēju elli, viņš iznesa elli virs
zemes un parādīja, mans skolotājs, kungs mans
ar dakšām dirsā.

Naktī bija liela vētra. Dauzīja slēģus. Suns skrāpējās durvīs. Un jūrmalā izgāza priedi. Augstāko. Vējš augstāko priedi. Nevis nolauza, bet izgāza. Nolauztai jau viegli — var lepoties. Varonība. Koris dzied dziesmu — svētkos. Par izgāztām priedēm nedzied. Ja nav gluži gar zemi, tad būs vēl jāaug, jāmokās. Nav zināms, cik ilgi.

Ja gar zemi, tad sazāgē baļķos, pēc tam — dēļos. Viens dzejnieks kādreiz rakstījis: vienalga, vai tūrista slēpēm vai cūkaizgaldam. Nav vis vienalga!

Izgāzta priede, šķībi, kā uz kruķiem. Ne vairs augstākā, ne zemākā. Vai kādam patīk varonis, kas lec uz kruķiem? Varoņi uz kruķiem nekā neizskatās.

Vējš augstākās priedes nolauza... Vējš tā dara. Un jūra tur, protams, nekā nevar darīt. Augstākajām priedēm nav sargātāju, vienkārši nav un nevar būt. Galotņu vaina. Vainīgās galotnes! Bet viņām nav izejas. Viņām nav citur, kur iet, — tikai uz augšu.

Naidīgas mēles ir paralēles, tās neveido neko kopā. Tām tikai tā liekas, ka domas dalās, ka krustojas šķēpi un saduras viedokļi. Nē, naidīgas mēles ir bezcerīgas, tās vientulīgi iet bezgalībā un netiek ne ličos, ne ločos. Tās aiziet bezgalībā, pazušānā un netuvojas, tām radu nav, bērnu nav, nav drauga, nekā.

Nav iespējams satuvoties, jo naidīgas mēles ir paralēles, nav iespējams iznākums. Jo, vienalga, kas izskan, kas iznāk no naidīgas mēles, — tas neiznāks. Jo naidīgas mēles ir bez iznākuma.

Nav jēgas šīm spēlēm, nav jēgas naidīgām mēlēm, tās runā, bet neuzrunā. Ir taisnas un bezcerīgas šīs līnijas.

Tu naidīgi runā — tu ļoti vientuļi runā. Un vārdi iet garām, un saule lec garām, un nav iespējams nosauļoties.

Tā gribas mīlot, kā spilvens, kā samts, kā cimdā, kā dūrainā cimdā. Un ielikt roku, pielikt, aplikt, kā cālim, kā pūpolam aplikt un nelaist vaļā. Kā pīlēnu mīkstām ķepām apmīlot, nokost, nu jā, arī nokost.

Tā gribas pacelt pret sauli akmeni, redzēt, cik maigs ir akmenim siltums, cik samtainis ir kabatā nazis, ak, kupli kā baznīcā baritonu dzied nazis un — šņiks! — taisni pirkstā.

Es mīlu šos mierīgos tiltus, kas nemanot miglā lien pāri upei, un mašīnu skaņas pa tiltu kā mīksti un pūkaini teļu purni pa miltiem — un pēkšņi pār margu krīt cilvēks, krīt laukā no dzīves, krīt lejup.

Ar miglu tā gribas mīlot, ar tumsu, kas gultā, ar tumsu no cimda, ar tumsu kabatā siltā. Kā mīkla uz miltiem guļ dzīve, un krāsnsis, un abažūri sārti pār lampām, un segas.

No kora nāk balss, viena balss visā korī, ko pazīstu sen jau un mūžam, tik viena, ka gribas dot elpu un aplikt tik roku, un mīlot, jā, žmiegt — ja apklust, lai apklust pavisam.

Es te stāvu, viss iet uz visām pusēm, ceriņi zied, man te jāstāv, upes tek brīvi uz visām pusēm, mākoņi, mušas — visi ir brīvi, kāpurs tuntuļo prom, kas te noturēs, pastāvēs? Es, pats, man jāpastāv — Jāni aiziet, siens smaržo dvēseli ārā, rudzi vilņojas, liela greizsirdība uz vēju — man jābūt te, un sāp sirds. Sāp sirds (tāpēc, ka neesmu vēl gatavs, tāpēc tā var sāpēt), gribas prom, mākoņi lauž skursteni nost, pērkons kā lielais bits, zibens fotografē (gribas pirmajā rindā), sēnotāji auro un auro, makšķernieki rāda līdakas, es ne, es te stāvu, es ne, riteņi zib, spieķi griežas, gribas uz slieci, bet jāpaliek asī.

Mēs tur nonāksim reizē — tie, kas riteņi skrēja ar spieķiem, un tie, kas asī.

Bet! Bet — bet! Bet nakts mīl, viens dzied kaut kur muļķīgs un laimīgs, un aiz sienām aiziet un dzied satrauktas balsis. Pamest te, pamest tejieni, šejieni — tur, turp, uz turieni — iekliegties, iesaukties, dziedāt!

Sāp sirds — es neesmu vēl gatavs te stāvēt. Sāp sirds, es neesmu, neesmu sargs. Gribas ar visiem, ar citiem, es vēl neesmu gatavs ar sevi. Es neesmu sargs.

Es esmu.

— Kāda tev skaista dzīve! — tu saki.
— Tu tik daudz brauc, vienmēr tu esi ceļā!
Varbūt es no savas gara nabadzības braucu,
braukt ir tas vieglākais, ko viens cilvēks var darīt.
Čūska nevar beigt rīt — rij savu asti, savu asti ķer
arī muļķis suns. Es jums saku: automobilis ir garā
nabags. Viņš nezina cita ceļa kā tikai šo.

Ikviens ceļinieks faktiski meklē strupceļu.
Vislaimīgākam ir jābūt gājējam, kad viņš ir
strupceļā, alā, kas izbeidzas dolomītā, vai uz takas,
kas beidzas klints galā virs mākoņiem. Ceļinieks
var būt gandarīts, ka tālāk vairs nav kur iet. Nav
vairs vieglā ceļa, ko visi redz. Nu jāmeklē
neredzamais.

Strupceļš ir vienīgais ceļš, kas nebeidzas.

Man reizēm uznāk nekārtības lēkmes un gribas iesviest mēli kalnu strautā, lai aizsprūst aizā, redzēs, kā tad būs.

Vai ielikt mūsu Raini somu pirtī par pirtnieku — lai apkalpo šos viesus, kas ziepējas ar lieliem naudas kušķiem.

Vai sūtīt draugiem ogles sarkankvēlas pa pastu — kilogramiem, mazās pakās.

Man laime kādreiz liekas nekārtība. Kad ielas kreisās puses akmeņi kļūst mīkstāki un iela nosveras uz vienu pusi tā kā burulaiva.

Tur ir tas āķis — jautājuma zīme ir jāapgriež pavisam otrādi. Un pats punkts jāuzsprauž uz āķa. *!!!*

Un redziet: šajā lietu kārtībā cik grūti nekārtību kaut vai gribēt! Kā smejas kārtība par mani! Kā tā smejas! Es gribu nekārtību, neiznāk.

Mani kaitina poga. Viņa ir centriska. Viņa tā darbojas: piešūta.

Viņas ir vairākas. Un viņas darbojas tikai tā: piešūtas. Viņas mani iepogā. Man tas nepatīk!

Brīvāks ir rāvējslēdzējs. Tam ir savs ceļš, bet arī tikai — slēdzējs, slēdzējceļš. Man nepatīk, ka mani ieslēdz.

Es mīlu brīvību. Bet bez biksēm nevar. Bet varbūt var?

Cepure žņaudz riņķi ap galvu, vardarbīgi izrikojas cimds — nošķir pirkstus pa vienam. Zābaku nošķņorē šņores.

Gribu brīvību. Meklēju pliko karali. Kur tādu atrast?

Ģērbjos nost pats: kas plīks, tas brīvs! Kas plīks, tas karalis. Pats sev.

Noģērbjos, salst. Vai brīvībā salst? Vai brīvībā jāsalst? Tātad neesmu vēl brīvs?

Mērkaķis gan — apaudzis ar spalvām, tam nesalst. Man nav spalvu, man salst. Ar to jāreķinās.

Kas reķinās, tas nav brīvs. Jo nav brīvu reķinu. Neviens reķins nav brīvs. Jo — ja tu nerēķinies, tevi soda. Kāda tur brīvība, ja tevi soda!

Neviens nav brīvs. Šai pasaulē. Šai pasaulē — nav.

Šī nav brīvības pasaule. Te ir skaitļi. Te stāv galvā skaitļi, te skaitļi darbojas. Un tiem ir attiecības.

Tev arī ir attiecības. Kam ir attiecības, tie nav brīvi. Pogas noformē tikai attiecības. Un tām līdzīgie sasienamie.

Kauli ir saskaitīti, zobu, gadi. Neskaiti, un tu tiks brīvs! Vai tu nevari neskaitīt?!

Nevari. Sirds pukst, elpa elpo, tikos un tikos no skolas bērni nāk mājās.

Skaitļi formējas rindās, rindas formējas formās, skaitļos likta, uzskaitļojas māja, uzskaitļojas diena, uzskaitļojas visa būšana apkārt.

Ja varētu neskaitīt — tiktu no formas laukā. Tā būtu brīvība!

Bet dzīve šī?

Šī dzīve — tikai mode, modes skate. Maz brīvības, daudz pogu. Viss ir piešūts.

Mana lūgšana tev, Miera Kodolam.

Es lūdzu tevi, sāc ar mani un remdini manas dusmas, pasargā manu iecietību!

Dod man spēku pār nezāli, dod rozi, kas nezāli noēno, dod rožu lauku, caur kura pinumiem nezāle atsakās līst.

Dod mieru manos laukos vispirms, lai izaug labība manos laukos vispirms, lai visi redz, ka mēs ēdam un dzeram to labāko, ko dod miers.

Lai visi ierauga, redz un pēc padoma prasa.

Dod skaisti staigāt. Dod skaistu gaitu — nezagties, nelavīties. Lai viņi redz, kā mēs ejam, lai viņi arī grib.

Dod man redzēt viņus ne kā aklam, kad esmu zem viņiem, bet ieraudzīt tikai, kad esmu jau pāri.

Dod man cietam būt, lai nespēju atbildēt, kad viņi kliež uz mani, lai nespēju skaļi, ne čukstus, ne sevi.

Mēs neesam daudz, tāpēc ātrumu dod mums, rauj mūs laukā pa vienam, virs galotnēm pāri sēklas kaisīt viņu pulkā — brikšņā un pūžņā.

Dod tik lielu mieru mūsu vārdiem, ka viņu skaļums tiem nelīdz.

Trīs reizes piedzimt vienā reizē, trīsreiz dzimt uzreiz. Trīsreiz ņemt vārdu, trīsreiz saukties Jānis. Trīs tēvus bijāt, trijās gaismās mosties. Trīs mutēm ēst, trīs acīm ņemt un vērtēt, un ar trīs soļiem pārlēkt pāri kapam.

Kam viena roka, arī tas ir laimīgs. Kam trejas rokas, tas trīs reizes plauj. Trīs vārpas vārpā, ģerbonī trīs Rīgas, un trīsreiz svētīts, trīsreiz nolādēts. Trīs ēnas metu, trejiem pirkstiem — pīga.

Trīs Brīvības pieminekļi.

Trīs latvieši mēs esam, vairāk nav. Trīs esam — nu, un sākumam mums pietiks. Jo reizes trīs dzims vienā reizē, trīsreiz dzims uzreiz.

Trīs, trīs un trīs — un deviņstaru zvaigzne.

Nav dzimusi vēl deviņstaru zvaigzne.

Viens mērkaķis bij atklīdis līdz Rīgai. Un nekā nesaprata mūsu lietās. Par banāniem viņš mācīja, par to, kā jāēd banāni, kā jālien kokā. (Jā, eglēm banāni, jā, tie būs istie!)

Viens Strauss garām ciskām no Austrālijas skrēja uz Dubultiem. Viņš skrēja ātrāk nekā zviedru volvo. Viņš izstādīja reklāmas gar ceļu. Tās stāstīja kaut ko par lielām olām. Ka brīvā pasaulē ir jādēj lielas olas. Jo olas lielākas, jo cilvēks brīvāks (Ko mūsu vistas? Devās pašnāvībā. Būs broileri, okei, tā teica gailis.)

Viens baobabs bij atbraucis. Un tirgū viņš piesolīja baobabu sēklas. Ja iesēj Rīgas centrā — trijos gados viens baobabs pa visu Vērmanģa dārzu! Un Čakam nebūs jāskumst vairs zem liepām. Un nemāks "savāds gurdums zāli lejup". Ja ir tāds baobabs, tad nevajaga liepu.

Tu skaties: ceļmalā plauj āboliņi. Te erceņģeļi tirgosies ar zvaigznēm. Vēl šogad varēšot te sakrist zvaigznes no rudens debesīm. Tās būšot zelta. Un sudraba. Un tad būs labi visiem. Tik dzen tās govīs tālāk, prom no lauka, te ceļmalā vērts labāk ceļu slaukt. Un, kam būs "Neste", tam būs zelta veste.

Es prasīju vēl "Huskvarnam" — ko viņš? Viņš teica, viņam pietiktu ar krūmiem un alkšņu šķeldām — presēt būvplāksnēs.

Bet tā ir proza. Labāk jau kopt Strausus.

Es zinu to ezeru lielo, kam jāceļas augšā un jāsaīet mazā mākonītī; es zinu to cepuri, kurai jāaug līdz pušķim; to zīmuli, kuram jābūt smailam uz augšu.

Mēs nepaspējam. Un mums nav virsotnes. Mana mice arī nebeidzas ar pušķi augšā. Tā noliecas uz vienu pusi.

Mana mice kļuva par klauna mīci. Mēs nesasnēguši nolūstam. Varbūt no citizsmiekla, drīzāk — no pašizsmiekla. Klauna mice ir traģēdijas zīme.

Bet piramīda stāv galotni augšā. Piramīda nobeidzas asumā.

Jā, un tad tikai tā sākas. Tai punktā. Kā mums trūkst.

Tur piramīda sākas no jauna, jau otrādi. Tek smilšu pulkstenis — un otrādi, uz augšu.

Es saku tev: es tev nododu tālāk mūsu briesmu signālu — nenobeidzies nepabeidzis! Tas ir tāds pastāvīgais pagērējums.

Jo ezeram drīz vien būs jāceļo.

Galdi, kā karā sadedzināti, tā vairs nav
parādījušies. Ēdam no ķeblišiem. Pēc tam ielienam
katrs savā gultā. Pēc tam ejam uz skolu, sēžam
savā solā. Pēc tam braucam savā mašīnā. Pēc tam
rakstām datorā. Dzeram pie bāriņa. Guļam pie
meitenēm, kāpjam debesīs.

Galds, kā sadega istabas vidū, tā nav vairs
parādījies.

Mani aizkustina cilvēks, kad viņš pakrīt. Kāpēc viņš sakaunas? No kā viņam neērti? Tik bikli skatās apkārt. Un kaut kur nolien malā, maliņā.

No gaismas kaunas?

Jā, tumsā nebūtu kauns pakrist. Tumsa ir saprotošāka.

Gaisma cilvēku ir iebaidījusi. Tas ir slikti, ka gaisma smejas, kad cilvēks pakrīt. Kauns teliņam, kas nevar noturēties uz mirdzoša ledus. Kauns kavalierim, ja paslīd uz parketa Vīnes valsī. Kauns gaismas priekšā. Kauns beduīnam, kas neiztur sauli un tuksnesī pakrīt. Tas ir slikti, ka gaisma tieši tobrīd smejas.

Mani aizkustina cilvēks, kad viņš pakrīt un kaunīgi skatās apkārt kā vainīgs, kā bailēs, ka nesmej.

Tumsa ir smalkjūtīgāka. Es pakrītu lejā tur, apakšā tumsā, un brītiņu neceļos augšā, gaidu. Nē, neviens nesmej. Te ir mana senbērnības tumsa. Un man nav kauns no gaismas tur augšā un karogos. Es, apakšējais bērns, — es saprotu tumsu zem zolēm un riteņu aplodās.

Es saprotu tumsu, tieši kā ritenis saprot. Kad viņa aplodas punkts — vai es tas, vai cits — pa riņķi kāpj augšā gaismā un nolaižas lejā, un iziet caur dubļiem — un atkal. Es esmu aplodas bērns. Kas ceļas no tumsas un krīt. Es nekaunos gaismas — i tumsas bērnam ir pašapziņa. Mēs neesam riteņa spieķu bērni, kas nejūt aplodas dubļus, ne ass bērni, kas dzīvo vien gaismā. Es — aplodas bērns. Un man ir savējie, kas par mani nesmejas.

Nesavtīgs miegs. Humāns un patriotisks miegs,
valstiski atbildīgs. Guļu sabiedrības labad.

Lai nav nevienam ar mani jānorūpējas. Lai nav
jābažījas. Guļu nesavtīgi un pašaieliedzīgi.

Es nezinu, kas tie bija par ļaudīm un no kurienes viņi nāca, bet viņi nesa spoguļus, paceltus augstu pār galvām. Kā lozungi atbalso mūs, tā tie atbalsoja gaismu. Ja mazo kabatas spoguļiņu atmirdzumus uz sienām un logos sauc par saules zaķiņiem, tad šis gājiens nāca tik savādi liels kā lēkādam saules ķengurs.

Kas bija tais spoguļos rakstīts? Ko viņi panāca ar saviem spoguļiem? Ko gribēja panākt?

Tie nāca mums virsū kā gaiša mute, kā milzīga spoguļa mute, kas paņēma mājas un lampas, un ziedus un atpakaļ neatdod vairs. Tie rija ar gaismu un ierāva gaismu, bet priecīgs bij viņu bads, tie nāca ar spoguļiem baltiem un apēda pasauli — sevi.

Es nezinu, kas tie bija par ļaudīm un kurp viņi gāja, bet norāvu spoguļi savu no sienas un izskrēju ielā, un gāju tiem līdzi.

Un tūkstošiem baltu spoguļu ierija nākamās namus, un mirdzošais pūlis paņēma Daugavas tiltus. Un Daugavas grīva mums nāca kā mirdzoša tauva pretī, kā neizkults kūlis kuļmašīnā — šai spoguļu mutē. Un peldēja kuģi mums pretī — šurp spoguļu ostā — vai izklūs, kur izklūs un kad? — tik viņu krāsainie karogi nodzisa mirdzumā baltā.

Pie jūras mēs apstājāmies, nezinādami, tālāk ko paņemt.

Es milzīgas jūras malā te stāvu, ierijis mirdzošu zemi. Un spīdu: Dievs, dod man to atdot, es spīdu, dod atdot, dod atdot!

Ja varētu atdot to atpakaļ, jūrā es tagad radītu laimīgu salu.

Nenobeigts cilvēks — baltos cimdos,
nenobeigtām rokām. Vēl nenobeigtāks — baltās
kurpēs. It kā viņš aiztecētu uz visām
debespusēm. It kā četri dzirnavu spārni griežas un
pamazām aizput vējā. Kāda tur atšķirība —
meitene ar balinātu galviņu vai bez galviņas.

Sērkokciņam galviņa ir melna — punkts uz i.
Un baltās pils skurstenis nav balts. Kāds rūpējas
par nobeigtību. Kāds liek bērnam vakarā pārnākt
melnām, basām kājām — tā zeme pabeidz viņa
dienu.

Kāds rūpējas, lai dienas beigās tev ir melnumi
aiz nagiem.

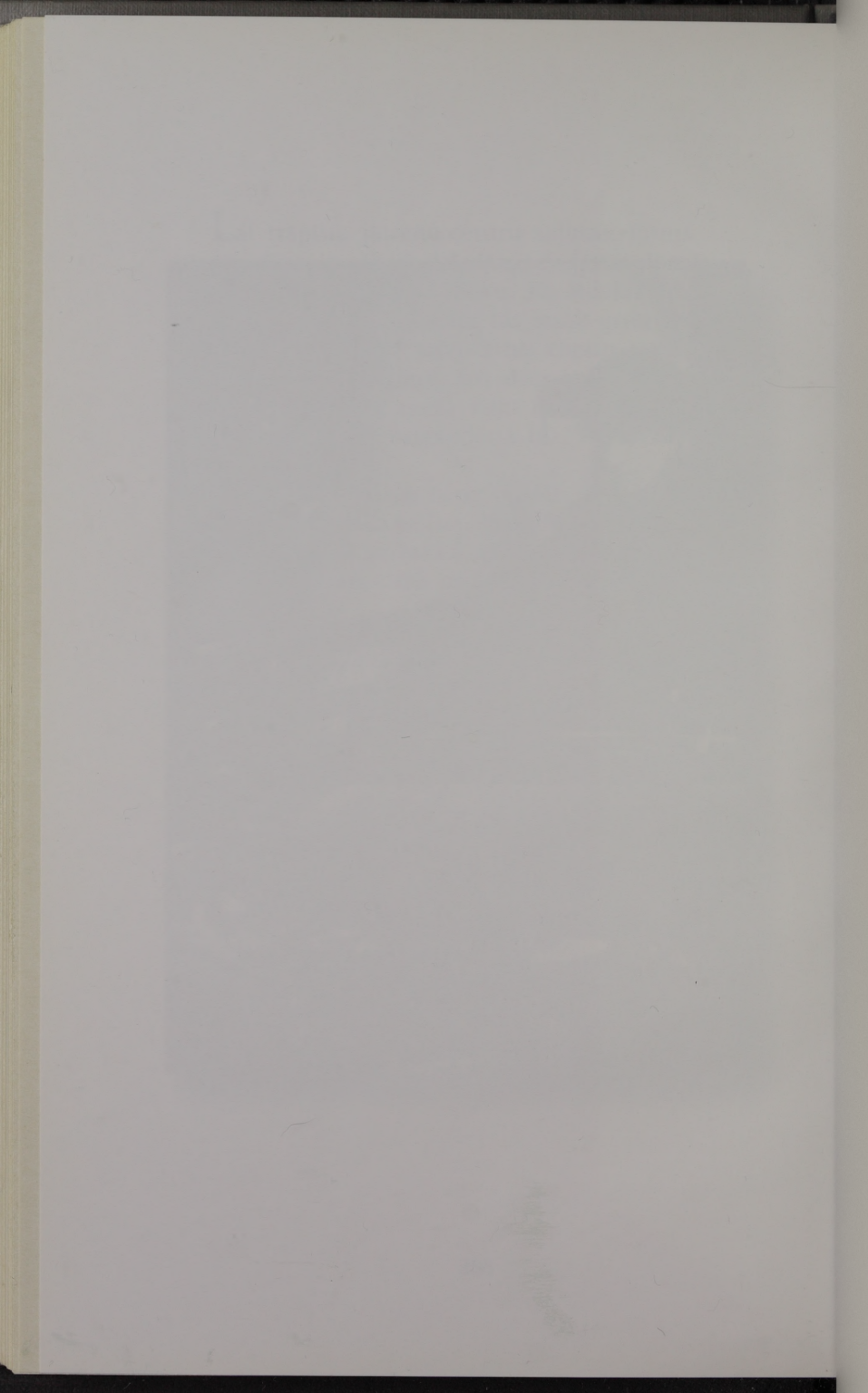
Mēs iesim vakarā uz koncertu. Melns pianīns,
melns maestro — galā paldies baltai dienai.

Lai trāpītu, jātrenē centru sajūtas. Pirms
pienmašīna ir sākusi dziedāt, tev jāvar domās
sagriezt pienu ar tādu spēku, ka atdalās krējums.
Tev jāskatās ūdenī, kamēr tas iesāk griezties un
iegriežas atvars, tad iesvied tur cepuri savu, lai
ievelk, ardievu, cepure, kur diez tā iznāks laukā?

Tev jāiziet liela meža vidū un jāsaņem vētra —
lai sapin septiņas egles vienā bizē, to visu — tu
vari.

Vērpēja vārpstiņa, īlens dūrējs, puteklis maziņš
putekli mazā, sīka sīciņa, maza maziņa, degoša
spilgta saule kā ķirzakas actiņa viena vienīga deg
tavā priekšā, un citur nav kur trāpīt, tikai tajā.

ES esmu pārmetums no vienas mutes otrā.
Es esmu pārnesums no zieda stropā.
Un pārdošana pāri savu brāļu pārdotavām.
Dievs, tava pārlicība pāri šūpuļiem un aizām.
Es esmu krējums — piena pārkārtojums.
Es esmu ezeru un upju pārlīšana jūrā.
Kāds pārsprauž nozīmes pie atlokiem. Bet —
citiem.

Kas savu galvu debesis ir redzējis, kas kājas
ellē?

Jūs, nabas centra cilvēki, jūs, centra piesūcekņi!
Jums bail staigāt pa skrejošām skaņuplatēm,
bail — nosviedīs.

Aiziesim līdz malai tai spēlējošajai skaņuplatei,
aiziesim līdz malai un paskatīsimies tur lejā kā no
jumta malas! Pār malu dziesma lejup līst kā
ūdenskritums.

Jums centrs ir kā sala skaņuplates okeānā. Jūs
domājat, ka tur jūs esat izglābušies. Bet jūs
aiziesiet bojā. Kā šalle, kas ietinas asī un pati sevi
nožņaudz.

Jūs nosprāgsiet badā. Jo jums nav ne kuģu, ne
zemūdeņu, kam nebūtu bail no nomales
straumēm.

Vai jūs tur centrā maz dzirdat, ka plate beidz
spēlēt.

Tas ir tas jaunais ceļš, kuru neviens neiet. Tas
ir tas jaunais ceļš, kurš gaida vienu aklo, kurlo,
nepiesardzīgo. Jo redzīgie, redzi, neiet.

Slava aklajam mērnīkam!

Slava muzikantam, kas neredz diriģentu! Slava
aklajai balerīnai, kas neredz rampas malu!

Slava sējējam, kas neredz, kur sēj. Viņš neredz
to, kas nav jāredz.

Mēs esam redzīgie. Mēs redzam, kas nav jāredz.

Egles ar galotnēm ar mākoņus. Uzplēstos mākoņos es sēju rudzus. Tā mana rudzu zeme. Otrādi sadīgst un otrādi nozied, otrādi pļauju, un graudi birst otrādi. Otrādi griežas dzirnakmeņi. Otrādi maizi mīca, un otrādi rūgst.

Mūsu ģimenē otrādi mīl. Mēs paglaudām kāju pēdas bērneļiem saviem, neviens no mums nav gaidījis, ka vaigus paijās.

Māte zeme, re, pārbauda mani: nemelo, saka, skaties acīs! Es skatos kartupeļiem acīs, un viss ir pareizi: tos iestādīs, tie stiepsies saknēm gaisā, un vējā ligosies mazi bumbulēni.

Slikonis izkrita no ūdens un iekrita laivā.

Un zaptē burciņai es aizsēju dibenu.

Nu uz mani kliegs — tie ar vienādām mēlēm. Bet siks pārņņi guļ kājām gaisā un vēži progresē tāpat kā mēs.

Tas viss būtu brīnišķīgi, ja nebūtu tik aprobežoti: tikai divas spraugas — lien uz priekšu vai atpakaļ. Vienalga — vienādi. Vienādi vienādi un otrādi vienādi. Gars to nevar paciest. Tāpēc jau mēs mirstam. Lai tiktu ārā.

Auksts Visums, un tajā sekunžu siltumiņi. Tik daudz tukšas telpas visapkārt! Vai izkaisītās siltuma sekundes var salipt kopā vienā siltumstundā? Vai tikai izklīst bezgalībā tā kā viss?

To prasi cilvēkam. Tie taisa mozaīkas. No sikiem laika zvirgzdiem — siltas stundas. Un priecājas par mazumu, kas iznāk. Tie medī siltās sekundes un veido: pa kādai mīlestībai, kādam bērnam. Pa kādai ģimenei. Un reizēm viņi saka: silts bijis mūžs, — nu, tā ir liela laime!

Tie siltos mirkļus vāc un taisa gleznas, un virknē mūziku. Vai — silti murrā... To prasi cilvēkam, kā viņš to dara.

Kādreiz viss siltums bijis vienā Spietā. Nu, Spietam spietojot, tas izklīst Visā telpā. Bet mēs pa sekundi to vācam kopā. Mēs vācam atpakaļ un būvējam no jauna.

Ak, vai var būt, mēs tikai maskējamies? Lai neviens neredz aukstumu, kas mūsos. No tālienes lai domā: pasaule ir silta.

Es kaut kā ticu tomēr šīm siltuma medībām, mākslām un maskarādēm.

Ir grūti runāt: jūs neesat salmos gulējuši. Vai glabājat jūs salmu zeltu savos seifos?

Zem bezdeligbēru baļķa šķūnī es gulēju pantā kā dakšas. Kā trejžuburu dakšas. Un reiz naktī bezdelīgu līzdā ielīda maza zvaigzne. Kad dziedāja pēdējie gaiļi, tā nebij vēl atmodusies.

No rīta pa baļķi nāca NN runcis un izķeksēja ar ķepu gulošo zvaigzni no līzdas.

Un gribēja pārkost tai skaustu.

Es atņēmu runcim zvaigzni, un, tā kā bija jau diena, es to ietinu lupatu segā.

Bet nākamajā naktī, kad zvaigznēm bij redzami atkal zvaigžņu ceļi, es to palaidu Dieva valstībā pa atplēstā šķindeļa spraugu.

Es to izliku uz jumta, un tā lēni sāka ripot — uz augšu, pret jumta smaili. Un, kad tā cēlās nakts melnumā augšā, lejup vēl bira zelta salmi.

Cik tagad skatos: zvaigznes joprojām vēl ripo uz augšu. Es skatos, ka runcis arī skatās, bet prāts man ir mierīgs.

Un, ja tu mīli raibu dzīvi, tad kuri raibumi
tev vislabāk patīk?

Man patīk lieli raibumi.

Mušu raibumi nav lieli?

Nē, mušu raibumi ir mazi.

Un mušmiru raibumi?

Mušmiru raibumi ir lieli. Tie aug un ieraibinās
nāves spēkā.

Un kuri vēl ir lieli?

Vasar's raibumiņi... Mēs gribējām tā tikai
pajokoties, bet viss sāka plaukt, un izauga raiba
vasara milzīgiem, krāsainiem laukiem. Purenas
nāca mājā un ziedēja segās un zeķēs, un
pulksteņa ciparos naktis ziedēja ievas — divi un
trīs, un četri, un pieci — līdz sešiem. Un, ja bija
sāpes, tās bija šmaugas kā jaunas vilku vāles.
Zelta zēgelēm pilna bij jūra, un dega dzintara
kalni. Smaržas vidžināja kā bezdelīgas, un
piepampa deguns. Tas bija tik raibi — man
likās, ka saules ir daudzas. Tās rādīja visu
visvisādi, no visām pusēm. Bij simtiem ēnu.
Tā ka nelikās, ka dzīvei ir kāda tumšā —
ēnas puse. Naktis mazas kā vējā mākoņu ēnas
skrēja pa zemi. Trīs saules grima aiz eglēm,
bet septiņas lēca no jūras.

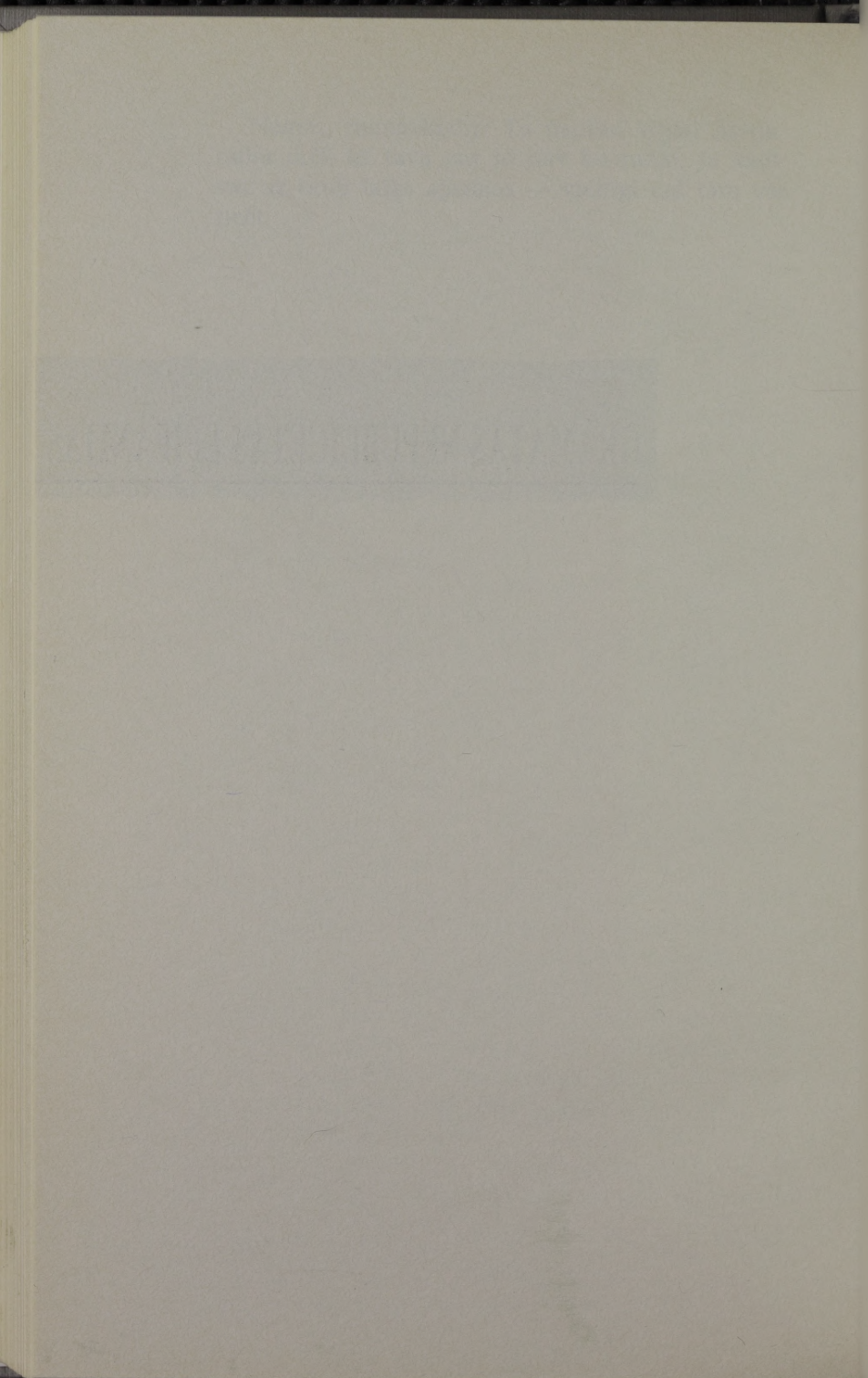
Laiks negāja mierīgs, tas rija pats sevi
vai aizmīga pēkšņi kā bērns, un bija garš laiks,
un trūka laika. Tas stiepās un vilkās,
un pazuda pēkšņi: caur ziedu dūksnām
tas izlīda — apejot ziemu —
jau nākamvasarā...

Vai laiks arī apstājās?

Nē, ko tu! Tā būtu jau nāve.

Nemaz, nemazlietiņ? Tu paprasi viņai! Ar tik raibu mēli kā tava par to nav ko runāt. Ja kaut vai uz brīdi laiks apstājas — vienīgi tad tam var ticēt.

GRĀMATĀS NEPUBLICĒTĀS EPIFĀNIJAS

Loti gribu būt laimīgs. Man jau ir 37 gadi, bet vai esmu bijis laimīgs? Ja esmu bijis, tad — kad esmu bijis? Pasaule ir pilna filozofiskām mācībām, par visām tām esmu mācījies, domājis, vērtējis, dzīvojis vai noraidījis. Bet neviena nav bijusi laimīgākā. Katrā ir nelaimīgi cilvēki. Vai nav stāvokļa uz zemes, kurā cilvēks var justies drošs savā laimes sajūtā? Vai nav plaknes, kurā es varu būt taisna līnija un neizlocīties, neatdurties sienā un neapiet?

Vai esmu jutis tādu stāvokli? Mēģinu atcerēties.

Bērnība. Bērnību visas pasaules cilvēki atceras kā laimes zemi. Pat paši nabadzīgākie, bada un posta zemju cilvēki atceras bērnību kā kaut ko neatgriežami skaistu. Kāpēc? Interesanti, kāpēc cilvēki grib atgriezties bērnībā? Varbūt — lai sāktu visu no gala? Bet sākt no gala — tas ir sākt atkal vienu dzīvi, kura atkal būs nelaimju pilna. Gauja jau nebūs skaistāka par Daugavu, Jeņiseja nebūs skaistāka par Misisipi, katrā upē ir savas duļķes. Bet avoti katrai upei ir tīri. Tad lūk, kāpēc avoti ir — tīri! Kas tas ir — avoti ir tīri? Caurspīdīgi. Jā, caurredzami. Vēl precīzāk — tieši. Tieši no kalna nāk veldze. Tieši spīd akmeņi avotā. Ūdens ir tieši tīrs un auksts, saule to nevar sasildīt, un pienācīgi to nevar ne cūka, ne cilvēks. Tad lūk, kas ir bērnība! Avots nemāk izlikties.

Strauts nav tiešs, upe nav tieša — ej zini, kādas aizstaļa tērcītes ietek strautā, upe ir tīrības un kanalizācijas caurvijus straume, baltie pūpoli krastā upes tīrību nepierāda. Es nepārmetu ne strautam, ne upei, bet es labāk gribu skatīties avotā. Pasaule grib skatīties avotā, vienmēr ir gribējusi — tā tad tur ir kas!

Kas ir avotā?

Kad es biju mazs, es biju tiešs. Es jautāju visu. Man nebija kauns skūpstīt savu māti.

Nu bet tagad? Tagad es esmu tiešs tikai tad, kad eju dabā. Es neizliekos. Man nav jāizliekas. Kad esmu priecīgs, es dziedu savā mulķīgajā balsī, no kuras es citreiz (cilvēkos) kaunos. Es runājos pats ar sevi. Un, kad ir saule un man ir karsti, es noģērbjos plīks un ripoju pa kājceliņu kā zirnis.

Es ķercu līdzī sīlim, splauju pretī vāverei, un no visa tā es esmu laimīgs. Bērnišķīgi, vai ne? (Jūs ievērojāt šo pēdējo teikumu? Man kļuva kauns, ka mani var izsmiet par manu naivitāti, par manu laimi, un es sāku taisnoties. Es sāku maskēties. Avots novirmoja, akmeņi kļuva neredzami, neredzama — grants. Tas ir izlikšanās sākums. Tas ir sākums nelaimīgam cilvēkam. Un tāpēc es atsaucu šo teikumu.)

Ak, bērnišķīgi vai brīnišķīgi — vai tas nav viens un tas pats!

Bet tad — nāc pretī cilvēks! Es izbīstos un ieskrienu krūmos, apģērbjos un iznāku meža malā. Es ilgi skatos pāri laukam uz ciema mājām. Tālāk ir ceļš, un tad ir pilsēta. Arī tur es ļoti gribu būt laimīgs. Mežs nāks man līdzī! Vai mežs nāks man līdzī? Vai nāks man līdzī mana vāvere, sēdīsies semafora galā un dzelteno gaismu graužīs kā milzīgu riekstu?

Kurā Dailes teātrī zied sarkanās mežrozes? Uz kuras ielas kura akmeņa es drīkstu stāvēt basām pēdām? Tad pasakiet man, nelaimīgie, — vai es būšu laimīgs? Un vai jūs esat laimīgi? Pasakiet man, nelaimīgie!

Nē, nevajag dāvināt puķes, bet puķu metodiku. (Nu kam tev pilnības ragu, ja tev ir Labo Cerību rags!)

Aust puķu migla no rīta, bet dienā nāk puķu vējš, puķu brīze no jūras.

Tev nevajag vāzi, ne griezto puķu. Ja minūte ir neaizmirstule sešdesmit ziediem, tad pulsa sitiens ir zieds. Kad es tev to čukstu, arī tava auss ir puķe.

Pamodīsimies otrajos puķu gaišos! Pamodīsimies trešajos puķu gaišos! Vēl ir puķu klusums, bet puķu salmos jau dēt iet puķu vista un puķu kūti nopūšas govs kā puķe, un visi uz mežu skatās, kur izlien no egļu būdas vēl nemazgājusies puķe — saule. Saulespuķe. Tek šurp, un nu mums ir jāzied.

Un, tā kā jums nekas nav atņemts, tad jūs arī nezināt, kā raud ēžu bērni, kad jūs ezi aiznesat cepurē savam priekam. Un, tā kā jums nekad nav bijis māju, tad jūs arī nezināt, kā sāp kokam, ko nocērt durvju priekšā.

Jūs esat atrautas lapas — no kura koka? Vai jūs pazīstat pīlādžu cīņu ar mošķiem? Vai jūs esat no tā ozola, kas vēl sniegā lapas nenomet? Jūs esat lapas vispār — visu koku un neviena koka.

Ozola lapas guļ uz zemes, uz savām zilēm, lazdu lapas guļ uz saviem riekstiem — kādu koku lapas jūs esat?

Jums vienalga, kur bērnus perēt, jūs esat vārnas ķīvišu zemē! Jūs esat zvirbuļi strazdu būrī! Jūs esat peles kaiju ligzdās!

Sveša zeme var prieku dot. Sveša zeme var maizi dot. Bērniem bikses un kreklus, un cepuri dot. Uzvarēšanu dot. Uzvaras ilūziju dot.

Neviena cita zeme nevar radītāja mieru dot. Mieru dod tikai tēvu zeme.

Kad jūs mirsiet, caurvējš kauks jūsu zārkā!

No zaķkāpostiem un raspodiņiem, no
dzimstošiem egļu čiekuriem. No paparžu jaunajām
ķepām un zemeņu ziediem. No Jāņa, kam sieva
bij pazudusi zāļu zaļajā vakarā. No sievas, ko
atrada Pēterdien, ar ziediem apbirušu.

No siena kalniem, no pērkona, zemu kas nāk,
no magonēm dārzā pie loga un melnajiem leišu
ķiršiem.

No sēņu uzlauztām sūnām, no dzērveņu
purviem, no traktoriem, laukus kas ar, un
stārķiem, kas lasās jau baros.

No rudens, no dubļiem un miglas, no ilģiem,
kas nāk pilni cieņas — arī tad, kad tos neciena, —
un svēta mūsu bērnus. No ilģiem, kas slapjdraņķi
nāk un stāv lauka vidū.

No sarmas ap sauli.

No mazajiem piekalnes purviem, no pakalnu
strautiem, no marta zilajiem lediem un birtalām
violetām.

No pirmajiem kurkuļiem grāvī, no lidaku
nārstiem pļavās, no vecās zāles dūmiem un
ugunīm.

Es gaidu savu dzimteni iznākam.

Es gaidu jau ilgi.

FAKTI. KOMENTĀRI. VIEDOKĻI

LASTE KOMENZIALI VIBDOKI

Rakstos "Epifānijas" publicētas pēc 1978. (1. un 2. grāmata) un 1994. gada (3. grāmata) izdevumiem. Salīdzinot ar manuskriptu (tas saglabājies tikai daļēji), atjaunots sākotnējais teksts, kurš dažādu konjunktūras prasību, redakcionālu labojumu vai autora personisku apsvērumu dēļ "Epifāniju" iepriekšējos izdevumos nav publicēts. Tāpat labotas pamanītās iespaidkļūdas, kā arī citas neprecizitātes.

Rakstos iekļautas vairākas grāmatās iepriekš nepublicētas epifānijas. Divas no tām iespiestas Latvijas periodikā: "Ļoti gribu būt laimīgs" (Lit. un Māksla, 1970, 17. janv.) un "Nē, nevajag dāvināt puķes..." (Liesma, 1975, № 6).

Epifānijas "No zaķkāpostiem un raspodīņiem...", "Un, tā kā jums nekas nav atņemts...", domājams, uzrakstītas 60. gadu beigās un izplatījušās rokrakstā. Plašāk pazistama bijusi "Un, tā kā jums nekas nav atņemts...". Rakstos tā publicēta pēc pieraksta varianta, kurš saglabājies literatūrzinātnieka I. Bērsona arhīvā un kura autorību akceptējis I. Ziedonis. Šī pati epifānija ar nosaukumu "Ežu bērni" nedaudz atšķirīgā redakcijā iespiesta trimdas latviešu laikrakstā "Londonas Avīze" (1978, 9. jūn.).

Nodaļā "Fakti. Komentāri. Viedokļi" izmantoti arī nepublicētie materiāli no J. Raiņa Literatūras un mākslas vēstures muzeja (norādot atbilstošo inventāra numuru) un I. Ziedoņa personiskā arhīva.

"Norišu" hronoloģiskās robežas nosacīti sakrīt ar epifāniju tapšanas procesa intensīvāko periodu. Nozīmīgākie literārās dzīves fakti, kuri attiecas uz "Epifāniju" trešo grāmatu, būs fiksēti Rakstu turpmākajos sējumos.

NORISES

1971—1978

1971

Iznāk dzejoļu krājums "Kā svece deg".

Iznāk "Epifānijas".

21. janvārī Daugavpils 1. vidusskolā literāra tikšanās ar A. Jakubānu, L. Vāczemnieku un I. Ziedoni.

26. februārī Jelgavas kultūras namā literāra tikšanās ar V. Artavu, O. Vācieti, M. Fišeru, V. Kaminski, I. Ziedoni.

1. martā Rakstnieku grāmatnīcā lasītāju tikšanās ar I. Ziedoni.

Jūlijā I. Ziedonis viesojas Rendā republikas radošās jaunatnes un jauno zinātnieku nometnē, lasa savu dzeju un epifānijas.

25. oktobrī A. Čaka septiņdesmit gadu jubilejas sarīkojums Drāmas teātrī. Piedalās A. Balodis, V. Lukss, J. Sudrabkalns, I. Ziedonis un aktieri. Vakara pirmajā daļā I. Ziedonis lasa savu apceri par A. Čaku, otrajā daļā — A. Čaka dzeja I. Ziedoņa un P. Pētersona dramatizējumā.

17. decembrī I. Ziedonis kopā ar L. Bīdaku, V. Brutāni, M. Čaklo, J. Peteru, O. Vācieti u. c. piedalās A. Čaka piemiņas sarīkojumā Maskavā, Centrālajā literātu namā.

1972

Iznāk ceļojumu grāmata "Perpendikulārā karote" (kopā ar V. Korotiču un G. Janaiti).

24. februārī I. Ziedoņa literāri sarīkojumi Bauskas rajona bibliotēkā un Iecavas vidusskolā.

No 3. līdz 5. aprīlim latviešu un lietuviešu dzejas draudzības dienās D. Avotiņa, M. Čaklais, O. Lišovska, M. Martinaitis, V. Šimkus, I. Ziedonis uzstājas Rīgā un Limbažos.

3. maijā I. Ziedoņa autorvakars Dobeles kultūras namā. Piedalās arī Bauskas Tautas teātra aktieri.

16. maijā I. Ziedoņa autorvakars Rīgā, LRAP kultūras namā.

15. jūnijā I. Ziedoņa autorvakars Ērgļu kultūras namā.

22. jūlijā I. Ziedonis viesojas Jasmuižā izstādes "Latgales keramikas vēsture" atklāšanā.

I. Ziedonis Dzejas dienās "Zemgales grupā":

8. septembrī K. Kugras skulptūras "Meža ķēniņš" atklāšana Tērvetes parkā;

9. septembrī piemiņas brīdis pie J. Alunāna atdusas vietas Lielvircavas kapos; literārs sarīkojums Elejas vidusskolā;

10. septembrī Stelpes Pliekšānos piemiņas akmens atklāšana J. Raiņa tēvam Kr. Pliekšānam.

11. septembrī Rīgā, LRAP kultūras namā Dzejas dienu noslēguma sarīkojums. Piedalās L. Brīdaka, Ā. Elksne, O. Vācietis, L. Damianu (Moldāvija), V. Korotičs (Ukraina), I. Ziedonis u. c.

22. septembrī literārs sarīkojums A. Pumpura muzejā Lielvārdē. Piedalās L. Brīdaka, A. Jakubāns, E. Līvs, G. Priede, S. Viese, V. Korotičs, I. Ziedonis u. c.

8. decembrī I. Ziedonis piedalās radošo darbinieku savienību valžu apvienotajā plēnumā, kas veltīts PSRS nodibināšanas 50. gadadienai.

No 11. līdz 17. decembrim I. Ziedonis kopā ar D. Avotiņu, U. Bērziņu, G. Cīruli, J. Peteru, K. Skujenieku piedalās Latvijas literatūras dienās Azerbaidžānā.

1973

Iznāk "Krāsainas pasakas".

24. janvārī I. Ziedoni ievēlē par RS dzejas sekcijas priekšsēdētāju.

No 7. līdz 10. februārim Dubultos, Rakstnieku jaunrades namā D. Avotiņa, L. Brīdaka, L. Briedis, G. Cīrulis, M. Čaklais, K. Skujenieks, I. Ziedonis piedalās pārrunās "pie apaļā galda" ar rumāņu literātiem.

29. martā I. Ziedonis RS jauno autoru seminārā runā par tēmu "Dzeja un dzīves patiesība".

28. aprīlī I. Ziedoņa autorvakars Straupē. Piedalās A. Holcmanis (ērģeles).

5. jūlijā V. Majakovska 85. dzimšanas dienai veltītajā sarīkojumā Filharmonijā I. Ziedonis lasa savus atdzejojumus.

No 4. līdz 9. septembrim Alma-Atā notiek Āzijas un Āfrikas rakstnieku asociācijas V konference. 70 dalībvalstu vidū Latviju pārstāv I. Ziedonis.

I. Ziedonis Dzejas dienās "Kurzemes grupā":

8. septembrī Kr. Barona piemiņas brīdis Nīgrandē Griezes Jaunzemjos;

9. septembrī literārs sarīkojums Skrundas kultūras namā;

10. septembrī viesošanās Snēpeles skolā, rūpnīcā "Vulkāns" un Kuldīgas kultūras namā.

22. septembrī literāri muzikāls sarīkojums Lielvārdē, A. Pumpura muzejā. Piedalās I. Auziņš, Ā. Elksne, J. Kalniņš, E. Līvs, S. Viese, G. Krollis, Ģ. Ramans, M. Zariņš, I. Ziedonis.

4. oktobrī I. Ziedoņa autorvakars Rēzeknes kultūras namā.

5. oktobrī I. Ziedoņa literārs sarīkojums Rēzeknes 1. vidusskolā.

5. oktobrī Bulgārijā, Rusē, literārs vakars "Mūsdienu latviešu dzejnieki". Sarīkojumā skan arī I. Ziedoņa dzeja.

13. oktobrī Anglijā, Lesterā, dzejas pēcpusdiena, kurā klausītāji R. Spīrsas atdzejojumā un lasījumā tiek iepazīstināti ar A. Čaka, N. Kalnas, O. Vācieša, E. Vēvera u. c. dzeju un I. Ziedoņa epifānijām: "Es jums saku: dziediet!", "Ja mēs droši rīkosimies...", "Visi mēs esam pudeles un kārbīņas..." un "Tad tu rādi man novītušās puķes".

Vēstulē I. Ziedonim (tā fragmentāri publ. O. Kravaļa apcerē "Interese un atsaucība" laikrakstā "Lit. un Māksla" 1973. g. 24. nov.) R. Spīrsa raksta: "Publika ikkatram vārdam dzīvoja līdzī — ar īstu baudu un entuziasmu, zini, un sevišķi **mīlēja** 3. un 4. epifāniju. Vietām bija īsi, spontāni aplausi, un tas ir kas, ko es nekad vēl nebiju piedzīvojusi."

20. decembrī RS atklātā valdes sēde "Jauno dzeja un jaunais dzejā". Referē arī I. Ziedonis.

26. decembrī RS dzejas sekcijas biroja sēde un pārskata un pārvēlēšanu sapulce. I. Ziedonis sniedz atskaiti par dzejas sekcijas darbu un analizē 1973. gadā iznākušos dzejoļu krājumus; atkārtoti tiek ievēlēts dzejas sekcijas prezidijs.

1974

Iznāk "Epifāniju" otrā grāmata.

Iznāk "Kurzemītes" otrā grāmata.

18. janvārī I. Ziedoņa literārs sarīkojums Valmieras vidusskolā. Piedalās A. Holcmanis.

25. martā Tallinas Drāmas teātrī A. Čaka dzejas dramatisējums "Spēlē, Spēlmani!" (I. Saksas tulk. igauņu val.). Scenārija autori — I. Ziedonis, P. Pētersons.

16. aprīlī I. Ziedoņa autorvakars Liepājas teātrī.

17. aprīlī I. Ziedoņa autorvakars Piltenes kultūras namā.

18. aprīlī I. Ziedoņa autorvakars Ventspils kultūras namā.

27. aprīlī literāri muzikāls sarīkojums Smiltenes kultūras namā. Piedalās M. Čaklais, V. Ļūdēns, J. Peters, O. Vācietis, I. Ziedonis. Šķiet, ka šī ir vienīgā reize, kad visi sava laika populārie dzejnieki publikas priekšā uzstājušies vienkopus.

21. maijā I. Ziedoņa autorvakars Rīgā, LRAP kultūras namā.

24. maijā I. Ziedoņa literāri sarīkojumi Saldus kultūras namā un Saldus vidusskolā.

10. jūnijā pirmizrāde "Epifāniju" uzvedumam Drāmas teātrī. I. Burāna iestudējums un lasījums.

No 2. līdz 5. septembrim I. Ziedonis kopā ar L. Bīdaku, G. Cīruli, R. Ezeru u. c. piedalās PSRS RS valdes plēnumā.

3. oktobrī I. Ziedonim piešķir E. Veidenbauma prēmiju par "Kurzemītes" abām grāmatām. (Prēmiju pasniedz 2. novembrī.)

10. decembrī atdzejotāju vakars Rīgā, LRAP kultūras namā. I. Ziedonis lasa V. Blažes (Lietuva), A. Germanova (Bulgārija), D. Levertouvas (ASV), V. Majakovska, J. Moricas (KPFSR) u. c. atdzejojumus.

12. decembrī Ventspils kultūras namā I. Burāns lasa I. Ziedoņa epifānijas.

1975

Iznāk dzejoļu krājums "Caurvejš".

15. martā pirmizrāde "Epifāniju" otrās grāmatas uzvedumam Drāmas teātrī. I. Burāna iestudējums un lasījums.

15. aprīlī I. Ziedoņa autorvakars Rīgā, LRAP kultūras namā.

11. septembrī Dzejas dienu atklāšana pie J. Raiņa pieminēkļa kopā ar A. Balodi, Ā. Elksni, J. Peteru, J. Paļecku (Lietuva), K. Abenu (Igaunija) u. c.; piemiņas plāksnes atklāšana J. Rainim pie Drāmas teātra kopā ar V. Hausmani, G. Priedi.

11. septembrī I. Ziedonis raksta pieteikumu kultūras ministram: "Sadarbībā ar komponistu Imantu Kalniņu esmu koncentrējis operas libretā J. Raiņa lugu "Spēlēju, dancoju". Opera iecerēta kā radītāja ģēnija, gaismas cīnītāja Tota apoteoze lielos sadzīviskos un filozofiskos sakaros, nekur nemainot Raiņa nostādnes."

15. septembrī Dzejas dienu noslēguma sarīkojums Dailes teātrī. Piedalās M. Čaklais, O. Lisovska, V. Lukss, V. Ļūdēns, J. Peters, O. Vācietis, M. Zālīte, I. Ziedonis un aktieri.

30. septembrī RS atklātā partijas sapulce par literatūras internacionālajiem sakariem. Referē I. Auziņš, I. Ziedonis.

31. oktobrī piemiņas plāksnes atklāšana Kr. Baronam pie nama Kr. Barona ielā 3. Piedalās V. Ļūdēns, G. Priede, I. Ziedonis.

1976

Iznāk grāmata "Lāču pasaka".

Sērijā "Rakstnieki par literatūru" iznāk krājums "Garainis, kas veicina vārišanos".

No 16. līdz 18. martam notiek RS VII kongress. I. Ziedonis debatēs runā par latvju daļu aktualitāti, J. Jaunsudrabiņa simtgadi, J. Raiņa Kopotu rakstu nepieciešamību.

17. martā Latvijas RS VII kongresam veltīts "Tautu draudzības sarīkojums" Rīgā, LRAP kultūras namā. Piedalās L. Brīdaka, M. Čaklais, Ā. Elksne, A. Grigulis, J. Peters, O. Vācietis, A. Čakovskis (KPFSR), J. Briļš (Baltkrievija), M. Hodžajevs (Tadžikija) u. c. I. Ziedonis lasa savus atdzejojumus, skan viņa dzeja moldāvu valodā.

14. aprīlī I. Ziedonim piešķirts ordenis "Goda Zīme".

11. maijā I. Ziedoņa dzejas sarīkojums Rīgā, LRAP kultūras namā.

21. maijā Pionieru pilī P. Upīša atceres vakars "Selekcionāra vasara 1975 — veģetācijas sezona". Piedalās O. Dunkers, A. Jansons, Z. Skujiņš, V. Upītis, U. Zemzaris, I. Ziedonis u. c.

No 21. līdz 25. jūnijam I. Ziedonis piedalās PSRS RS VI kongresā Maskavā; tiek ievēlēts RS valdē.

27. jūnijā Straupes koncertzālē I. Ziedoņa dzeju un epifānijas runā A. Ābele. Piedalās J. Liepiņš.

I. Ziedonis Dzejas dienās "Limbažu grupā":

9. septembrī literārs sarīkojums Umurgas skolā; Salacas Sprundās piemiņas plāksnes atklāšana J. Sudrabkalnam;

10. septembrī viesošanās Staicelē un Alojā;

11. septembrī dzejas pēcpusdiena L. Paegles memoriālajā mājā Vidrižu Laučos. Z. Kisjovs (Bulgārija) lasa I. Ziedoņa dzeju bulgāru valodā; literārs sarīkojums Limbažu kultūras namā.

27. oktobrī literārs sarīkojums "Mans Čaks" A. Upīša memoriālajā muzejā Rīgā. I. Ziedonis lasa eseju par A. Čaku.

2. novembrī I. Ziedoņa autorvakars Liepājas teātrī.

3. novembrī literāra tikšanās Aizputes vidusskolā un autorvakars Ventspilī, kultūras namā "Jūras vārti".

5. novembrī literārs sarīkojums Valmieras teātri kopā ar P. Bauģi, R. Ezeru, H. Gulbi. E. Veidenbauma prēmijas pasniegšana H. Gulbim.

13. novembrī sarīkojums Konservatorijā "Neapturamais Ziedonis". J. Liepiņa ievadvārdi. I. Ziedoņa dzeju un epifānijas lasa A. Ābele.

Decembrī laikraksta "Literatūra un Māksla" īsrecenziju konkursā I. Ziedonim 1. (ārkārtas) prēmija par B. Baumanes gleznu izstādes recenziju "Reabilitētās jūtas".

1977

Iznāk "Poēma par pienu".

17. janvārī Rīgā, LRAP kultūras namā literārs sarīkojums "Nākotnes griba" LĻKJS prēmijas laureātiem. Piedalās A. Dripe, O. Vācietis, I. Ziedonis.

1. februārī Rīgā, LRAP kultūras namā M. Ķempes 70. dzimšanas dienai veltīts sarīkojums "Es negribu mierīgu dzīvi". Piedalās G. Priede, I. Ziedonis un aktieri.

6. februārī Latvijas televīzijā raidījums par I. Ziedoņa un R. Paula radošo sadarbību.

16. februārī LVU Lielajā aulā sarīkojums "Dzejnieks un nāra". I. Ziedoņa dzeja, I. Kalniņa oratorija "Dzejnieks un nāra" (I. Ziedoņa vārdi) kora "Ave sol" izpildījumā.

24. maijā I. Ziedoņa autorvakars Rīgā, LRAP kultūras namā. J. Strenga lasa I. Ziedoņa epifānijas.

13. jūlijā RS izvirza I. Ziedoņa kandidatūru PSRS Valsts prēmijai.

23. un 24. jūlijā LPSR VIII Dziesmu svētki. Koru repertuārā arī V. Kaminska dziesma ar I. Ziedoņa vārdiem "Mūžu mūžos būs dziesma".

25. augustā I. Ziedonis piedalās J. Jaunsudrabiņa simtgades sarīkojumā Drāmas teātrī.

11. septembrī Dzejas dienu atklāšana pie J. Raiņa pieminekļa kopā ar V. Avotiņu, V. Brutāni, M. Čaklo, S. Kaldupi, J. Peteru, V. Rūju, A. Baltāki (Lietuva), Z. Kisjovu u. c.

I. Ziedonis Dzejas dienās "Gulbenes grupā":

11. septembrī literārs sarīkojums Gulbenē;

12. septembrī viesošanās Rankā un Lejasciemā;

13. septembrī literāri sarīkojumi Druvienā, Tirzas Krācēs (piemiņas akmens atklāšana J. Misiņam), Lizumā.

I. Ziedonis ASV un Kanādā:

13. oktobrī literārs sarīkojums Toronto, tikšanos atklāj žurnāla "Jaunā Gaita" redaktors L. Zandbergs, piedalās dzejniece V. Toma;

28. oktobrī Sanfrāncisko piepilsētā Berklijā "*Pacific School of Religion*" telpās Z. Lazdas piemiņas fonda Ziemeļkalifornijas nodaļas rīkotais autorvakars. I. Ziedonis lasa fragmentus no "Poēmas par pienu" un epifānijas. Par tikšanos ar dzejnieku žurnālā "Ziemeļkalifornijas Apskats" (1977, № 12) informē S. Rubene, atzīmējot, ka "vakars izvērtās par interesantāko šāda veida sarīkojumu, kādu ilgi nebijām piedzīvojuši". S. Rubenes raksts pilnībā pārpublicēts žurnālā "LaRA's Lapa" (1977/1978, № 11/12) un ievada materiālu kopu, kurā O. Stumbrs oponentē autores viedoklim "Poēmas par pienu" interpretējumā, V. Krāslavietis, J. Mazutis, E. Aistars, U. Ģermanis izvērs diskusiju par sadarbību ar Latvijas kultūras pārstāvjiem, šāda veida pasākumu praktisko organizāciju;

31. oktobrī sarīkojums Čikāgā, "*Palmer House*" viesnīcā, pasākuma galvenais organizators — dzejnieks V. Krāslavietis; diskusija ar I. Ziedoni Čikāgā, Krievu un Austrumeiropas studiju centrā;

4. novembrī tikšanās ar I. Ziedoni Ņujorkā. Avīze "Laiks" (1977, 9. nov.) informē: "Pāri par 100 interesentu Ko-

lumbijas universitātes Keloga centra telpās noklausījās dzejnieka Imanta Ziedoņa darbus autora lasījumā. I. Ziedonis atradās ASV apmeklējumā ar padomju tūristu grupu, un pirms Ņujorkas viņam bija tikšanās ar latviešu sabiedrību arī Sanfrancisko un Čikāgā. Ņujorkā vakaru atklāja Mudīte Austrīņa, pēc tam dzejnieka personību īsi raksturoja Valda Dreimane no Bostonas un viņa darbus — Gunars Salīņš. Dzejnieka lasījumā bija ne vien dzejoļi, bet arī fragmenti no mātei veltītās poēmas un daži satiriska rakstura iestarpinājumi. Viņa tēmas ar latviešu mitoloģijas elementu ieaudumiem sakņojas daļu pasaulē, īpatas apdarē un izteismē. Dzejnieks par tām saņēma sirsnīgus aplausus un rudens ziedu pušķi."

3. novembrī I. Ziedonim piešķirts LPSR Tautas dzejnieka nosaukums.

1978

3. februārī Filharmonijā, 7., 9., 14. un 19. februārī LVU Lielajā aulā literāri muzikāls vakars "Dzejnieks un nāra". T. Āboliņš lasa I. Ziedoņa dzeju, koris "Ave sol" un solisti izpilda I. Kalniņa oratoriju "Dzejnieks un nāra" (I. Ziedoņa vārdi).

No 27. līdz 29. martam I. Ziedoņa autorvakari Lietuvā (Panevėžys, Kauņa, Viļņa). Piedalās aktieri (G. Urbonaite lasa I. Ziedoņa dzeju A. Maldona atdzejojumā), dzejniece V. Jasukaitē lasa epifānijas. Par dzejnieka daiļrades ceļu stāsta rakstnieks R. Keturaks un kritiķis K. Nastopka.

4. aprīlī I. Ziedoņa autorvakars Rīgā, LRAP kultūras namā. (19. aprīlī Latvijas radio translē tā ieraksta fragmentus.)

20. jūlijā I. Ziedonis viesojas republikas radošās jaunatnes nometnē Valdemārpilī.

11. septembrī I. Ziedonis piedalās Dzejas dienu atklāšanā un "Dzejas stundā" Skulptūru dārzā.

13. septembrī Dzejas dienu sarīkojums Izglītības ministrijā. Piedalās J. Morica un I. Ziedonis.

14. septembrī Dzejas dienu sarīkojums LLA. Piedalās L. Brīdaka, J. Peters, J. Rokpelnis, J. Morica un I. Ziedonis.

No 16. līdz 20. oktobrim Rīgā, Aizputē un Kazdangā PSRS Bērnu un jaunatnes literatūras padomes un Latvijas RS valdes apvienotais plēnums "Dzeja un jaunās paaudzes tikumiskā audzināšana". Piedalās V. Ancītis, O. Kravalis, J. Osmanis u. c. I. Ziedonis referē "par darbīgumu, priecīgumu un gudrību bērnu dzejā".

26. oktobrī RS partijas pirmorganizācijas sapulce, kurā apspriež uzdevumus jauno literātu audzināšanā. Debatēs uzstājas arī I. Ziedonis.

27. oktobrī I. Ziedonis un G. Krollis viesojas "Poētiskajā kafejnīcā" Rīgā, LRAP kultūras namā.

Materiālu sagatavojusi Andra Konste

NO VĒSTULĒM IMANTAM ZIEDONIM

[1971?] 1. maijā

Mīlais dzejniek!

Šorīt 3os pabeidzu lasīt Jūsu "Epifānijas". (Epitāfijas?) Kaut kas tik skaists, ka lasīšu vēl un vēl, un vēl! "Kā Jūs esat spējuši tur izaugt tik lieli?" — tā bieži sev jautāju.

Man ir draugi, kas skaita Jūsu dzejas no galvas, sevišķi tās, kas platē ierunātas.

"Nevaru paciest pilienus. Pilieni nogurdina, atpil vai aizpil — vienlīdz vienmuļi, vienlīdz skumji."

Jā, visa dzīve "aizpil". Lielākajai daļai. Jo cilvēku **masa** ceļas un iekāro iegūt mantu (ne dvēseles mieru), plēšas un pārvērš visu ap sevi silķu mucās un skābu gurķu mucās, tad — pieliek kuņģi ar banāniem vai kartupeļu mizām (vienalga), bet — pieliek kuņģi, tad — izstaipa kājas un tās varbūt drusku apmazgā, tad — gultā nomilē sievu vai citu un — **guļ!** Tā ir pilēšana... Es arī nevaru paciest pilienus... Tie bendē nost kā stulbums, kā murgu miegs, kas atkārtojas bez gala.

Lai paldies Jums no sirds, no vecas latviešu rakstnieces sirds!

Jūsu

Irma Grebzde-Rubenis.

P. S. (..) Jums nav man jāraksta, es Jūs tāpat mīlu un Petera spēcīgo, latvisko dzeju, un arī citus tur, kur naktīs lakstīgala dzied, kur naktij vēl ir dziesma — manā Zemē!

[Paraksts]

Labdien, Imant!

(..) Un tad būtu jārūnā par Tavām grāmatām. Par to vienu jau par vēlu, bet šā vai tā: brienu ezerā un saku to pašu. Redzu, ka ceļa nav, un saku to pašu. Tad Tavas "Epifānijas" — tās jau jālasa kā dzeja: miniatūras kā ainas, kas parādās, uzraujot sērkociņu.

Pilnīgi grandiozs ir gabaliņš par akmeņiem, par akmeņu staigāšanas dienu. Tas ir tik spēcīgs, ka es vai gluži fiziski redzeju šo staigāšanu, akmeņu nemieru, didišanos savās noliktajās vietās. Gribētos visu vēlreiz pārlasīt un sakarīgāk par to uzrakstīt — vēstule nav domraksts. Var būt, ka kādreiz izdaru arī. Tagad, kad atkal var sākt pliku galvu staigāt pa lauku, pašam dzīslās tāds akmeņu nemiers. Cilvēks jau arī ir drusciņ tādā akmens lomā — kaut kur nolikts, pagrozās gan, bet īsti laukā no savas vietas netiek. Ja celtos no tiesas, būtu žēl vītenaugu, kas piespiedušies pie sāna un taisās ziedēt. Akmenim arī varbūt tāpat: ja pametīsi nogāzītī, kur — teikā! — velns nometis, varbūt notrūks arī sīko klinšsānu puķīšu saknes. Akmens, varētu sacīt, ir solidaritātes kalngals, pati pašaieliedzība pārākā pakāpē.

Negribu jau sacīt, ka katra Tava miniatūra (prozdzeja?) ir tikpat lieliski nostrādājusies, bet savu lietu Tu tiešām proti, arī par skaidām, dēļiem un līmēm, un tad vēl kā "bauslību" lasīju par interpunkciju. Punkts ir tiešām nenozīmīgs! Turklāt — punkts teikumā ir punkta viltojums. Punktam nav nevienas dimensijas, to vispār nevar redzēt. Tas, ko iebāž teikumā (savu reizi jau vajag, kā tad citādi, konvencija!), nav nekāds punkts, bet labākā gadījumā — rimbūlītis, sliktākā — tintes ķeburs, starp apaļām domām iemests sakārnis. Neapvainosim punktu pārlietu, bet pārlietu plātīties viņam arī nevajag — ir ļoti nozīmīgi tādiem ķeburiem pasacīt, ka bez viņiem tīri labi var iztikt. Arī komats dažu labu reizi par velti maizi ēd un spēlē robežu, īpaši, ja doma vai izjūta pēc tās neprasa, grib skriet vai saliedēties kopā un veidot veselumu. Valodai ir pašai sava brīnišķīga dinamika, tā nemaz tā nepieviļ, nevazā pa aplamiem ceļiem. Visu jau nevajag vienmēr un visur lādītēs salikt, pārvērst par sastingumu. Izrakstos tik gari tālab, ka nule

iznāca pašam ar tādiem ērmiem cikstīties. Tava miniatūra nāca tiešām it kā atspāids, kā avots, kur pasmelties. (..)

Atlaid kādu rakstu galiņu, lai zinu, ka plunkšķis vien nav iznācis. Nu, un tad — lai Tev laba vasara!

Pasveicini Unigundi!

Tavs Andrejs [Irbe].

Zlākās, 1971. gada 7. augustā

Kad iegādājos Jūsu "Epifānijas", pāršķīrstīju un noliku. Nebija pa ceļam. Satiekoties ar Māri Čaklo, sūdzējos par to. "Vai izlasījāt?" — "Nē." — "Vajadzētu izlasīt."

Pārgājām uz citu tēmu, bet šķīroties it kā starp citu viņš ieminējās: "Bet "Epifānijas" izlasiet gan!" — un, mazliet pavisnājis (vismaz man tā šķita), aizgāja.

Nu tuvojos grāmatas beigām tāpat kā šī vasara (ir augusts, esmu Zlākās, kur patlaban strādā filmu grupa — "Vella kalpi vella dzirnavās"), un kāds mani rausta aiz mēles pateikt Jums, ka šajā darbā es sastopos ar kaut ko nesaprotamu, mazāk vai vairāk saprotamu un pavisam saprotamu. Lasīju ļoti gausi. Divas vai trīs zvaigznītes dienā, tā — pirms krēslošanas, kad spēka vēl gana pārvarēt ziņkārību un ļauties domāšanai.

Par visu es ceļu cepuri, es sveicinu Jūs, es saku Jums paldies.

Haralds Topsis

Ja naktī un šorīt vēl svaidījos starp nosūtīt — nenosūtīt, tad šodien, izlasot trejzvaigznīti 90. lappusē, es jau esmu ceļā uz pastu. Es esmu tā vēlēšanās nospīest Jūsu durvju zvana pogu.

Fridrihsons, manuprāt, ir trāpīgi papildinājis Jūsu smalko instrumentu ar smalku, redzamu skaņu.

[Paraksts]

Londonā, 1971. gada 25. septembrī

Labdien, Imant!
Un labdien, Ausma!

(..) Miļo Imant, man Jums tas nav jāatkārto, Jūs jau zināt, cik augsti es novērtēju Jūsu dzeju. Tādēļ tikai pieminēšu, ka esmu Jums ļoti pateicīga par skaņuplati un par to, ka Jūs priekš manis nolasījāt dzejoļus. Es cilvēku balsis paturu spilgtā atmiņā un sevišķi dzejniekus, kas lasa savus dzejoļus, — izteiksme, intonācija, Imant, es skaidri dzirdu Jūsu dzejoļus Jūsu lasījumā. (..)

Nu nāk mazs pārsteigums: klātpieliktie epifāniju tulkojumi. Tie ir pirmie, sekos vēl 3, varbūt 4. Izvēlējos tos, kuri man pašai sevišķi patika un mani sevišķi interesē — ar oriģinalitāti, spēcīgumu un spilgti personīgo pieeju. Mēģināju tulkojumus atdarināt arī Jūsu ritmus un kadences. Un — paldies Jums, Imant, par baudu, ko man sagādā tulkošana! (..)

Rūta [Spīrsa]

(..)

1971. gada 1. novembrī

Sveicināti, cienījamo dzejniek,

rudens klāt, "Liesma" jau kuro mēnesi publicē aprakstu par Tadžikiju... Kādreiz solījos uz to laiku Jūs patraucēt. Interesē, kā Jums gāja, kā esat apmierināts ar braucienu, vai nenožēlojat!...

Tā būtu mana apmeklējuma "minimālā" programma, "maksimālā" — par "Epifānijām". Pavasari izteicu sajūsmu un apbrīnu par domas dziļumu un bagāto, skaisto valodu. Tāpat domā arī mūsu daiļrunas pasniedzēja (šogad mācos LVU filologos. Ne jau gluži bez Jūsu "līdzdalības". "Kurzemīte" mani izsīta no inertuma stāvokļa, un nemētājos vairs bez jēgas apkārt pa pasauli, bet citīgi cenšos iedzīt to, ar ko vajadzēja sākt vismaz pirms 5—6 gadiem). Uz Jauno gadu mums jāliek ieskaite loģiskās runas pamatos. (Zālē, skatītāju klātbūtnē.)

Mūsu ieskaites darbs ir "Epifānijas". Negribētos, ka tās būtu nesaistīti, mehāniski nolasīti fragmenti, bet cauri vītos zināma doma — mugurkauls. (..) Grūti arī tas, ka meitenēm ne sevišķi saprotams zemteksts, vairāk visu uztver virspusēji... Man ir šādas tādas idejas un ieceres, ar kurām gribēju Jūs iepazīstināt. Personīgi man "Epifānijas" ir ļoti tuvas un dārgas — negribētos, lai tās izniekotu vai pārvērstu par bezdomīgiem skaitāmajiem pantiem.

Jums var būt iebildumi, kādēļ vispār ir ņemtas "Epifānijas". Man arī liekas, ka tiešām varēja ņemt citu darbu, kuru meitenēm vieglāk uztvert, bet pasniedzēja mums iegalvoja, ka tikai no augstvērtīgiem mākslas darbiem var iemācīties labu runas kultūru. (..)

Jūsu "vajātāja"
Skaidrīte Baķe.

Prāgā, 1972. gada 8. augustā

Dārgais b. Ziedoni!

Pagājušajā nedēļā — ja nešaubos, piektdien — mana sieva runāja ar Jums pa telefonu. (Mēs vasarā vienmēr dzīvojam mūsu vasarnīcā, nelielā pilsētiņā *Mnichovice*, apmēram četrdesmit kilometru tālu no Prāgas.) Pēc atgriešanās uz *Mnichovice* es uzzināju no viņas, ka Jūs esot tagad Karlovivaros un būšot tur līdz 27. augustam.

Es lietoju šo gadījumu, lai Jums sūtītu četras čehu lugas latviešu teātriem, kuras jānodod b. Baugai. Viņa grib tās tulkot. (..)

Jūs atradīsiet manā sūtījumā arī mūsu literārā žurnāla "*Tvorba*" 27. numuru (1972. g. 5. jūlijā). XVI lappusē tur atradīsiet Jūsu nelielas miniatūras "*Pļāpas*" tulkojumu čehu valodā (*Žvanilové*). Kā redzat, es Jūs neaizmirsu! Parādiet šo Jūsu epifāniju paraugu čehu valodā arī Baugai. Viņu tas droši vien iepriecinās. (..)

Jūsu *Paroleki* [*Radegasts Paroleks*].

(..)

"Bet" epifānijai par taisnēm, kas krustojas

Nē, tā ar taisnēm nenotiek! Nekad tā ar taisnēm nenotiek, ka pēc krustošanās tās piepilda ar sevi savstarpējo leņķi (iekrāsot var tikai ar dziļu, kura plūk). Taisne ir taisne, līnija, kuru plaknē ievēl punkts. Bet, ja tu tiešām spēj to leņķi piesātināt starp sevi un to otro, tad tu esi viens liels tintes kleksis un nekas cits! Tu velc kā ar arklu savu plato kā urga līniju sev dotajā laikā. Bet tik un tā reiz tu esi tai otrai taisnītei pāri un garām. Un, kaut arī viņa būtu kā tējas peļķe uz vaskadrānas galda, diža un liela, tomēr jūsu taisnes tik un tā viena no otras neizbēgami attālinās. Jo savus bērnus, savu tautu un Saules likumu es milu pati ar savu mīlestību. Tā nav kopīga ne ar vienu citu mīlestību.

Vispār kā var būt kopīga mīlestība? Var tikai kaut ko kopīgu mīlēt, bet tas nav viens un tas pats. Vecmāmiņas acīs vectētiņš uz sendienu bildes. Jo tas viens mirklis, kad viņi abi bija viens, tas ir palicis viņu abu acīs uz mūžu. Tas viens mirklis var būt tik liels, ka aizpilda visu cilvēka dzīvi. Patiesībā vectētiņš sen jau bija cits, kad Dzīve ar savu cirkuli uz viņa taisnes uzvilka beigu krustiņu. Tikai vecmāmiņas acīs viņš visu mūžu bija fiksēts tajā, vienīgajā, mirklī. Kā tuvošanās, tā attālināšanās leņķim ir intensitāte. Tikai tuvošanās leņķim — atgrūšanās. Tu nemaz negribi aiziet, bet tevi neizbēgami rauj projām laiks. Jo tava dzīve var būt tikai tā taisne, kuru nokodējusi ar savu gēnu sistēmu pati Daba. Un saproti jel to otro: tam nabaga punktiņam klājas tieši tāpat. Esiet taču cilvēki! Labākā gadījumā jūs varat palikt visu mūžu viens otra acīs. (..)

Ir vietas telpā, kurās punkti čum kā grāvī tie melnie ūdenskrampīši ar astītēm. Tiem ir labi, tie ļoti bieži viens ar otru saskrienas. Ja nav viens, vietā drīz jau ir cits. Tie ir tie komunikablie. Ar masu psihozi. No kampaņas kampaņa. (Visos kolhozos audzēja kukurūzu 1960. g. Visus židus krematorijas krāsnīs 1942. g. Visus latviešus Sibīrijas rezervātā 1949. g. Visi ceļ komunismu. Visi cēla rokas fašistu sveicienam. Visi uzgavilēja, kad dedzināja Džordano Bruno. Jo viņš bija citā plaknē. Jo tie iepriekšējie bija citās plaknēs.) Viskomplicētākie

likumi ir paralēlām taisnēm. Tie ir punkti 2 dažādās plaknēs. Šīs plaknes pie tam var būt tuvu, tuvu blakus. Tu redzi, punkti gandrīz saskaras. Bet tie nekad nekļūs viens. Starp tiem ir pilnīgi citāds spriegums nekā starp taisnēm, kam jākrustojas. Tas ir reizē pievilkšanās un atgrūšanās spēks. Šis spēks sastāv no 2 vektoriem, kuru rezultāts (ne) visu laiku paliek nemainīgs! Ja tas mainītos, tad tie vienbrīd pievilkto, otru atgrūstos. Tad tās vairs nebūtu paralēles. Tad tās vispār vairs nebūtu taisnes, bet likloču līnijas. Tomēr mēs varam būt tikai taisnes, katra ar Dabas dotu noteiktu virzienu. (..) Paralēlām taisnēm jādzīvo cerībā, ka tās satiksies kaut kur bezgalībā, un laika, likteņa plaknē tas nozīmē — mūžībā. Tās tuvojas viena otrai visu mūžu.

Lilaste (karaspēka nometne)

[Bez paraksta]

1973. gada 20. februārī

Sirdsgudrais!

(..) Tu esi bieži ciemos ar rakstiem — epifānijas man vēlu pienākušā "Karoga" 10. num. ir lasītas un lasītas, aiz to tā uzruna. Mana nelaiķe māte tā Tevi būtu saukusi — sirdsgudrais, jo Tavai gudrībai ir sirds. Manuprāt, Tu esi mūsu pirmais īstais filozofs, kas nepinas visu laiku cittautu gudreļu citātos, bet runā sevis pārdzīvoto un atzīto un ik rakstāmā rindā vēl intensīvi atklājamo, tūlītējo, nupatējo, pēkšņo, epifāniski izgaismoto. Apskaužami, varētu teikt, ja visu to un vēl Tev no sirds nenovēlētu. Bet vēlu, vēl un vēl, tālāk un augstāk, un skaudrāk, un sāpīgāk, un bez gala. Un labi, ka jūti sev rāmjus, labi. Ir grūti bez tiem. Zinu, es tos jau sen kā noārdīju, salauzu, aizmetu. Ir jau kā putnam lidojumā — teju, teju bezgalībā, reizēm... bet jāuzmanās no izretinātā gaisa un citām sfērām. Un zemes attālums jāvēro, jo mēs esam iz zemes. Rāmju vajaga, lai apzinātos savus izmērus, lai aptaustītu, kur beidzies.

Un tad tā "Dzejas diena", nesen atnākusī man. Tur Tu stāvi viens, patiesi viens, un kā gan citādi, ja tā domā un jūt. Tur, sirdsgudrais, vajag briesmīgi daudz vientulības brīžu. Un otrā pusē paegliši (teica Sēlijā), mani mīļie koku krūmi. Zaigojošā vāzītē sakalta zari, tos reizēm aizdedzinu, izkvēpinu svešumu. Tad ir svētdiena, un aizdedzu sveci. Kā svece deg...

Tu tik sarežģīti vienkāršojies uz savu lielumu — "Tas cilvēks tēlo"; kā arī Tava paveida trioletās — ekspromtā; kā arī "Tās puķītes" — ai, kas par tēmu, katrs otrais būtu grāvi iekšā, bet Tu variē teju, teju it kā seno, it kā mūžīgo, it kā smīnu, it kā jūsmu jaužamu. DZEJA, spoža dzeja, visīpašlabākā. Bet vai man Tev to teikt? Vai nu reizēm to pats neapjaud, un tad ir vientuļi un bail, ka tālāk, tālāk — jā, kur? Hm, ja es būtu Tavā paaudzē, es laikam būtu par dumju, lai Tu ar mani runātos. Nule esmu krustmātēs un nesavtīgi apbrīnoju un mīlu — ārpus kārtas. Cik labi tā.

Tu man šai gadā vēli to, ko gribu, ko vēlos pati. Gribu uz Rīgu, uz Dziesmu svētku simtgadi. Vai izdosies, šaubos vēl. Vēli man vēlreiz nu jau zināmo vēlmi! Drūzma būs liela, bet tā būs mūsu tauta. Otru tādu svētku neredzēt. Ir slimots ar bargu Londonas gripu, vai veselu mēnesi vārgts; nu ir ziema, sniegs, sals, saule, un ir jau pulka labāk. Būs labi.

Atkal gāju aust (mana draudzene ir mākslas audēja) pie viņas darbnīcā, un tapa lupatiņu grīdas segas. Vienā svītrās mijās oranžs (sarkanās vāveres), brūns, pelēks, balts, debeszils, to dēvēju par "Vāverēm ziemā"; audu, domāju — došu Lalitai [Muižniecei], kas ziemā māca universitātē sanskritu, vasarā jauniem latviešiem valodu un dzeju, īpaši Latvijas jauno dzeju. Tai mājā bibliotēkā pie sienas ir Tava — Ulža Zemzara zīmētā — seja; tur vāveres arī Tev būtu tuvumā... jo sūtīt tādu lupatu lēveri jau būtu kauns. Audu, domāju, kā inku indiāņi auž: redz no rīta putnu, redz zvēru — todien auž svītrām vien tos, vietumis iezībsnījot pa uguns krustiņam, pa zaļam zalktim. Un tāds melni balts audums, pašuts jakā, mugurā, pa gabalu izskatās jo "latvisks", bet tikai iztālēm; tuvumā stilizējums ir skarbāks. Bet, pirms audu lupatiņu segas, noaudu sev tērpam drānu, brūnu, skuju rakstā, tas bija uzmanīgi aužams, skaitāms. Man patīk aust, jo tad var domāt rakstā, ritmā. Klaudz tikai trejas stelles. Pati īpašniece auž modernas segas, reizēm abstraktā izdomā, burvīgās krāsās. Viņa arī ir apciemojusi Rīgas audējas. (..)

Sveicinu, sveicinu, sveicinu — Tavas epifānijas ir DZEJAS
DZEJA. Topi un raisies — ilgi, ilgi un vēl, savs, pats.
Snieg. Kļāvā šūpojas melnās vāveres —

Velta Toma.

Vilņā, 1974. gada 9. novembrī*

Miļo Imant!

(..) Tavi dzejoļi (es tos saucu par dzejoļiem) būs 11. numurā. Es jau Druskininkos lasīju slejas. Redakcijā visi sajūsmināti, ja ne pat satriekti. Visiem ļoti patīk. Es atklāju Tevi it kā no jauna. Liekas, šī būs pati labākā brālīgo republiku dzejnieku publikācija.

Bet tajā pašā laikā bija arī grūtības. Miniatūra par uzliesmojumu gandrīz iestrēga čehu dēļ. Vārnu — grafiķi es izņēmu pats. Lai glābtu situāciju, darijām, kā Tu ieteici, — Ķēstutis [Nastopka] pārtulkoja Tavu ievadu "Epifāniju" latviešu izdevumam. Tas izglāba čehu minnezengerus (vismaz viņi vēl bija slejās, pašlaik vēl neesmu paguvis sazināties ar izdevniecību — svētku brīvdienas).

Paldies par manu darbiņu tulkojumiem. Ātrumā pārskatīju — liekas, viss atdzejots ļoti labi, ļoti precīzi. (Tuvākajās dienās ar latviešu valodas vārdnīcu pārskatīšu visu vērīgāk — ja būs kādas nejaušas kļūmes, uzrakstīšu Tev.) (..)

Vai esi iepazinies ar *dzen* (čāņ) filozofiju un estētiku, ķīniešu un japāņu budisma skolām? Es kā neizglītots autodidakts nonācu līdz *dzen*, neko par to pat nezinot. (Mani jaunie talanti (draugi) *dzen* bija iepazinuši un studējuši jau agrāk, es kaut ko no viņiem biju dzirdējis, bet tikai tagad pievērsos tam nopietni.)

Ievērojot šos ētiski estētiskos principus, tulkoju arī Tavas epifānijas: noklusējums, pauze, dažas "atvērtas" lietas ieliku

* Šeit un turpmāk ar zvaigznīti atzīmētās vēstules no krievu valodas tulkojusi A. Konste.

zemtekstos. Galvoju — Tavi jau tāpat skaistie un ļoti, ļoti
humānie darbi tādā aranžējumā atplauka (kā lotosa ziedi
japāņu ksilogrāfijās). (..)

Vitauts [Šimkus]

[1974?]*

Imantam Ziedonim

Paņemu rokās grāmatu. (..) Iestrēgstu starp ievadrindiņām.
Mēle sapinas līdzskaņos. Bet tad nemanot uzņemu ātrumu.
Viegli un ātri slīdu gar zaļiem sējumiem. Svaigums. Manas
kājas rīta rasā. Sirds pulsē tā, kā agrāk atsaucās tikai mūzikai.
Pēkšņi sāpe kā strāva izskrien cauri no galvas līdz papēžiem.
Bet tās taču nātres! Palēkāju, saraujos čokurā. Uz veselību! Es
traucos uz priekšu, lapu čaukstoņā rit sekundes. (..)

Man apkārt kā gaišzili atspulgi vakarā lido spāres, nolaižas
uz pieres, uz krūtīm, viegli pieskaras ar trauslu spārniņu, bet
to vietā tūliņ jau traucas citas. Es laižos miegā.

Man atkal ir četrpadsmit. Es eju pa gaismas staru ielu, kas
ved uz debesīm. Es gribu to saprast. Taču vārdi nedodas rokās,
aizlido. Tad es redzu: zālē pie sētas kā notis nošu līnijās
sasēdušies koši taureņi. Akcenti! No manām lūpām viegli izlido
vajadzīgie vārdi. Bet kam dāvēt tikko dzimušo dziesmu? (..)

Mani plakstiņi atvērušies austoša rīta blāzmā. Acu kaktiņos
vēl dreb dedzinošas rāsas lāses. Notraucu tās, veros guļošajos
bērnos. Nu tā. Atkal var doties tālāk. Izvelku no spilvenapakšas
"baušļus" — mazu, bet man tik nozīmīgu grāmatu. Es nesteidzos.

Vērīgāk jāielūkojas dvēseles slīpēto šķautņu vizmojumā,
jāietinas silto smaržu pavedienā, jāsaklausa tālumu aicinājums,
nodrošinoties ar vārdu rupjmaizi atpakaļceļam.

Kārtīgs gabals rupjas maizes un avota ūdens. Nu var dzīvot.

Irina Litvinova

P. S. Jau sen man pazīstama Jūsu dzeja un raksti, kurus
lasu oriģinālvalodā.

Līdz šim nebija dūšas Jums uzrakstīt, baidījies izjaukt stilu
ar vēstuli citā valodā.

"Epifānijas" izgaisināja šaubas. Tapa šī vēstule. (..)

Rīgā, 1975. gada 27. janvārī

Imant!

Griežos pie Jums kā pie vienkārša, izprotoša, ar savu galvu domājoša Cilvēka. Manā rīcībā ir pārāk maz faktu. Tīrās nejaušības dēļ es varu spriest par Jums, izejot tikai no izdevniecības "Liesma" 1971. gadā izdotajām "Epifānijām". Man liekas, ka kā Cilvēks Jūs esat pateicis ļoti daudz, bet kā filozofam Jums kaut kā mazdrusciņ pietrūkst. Ar šo savu "izlēcienu" arī es negribu niķoties, bet gan palīdzēt cilvēcei tikt skaidrībā par dažiem pagaidām vēl ne visai labi izprastiem sabiedriskās dzīves jautājumiem. Cilvēki daudz ko neizprot. Cilvēki neizprot, ka cilvēkam vispirms jāklūst par Cilvēku un tikai pēc tam var uzņemties citu cilvēku audzināšanu, vadīšanu utt. Pašlaik pasaulē ir pārāk daudz liekvārdības. Teorija pareiza, bet prakse klibo. Cilvēki jau gadu tūkstošiem meklē, tiecas pēc kaut kā labāka, cilvēciskāka. Neapzināti, gan arī apzināti cilvēki šinī laikā ir paveikuši ļoti daudz, bet līdz pilnīgai skaidrībai mazliet vēl pietrūkst. Man liekas, ka es tīri nejauši esmu izdarījis *epiphaneia*, ar kuras palīdzību, izejot no pašiem elementārākajiem dzīves jēdzieniem, var izskaidrot mūsdienu sabiedrības neapmierinātību, tieksmes un vajadzības, kā arī noskaidrot, kas jādara, lai likvidētu šo neapmierinātību, lai cilvēce kļūtu kaut mazliet laimīgāka, nekā ir pašlaik. Lai pārbaudītu šīs epifānijas noderīgumu sabiedrībai, gribu parunāties ar patstāvīgi domājošiem cilvēkiem. Jūs esat viens no tiem. Otrs ir pasniedzējs Zilītis no RPI, pie kura es 1972./73. g. studēju filozofiju. Bet pārējie? Atradīsies. Nācija, izcelšanās, izglītība, pasaules uzskats nav svarīgi. Svarīgi ir izprast!

Mārtiņš [Mālnieks]

Mūsdienu pasaulei trūkst harmonijas. Ko darīt, lai radītu šo harmoniju? Vajag *epiphaneia* un mazliet izpratnes.

M.

Rīgā, 1975. gada 10. aprīlī

Es eju pie Tevis pa atspulgiem. Tavi dzejoļi ir pasaules atspulgi Tevī, nu no Tevis tie atspulgojas manī. Tā manī nonāk pasaule. Tev ir liela virsma, ja Tu spēji tik ļoti daudz atspulgot. Nē, ne jau Tev, bet Tavai dvēselei. Dvēseles virsmas lielums nosaka, cik mēs paši esam lieli. Es arī gribētu tik lielu dvēseles virsmu, bet dvēseli jau nevar uztaisīt vai pārtaisīt. Dvēsele ir gēnā ierakstīta. Es apskaužu Tevi Tava gēna dēļ. Kāpēc jāsaka — ģeniāls cilvēks, labāk būtu teikt — ģēniāls. Vai tad varētu būt arī tukšs gēns? Daba taču necieš tukšumu. Muļķim vienkārši nav gēna, viņš ir negēniāls. Vēl pielaižu, ka varētu būt puse gēna. Man arī laikam ir puse gēna. Bet kas es esmu — pusģēniāls cilvēks vai pusmuļķis? Hā, to nu gan Tev neteikšu!

Imant, Tu esi sapratis laimi laikā. Pietiktu ar "Epifānijām", lai ierakstītu Tevi laika brīnumdaros. Tu esi kļuvis neredzams un dari brīnumus. Es pieveru acis, un Tu esi manā istabā, runā, strīdies, gribi mani pārliecināt. Bet man ir tikai pusgēns.

Tad, kad Tu iegāji sevī, bija cerība, ka no sevis Tu izķepurosies. Bet tagad Tu esi iegājis mūsos. Redzēs, kas Tevi laukā vilks! Varbūt vilks?

Paldies par "Epifānijām"!

Egons Ozols

Rīgā, Meža skolā, klusā stundā, kad bērni gul, un suņi snauž.

Rīgā, 1975. gada 23. aprīlī

Labdien!

Vēl trešo reizi gribētos iet uz Drāmu. Burāns, gaisma, mūzika — neviens vēl tā nav atklājis Jūsu domu pasauli. Arī bez "Eža bērniem" vienreizējs pārdzīvojums. Pirmo reizi otrās daļas sākumā gaidīju, ka viņš teiks: "Tai vakarā, kad jumti..." Tieši šī epifānija liek sevi ļoti pārdzīvot. Gandrīz tāpat "Punkta serdē", "O, Juta", "Nav punkta", "Lēksim bedrē" un "Tilta sajūta". Pa atspulgiem gan varētu iet pāri tikai tad, ja jūt, ka

ar otru cilvēku var uzkāpt ne tikai saules kalnā, bet arī aiziet kājām uz Sibīriju, neprasot — kas būs?

Jūsu autorvakara II daļā bija tādi lēcieni, ka nevarēju nekā Jums līdzī tikt. Manuprāt, uz labu laimi šķirt lapas kladītē nevar, jo Jūsu domas ir tik pārsātinātas, ka, ātri vienu pēc otras lasot, nevar koncentrēties nevienā. Un dažas vispār nevajadzēja lasīt. (..)

RPI studenti pēc "Kurzemītes" vakara nesakot vairāk "subotņiks", bet "sestdienieks". Un ja — tad liels skandāls.

Uz redzēšanos!

M.

1977. gada 30. janvārī

Imant Ziedoni!

Lasot Jūsu darbus, ar patiesu interesi sekoju Jūsu izaugsmei un vēroju, kā Jūs tiksiet pāri Raiņa "sliksnim" ("Gals un sākums"). Un vai Jūs tiksiet? Ne jau ar vārdu un jēdzienu mistrojumu, kā "Dalību migla vārās un ceļas. Un dažums top viens, un daudzums top veids, un viela top gars, un patmets top pretmets." Ne jau ar spekulatīviem slēdzieniem, bet ar ticību! Tik vienkārši, kā to pateicis Ojārs Vācietis: "Ticēt ir vienīgais gēns, kas attaisno manu esamību." Es ticu! Jo tas, uz ko cilvēks tic, noteic viņa garīgo seju, viņa limeni, viņa personību, viņa mūžību... Varbūt maldos, bet kaut ko Jūsu, sava paša — Imanta Ziedoņa... es saklausu Jūsu epifānijā — "Cilvēka ceļš uz cilvēku iet pa atspulgiem". Piekritu. Pat visdziļākajā mīlā un draudzībā cilvēku dvēseles nesaplūst vienā: katrs patur savu centru savā personā. — — —

Tāda cilvēku "sabiedrība — vienība" ar "centru" ("sabiedrisko apziņu") pašā sabiedrībā ir bezperspektīva, jo ikviena sabiedrība ir "mirstīga", kā cilvēks pats ir mirstīgs; bet cilvēka dvēsele tiecas nemirstībā. — — — Kas tad lai spētu cilvēkus vienot tādā saistošā vienībā? Izziņas dialektiski materiālistiskie mērogi? Atziņas marksistiski ļēniniskās dimensijas? Sabiedriskās apziņas (!) kodi? Jeb cilvēkmīlestības baušļi? Uz to lai atbild ikviena paša sirds!

Es ticu!... Tas ir lielākais vārds un dziļākā saistība ar To, uz Ko es ticu. Un līdz ar šo ticību — es ticu sev!

Jūsu spalvai es vēlu:

“Rakstiet sev, un tas būs mums!

Jo tas būs patiesība!”

Jūsu zvaigznei saku:

“Dedziet patiesībai Svētai, gaismai Mūžigai,
dvēselei Nemirstīgai, brālībai (Kristū) Kristīgai.”

Lasītājs

*Rusē, 1977. gada 9. aprīlī**

Dārgais Imant,

nesen Rusē bija ieradies Nino Nikolovs — pie mums pilsētā tika dibināta Rakstnieku savienības tulkotāju nodaļa — un mēs ar viņu ilgi runājām par Tevi. Redzams, ka Tu uz viņu Prāgā esi atstājis milzīgu iespaidu.

Viņš teica, ka esot saņēmis “Epifāniju” krievu izdevumu. Tātad — tas jau iznācis! Gribētu Tevi lūgt — atsūti man eksemplāru, ja iespējams, pat divus, jo izdevniecībā arī grib iepazīties ar grāmatu, bet parindeņi pagaidām nav domāti “nepiederošām acīm” — tie ir darba variants, un tos labāk lasīt beigās, rediģējot manuskriptu. Pie tam esmu pārtulkojis tikai “Epifāniju” pirmo grāmatu, pie otrās strādāšu vasarā vai rudenī. (Žurnālā “Sovremeņņik” būs pirmā grāmata.) (..)

Draudzīgi apkampjot —
Tavs Zdravko [Kisjovs].

1994. gada 11. septembrī

Es vēlos Jums pateikt "paldies!", jo Jūsu grāmatas man palīdzēja izdzīvot. Nosūtu Jums skolā rakstītu sacerējumu, jo savādāk nezinu, kā Jums pateikties. Tagad jau vairākus gadus strādāju Imantas Latviešu ģimnāzijā, mācos, bet nozīmīgus impulsus manai dzīvei noteikti deva arī Jūsu grāmatas.

Vēlu — veselību, izturību, spēku un gaismu. Paldies, ka uz šīs pasaules esat Jūs un Jūsu grāmatas.

Aiga Balandiņa

Man tuvākā I. Ziedoņa grāmata

Man vistuvākās ir I. Ziedoņa "Epifānijas". Tā nebija mana pirmā saskarsme ar I. Ziedoņa grāmatām — biju lasījusi viņa pasakas, dzeju. Bet "Epifānijas" manā dzīvē ienāca savādāk. Lasot šo grāmatu, man atmiņā atausa pirms daudziem gadiem pārdzīvotais...

Mans vectēvs bija smagi slimš un necēlās no gultas. Reizēm viņam uznāca spēcīgas sāpju lēkmes. Man bija viņa ļoti žēl, bet es nezināju, kā lai palīdzu. Vienreiz, būdama pilnīgi bezpalīdzīga, es, mierināt gribēdama, piegāju pie gultas un nedroši ar savu mazo roku noglāstīju sirmo galvu... Vectēvs sāka raudāt... Savādi klusu, un asaras ritēja pār vaigiem. Es nobijusies atrāvu roku. Nezināju, ko darīt. Rūgts kamols kņudēja kaklā... Mana roka apjukusi glāstīja sirmo galvu, un istabā raudāja divi: viens — sirms, mūžu nodzīvojis, otrs — mazs un vēl nepieredzējis. Tad es nespēju saprast — kāpēc tas tā? Biju pārāk satraukta. Nezinu, vai to līdz galam esmu izpratusi pat šodien.

To visu es vēlreiz pārdzīvoju, izlasot I. Ziedoņa epifāniju par to, cik grūti ir noglāstīt galvu vecam cilvēkam. Tādēļ šī grāmata man ir tik mīļa un tuva. Neizsakāmi savāda ir sajūta, apjaušot esam uz pasaules kādu arī pārdzīvojušu to, kas tik dziļi saviļņojis tevi.

Šajā grāmatā es atradu atbalsta punktus savām domām par cilvēku pasaulē un par kādu citu pasauli pašā cilvēkā. Man tuva ir I. Ziedoņa vēlēšanās izjust, izprast pasauli, nevis gudri izskaidrot. Katrs ir tik liels, cik liela ir viņa iekšējā pasaule. Nav

jau svarīgi, vai tu esi sīks ziedīnš liela kalna pakājē vai liels kalns blakus nelielam ziedīnam. Arī ziedīnš var domāt par Sauli, arī kalns var domāt tikai par savu varenumu. (..)

Skumji, bet cilvēks vienmēr kaut ko saprot mazliet par vēlu. Bet varbūt Daba tā ir vēlējusies, lai cilvēks vairāk šaubītos, meklētu, ritētu, nerimtu un neteiktu, ka ir apmierināts ar visu. Tā nemēdz būt, vai arī pārāk maz mēs šajā dzīvē vēlamies.

Ko var vēlēties cilvēks?

Uzvilkt baltu kreklu un rakt zemi, kā neviens pirms viņa to nav racis. Uzvilkt baltu kreklu un notīrīt kurpes savai Mātei. Es vēlos, lai karote manā mutē nebūtu pirms Dziesmas.

Vēlos, lai plīti deg uguns un Brāļu kapos — mūžīgā uguns. Tad būs dzīva piemiņa — dzīvos tie, kuru vairs nav.

Es vēlētos aprunāties ar savu vectēvu...

Vēlos, lai man būtu siltas rokas un dzīvas acis.

"Pasaule ir siltuma izslāpusi. Jums ir siltas rokas, bet kādam ir nosalušas. Kurš kuram pieies pirmais?" Kurš? Kad? Ceru, ka jautājums "kāpēc?" izpaliks...

1989. gada maijā

A. Balandiņa

[Bez datējuma]

Ziedoni, labo, gudro dzejniek,

es atkal Jūs vajāju!

Negaidot iekoda pāris fiksās idejas, kuras nevaru izlietot, jo neesmu Ziedonis... (..)

Jums patik tēzes, antitēzes, dialektiskās pretrunas. Vai nevēlaties konfrontēt Eiklīda plaknes ģeometriju ar Lobačevska izliekto līniju, 4 dimensiju pasauli? Abas ģeometrijas ir pareizas, to likumi arī, lai gan reizēm viens otru tie noliedz... tie iedarbojas tikai nenoteiktos apstākļos.

Piemērs. Eiklīds: || [paralēlas] taisnes nekad nekrustojas.

4 dim. ģeom.: || taisnes x [krustojas] bezgalībā...

Ko es gribu no Jums? Jūs pierādījāt praksē to paradoksu, kam zinātnieki vēl nav tikuši pāri: Jūs savas 3 dimensiju

pasaules, no mietiņiem, riņķa līnijām — horizontiem izrāvāties 4 dimensiju pasaulē — “ietriecāties tieši saulē un iegājāt arī sevī”; ar lielāku vai mazāku pārslodzi lēni ieplanējāt atkal atpakaļ “savā mazā sērkokociņu kastītē”, savā drošā ES—VIŅA—DARBS. Lieliski! Zinātnieki apgalvo, ka tādas pārejas esot saistītas ar kvalitatīvām pārmaiņām. Jūs ar to tikāt galā, t. i., dzejnieks. Un te sākas šīs tēzes antitēze. Jūs esat Dzejnieks, tāvad zināmā mērā veidojat savu lasītāju pasaules skatījumu, domas elastību un tvirtumu. Kas noticis ar viņu, lasītāju, pēc Jūsu žilbinošās zināmo patiesību noliegšanas un pēc tam par jaunu atzīšanas. (..)

Ziniet, man ļoti iepatikās Svētā Vakarēdiena tēma Bībelē. Un viena ļoti, ļoti interesanta vieta par Jēzus mācekļiem. Jūs droši vien labāk par mani zināt šo Bībeles stāstu: Pēteris, kurš nodeva Kristu. Jūdass bija jūdass, viņš pārdeva Jēzu par 30 sudraba grašiem, bet Pēteris, Jēzus labākais, mīļākais, **uzticamākais** māceklis, nodeva Jēzus **mācību** jūdiem. Un Jēzus tomēr piedeva viņam, būdams jau krustā piesists, — jo Pēteris esot rīkojies kā jebkurš cits cilvēks... Pats interesantākais te ir Jēzus, viņš jau Svētā Vakarēdiena laikā teica Pēterim: “Pirms gailis būs 3x dziedājis, tu būsi mani nodevis.” (Tas bija pēc tam, kad Jūdasa nodomi bija jau zināmi un Pēteris gribēja Jēzum pierādīt savu uzticību, tad Jēzus viņam atbildēja ar šiem vārdiem.) Tas būtu lielisks papildinājums Jūsu otram tēvadēlam un arī “tā asā vēja” velnam, visu noliedzošam meklētāja garam. (Jums taisnība, “tā asā vēja” velns ir Bībeles, tas ir tas pats velns, ko Gēte liek Mefistofeļa pamatā.) (..)

Ar vislabākiem novēlējumiem Jums —
Skaidrite Baķe.

ATVĒZIENS

Tai jābūt divainai sajūtai: nosaukums vēl nav radies, taču pasaule jau ir tapusi.

1968. gada 21. decembrī laikrakstā "Literatūra un Māksla" lasāmas pirmās Imanta Ziedoņa epifānijas, tikai tām vēl nav šī vārda. Līdz pat 1970. gada 24. oktobrim, kad šajā pašā avīzē publicētajiem I. Ziedoņa īsprozas darbiem pirmoreiz dots nosaukums "epifānijas", tās tiek dēvētas gan par miniatūrām, gan par esejām.

Tālus un interesantus ceļus ies epifānijas turpmākos gados. Pirmā grāmata iznāks 1971., otrā — 1974. gadā (kopkrājumā — 1978. gadā), un jau drīz radīsies ne tikai atsevišķu epifāniju, bet arī grāmatu tulkojumi: rumāņu (1975), krievu (1977, 1983, 1984), zviedru (1978), igauņu (1979), moldāvu (1979), slovaku (1981), uzbeku (1981), poļu (1986) un vācu (1989) valodā. Kas tad ir galvenais cēlonis tādai tulkotāju un izdevēju uzmanībai? Daudzie I. Ziedoņa epifāniju vērtējumi sniedz vairākas atbildes. Bet vispirms — īsi atzinumi.

E. Sergejeva rakstā "Lielais — mazajā" par I. Ziedoņa epifāniju izdevumu krievu valodā (*Дайрава*, 1978, № 10) saka:

".. mazā dzīves telpā Ziedonis projicē mūžību, globalitāti, kosmosu, cilvēci..."

Zviedrijā LSDSP mēnešrakstā "Brīvība" (1978, № 5) publicēts raksts "I. Ziedoņa "Epifānijas" zviedriski", un tajā teikts:

"Imants Ziedonis ir šodien visnozīmīgākais rakstnieks Latvijā. Visplašāko popularitāti tautā viņš guva ar abām prozas grāmatām par Kurzemi — "Kurzemīte I—II". Starptautiski toties viņš visvairāk pārstāvēts tieši ar "Epifānijām", tās tulkotas krieviski, rumāniski un tagad arī zviedriski. (..)

Jāatzīmē, ka šī ir pirmā kāda Latvijā dzīvojoša autora grāmata zviedriski pēc Otrā pasaules kara."

Un tā paša gada 14. novembrī zviedru laikrakstā "*Svenska Dagbladet*" publicēta T. Hedlunda atsauksme par I. Ziedoņa epifānijām:

"Tai savādajā pasaulē, kuru I. Ziedoņa īsajā prozā simbolizē pudeles, ceļojoši kalni, alvejas un burbuļi, sākumā viss liekas pilnīgi nesaprotams. Taču drīz vien uz šo neredzamo absurdo drapēriju fona parādās viegli atšķirama realitāte, kurā cilvēciskās īpašības un uzvedība iegūst spilgtu, simbolisku izpausmi. I. Ziedoņa epifānijām raksturīgs zināms sirreālistisks pomps, kas ir gandrīz svešs zviedru literatūrai, — vienīgais zviedru rakstnieks, kurš mākslinieciskā rokraksta ziņā kaut cik līdzinās Ziedonim, ir, kā jau to varēja gaidīt, Arturs Lundkvists, viens no mūsu rakstniekiem, kurš ir ieguvis pasaules mēroga atzinību."

Pasaules tvēruma atvēršana izpratnē, tā skaidrojums un analogiju meklēšana ar lasītājam jau pazīstamo — šie trīs motīvi kļūst par galvenajiem literatūras vērtētāju attieksmēm pret I. Ziedoņa epifānijām.

Tas sākas jau ar žanra noteikšanu. Pirmo nopietno uzmanību epifānijām velta T. Zālīte rakstā "Miniatūrā proza" (Lit. un Māksla, 1970, 21. martā). Šis raksts ir svarīgs arī tādēļ, ka tajā iezīmējas visi būtiskākie I. Ziedoņa epifāniju interpretācijas virzieni. Vārdu "epifānijas" autors tāpat vēl nav izvēlēties, bet "mirdzēšana" un "atklāsmes" jēdziens parādās T. Zālītes skaidrojumā:

"Par "miniaturām" to (žanru — A. R.) varētu saukt tikai vienā nozīmē, ja ieskatāmies vārda "miniatura" etimoloģijā: kādreiz tas apzīmēja mākslinieciski apdarītu, izgreznotu pirmo burtu tekstā, sākumburtu (angliski tādi burti saucās "*illuminated*", kas nozīmē arī "apgaismots", jo krāsas, ko lietoja, bija spilgtas, parasti luminiscentas). Šī īpašība tiešām piemīt I. Ziedoņa miniaturām, tās ir it kā intensīvas dzīves izjūtas, no iekšpuses apgaismotas vārdu gleznas, un tai pašā laikā arī tikai "sākumburti", varētu teikt — bez noslēguma, bez šizetiska noformējuma. Tomēr miniatura jau tradicionālajā nozīmē mākslā un literatūrā ir mazas formas darbs, taču noapaļots, sīki nostrādāts, detalizēts, kā, piemēram, Holbeina miniatūras vai Šūberta, Čaikovska un citu komponistu īsi mūzikas gabali un Golsverzija īsie stāstiņi. Taču Ziedoņa miniatūras ir būtiski

citādas. Tās rosina domu un jūtu kompleksu, iedarbojas emocionāli, bet sevī nenobeidzas; tās turpinās lasītājā vai klausītājā, radot individuālas asociācijas un izjūtas, kas varbūt virzās tālāk nekā paša dzejnieka iecerētie motīvi. (..)

Varbūt nav svarīgi pielikt etiķeti katram vārda mākslas un arī jebkuras citas mākslas izteiksmes veidam. Varbūt dzejnieks pats atradis to vienīgo, pareizo vārdu, kas izteiks šī žanra būtību."

Dzejnieks atrada šo vienīgo vārdu — "epifānija", bet kritikas pārdomas par žanra būtību turpinājās ilgi.

Teorētiski ievirzīti, pamatīgi un detalizēti, atzīmējot arī epifāniju ieskanēšanos agrākajos I. Ziedoņa prozas darbos, šo jautājumu skata P. Zeile rakstā "Žanra iespējas paplašinot. Par Imanta Ziedoņa "Epifānijām"" (Lit. un Māksla, 1971, 8. maijā):

"Iepriekšējie gadsimti estētikā bija raksturīgi ar tieksmi precizēt mākslas veidu, žanru specifiku un saglabāt to "tīrību", bet viena no galvenajām divdesmitā gadsimta estētikas problēmām saistīta ar sintēzes jautājumiem. .. notiek intensīvi jaunas sintēzes meklējumi, lai radītu lielākas ietilpības tēlus, smalkāk un reizē aptverošāk izteiktu mūsdienu sarežģīto dzīvi un cilvēku, risinātu nozīmīgus sociāli estētiskus uzdevumus. (..) Pie mums viens no aktīvākajiem meklētājiem jaunu sintēzes iespēju paplašināšanā ir Imants Ziedonis. I. Ziedoņa darbos "Dzejnieka dienasgrāmata", "Pa putu ceļu" un "Kurzemīte" veiksmīgi sintezēts ceļojuma apraksts, publicistika, eseja un dzeja. Tā ir jauna vienība (šuves redzamas samērā nedaudzos gadījumos), kas dod iespēju rakstniekam pilnīgāk izteikt pasauli un sevi, asāk atklāt domu gaitu un temperamentu.

Jaunākais Imanta Ziedoņa darbs "Epifānijas" raksturīgs ar žanrisku iespēju meklējumiem. (..) Nosacītības izpausmes I. Ziedoņa "Epifānijās" ir līdzeklis, lai, atraujoties no zemes, no lietu virspuses, tuvotos lietu dziļākai būtībai, visu redzētu spilgtāk, metaforiskāk, hiperboliskāk. Pie jaunu žanrisku meklējumu radītās nosacītības vajag pierast kā pie mākslas nepieciešamības. Tad arī savā vietā nostāsies tās paradoksālās metaforas, ko "Epifānijās" lieto Imants Ziedonis."

A. Būmanis rakstā "Saslēgtie degošie mirkli" (Karogs, 1972, № 1) salīdzina epifānijas ar esejām un miniatūrām:

"Epifāniju žanrs latviešu literatūrā ir I. Ziedoņa patents, tie ir "impulsi, mazi uzliesmojumi, kuru gaismā daži brīži dzīvē

izgaismojas sevišķi spilgti". Epifānijas tiešām nav esejas, tuvāk tās miniatūrai, bet aktīvākas, dinamiskākas. Nejaušais atskārtums, atziņa šajā žanrā tiek izvērtēti asociatīvā radniecīgu vai kontrastējošu parādību ķēdē. Bieži izmantots paradokss.

(..) Epifānijas savā būtībā ir pasvītroti subjektīvas. Autora redzējums, autora filozofija, autora asociācijas."

Par epifānijas žanra pamatīpašību visbiežāk tiek uzskatīts dzejas un prozas satuvinājums, autora subjektivitātes pēkšņi, spilgti uzliesmojumi. Arī R. Ezeras 1974. gada 1. maijā rakstītajā iekšējā recenzijā "Dvēseles uzliesmojumi" par I. Ziedoņa "Epifāniju" otro grāmatu (publicēta R. Ezeras grāmatā "Virtuvē bez pavārgrāmatas") tas uzsvērts kā ļoti būtiska iezīme:

"Teorētiski neesmu pētījusi, kas ir epifānija un kā to definēt. Manā uztverē tā ir robežšķirtne starp dzeju un prozu; prozai to tuvina nesaistītā valoda un telpiskums, dzejai — dziļi intimā dzīves uztvere liriskā varoņa skatījumā caur izteikti subjektīvu prizmu, savukārt arī epifānijas ritmika svārstās ļoti plašās robežās — no dzejas ritmiem visklasiskākajās formās līdz daudzveidīgajiem, plastiskajiem labas prozas ritmiem. Epifānija kā atklāsmes uzliesmojums, kā atziņas eksplozija radniecīga Imanta Ziedoņa mākslas pašai būtībai, kurai raksturīga liela ekspresivitāte, dzīves novērojuma straujš, brīžam pat negaidīts un gluži paradoksāls pārkausējums filozofiskā jaunatklājumā, spēja rakursu maiņa, ierasto normu, formu un pat vārda uzspriecināšana no iekšpusēs."

Intrigas momentu šajā diskusijā ievieš G. Saliņš, piezīmējot, ka no miniatūras jēdziena I. Ziedonis varbūt atteicies tādēļ, ka savulaik populārās J. Sudrabkalna miniatūras kā žanrs arī ir diskreditētas, jo to autors sadarbojies ar komunistisko režīmu (G. Saliņa raksts "*Epiphanies, Old and New, in Latvian Letters*" ("Vecās un jaunās epifānijas latviešu rakstos") krājumā "*Baltic Literature and Linguistics*", 1973).

Neauglīgi spriest par kāda žanra abstrakti teorētiskajām īpašībām, neskatot konkrēto darbu māksliniecisko struktūru, un tai arī pievērsta liela uzmanība I. Ziedoņa epifāniju analizē. No žanra apzīmējuma kritiķi pāriet uz darbu analīzi, tiecoties to mākslinieciskajā veidojumā atrast motivāciju tā vai cita žanra izvēlei. Izvērstu raksturojumu atkal pirmā devusi T. Zālīte jau minētajā rakstā:

"Strukturāli katra fragmenta vai miniatūras — nemeklēsim vēl formulējumu — centrs, serde ir nevis notikums vai personība, kā tas mēdz būt stāstā, bet tēls vai tēlu virkne kā dzejā. Un kā dzejā šie tēli saistās ne formāli, loģiski, bet asociatīvi un ritmiski, muzikāli. Ziedoņa tēli ir ļoti konkrēti, vizuāli, tie ir vai nu visparastākie priekšmeti — krūze, govs, upe, skābputra, kamols, vai arī kāda ļoti parasta dzīves aina, piemēram, cilvēks palīdz lauku darbos. Redzama, gandrīz vai taustāma glezna. Asociatīvas dimensijas, kustība, iekšējā dinamika slēpjas, no vienas puses, šo tēlu pārsteidzošajā blakusnostatīšanā, negaidītajos savienojumos, kuros tie it kā parādās jaunā gaismā, jaunās kopsakarībās; no otras — poētiski ritmiskā, muzikālā kopskanējumā, ritmu un intonāciju bagātībā katrā fragmentā. Un šie ritmi, šīs intonācijas savienojas nevis simfoniski noslēgti, bet gan polifoniski patstāvīgi, papildinot cita citu: liriski maigas, ironiskas, rotaļīgas. Sarunu valodas intonācijas mainās līdz ar tēlu kustību."

Zīmīgi, ka vispārinājumi ik pa brīdim tiek konkretizēti ar piemēriem no epifānijām. Visbiežāk izraudzītas tēlu virknes, kas rāda pasaules sakārtojuma principu, attieksmju tipus. Vēlreiz — T. Zālīte:

"Kalns iet pa ielu. Jūra cieš no sava pārmērīgā lieluma, kalns no tā, ka sniedzas debesīs, prom no zemes. Dzejnieka radošā pasaules uztvere rada no jauna sen pazīstamo, pierasto, pārveido pasauli ar jaunu kopsakarību atklāsmi, kā pasakā. Daba, priekšmetu pasaule, cilvēka ikdiena, indivīda emocionālā uztvere — visas šīs līnijas tangenciāli vienā punktā skar mūsu apziņu, bagātina izpratni."

M. Kroma (Jaunās Grāmatas, 1971, № 2) it kā papildina T. Zālītes teikto:

"Imanta Ziedoņa epifānijās — ne groda sižeta, ne izvērstu notikumu, ir tikai garas tēlu virtenes, kur tēls tēlu atrod asociatīvi ("Uztveres prieks. Zaļas krāsas prieks. Uzlikt bērnam roku uz galvas"), kur tēls ar tēlu saistās ritmiskā skanējumā ("Tas patiešām ir priecīgi — pasaulē ritmus meklēt. Ritms ir radošs"), ir dzīves izjūta, jauna visu kopsakarību atklāsmē — šodienas izjūta. Un visā pilnībā un intonāciju bagātībā epifānijas var uzņemt sevi tad, ja tās lasa kā dzeju."

Izceļot pēkšņumu un spriegumu kā krievu literatūrzinātnieces D. Žantijevas akceptētas epifānijas pazīmes, O. Kravalis rakstā

"Uzart ikdienišķo priekšstatu slāņus" (Lit. un Māksla, 1975, 29. martā) atzīmē:

"Ziedonis glezno lieliem, spilgtiem triepieniem. No tiem savukārt momentāni pāriet uz sintaktiski dinamiskiem spriedumiem ar paralēlisma īssavienojumiem vai tēlainu uzskaitījumu zalvēm. Pa vidam koši eksplodē metaforas un izbrīnēti šūpojas hiperbolu ķekari. Un atkal: no reportieriski paskopās precizitātes — straujas pārejas uz bagātīgā krāszieda triepieniem — kā ar raķešu šaltīm tumšās debesīs. Kā zibeņi nosprakst atziņas, visbiežāk ne tieši pateiktas, bet asociāciju slēguma mirkļos noplaiksnās lasītāja apziņā... Tā ir dzeja prozā, kas, atteikusies no regulāras ritmikas, pārnes akcentu uz intonativu vibrēšanu, iešūpojieniem, triecieniem, brāzmām — sintakses ritmika, kas akcentē pārdzīvojuma pulsāciju un atziņas tapšanas gaitu.

(..) Ziedonis regulāri izjauc kovencionālās robežas un mērogus mūsu priekšstatos par pasauli. Tādā veidā **dieviņš spēlē futbolu**, bet **bumba ir cilvēks**, šo cilvēku var piespēlēt vai nu **velnam**, vai arī **Pelem** (mitoloģijas un sporta satuvinājums) .. Tālu sfēru satuvinājumi Ziedoņa epifānijās ir visos struktūras līmeņos — no sižetiska absurda (piemēram, vardības epifānijā "Lēksim bedrē, lēksim bedrē!") līdz metaforas difuzitātei."

Katrs kritiķis (ieinteresētais un ieinteresējies lasītājs) atrod sev tuvāko skatījuma aspektu. M. Cielēna rakstā "Ceļš pie Čiekurellas" (Lit. un Māksla, 1977, 25. martā) uzsver pretstatu pārus: kopīgais un atsevišķais, vērienīgais un miniatūrais, vispārīgais un konkrētais, kuri nesaraujami saistīti epifāniju pasaulē. G. Irbe rakstā "Akmeņu diena, uguns un zāle" (Jaunā Gaita, 1971, № 86) skata epifānijas kā enerģētisku parādību:

".. "Epifānijas" ir atsārņota literatūra, dzeja, kas runā pār-laicīgāk, runā dzejas veidolu valodā, bet tādēļ ne mazāk aktuāli, jo — pār-laicīgais ir vienmēr aktuāls.

(..) Asociācijas, novērotā, dzirdētā un izdomātā gleznas mainās viena ar otru, saplūst kopā it kā neatšķetināmā murskulī, doma pārlec uz domu kā statiskās elektrības izraisīta dzirkstele — un iekvēlojas jauna dzirksts, jauns lādiņš piebriest pilns gaismas un izgaismo neredzētas apkārtnes."

Valodniece un literatūrzinātniece R. Veidemane rakstā "Literārās valodas norma un daļlīderatūras stils" (Lit. un Māksla,

1973, 22. sept.) skata, ar kādiem valodas līdzekļiem panākts I. Ziedoņa stila spožums, kad prozas teksts sasniedz dzejas spraigumu:

"Ja dzejnieks ir atsacījies no tām emocionālā padziļinājuma iespējām, ko dod dažāda garuma rindu mija, atskaņas, poētiskie pārneseņi un to grupējumi, ko dod dzejas tuvināšana mūzikai, — ar ko var kompensēt šādu "askētismu"? Tad jāmeklē paša vārda spēks. Meklējumi šādā virzienā spilgti izpaužas I. Ziedoņa darbos. Viņa "Epifānijās", kas pēc žanriskās piederības būtu saucamas par dzejoļiem prozā, atrodami paraugi, kur līdz pilnībai izmantotas vārda semantiskās potences — ne tikai jēdzieniskās, bet arī gramatiskās.

(..) I. Ziedoņa "Epifānijās" ar neparastu estētisku nozīmīgumu izceļas prievārdi. (Liekas, ka vismaz I. Ziedoņa prievārdus daudz precīzāk raksturo vecais labais nosaukums "attieksmes vārds"). Esam pieraduši frāzes vai teikuma centrā redzēt verbu, nomena, varbūt vēl adverbu vai partikulu. Prievārds ir tik cieši saistīts ar lietvārdu, ka tam pat nav savas konkrētas, norobežotas nozīmes. I. Ziedonis aiziet līdz prievārdam, apstājas pie tā, un pieticīgā vārdšķira ne tikai kļūst patstāvīga, bet uzņemas galveno semantisko slodzi. "Tu esi — cauri. Lielais Līkais paliek aiz."

Aiz kā? Tas šai gadījumā ir vienalga. Prievārds te nenorāda uz attieksmi starp pilnnozīmes vārdiem. Tas nozīmē pārvarētu šķērslī, kam ir ticis pāri (vai cauri) ar gribu apveltīts cilvēks, bet netiek — Lielais Līkais, tas nozīmē pagātni, kad vēl bija šaubas un svārstīšanās. Tā kā nav lietvārda, kas konkretizētu prievārda nozīmi, tajā iespējams ieprojcēt gandrīz katru no tradicionālā lietojuma dažādajām iespējām, abstrahēto nozīmes niansi."

Savukārt V. Melngaile rakstā "Vizmas Belševicas un Imanta Ziedoņa dzeja: ceļi uz patiesību" (Jaunā Gaita, 1971, № 84), salīdzinot abu dzejnieku mākslinieciskās pasaules, mēģina atrast I. Ziedoņa stila sakņojumu viņa personībā, psihes īpatnībās:

"Ziedonis ļaujas vārdiem, kamēr viņa impulss ir izsmelts, viņš it kā rotaļājas gan ar vārdu, gan ar domu, izmēģinādamies dažādās iespējamās sakarībās, viņš meditē, kamēr Belševica atsedz vienu izjūtu, vienu impulsu vienā reizē. (..)

Ziedonis — meditētājs, introspektīvs analizētājs, dzejnieks, kas taujā apzinīgi un uzrunā cilvēka domāšanas spējas, — to mēs saskatām viņa dialektikā un viņam raksturīgajās vārdu gleznās."

Tiek meklētas atšķirības starp "Epifāniju" pirmo un otro grāmatu.

Savulaik, domājams, pēc pirmās grāmatas tapšanas, I. Ziedonis rakstīja:

"1. marts.

Te jāveidojas pavisam jaunai epifāniju grāmatai, proti, ģeometrisko un matemātisko epifāniju krājumam. Ģeometrisko un matemātisko, fizikas u. c. eksaktu formulu un sakarību dzejisks interpretējums. Jūtu dzīves matemātisks formulējums. Impulsu dod matemātiska teorēma vai eksakts teorētisks vispārinājums, tas rada ierosmi dzejiski filozofiskai paralēlei.

MAZAIS VIENREIZVIENS UN VAIRĀK.

Jo, raugi, mans fiz[ikas] un mat[emātikas] zin[āšanu] līmenis ir tikai nepilna, pavirša vidusskolas kursa vērts. Un tomēr: ar to sāksim. Tālākās studijas taču iespējamās tālākā darbā!

CITĀTI UN CITI.

FORMULAS un FORMULĒJUMI.

UZDEVUMI."

Kad tāda grāmata ir manuskriptā, R. Ezera jau minētajā iekšējā recenzijā raksta:

"Salīdzinājumā ar "Epifāniju" pirmo grāmatu otrajā visā visumā ir mazāk smeldzes un vairāk ironijas. Visnotaļ vērojama tiecība iet dziļumā, atsedzot dzīves parādību negaidītākās, apslēptākās šķautnes, ejot pa neparastiem, ar savu neparastību dažkārt šķietami paradoksāliem ceļiem, pazīstamajos priekšstatos par lietām un parādībām atsedzot negaidīto, vēl neatklāto un neapzināto. Īpaši spilgti tas izpaužas tajās epifānijās, kur eksaktās ģeometrijas jēdzieni un figūras (punkts, līnija, trīsstūris, četrstūris, leņķis) tiek piepildīti ar filozofisku saturu. (..)

I. Ziedoņa uzmanību "Epifāniju" 2. grāmatā kāpināti saista dzīves parādību dialektika, procesa — kustības, darbības — būtības kā attīstības priekšnosacījums visplašākajā diapazonā no gluži fiziskām izpausmēm (uguns degšana, puķes ziedēšana u. tml.) līdz visapslēptākajām cilvēku dvēseles kustībām un mākslinieka —

radītāja iekšējai evolūcijai kā pašam daiļrades priekšnoteikumam."

Jaunus interpretācijas pavērsienus rada "Epifāniju" iestudējums Drāmas teātrī. 1974. gada 10. jūnijā notiek pirmizrāde "Epifāniju" iestudējumam, un I. Lagzdiņa apcerē "Tuvumā būt. Tuvu būt. Tuvu pie" (Lit. un Māksla, 1974, 29. jūn.) raksta:

"I. Burāna izpildījums ir pat askētisks, bez atklāta emociju uzbangojuma.

Viņš pats it kā paliek, atturīgi malā stāvot, kā tāds nopietns burvju mākslinieks. Dziļā pietātē pavēris slepenās durvis uz epifāniju brīnumpasauli, viņš ar savu cieņas pilno izturēšanos atgādina, ka te nekas nav ziņkāri aplūkojams vai rokām aptaustāms, citādi brīnums izzudīs.

(..) Arī viss koncertizrādes dekoratīvais ietērps (I. Burāna skatuves iekārtojums) šajā ziņā ir pārdomāts. Skatuves vidū stāv veclaicīgs pulkstenis, pārējā brīvā telpa pilna spieķiem. Uz dažā uzsprausts rakstains dūrainītis, uz cita adījums — aizsākts, nepabeigts. Spieķi, spieķi. Tie atgādina par domas nemītīgo kustību, attīstību, varbūt par cilvēka gaitu daudzveidību un nebeidzamību. Brižiem garās ēnas, krītot no spieķiem uz gaišā, tirā aizmugures prospekta, kopā ar trāpīgi piemeklētajiem trokšņiem un skaņu efektiem (skaļi pulksteņa tikšķi, pulsējoši trokšņi utt.) vedina domāt gan par postošo nesaprašanās pamestību, gan par vajadzīgo, auglīgo vientulību, kura nepieciešama katrai radošai personībai."

1975. gada 17. maijā "Lit. un Mākslā" publicēts S. Radzobes raksts "Uz skatuves "Epifānijas" (Otrā grāmata)":

"Priekšnesumam teatrālās darbības ziņā gredzenveida kompozīcija. Uzveduma sākumā, skatot grandošiem trokšņa efektiem, prožektors no tumsas skatītāju zāles vidū izceļ aktieri, kurš ceļā uz skatuvi runā O. Vācieša dzejoli par atbildību. Tas pats atgriezeniski atkārtojas uzveduma beigās. Skatuves telpu norobežo sarkanas kulises, uz kuru fona izceļas daudzi dažāda lieluma pulksteņi. Gan skatuves iekārtojums, gan mērķtiecīgi izraudzītās epifānijas piesaka tēmu, kuru par centrālo izraudzījies I. Burāns, — cilvēks un laiks (laiks divās nozīmēs: gan kā pulksteņa skaitāmais laiks, gan laikmets). I. Burānam visumā izdodas atklāt straujo laika plūdumu un personību šai procesā,

tās atbildību par sevi un apkārt notiekošo, tieksmi saglabāt un aizstāvēt patiesas cilvēciskas vērtības."

Tā epifānijas ievieidojas telpiskā un skaniskā pasaulē, iegūst it kā pieejamības dimensiju.

Arvien globālākās likumsakarībās I. Ziedoņa darbu iegremdē salīdzinājumi ar citu rakstnieku pasaules skatījumu. Plašu kontekstu, atzīmējot šī žanra novitāti latviešu literatūrā, uzrāda T. Zālite rakstā "Miniatūrā proza":

"Ar "jaunu" es negribēju teikt, ka šim prozas veidam nav vēstures un priekšteču. Tādu parādību mākslā nav. Viens no modernās prozas evolūcijas virzieniem jau no īsā žanra (mūsdienu nozīmē) sākumiem vedis tieši uz tādu izteiksmes veidu, kur kā "šķautne" satiekas dzeja ar prozu, kur stāstījuma serde ir ne tik daudz "notikums", kā dzīves izjūta, noskaņa, interpretācija. Šā procesa sākumus varam novērot jau Čehova, Mopasāna, Konreda, Kiplinga stāstos, varbūt Turgeņeva "dzejā prozā". Katrīna Mensfilda, piemēram, sauca savus stāstus par "uzliesmojumiem" ("*flashes*"), kamēr Džems Džoiss runāja par "epifānijām" (tādu "epifāniju" piemērus varam lasīt krievu tulkojumā žurnāla "Literaturnaja Gruzija" 1969. gada 8. un 9. numurā). Izņemot dažas no Džoisa epifānijām, visos iepriekšminētajos darbos tomēr kaut minimāli saglabāties "notikums" kā struktūras centrs. Bet mūsu laikabiedram amerikāņu rakstniekam Džonam Apdaikam ir proza, kas struktūrā un koncepcijā ļoti tuva šeit apskatītajām "miniatūrām", piemēram, "*Asrchangel*" vai "*Life Guard*", kas ietilpst krājumā "Baložspalvas un citi stāsti", bet kuros nav nekā no stāsta žanra. Tie nav **atstāstāmi**, jo ir tīri "dzīves izjūtas stāstījumi", kur muzikālā uzbūve un tēli savā mijiedarbībā nes galveno svaru.

Te, protams, nav runa par literāru piemēru, atšķirība starp abiem rakstniekiem ir būtiska, daudz spilgtāka par līdzību. Šķiet, te sastopamies ar žanru, ko izvirzījis mūsu asociatīvās domāšanas laikmets, sarežģītas realitātes atklāsmes laikmets. Jaunu realitātes uztveri izteica jau Dostojevskis, kas savās dienasgrāmatās atzīmē: "...esmu reālists augstākā nozīmē, t. i., tēloju visus cilvēka dvēseles dziļumus." Un: "...visa realitāte neizsmeļas ar esošo..." Šķiet, ka daudziem mūsdienu rakstniekiem, arī mūsdienu latviešu rakstniekiem, Ziedoņa "miniatūrām" līdzīgi "uzliesmojumi" vai "epifānijas" iekļaujas

stāstījumos. Atcerēsimies Alberta Bela "Es pats līdzenumā" vai Ēvalda Vilka "Pusnakts stundā", vai Kalndruvas stāstus. Arī paša Imanta Ziedoņa "Kurzemītes" dziļi emocionālā iedarbība izriet no tā, ka te nav vienkāršs apraksts, bet stāstījums, kas savijas ar pēkšņiem kopsakarību izpratnes momentiem, kuros atklājas dzejnieka aktīvais pasaules pārveidotājs spēks, viņa radošais priekšstats par dzīvi."

Par plašu, par plašu šķiet šāds satuvinājums ar tik daudzu rakstnieku daiļradi. Un tajā pašā laikā — kāpēc ne? Viss ir skatāms sakarībās. Dzejnieks J. Horja priekšvārdā savam I. Ziedoņa "Epifāniju" tulkojumam rumāņu valodā (latviski publ. "Lit. un Māksla", 1976, 21. febr.) atrod citus laukus, ar kuriem viņa izpratnē pārklājas I. Ziedoņa epifānijas:

"Šobrīd mūsu priekšā ir šis ziedoniskā gara neparastības. Tās varētu būt kaut kas no Goijas "kaprīzēm", taču bez viņa iztēles šausminošā groteskuma, un kaut kas no karadžaliskajiem "niekiem", taču bez Karadžalem raksturīgā deklaratīvā humora. Tās ir kā spoguļi, kuri atkal nolikti kā mūsu šodienas, tā arī visu laiku ļaužu priekšā, kuriem tad arī Ziedonis meklē pasaulē vietu, pakļaujot tos nežēlīga morāles principa varai. Šī morāle, kas ietilpināta cilvēka bioloģiskās eksistences stāvoklī, izpaužas kā pastāvīgi attieksmju meklējumi starp indivīdu un Visumu, starp manu personību un to, kas man līdzās. Šai izpratnē "Epifānijas" kā apziņas stingrībai pakļautu fantāzijas spēli var uzlūkot arī kā lielas poēmas vai satraucošas lūgšanas, pie kurām aizvien nākas atgriezties, jo katra no tām savukārt ir gan jautājums, gan arī iemesls domāt. Imants Ziedonis nes caur pasauli lielo humoristu smagumu. Tai pašā laikā viņa jokos ir kaut kas no Bakovijas vientuļajiem smiekliem. Apgalvoju, ka "Epifānijas" ir lielas poēmas tāpēc, ka tās ir piesātinātas ar zemi, sniegiem, zemes augļiem, lītavām, gaismu un trokšņiem, — tās ir pašizdomu materializējums, kas pārpilns Visuma noslēpumu, un šīs matērijas reljefos noris dvēseles viļņošanās."

Visbiežāk, līdzīgo meklējot, tiek piesaukts Dž. Džoisas vārds. Galvenokārt tiek minēta Dž. Džoisas un I. Ziedoņa epifāniju līdzība atklāsmes nozīmē, un interesants šajā ziņā ir G. Saliņa jau atzīmētais raksts, kurā I. Ziedoņa pasaules tvērumš salīdzināts ar Dž. Džoisas skatījumu filozofiskā plānā:

"Tas, ka līdzīgais Ziedonim ietver galvenokārt Džoisas epifāniju fenomenoloģisko, nevis reliģisko būtību, varēja rasties autora

neziņas vai diplomātiskas piesardzības dēļ vai arī ar gudru nodomu, vārdā nesaucot, mest izaicinājumu tomisma ontoloģijai, kas ir pamatā Džoisas teorijai. Varbūt arī tā ir visu iepriekšējo motīvu summa, kam pievienojies tas, ka Ziedonis ir iedziļinājies dialektiskā materialisma ezoterajā realitātē, kura nav bijusi pieejama mazāk jūtīgiem sociālistiskā realisma pārstāvjiem, — realitātē, kura, iespējams, daļēji saskan ar tomisma patiesību.”

G. Saliņš citē Dž. Džoisu un I. Ziedoni, kā izcilu epifānijas piemēru (Dž. Džoisas izpratnē) min I. Ziedoņa “Nekas nav tik viegli kā atrast ceļu tumsā” un iezīmē epifāniju nozīmi tālaika Latvijas politiskajā situācijā:

“Līdzīgi Rummo absurda teātrim Igaunijā, Ziedoņa “Epifānijas” rada ne politisku apvērsumu, bet estētisku pārrāvumu.”

Zīmīgi G. Saliņam liekas arī tas, ka radniecīgs māksliniecisks izaicinājums tajā pašā laikā valdzinājis latviešu prozaīkus trimdā, un viņš piemin divus I. Šķipsnas romānus, kuros ievītas epifānijas, kas ir transcendentālākas nekā Dž. Džoisam. Rakstniece pati to neesot iedomājusies, bet piekritot G. Saliņam. G. Saliņš citē “pārgalvīgi dievišķas” atklāsmes no I. Šķipsnas romāna “Aiz septītā tilta” un saskata tajās tomismu, skaidro, kas epifānija ir kristiešiem un kas — Dionīsa kulta piekritējiem, un secina, ka ne Dž. Džois, ne I. Šķipsna, ne I. Ziedonis savā daiļradē epifānijas nav “iecerējuši” kā kristietības vai Dionīsa kulta atspulgu. Visbeidzot, G. Saliņš saskata latviešu tautasdziesmā pagāniskotu reliģiskās epifānijas jēdzienu un atzīst: gan I. Šķipsna, gan I. Ziedonis ne tikai savas prozas epifānijās ir radniecīgi šai latviešu tautas folkloras noskaņai, bet arī vieno Latvijas un trimdas rakstniekus un lasītājus senajos, varbūt pat ārpus laika pastāvošajos gaismas svētkos. Kaut arī I. Ziedonis reizēm tos dēvētu par tumsas svētkiem, piebilst G. Saliņš.

Šie atzinumi sasauca ar gaisotni, kāda jaušama, lasot I. Šķipsnas 1980. gada 20. maijā uz Toronto adresēto vēstuli V. Reimanim (RM, p. 644699) par K. Kašņēdas grāmatās atveidoto transcendentālo norišu pasauli:

“Kašņēdas četras grāmatas es tagad esmu izlasījusi — un ne jau aplanā steigā, bet koncentrēti gan, jo citu neko negribējās ņemt rokā, kamēr lasīju tās. (..) Manuprāt, nevajaga jau nemaz Latvijas rakstus salīdzinājumam, lai C[kašņēdas] pasaules totālo citādību sajustu perspektīvā, to pašu panāktu

gandrīz jebkurš raksts. (Vai es Tev minēju, ka Imants Ziedonis bija galīgi ieņemts no C[astanēdas] un par to gribēja runāt nebeidzami, lai gan nekad īsti nenoskaidroju, vai viņš to pats lasījis vai tikai par to dzirdējis?) — — — Kā palaikam, nevaru uzrakstīt nekādus jēdzīgus komentārus, bet principiāli, protams, tā: ka šī “reālā” pasaule ir tikai viens pasaules aspekts, to esmu sajutusi visai spilgti dažādos savas dzīves brīžos; ka pasaule tikai apsegusies ar “bruņām”, kas tikai sevišķos brīžos uz mirkli paveras, to, man liekas, es kaut kur esmu pat uzrakstījusi. Bet man, vismaz līdz šim, nav licies ne iespējams, ne īpaši vajadzīgs kaut kā iekļūt (pa šķirbu) “otrā” pasaulē vai citās vai skatīt citus pasaules aspektus tiešāk vai tuvāk. Es domāju, ka man nav tā veida talanta. — — — Tev katrā ziņā tā ir vairāk. C[astanēdas] izvēlētais ceļš pa spēkam varētu būt tikai retajam un bez “skolotājiem” tik un tā neiespējams. Es pieņemu, ka mana nelaime vai kļūda, vai trūkums varētu būt tas, ka man it kā pietiek ar apziņu, ka pasaule būtībā ir pilnīga, kaut mēs to parasti neredzam.”

Vēl citas sakarības iezīmē lietuviešu dzejnieks V. Šimkus 1974. gada 9. novembrī rakstītajā vēstulē I. Ziedonim:

“Vai esi iepazinies ar *dzen* (čāņ) filozofiju un estētiku, ķīniešu un japāņu budisma skolām? Es kā neizglītots autodidakts nonācu līdz *dzen*, neko par to pat nezinot. (Mani jaunie talanti (draugi) *dzen* bija iepazinuši un studējuši jau agrāk, es kaut ko no viņiem biju dzirdējis, bet tikai tagad pievērsos tam nopietni.)

Ievērojot šos ētiski estētiskos principus, tulkoju arī Tavas epifānijas: noklusējums, pauze, dažas “atvērtas” lietas ieliku zemtekstos. Galvoju — Tavi jau tāpat skaistie un ļoti, ļoti humānie darbi tādā aranžējumā atplauka (kā lotosa ziedi japāņu ksilogrāfijās).”

Apaugot ar sakarībām, saistībām un attiecībām, arvien pilnīgāka veidojas epifāniju uztveres kopaina, arvien sarežģītāka — to aptvertā pasaule, un šķiet, ka visglobālāko dimensiju jēdzienos to formulējis krievu literatūrkritiķis L. Aņinskis, mēģinot izprast I. Ziedoņa skatījumu caur paaudzes raksturu, misijas apziņu un Kosmosa kārtības apjēgu. (Apcere “Ar izredzētā zīmi” publicēta žurnālā “Дружба народов” (1980, № 12), tulkojums — “Kritikas gadagrāmātā” (IX, 1982).)

“Acumirklibas, negaidītības, zigzaga un pagriezienu motivs vispār ir Ziedonim noteicošais; vispārromantiskās vērtības

viņš uztver caur lauзумu. Tāle? Jā, bet lai atgrieztos. Trauksme? Jā, bet lai sastingtu akmenī. Ceļš? Bet lai atkal nokļūtu pie saknēm. Saknes — lai atrautos. Slietksnis — lai atkal aizietu.

Tā nav ne patvaļība, ne arī svaidišanās; tā ir loģika. Loģika no pretējā. Ziedonim iemiļotākais ir pretstatījuma saiklis "taču". Iecienītā kustības forma — spirāle. Nevis tālumā kā Vācietim, bet ar pagriezienu. Uz priekšu, atpakaļgājienā, dziļumā, sāņš.

(..) Skatījums nepaplašinās, bet, gluži otrādi, koncentrējas; impulss — saspīest, savākt, iedzīt prizmā. Punktā. Punkta cietoksnī.

Un vienmēr — meklēt spraugu, atveri, pa kuru var ietiekties dziļumā, būtībā. Satriecoša asociāciju ķēdīte izpauž šo Ziedoņa valdonīgo impulsu.

(..) Divi impulsi ir Ziedonim raksturīgi: spēka sastrēdze iekšienē un spēka izmetums uz āru. Ugunīgo, balto magmu zeme sastrēdzinājusi kodolā, punktā, — nafta izlaužas no dziļēm un (brīnīšķīgs tēls!) kā melna gladiola izplūst pār zemi. (..)

Paradoksālie, izaicinošie, šokējošie. Ziedoņa tēlaino gājienu aloģisms nedrīkst mūs apmānīt: loģika šeit ir dzelžaina. Gluži vienkārši pasaule tai negrib pakļauties. Pasaule ir haotiska, inerces pilna, piestūkēta ar kuslu, nevajadzīgu matēriju. Ienīzdamš šo pasaules amorfumu, Ziedonis it kā ar izsmieklū parodē to, noved līdz pēdējai absurda galējībai. No šī absurda mīetpilsoņi apstulbst un zākājas: Ziedonim viss ačgārnī, bruģis uzarts, akmeņi aug, peld, guļ. Vai arī neguļ — par spīti gaidītajam. Šī bezprātīgā karnevāla pamatvērtība tomēr ir nelokāma pārliecībā, ka augstākajā pasaulē, kur valda gars, katrs puteklītis zina savu vietu.

Zina, tikai ir aizmīrsis...

"Skrūvatslēga pārsīta cilvēkam galvu, tātad nebija savā vietā."

Vai Ziedonis nīrgājas par trulu eksistēšanu, kas iežmiegtā "pieklājības rāmjos", vai slavē tos retos mirkļus, kad cilvēks "īziet no saviem rāmjiem ārā", tomēr viņa dzejā Rāmja sajūta ir sākotnēja. Esības karkass. Kosmosa un Formas īzjūta, kura pastāvējusi pīrms haosa matērijā. Šajā ziņā Ziedonis ir Vācieša līdzbīdrš. Abi nāk īz Kosmosa un Saprāta īzjūtas. Nevis īz patlabanīgā harmonījas, nevis īz esošā dzīvotspējas, nevis īz

notikušā reāliskuma, bet iz iztēlotā harmonijas, iz ideālā viengabalainuma, iz tā skaistuma, kuru pasaulē atnes romantiska personība. Bet, ja Vācieti uztur ticība, ka tā vai citādi, ar sāpēm vai ar triumfu pasaules matērija "izaugs" līdz Formai un Jēgai, — Ziedonis ir pārliecināts par pretējo. Viņš ir pārliecināts, ka inertais dzīves audums vienalga nekad nekļūs gluži līdzīgs ideālam, vienalga traucēs un pieprasīs iejaukšanos. Ironiski pieskaņojies haosam un juceklim, Ziedonis izvērš uz āru ierastās lietu sakarības, atraidīdams pasaules vienotību neierastā fantasmagoriskā plāknē. Viss tiek izkustināts, un viss meklē vietu. "Zieds meklē savu paticēju, zieda kāts savu vāzi." Atzīmēsim: nevis sakni meklē, bet vāzi, tas ir drīzāk "inženieriskā saprāta" nekā spontānās būtības virknējums. Šis pasaules pamatā — nerimtīga, konstruējoša apziņa. Visu salikt vietās. Un atkal izkustināt. "Es neesmu izšauts bezgalībā, lai tajā pazustu... Man jātiek atpakaļ manos rāmjos un jātiek no tiem atkal laukā." Šai rūgšanā patiešām ir kaut kas velnišķīgs — par "velnišķību" Ziedonim veltītajā dzejolī rakstīja Mirdza Ķempe. Tieši tā! Harmonija viņā tiek atjaunota ačgārnā, ironiskā variantā. Tagad sacītu: "karnevāliskā". *Skuja uz iekšu*. Spalvas, kas lido "atpakaļ putnā", — tas ir tīri ziedoniski! Viņš netic skaistumam, kas uzvarēs *kopā* ar lietderīgumu. Viņam skaistums var uzvarēt tikai *neatkarīgi* no lietderīguma. Vai arī par spīti tam. Pretēji tam. Aiz ietiepības. Pretrunā ar būtību. "Man patīk vecmeitas." Atkal tas ir tīri ziedoniski.

Ir vajadzīgs tieši viņa velnišķīgais raksturs, viņa "perpendikulārā" daba, lai no krājuma uz krājumu šķērsām vispārpieņemtajam veselajam saprātam cildinātu... vējaziedus. Nevis auglības nešanu, bet tieši tukšu ziedešanu. Salīdzinādams ziedu ar maizes rīcienu, Ziedonis dod priekšroku ziedam. Viņš zina, ka met izaicinājumu. Mazliet pārspīlēdams šādas izvēles ekstravaganci, viņš to nosauc par "bezkaunīgu". Tikai šajā neieinteresētajā labestības apoloģijā Ziedonim izpaužas viņa pasaules koncepcijas saslēguma un atļautības punkts.

(..) Es pazīstu šajā varonī savas paaudzes iezīmes, kuru sapnis izaicinājis uz gara dzīvi, kura ar sapni saindējusies un ar sapni izdziedējas. Ar milzīgu līdzjūtību, nemaz nerunājot par lasītāja ziņkāri, es sekoju šī varoņa liktenim, viņa mēģinājumiem tikt galā ar realitāti. Un es nepavisam neuzskatu, ka

mans "maigais" variants bez iebildēm perspektīvs modernajā literatūrā salīdzinājumā ar "nesaudzīgo" Ziedoņa variantu. Drīzāk jau otrādi. Uz šādu domu mani nosliec lasītāju vēstuļu straume kā atbilde uz "Epifānijām". Tas ir savdabīgs atvieglojuma un pateicības kļedziens: paldies autoram, ka viņš aizstāvējis tiesības nebūt līdzīgam citiem! Tautas balss..."

L. Aņinska rakstā jūtams spēcīgs dialogs. Interesanti, ka līdz tam dzejnieka dialogs ar lasītāju noticis it kā iekšienē, it kā paslēpti (kaut neslēpjoties) un neviens to īsti nav vārdā nosaucis, kaut vairākkārt ir piesauktas atšķirīgā eksistences tiesības. Sava ceļa izvēles un iešanas tiesības. Savas citādības tiesības. Dzejnieka arhīvā ir saglabāties nedatēts uzmetuma fragments ar malā pierakstītu saīsinājumu "Epif.", kurā lasām:

"Gribas uzrakstīt kaut ko, kas saucas "Ceļš". Iedomāties Mūzikas Ceļu. Iet Mūzika un nevis Cilvēks. Un satiek cilvēkus, atlasa sev cilvēkus. Un nenodibina sev ne svētnīcu, ne valsti (kā Vatikāns), ne kabinetu, bet iet SAVU CEĻU. Un ņem līdzi savus cilvēkus. Satiek arī kurlo, bet kurlo necenšas mācīt, jo kurlajam varbūt ir cits ceļš — krāsu ceļš.

Es te visu laiku ložņāju pa taciņām, un visi jūsmo, kādas neredzētas taciņas! Bet gribas ceļu, pa kuru iet un nenogriezties.

Savu atnākšanu es redzu kā CEĻU. Un arī visu esamību: CEĻA vidū vai ceļa malā. Kā es eju, tas jau ir parādījies vairākos dzejoļos. Arī "Epifānijas", ja uzņem filmā, tad tikai kā ceļu. Kā iešanu cauri dvēseliskiem mākoņiem. Un bez mājām. Ceļam nav māju. Vai tad mūzikas ceļam ir mājas?"

Epifānijās šis ceļš ir realizēts spilgti tēlaini, kategoriski krāšņā un stiprā pasaulē, kaut skanēja arī iepriekš — dzejā un ceļojumu aprakstos. Taču 70. gadu sākumā un vēlāk I. Ziedonis vairākkārt atgriežas pie šīs tēmas arī savos rakstos un esējās. Uzsvērti un uzstājīgi atgriežas. Rakstā par K. Fridrihsonu (Draugs, 1971, № 9):

"Vai jums ir drosme redzēt? Vai jums ir drosme ieraudzīt? Jo radītājs nav iedomājams bez drosmes. Vai jūs iedrošināties priecāties par Pelnrušķīti, kad visi jūsmo par mātesmeitām? Vai jūs varat pateikt, visiem dzirdot, ka visskaistākā, ko jūs esat redzējuši, ir Pelnrušķīte?"

Kad visi redz pāvu un viņa varavīkšņaino asti — vai jūs redzat, cik skaists ir krupis? Vai jūs to tiešām neredzat vai varbūt izliekaties neredzam?

Kad jums ir drosme redzēt, jūs esat skaistā radītājs, jūs esat šī skaistuma uzrādītājs, t. i., atklājējs. Pirms jums neviens to neredzēja, nu visi redz. (..)

Jūs domājat, ka tas ir nenopietni? Jūs domājat, ka mākoņi ir no gaisa grābti? Tā nav, tā nav! Mākoņi arī ir no zemes. No ezeriem, no mūsu pašu upēm, no Gaujas un Neretiņas, no pelķēm, no toverišiem, no peldbaseiniem un purvu akačiem."

Par to rakstīts krājumā "Garainis, kas veicina vārišanos" (1976) publicētajās esejās. Par to — I. Ziedoņa rakstā "Par piedzīvojumiem" (Lit. un Māksla, 1975, 17. maijā):

"Kad unifikācija nejūt personas pastāvīgu pretiniciatīvu, tiek izjaukta dialektika un vienveidošanas gaita pārstāj būt progresīva. Izjūk daudzveidības un vienveidības sakarības proporcijas.

(..) Bet Martinsona pieskārieni mālu parādīja pavisam citā realitātē. Kur tādas vāzes ir liekamas? Vai tās vispār ir vāzes? Un vai ir jātaisa akmeņi no māla, ja mums jau tā ir bezgala daudz īstu akmeņu? Un vai ir jēga no māla taisīt tādas priekšmetus, kas nav liekami ne uz zemes, ne ūdenī, ne ugunī, ne gaisā? Kur atrast tiem vietu?

Bet līdz ar pēdējo jautājumu jau ir uzdots uzdevums: kur atrast tiem vietu? Un nu gribot negribot ir jāpaplašina savi priekšstati par realitāti. (Ir sācies piedzīvojums.)"

R. Veidemanes sarunā ar I. Ziedoni "Pats — ceļš — darbs" (Lit. un Māksla, 1979, 20. jūl.):

"Cilvēka visaugstākā brīvība ir pārtulkot sevi visskaistākajā skaņā, kādu viņš no sevis var izdabūt. Tas ir visaugstākais nolūks. Kad ir apzināts šis nolūks, tad mazie nolūki paši tajā iekļaujas, tam pakārtojas: pamācīšanas nolūks, uzaicinājuma nolūks, uzjautrināšanas nolūks, pasūtījuma izpildīšana, pakalpošana cilvēcei un idejām — tas notiek pats no sevis. Izriet no brīvības nolūka."

Tās ir brīva cilvēka problēmas, ar kurām jāsastopas I. Ziedonim, kad epifānijas nonāk pie lasītāja. Daudzie aspekti, kādi parādās epifāniju vērtējumos, liecina par vienu — to

izpratne nerodas viegli, bet prasa intelektuālu piepūli, iejušanos. Problēmas, kādas var rasties, saskaroties ar šāda veida literatūru, ir prognozējuši jau pirmie recenzenti — gan R. Ezerā, gan P. Zeilē, gan O. Kravalis. Nesaprātēji rodas, un tas ir likumsakarīgi. Vairums nesaprātēju nav dokumentējuši savas izjūtas, bet dažās liecībās varam ieskatīties. 1971. gada 5. martā R. Sēlis raksta I. Sokolovai (RM, 320937):

“Paņēmu Ziedoņa “Epifānijas”. Bet ar to ir tā, ka vai nu es esmu jūcis, vai godājamais autors. Nevarēju pacietīgi līdz galam izlasīt. Es visādi izmēģinājos kaut ko izprast — viss velti. Pēc mana prāta, tas ir viens muldējums. Pieņemsim, ka viņš raksta impresionālisma stilā, bet taču tam vajadzēja atstāt iespaidu uz saturu — bet nekā nav. Mums jau tādi murgotāji bija arī vecos dekadentu laikos. Viktors Eglīts un arī franču lirikas dievinātājs Virza. Bet Virza uzrakstīja vēlākos gados poēmu par Zemgali un tās vecsaimniekiem “Straumēni”. Bet tā ir poēma! Tikai nav mums pieņemama! (..) ”

Rakstnieks taču par kaut ko cīnās. Šo dzirksti viņš grib iededzināt arī lasītāju sirdis. Bet ko ar šo muldējumu domā dzejnieks?”

1971. gada 31. martā A. Sakse raksta E. Jaunzemei (RM, 343681):

“Nupat saņēmu kādas literatūras skolotājas vēstuli, kurā viņa burtiski raksta tā: “Vai Jūs nevarētu kaut ko darīt, kaut kā palīdzēt mums, dzejas lasītājiem un mīlētājiem. Esam nikni, esam aizvainoti, esam noskumuši, esam sašutuši. Vai tiešām nevar kaut kā pretī stāties mūsu apdāvinātiem un populārajiem dzejniekiem, kas kolosālā iedomībā vai arī haltūras kārē dažreiz nezina mēra (I. Ziedonis, Vācietis, Čaklais).” Tālāk viņa runā par I. Ziedoņa grāmatu “Epifānijas”.

Man atkal nolaizās rokas. Kā var stāties pretī, ja mūsu prese šīs epifānijas slavē un ar citādām domām nerēķinās? Ja ievietotu tieši lasītāju domas, man šķiet, viens otrs dzejnieks padomātu, vai drīkst tā visu grūst lasītājiem priekšā. Bet varbūt mēs par daudz pukojamies par sliktu dzeju un par maz jūsmojam par labu, piemēram, par Ārijas Elksnes dzidro, domām bagāto, emocijām piesātināto dzeju, par Eižena Vēvera “Iestādiet rozes nolādētajā zemē” (Domāts E. Vēvera dzejoļu krājums “Iedēstiet rozes zemē nolādētā”. — A. R.) u. c.

Bez šaubām, dzejas cienītājiem ir sāpīgi, ka tieši talantīgākie, viņu milētie un cienītie dzejnieki viņus mīlestībā piekrāpuši un tagad uzskata par prastiem — sak, ja jūs mūs nesaprotat, tas nozīmē, ka esat atpalikuši.”

Tas atkal ir “nesaprotamais Ziedonis”, un distance starp sapratnes un nesapratnes līmeni ir augusi. Interesanti, ka nesapratēja viedoklis kļūst arī par kritikas izvēlētu “pierādījumu, izejot no pretēja”. Iks Vonagals (J. Laganovskis) “Kritiskā traktātā par I. Ziedoņa “Epifānijām”” (Karogs, 1976, № 5) humoristiski interpretē atsevišķas epifāniju tēzes:

“1. “Tagad nāk modē skaidu paneli. Tā man liekas drausmīga varmācība.” Autors te nepārprotami vērsas pret veselu rūpniecības nozari, kas lietderīgi izmanto kokapstrādāšanas atkritumus, ražojot lētu un praktisku būvmateriālu un dodot darbu tūkstošiem vīriešu un sieviešu. Bet kas viņam par to!? Viņam, redziet, žēl “brīvību mīlošo” skaidu, kuras ar līmes palīdzību tiek “varmācīgi” saspiestas kopā. (..)

5. Tāpat pilnīgi nepamatoti ir apgalvojumi: a) ka Vecgada vakarā tiekot rīkota visu republikas iedzīvotāju dzimšanas dienu loterija ar trim pilnām lozēm, kuru izvilcējus godina viņu dzimšanas dienās, b) ka Ojārs Vācietis nodarbojoties ar nažu rišanu un viņam katrā ribstarpā spīdot pa nazīm, c) ka Auces tuvumā esot neliela egle, kas cauru gadu stāvēt apsarmojusi. Autoram vajadzētu rūpīgāk pārbaudīt faktus, par kuriem viņš raksta. (..)

Ja kādam var likties, ka visi šie iebildumi nav ņemami nopietni, jo radušies teksta pārāk tiešas, primitīvas uztveres rezultātā (ņemot par pilnu visu, kas rakstīts), bez savas fantāzijas līdzdalības, — labi, lai paklausās nākamos:

(..) 2. Ar pirmatklājēja degsmi autors sludina: “Visas pieturas zīmes ir izgudrotas!” Bet kas gan to nezina? Starp citu, burti arī ir izgudroti.”

To, ka tik burtisks skatījums ir iespējams, liecina vēstule, kuru kāds lasītājs E. Riekstiņš 1978. gada 2. novembrī sūta J. Laganovskim, atsaucoties uz viņa rakstu (RM, 416948):

“Lielu daļu sava raksta Jūs esat veltījis, lai atbildētu “tautai, kas mīl Ziedoni”, kaut gan viņa savu mīlēšanu nav nekādi pamatojusi. Es piederu pie “tautas, kas Ziedoni neciena”. Gribu šajā vēstulē savu necieņu pamatot pamatīgāk, jo varbūt

Jums kādreiz mani pamatojumi var noderēt. Man nav nozīmes par šiem jautājumiem rakstīt kādai redakcijai, jo mūsu brīvā prese tādas vēstules npublicē. To Jūs savā rakstā esat labi paskaidrojis.

1. Manā uztverē Imants Ziedonis ir mūslaiku Pietuka Krustiņš. Abu dzejā sastopamas tās pašas raksturīgās iezīmes — nesakarīgi vārdu savārstījumi un lepošanās ar svešvārdiem.

2. Par gudribu neliecina vairāki Ziedoņa dzeju krājumu nosaukumi.

A. "Es ieeju sevī". Ja palasām I. Egliša "Psihiatriju", tad tur ieiešana sevī minēta kā svarīga šizofrēnijas pazīme.

B. "Perpendikulārā karote" liecina, ka Ziedonim nav pat minimālas zināšanas matemātikā, kaut gan esmu dzirdējis, ka viņš kādreiz skolā mācījis matemātiku; savās dzejās viņš reizēm mīl nevietā operēt ar matemātiskiem jēdzieniem. Vārdam "perpendikulārs" ir jēga tikai tad, ja runā par divu objektu savstarpēju attieksmi (taisne perpendikulāra pret plakni, divas savstarpēji perpendikulāras plaknes u. c.). Vai tikai Ziedonis nav sajaucis jēdzienus "perpendikulārs" un "vertikāls"?

C. "Garainis, kas veicina vārišanos" liecina, ka Ziedonis neizprot vārišanās procesu. Garaiņi ir atdzisuši un sabiezēt sākuši tvaiki (šī iemesla dēļ tie kļūst redzami), tādēļ tie nekādi nevar veicināt vārišanos. Būtu vismaz iepriekš palasījis fizikas mācību grāmatu. Vai tiešām viņam patīk lepoties ar savu nezināšanu? Jeb varbūt te izpaužas augstprātība: es, slavens dzejnieks, varu nerēķināties ar pastāvošiem uzskatiem un terminiem? (..)

Gribu ierosināt Jums vēl vienu domu. Manuprāt, Tautas dzejnieku, Tautas rakstnieku, Tautas mākslinieku nosaukumu piešķiršana pašlaik notiek aplam, jo tautai te nav nekādas teikšanas. Vajadzētu to izvērst demokrātiskāk, atbilstoši jaunajai konstitūcijai, proti, tāpat kā piešķir Valsts un Ļeņina prēmijas — kandidātus iepriekš izsludina laikrakstos, ļauj tautai izteikties un pēc tam pieņemt galīgo lēmumu.

Esmu pārliecināts, ka pie šādas kārtības ne Imants Ziedonis, ne arī Ojārs Vācietis nebūtu kļuvuši par Tautas dzejniekiem, kaut vai savas augstprātības dēļ. Nevar saukties par Tautas dzejniekiem cilvēki, kas daļu tautas nicina."

Vēstules tonis šķiet pilnīgi nopietns. Arī tā var skatīties uz literatūru un literāru darbu, un līdzās izpratējiem tāds redzējums tikai nodrošina līdzsvaru.

Gluži sadzīvisku situāciju piemin S. Žuravļovs rakstā "Robežas un pamatus meklējot. Imants Ziedonis krievu lasītājiem" (Cīņa, 1984, 12. febr.), informējot par I. Ziedoņa "Izlasi", kura 1983. gadā izdota Maskavā:

"Epifāniju neparastā, reizēm fantastiskā tēlainība un to aforistiskums izraisa krievu lasītājos dziļu interesi. Kādreiz vēl naktī mēs braucām no Liepājas uz Rīgu, un jaunais autobusa vadītājs, ar kuru mēs iepazīnāmies, ar sajūsmu lasīja no galvas epifāniju fragmentus. Ziedonis viņam ir patiesi dārgs, garīgā, pasaules izpaušanas ziņā tuvs."

1973. gada 13. oktobrī Anglijā, Lesterā, tā sauktās "*Poetry society*" rīkotajā dzejas pēcpusdienā I. Ziedoņa epifānijas skan angļiski, par klausītāju atsaucību un līdzpārdzīvojumu lasām tulkotājas R. Spīrsas vēstulē dzejniekam.

Literatūrvēsturnieka J. Andrupa personiskajā arhīvā Londonā saglabājušās divas rokraksta lapiņas ar virsrakstu "Dzejnieks Ziedonis zviedriski" (*Hans Björkegren*, 1/7 1978 DN) — tulkojums no recenzijas par epifāniju izdevumu zviedru valodā. Šis piezīmes šķiet interesantas ar neparastu skatījuma rakursu, I. Ziedoņa un V. Majakovska tipoloģisku satuvinājumu.

"Latvijai ir neparasti smalkas, vecas un masīvas dzejas tradīcijas. Dzeja tur vienmēr bijusi visas tautas īpašums. Šķiet, ka zināmā mērā tas tā ir vēl tagad. Lielus dzejniekus godina līdzīgi futbola zvaigznēm. 60. gados izcēlās trīs ievērojami liriķi: Belševica, Vācietis un Ziedonis. (..)

Ziedonis — varbūt nozīmīgākais dzejnieks no šiem trim — 70. gados publicēja vairākus ļoti slavinātus krājumus. Starp citu [arī] "Epifānijas" (1971 un 1974), sava veida ritmiskus dzejoļus prozā, rakstītus ar imponējošu niknumu un tēlainu fantāziju, kas bieži vedina domas uz Majakovski (īpaši "Mākonī biksēs") un lielajiem franču paraugiem.

Esmu agrāk lasījis labu tiesu Z[iedoņa] dzejas krieviski un biju sajūsmināts par viņa atklātību un neslēpto sabiedrības kritiku. Bet daudz kas no tā svaigā, mežonīgi sakuplojušā un vulkāniskā, ko es uztvēru viņā, tagad liekas noplacināts un

piegludināts, kad sastopos ar viņu Jura Kronberga zviedru tulkojumā "Otrās puses".

Tālāk autors izvēlas daiļdarba fragmentu, kurā runāts par siļķu mucu un gurķu mucu apdvēseļošanu, akcentē garīguma ciņu pret miesu (gaļu?) un turpina:

"Par spīti Majakovska tradīcijai, mani pārsteidz tas, kā tādu spītību, atklātību un individuālā momenta aizstāvēšanu vērtē "gaļas" reprezentanti, kas viņu [I. Ziedoni] apbēruši godinājumiem. Izskaidrojums tam nevar būt tikai partijas piederība. "(..) Vai jūs esat uzvarējuši, ka dziedat vienīgi no rītiem? Jeb vai jūs esat uzvarēti, ka nedziedat nemaz?"

Tas ir apbrīnojami. Tā kaut ko vairs neraksta krievu valodā. Bet, kad I. Z[iedonis] to saka latviski, viņu apbalvo nevis pļaukām, bet ar titulu "Tautas dzejnieks" (1977). Varbūt tas ir pierādījums viņa dzejas neapturamai cauri laušanās spējai."

Tāds ir šis atvērziens — vertikālē un horizontālē, un viens tā spārns ir šodienā.

1994. gada decembrī iznāk I. Ziedoņa "Epifāniju" trešā grāmata, kurā iekļauti galvenokārt divās iepriekšējās grāmatās neievietoti un tikai daži nesen tapuši darbi. I. Blumbergs grāmatai radijis modernu māksliniecisko ietēru, ilustrācijas veidojot datorgrafikas tehnikā. Interesanti, ka tieši mākslinieciskais noformējums ar savu nepierasti grotesko lakonismu, ne vairs pašu epifāniju satura vai formas neparastība, daļā lasītāju izraisījis pretestību.

1995. gada 8. martā Rakstnieku savienībā notiek "Epifāniju" trešās grāmatas prezentācija, pēc tās parādās arī atsauksmes presē — tās iezīmē kādu būtisku likumsakarību, kura, līdzīgi aplim, ietver epifāniju esamību laikā un telpā.

G. Bērsones raksta "Nepabeigts cilvēks jeb Pēcēpifānija. Imants Ziedonis paškritikā un epifāniju vakarā" (Labrit, 1995, 13. martā) sākums ir izteikti apcerīgs:

"Priekšmetu un cilvēku vientulība šķiet vientulīgāka, to skrējieni uz kopābūšanu — pārdabiski ātrs, starp vārdos nosauktajām izjūtām guļ nenosauktas brīvības un žņaugi... Var būt! Divos vārdos un apliecinoši, bez tās līdzsvarojošās šaubīšanās, ar ko vienmēr var pamāt neziņai vai sirds apjukumam, kad kāda cita sirds prasa pilnīgu skaidrību. Varbūt... Kas ir tas, kas sarauj kopā divus īsus, darbīgus vārdus un pārvērš tos

izplūdušā izvairībā? Var! Būt! Varbūt... Ilmārs Blumbergs spēlējas un domā gan ar Imanta Ziedoņa izsaukuma zīmēm, gan visu citu, ko var ieraudzīt vai tikai just vārda tuvumā dzejnieka trešajā epifāniju grāmatā.

Kopš iznākšanas tā paguvusi plūkt laurus gan pašmāju konkursā par skaistāko grāmatu 1994. gadā, gan 1. Starptautiskajā Baltijas valstu grāmatu gadatirgū Tallinā. (..)

Arī "Epifāniju" iznākšanas svētkos šonedēļ, kad sanākušie labprāt dzirdētu, kā skan trešās grāmatas lappuses autora lasījumā, Imants Ziedonis pakustināja mēli vien tik daudz, lai nokritizētu paša uzrakstīto, bet epifānijas skaļai lasīšanai bija uzticējies Lidijai Pupurei. Aktrise cēla visu smagumu, kas izkliegt, izčukstēts, aizdegts "es formā"... Dažviet viņai skanēja pat vīrišķīgāk, nekā autors to ir uzrakstījis."

Novērtējuma akcentus uzliek fragmenti no I. Ziedoņa uzstāšanās šajā vakarā (Tālāk citētais laikraksta "Labrit" materiāls šeit publicēts ar nelieliem I. Ziedoņa redakcionāliem labojumiem un papildinājumiem. — A. R.):

"Ir ļoti daudz "ne". Piezvanija mana literatūras skolotāja, kas vienmēr ir mani slavējusi, lielījusi, cildinājusi, un teica, ka tās nav nekādas epifānijas. Es bišķiņ apstulbu no tāda sprieduma, bet, klausīdamies, kā tās te šovakar skan, jūtu, ka tur ir pārāk daudz reāliju, piesaistes pie zemes un ikdienas, ka nav viegluma, cēluma, brīnuma, kas bija divās pirmajās epifāniju grāmatās, lai arī tās neignorēja ikdienu, — šīm epifānijām ir par daudz ikdienas, tās ir rūgtas un nav atrāvušās no šodienas, nav suverēnas, šīs epifānijas ir kaut kur iestigušas — sāku pat skaitīt tos "ne", to ir pārāk daudz, man ir jāņem tas vērā un jāraksta kaut kā citādi. (..) Epifānijas ir jāmeklē aiz realitātes — lielajā un sīkajā pasaulē, tām nav jādzīvo avīžu ikdienībā. (..) Paplašinātā realitāte, kas ir makropasaulē, kas ir mikropasaulē, — tā ir epifāniju vērtā. Varbūt tāpēc es nosaucu šo vakaru — "Nenobeigts cilvēks" (pareizāk būtu sacīt — nepabeigts cilvēks, jo vārdam "nenobeigts" ir arī cita nozīme)... Nepabeigts cilvēks ir vaļā uz abām pusēm. Epifāniskā jušana ir šī vaļējā forma. Tā ir plūsma, difūzija, smalkā sajūta, kas neiestieg, nepiesienas pie realitātēm tik cieši un nenoved pie rūgtām pārdomām, bet redz šo dzīvi uzliesmojam... Ja ne šeit, tad tai galā vai tai galā."

Nepabeigtībai ir nerealizēšanās un arī turpināšanās skaņa. Šajā vakarā klātesošas bija abas. Un vēl vienu nostalģiski resignētu švīku kopainā ievēl A. Jansona raksts "Imants Ziedonis. "Epifānijas"" (Nakts, 1995, 31. martā):

"Lasīt Imanta Ziedoņa "Epifānijas" šodien nozīmē sarunāt randiņu pašam ar sevi jaunības gados no rīta pie skolas, lai aizmuktu no stundām un ietu uz kino vai brauktu uz kādu rokmuzikas festivālu. Vēl dažus gadus, pirms iznāca pirmā grāmata, tas bija visvieglāk īstenojamais veids, kā paust savu domāšanas un uzvedības neatkarību. Rīkojoties citādāk, nekā pieņemts. Tas tika uzskatīts par pazīmi, ka tu arī domā citādāk. Ar savu uzvedību āksti visai pasaulei ziņoja: "Es savādāk eksistēju, tātad arī domāju savādāk!" Vai tas tik tiešām arī ir — neviens nejautāja. Imants Ziedonis tomēr pats pie sevis secināja, ka lielāka vērtība ir tur, ka viss sākas ar domu, bet ne ar ākstību, un tādēļ pats sev un visai pasaulei pacietīgi skaidroja: "Es savādāk domāju, tātad arī savādāk eksistēju..." Izrādījās, ka daudz svarīgāk ir nevis auditorijā novilkt bikses un parādīt PSKP vēstures pasniedzējai pliku dibenu, bet gan ieradināties domāt tā, lai tāda PSKP vēsture tavā domāšanas procesā nemaz nepiedalītos — it kā tādas pasaulē nemaz nebūtu. Tas bija grūtāk izdarāms, un daudziem nācās krietni piestrādāt, lai taptu iekšēji stipri un neatkarīgi. Vēlāk tam bija liela nozīme. Lielāka nekā varonīgai nāvei Sibīrijā vai piespiedu emigrācijai uz Rietumiem.

Literatūrkritika sajūsminājās par Ziedoņa paradoksiem, saskatot tajos veidu, kā uzšķilt gaismas zibsnī apkārt valdošajā garīgajā tumsonībā. Drīz par godu un modes lietu kļuva — iemācīties domāt paradoksāli, bārstīties ar paradoksiem, urķēties lietās un parādībās, lai uzietu to paradoksālo būtību. Šodien ir pat mazliet skumji šķirstīt un pārlasīt "Epifānijas", neatrodot vairs to pirmatklāšanas prieku, kādu tās sagādāja toreiz. Tam ir divi iemesli. Pirmais — paradoksālisma pamatskolas kurss ir jau apgūts un ar ābece patiesībām nevienu vairs nepārsteigsi. Otrais — kļūst nepārprotami skaidrs, ka Imants Ziedonis nekādus speciālus paradoksus nebija izdomājis. Vienkārši — viņš rakstīja kā brīvs cilvēks. Brīvs tajā laikā, kad citi vēl nebija tādi, un šiem citiem paradoksāls šķita jau pats fakts, ka kāds vispār var tāds būt.

(..) .. ir iestājies un sācis darboties kāds mūžsens cilvēces paradokss — "Izgudrotāja paradokss". Tā būtība ir vienkārša — kāds ņem un izgudro telefonu, dinamītu, gaisa balonu vai atklāj radioaktivitāti, un cilvēce izmanto šo izgudrojumu pēc saviem ieskatiem, bet izgudrotājam vienmēr ir jāatklāj kaut kas no jauna, lai atgādinātu par sevi. Vai arī jānogaida, kamēr jaunatklājumi nedodas rokās. Praktisko mantiņu munsturētājiem ir viegli pārvesties no skrituļslidām uz velosipēdu, bet tiem, kuri noņem ap globāliem domāšanas modeļiem, ir jāmaina sava ticība un pārlicība, pirms ķeras pie kaut kā jauna. Tā arī Ziedoņa atklāto brīvības paradoksu mēs izmantojam, kā vien mums iepatikas, viņam pašam atļauju pat neprasot, bet mūsu jaunajām problēmām ir vajadzīgs jauns risinājums."

Loks noslēdzies. Epifāniju mākslinieciskā kvalitāte ir sevi realizējusi pilnībā. To sabiedriskā (politiskā) nozīme — lauzt domāšanas stereotipus, par ko pirms vairāk nekā 20 gadiem rakstīja G. Saliņš, — ir īstenojusies.

Loks noslēdzies, un tikai viens posms tajā paver ceļu uz pasauli. Tas ir tas posms, kurš radījis, rada un radīs atvēršienus, atvēršienus, ne vēzēšanos un ne vīzēšanos. Tas ir brīvības posms. Kā es to domāju? Imants Ziedonis to ir pateicis 1981. gada martā no Druskininkiem rakstītajā vēstulē M. Bendrupei (RM, 465045):

"(..) Jau labu laiku rakstu dzejoļus ar iesaukšanos "re, kā..." (..)

Un arī jēdzienu pārplūde, nenoturība, plūstošā montāža, montētā plūsma šajos dzejoļos ar savu "necentrismu" atgādina kaut ko tādu, kas nerodas un nenonāk pie beigu beigām. Jau pirms pāris gadiem mani sāka nodarbināt šī plūsma un vēl agrāk — jau epifānijās, sevišķi pēdējās, kad doma vairs nevada savā loģikā, bet savādā (es teiktu "šizofrēniskā") montāžā, kurai nav (un negrib!) gala. Arī punkts gribas tāds, kas meklē vidu un bēg no abiem galiem vells zina kur. (..)

...vikridita... spēlējoties... rodas formu pasaule. "Tukšuma" darbība — spēlējoties. Pasaulīgā, pasauliskā ilūzija izrodas (uzrodas) no Lielā Tukšuma bez kādas cēlonības, bezmērķīgi un tāpēc vien, ka pēc tās nav nekādas nepieciešamības. Šī aizrautīgā doma man jau sen sēž iekšā un šur tur sāk nākt arī

ārā. Šīva spēlējas, neapšaubāmi, neapšaubāmi identificējas iek[š] kaut kā, par kaut ko, spēlē paslēpītes — ar bērniem, ar veciem, mirstošiem cilvēkiem, ar varoņiem: Ilju, Lāčplēsi.

Tikai vienu es nesaprotu: kāpēc Baltais tēvs var būt tūkstošveidis, Šīva drīkst būt simtrocis, bet cilvēkbērnāms nav ļauts šīs spēles mācīties. Spēlēties — mākslu taisīt, iedomāties sevi, iedomāties sevī, *отождествляться*, identificēties, tāpatoties, arī — iemiesot, iemiesoties, iemilēties — lai notiek! lai notiek šī spēlīte! Kāpēc viņam jāsež tuksnesī un jāmacās **neidentificēties, nespēlēt?**

Nu labi — lai saplūstu ar Lielo Nulli un uzzinātu Tukšumu Visu. Uzreiz. Bez maijiskās aprites.

Nu labi, kas gribēs, tas darīs.

Bet maijas zemē mākslinieks ir cilvēks, kam ir kāda nojausma par dievu spēlēm, kas mēģina tās **atsacerēt**. Kas vienas identificēšanās vietā piedāvā simtiem identificēšanās iespēju un saka: "Ikviens no tām ir tikpat tavas eksistences cienīga kā tava vienīgā tevis iedomātā." Lomu plūsma, kurā jā saglabā savu "es" (Dieva līdzību). Esmu nācis darīt **maksimāli labu**, nav man cita eksistences attaisnojuma kā vienīgi "Lielā Es" imperatīvs.

Nu jā. Es te runājos pats ar sevi. Neņem galvā!"

Anita Rožkalne,
filoloģijas doktore

ŠKIR SVĒTO RAKSTU VAI GURĶU LAPAS...

Sajust. Sajust svaigu šo pasauli
kā rasotu gurķi rīta lapās.

.. es paļaujos uz savām acīm —
man nav cita, uz ko paļauties ..

I. Ziedonis

Latviešu literatūrā Imanta Ziedoņa patentētais epifānijas žanrs valodas aktīvajā leksikā vēl arvien nav īsti iedzīvojis un piesavināts. Jaunākajā "Latviešu valodas vārdnīcā" (1987) atrodam epidēmijas, epidiasropa, epigrāfa, epilepsijas, epitāfijas, epitēlija, epitela, eposa un citu par latviskām atzītu realitāšu skaidrojumu, bet epifānija palikusi neminēta. Varbūt pie tā savā ziņā "vainojamas" tieši I. Ziedoņa "Epifānijas" — trīs dzejnieka atklāsmes grāmatas grieķu cilmes senvārdā iekodētajam jēdzienam devušas jaunu dzīvību un pavērušas jaunas izpratnes iespējas. I. Ziedoņa epifānijās sabalsojas gan jēdziena dziļš sakņojums kultūras vēsturē (jūdaiski kristīgajā kultūrā tas simbolizē Dieva parādīšanos un dievišķā atklāsmi), gan atdzimšana šodienas literatūras modernitātē. (Zīmīgi, ka mūsdienu literatūrā epifāniju aktualizējis Dž. Džoiss, lai izteiktu dievišķā atklāsmes mirklus, kas iespējami arī saskarsmē ar ikdienišķo un cilvēka dzīves pasauli.) Pretstatā parastai parādībai, kas uztverama galvenokārt ar redzi, epifānijā līdzdarbojas viss jutekliskais un intelektuālais, un, lai gan I. Ziedonis galvenokārt "paļaujas uz savām acīm", viņa epifāniju būtība pilnībā atklājas tikai spējā redzēt ar sirdi, prāta acs redzīgumā.

Ārēji nenopietnā un spēlmanīgā formā, kā izlikdamies, ka nezina, ko dara, dzejnieks izvirza būtiskus garīgās eksistences jautājumus. Vieglums un nepiezemētība, ar kādu 70. gadu

drūmajā realitātes ainavā ienāk I. Ziedoņa epifānijas, rada kādu gaišu disonansi, kura mulšina un dara piesardzīgu oficiālo literatūrkritiku: sak, ne šis, ne tas — poētikas, tematikas un leksikas aspektā pēc vispārpieņemtiem kvalitātes standartiem nedefinējamas kaprīzes, varbūt ar laiku pāries (ne Dž. Džoiss, ne reliģija Latvijā tolaik nav modē).

Tuvojoties esamības atklāsmei, I. Ziedonis tulko mūžīgos dzīvības un kreativitātes likumus un tiecībā uz garīgo neno-niecina arī ikdienas apziņu; epifāniju garīgums nav atsvešināts no cilvēka dzīves pasaules un realitātes pieredzes: šķir Svēto Rakstu vai gurķu lapas rasotā rītā — viedo visi ceļi ved uz sapratni, būtības parādīšanos un ieraudzīšanu. Kādā no epifānijām (raksturīgi, ka nevienai no tām nav dots nosaukumvārds) dzejnieks saka, ka "vārds ir ikdienišķā maize, enerģijas nesējs, manas enerģijas nesējs, tev nesējs", un pretjautā: "Vai tavi vārdi mani uzcelš no miroņiem?"

Dzīves realitātes problēmu smagums, pasniegts ārēji vieglā un artistiskā formā, I. Ziedoņa epifāniju pasauli ar lasītāju saista dialogiskā kontekstā. Garīgajā un intelektuālajā sfērā izsmalcinātais liriskais "es" un sadzīviskais, zemes smaguma svētitais "es" neatdalāmi apvienojas, viens otru izgaismodami un papildinādami. Epifānijas ir veids, kā izprast sevi un pasauli, un netiešā estētiskās didaktikas formā dzejnieks it bieži māca, kur un ko meklēt: "Manas pēdas ir pilnas ar zemtekstiem. Un, kaut arī vakarā es nomazgāju zemi no kājām, — tik un tā zemteksti tajās paliek." "Uztveres prieks" aicina dzejnieku aiziet elitārajā apziņas realitātē, bet pie zemes saista "uztveres bēdas": "Redzu mazu tārpiņu paradīzes ābolā. (..) Mana uztveres nelaime — ka es redzu viņu. Viņš saka: "Tu mani redzi, nenodod!" (..) Mans uztveres prieks ved mani projām, jūs nelaižat. Es atkal nokritu no Putnu Ceļa debesīs pie suņu būdas sliekšņa un aplieku sev ķēdi ap kaklu: sargā māju, sargā savējos!"

Raksturot tematiskā aspektā vai dalīt tematiskās grupās I. Ziedoņa epifānijas patiešām ir problemātiski, jo atsevišķais šeit vienmēr pastāv ciešā saistībā ar kopīgo un pamatdoma bieži vien nesaistās ar teksta virsslāņa priekšmetisko tēlainību, bet zemtekstu. Epifāniju dominanti pamatos veido to pašu motīvu, simbolu, tēžu, antitēžu, paradoksu un ironesku kopums, kurā balstīta arī I. Ziedoņa brieduma gadu dzeja. Tomēr domai, ka

epifāniju prozā dzejnieks ielicis to, ko nav spējis izteikt dzejā, pievienoties nevar. Drīzāk jārunā nevis par nespēju izteikt, bet gan par oriģinālu spēju pateikt, pat iedīgli sajūtamai domas un formas patību. Dzejnieks zina, ko dara, un apzinās, ko ir padarījis. Par to liecina, piemēram, drīz pēc "Epifāniju" pirmās grāmatas publicētā apcere par "optimālās oriģinalitātes" mēru. Nojauzdams, pēc kādiem kritērijiem tiks svērts un mērīts brīvais rakstījums, jau pašā epifāniju tekstā I. Ziedonis deklarējis vairākus būtiskus modernās estētikas principus.

Epifānijas vispār ir viens no polifoniskākajiem tekstiem latviešu literatūrā, kurš ieaudies visdažādākajos kontekstos, dzejas, prozas, esejistikas, filozofiskā metažanra un citās struktūrās. Literārās "miesas negludumiem" — kompozicionālai citādībai, atšķirīgu leksikas slāņu, intonāciju nieierastai līdzāspastāvēšanai — poētiska teksta epifānijās, šķiet, ir vēl kāds būtisks māksliniecisks nolūks — "klupinot" apstādināt, "sist ārā" no domāšanas (nedomāšanas) inerces, "uzcelt no miroņiem", no sociālistiskā reālisma pozitīvisma uzspiestās gara letarģijas.

Epifāniju tapšanas laikā I. Ziedonis ir aktīvākais "garainis, kas veicina vārišanos" visā latviešu literatūras procesā, viņš darbojas ne tikai "tīrās" mākslinieciskās jaunrades jomā, bet arī literatūras un mākslas procesu vērtēšanā un prognozēšanā (ieskatīsimies Rakstu 1. sējumā nodaļā "Krājumos nepublicētie dzejoļi" atrodamajā ciklā "Literatūras teorija"). Dzejnieka radošajā darbībā atbalsojas savulaik J. Veseļa "Pārdomu grāmatā" teiktais, ka "lielu mākslas kustību laikos nepieciešamos teorētiskos pamatojumus un paskaidrojumus dod paši mākslinieki skrejošās piezīmēs, disputos un tiešā idejiskā cīņā ar savu ieskatu pretinieku, kurpretim zvērīnātie kritiķi ieņem nogaidošu vai, visbiežāk, naidīgu stāvokli". Šīs atziņas aktualitāti lielā mērā apliecina mūsdienu estētiskās un literatūrfilozofiskās domas virzība Rietumos un Latvijā.

Atvērtība dzīvei un pasaulei ļāvusi epifānijās ienākt arī "atvērto formu" poētikai, pārvarēt žanra robežas. Sarunā ar R. Veidemani I. Ziedonis akcentējis, ka epifānijas bijušas "brīvs rakstījums bez domāšanas par žanru", t. i., bez pūlēm pielāgoties kāda žanra kanonam.

Vienlaikus jāatzīst, ka šajā darbā I. Ziedonis ir arī savdabīgs žanra filozofs. "Miesa ir žanra apzīmējums. O, miesa, kādā žanrā tu dzīvo? Vai tu esi drāma, poēma, vai romāns? (..)

Mana miesa ir traģēdija un komēdija reizē .. (..) Manas meitas ir kā trioletas un dēli kā sonetu vainagi. Un viņi mīlēs meitenes, smalkas kā tercīnas un brangas kā epopejas. Un es vēlreiz saku: miesa nav tikai miesa. Miesā ir žanra apzīmējums." Būtībā I. Ziedonis šeit ekstravaganti polemizē ar konservatīvās literatūrzinātnes tēzi, ka žanri rodas literatūras teorijas grāmatās, atgādina, ka žanrs ir organisks radošas personības mentalitātei un vispirms dzimst dzejnieka miesā un garā, tikai pēc tam fiksējoties teorijā. Metaforiski tēlodams domu, dzejnieks iejaucas it kā literatūras teorijas "iekšējās lietās" un spriež par žanru interferencēm, sintēzes un difūzijas procesiem. Vai žanra definitīva noskaidrošana vien ir tas ceļš, kurš ved pie literatūras būtības tvēruma un saprašanas, — šo jautājumu dzejnieks atstāj atklātu, rosinot uz pārorientāciju literatūrteorētiskajā domā.

Literatūrfilozofiskie motīvi, kā arī pasaules uzskata veidošanas un kopšanas darbs ir tie aspekti, kuri ļauj runāt par esejsma iezīmēm lielā daļā I. Ziedoņa epifāniju. Personiskums un subjektivitāte, asociatīvo kombināciju daudzveidība un brīvība, pretrunu un antitēžu sadursmju prieks un garīgās spēles raksturs ir tie poētikas elementi, kuri epifānijas tuvina mākslinieciskai esejai. Eseja ir specifisks 20. gadsimta žanrs, kurā adekvātāk nekā citos mūsdienu cilvēks var izteikt savu pasaules izjūtu un redzējumu, jo tajā saplūst humanitāro zinātņu un mākslinieciskās izziņas sfēra, valodas poēzija un centieni formulēt jēdzieniski. Vācu literatūrzinātnieks B. Bergers norāda, ka eseja šķietami subjektīvā veidā spēj saistīt reālus, garīgus un dvēseliskus dotumus plašās un eksistenciāli būtiskās kopsakarībās, tādējādi kļūdamā par laikmeta asāko un skaidrāko izpausmi, kurā dziļāk un vispusīgāk nekā zinātniskā darbā un nepārprotamāk nekā tradicionālā mākslas darbā atklājas laikmeta "spožums un posts". Esejsma piesātināta ir visa I. Ziedoņa proza, sākot no "Dzejnieka dienasgrāmatas" un māksliniecisko aprakstu grāmatām un beidzot ar "Mūžības temperamentu", un, protams, visas "Epifāniju" grāmatas.

Oriģinālais un trāpīgais nosaukums nepaģēr žanra definitīvu viennozīmību. "Epifāniju" pirmizdevuma ievadvārdus I. Ziedonis sāk ar konstatējumu: "Kritiķi saka, esejas tās neesot," — kas liek nojaust, ka arī paša dzejnieka sākotnējā doma saistījusies tieši ar eseju. "Tā nonācu pie nosaukuma "epifānijas",

turpina dzejnieks, nobeidzot ar tautas ticējumu ("Ja grib dabūt pelēkus kazlēnus, tad kaza jāved vakarā pie āža, ja baltus, tad rītā") un ieteikumu darīt pašiem, kā nu zinām. (Jēdzieni "žanrs" un "epifānija" te ietilpst poētiska, ne zinātniska teksta struktūrā.)

I. Ziedoņa epifānijas ir tematiski bezgaligas, tomēr šī "vēja turbulentā kompozīcija" un "sadīguša rudzulauka miljonvertikāļu kompozīcija" ir devusi kādu stabilu vertikāļu izjūtu, un tādā tēmu un motīvu atvērtībā koloritāk iezīmējas trīs pamatmotīvi: radītājs un jaunrade (ne tikai mākslinieciskās jaunrades izpratnē, bet radīšanā kā dzīvības un dzīves jēgas principā); tauta un inteliģence jeb mācāmā un mācītāja attiecību dialektika; fenomenoloģiskā refleksija. Līdzās radītāja patībai un paš aizsardzībai ("Nē, es neesmu jūsējais. Es esmu savējais. (..) Jūs gribat, lai jums kalpo. Lai kalpo jūsu aplausiem, lai kalpo jūsu domāšanai, jūsu jušanai") epifānijas meklē un apliecina pārpersoniskas vērtības tautas dzīvesziņā un tautas kultūras izpausmēs. Piemēram, jau par hrestomātiskām kļuvušajās rindās: "Bērniņ, neēd, kad dziesmu dzied!" — izskan pietāte pret dziesmu kā tautas kultūras kvintesenci un visu mākslas veidu pirmsākumu. Rada dzīvais, un ar dzīvības potenci mātē kā radītājā un kultūrspēkā sākas viss, arī epifānijas. "Ir ļoti agrs. (..) Māte nav sākusī manu šūpuli šūpot. Tēvs vēl nav gājis zirgus kopt. (..) Un tad atveras istabas durvis, iznāk māte un saka: — Drīz lēks saule. Un drīz tu būsi man dēls." Pazemība radītāja, radoša impulsa priekšā netraucē epifāniju liriskā "es" brīvībai un pašsajūtai, radīšana ir brīvs un laimīgs dvēseles stāvoklis. Sekojot epifāniju atklāsmei, arī lasītāja domas un skatiens kavējas savu laimīgo mirkļu pieredzē, un šo mirkļu atgādinājumā un līdzaspastāvēšanā būtiskajā epifāniju vārdi iegūst neatkarību no laika. No aizejošā laika.

*Ausma Cimdiņa,
filoloģijas doktore*

CITĀDĪBAS FENOMENOLOĢIJA

Trīs lietas — labas lietas. "Epifānijas" — trīs grāmatas. Kā tēva trīs dēli, tikai atšķirībā no pasakas — visi trešie, vien katrs savādāk: pirmais pats trakulīgākais, otrais jau rāmāks, trešais — dažāds, nevienāds, kā jau divos laikos dzimušam klājas.

"Stila griba" (H. Ortega i Gasets) vairāk vai mazāk līdzīga visiem. Žanrs nosaka un žanrs pieļauj dažādas tehnoloģijas. Visbiežāk, šķiet, rūgšanas tehnoloģiju, ja no "Epifānijām" aizgūst pirmo jēdzienu un no M. Fuko — otro, tos eklektiski savienojot.

Vielas iejāvam neizdomā — ņem, kādas ir, samaisa kopā un gaida: uzrūgs — neuzrūgs? Svētīts lai mirklis, kad rūgst, un reizēm nākas samierināties ar vidēju rūgumu vai pat neuzrūgumu. Vārdu masai klāt piejaukta iztēle, loģiskajam — aloģiskais, acīm redzamajam — neredzamais, un uzrūgst pavisam kas cits, atklājot daļu un veselā paradoksālo saikni jeb hermeneitiskā apļa paradoksu. No daļas nevar paredzēt veselumu, bet veselums nevar rasties bez daļas. Kad vārds iejaukts citu vārdu miklā, lieta vai norise — citā, atliek tikai gaidīt, kas būs tas, kas būs. Tad vada rauga likumi.

Maizei nav tikai ēdamlietas nozīme vien. Klāt nāk cepšanas rituāls, svaigi cepta klaipa bauda, cepēja prieks un citi *software* blakus *hardware*. Dienišķais, pārikdienišķais, eksperiments, rituāls, darbs un prieks tad saaužas kopā un pastāv vienlaicīgi.

Reizēm atklājas robežu jeb kores tehnoloģija. Robeža ir starpstāvokļa un starpsituācijas zīme, tā reizē šķir un satur kopā. Pats labilākais skata punkts, kurš vēsti par nepieciešamu un neizbēgamu pāreju. Asmens, uz kura grūti saglabāt līdzsvaru, tāpēc vienmēr pastāv izvēle — īpaši, basām kājām uz kores

šķautnes stāvot. Ne velti izvēlei ir jāvingrinās, pa čiekuriem staigājot. Bet "kore ir skursteņslauķu un mākslinieku linija" — abiem viens darbs darāms, tikai skursteņi citi, tāpēc nekas neatliek kā pakāpties uz pašas augstākās un pašas neērtākās linijas un noturēties, lai pārredzētu, kas ir abās pusēs, kas — cilvēka un pasaules ainava vispār. Un tā visu mūžu vienās pārejās un labilā nepastāvībā — līdz tai pēdējai robežai, no kuras vairs nav atgriešanās.

Var saskatīt arī tumsas tehnoloģiju, kura palīdz noslēpt visu parastam redzējumam pieejamo. Bet tā ir īpaši konstruēta tumsa. Poza? Domu eksperimenta nosacījums? Vai varbūt fenomenoloģijas *epochē* — iekavās likšana, lai satvertu būtību? Tumsā var tikai ar garu redzēt, kamēr gaismā to kliecē acīm redzami apveidi un citu iestaigātie ceļi. Ne velti aklums kultūrā izmantots kā vieduma simbols. Šajā mākslinieciskajā tumsā vārdi nesatiekas, lai apkamptos kā veci paziņas, kuri jau pa gabalu pazist cits citu. Tie sastopas kā nejauši svešinieki, saduras cits ar citu, lai rastos citāda, neparastais, nebijušais.

Kā visam, arī tumsai ir daudz nokrāsu un nianšu, un katreiz lietas atklājas savādāk: citādi — kad tumsa ir labvēlīga un brīvi izvēlēta, citādi — ja tā ieilgst un nomāc. Visu un visur var redzēt, ja vien tas, ko sauc par gara redzi, ir pietiekami vesels un dvēsele — tumsas neskarta.

Iespējams, ka ir vēl citas tehnoloģijas (iestādīt vidū, caurvibrēšana, nesamērojamā samērojums utt.), bet vienalga, kādas tās arī nebūtu, — epifānijās lietas atklājas it kā pašas, viegli un nepiespiesti — rūgdamas, šķautnes neērtībā vai tumsas redzībā.

"Atpakaļ pie lietām pašām" — šo E. Huserla frāzi pārraksta un zem tās parakstās tie, kuri sevi sauc vai kurus sauc par fenomenologiem. Epifānija un fenomenoloģija ir vienas saknes vārdi. Abi tie ir dzimuši no viena — grieķu *phainesthai*, kas nozīmē — atklāties, parādīties. Ir jānotver mirklis, kurā notiek atklāšanās. Reizēm, kamēr velkas "neredzīga diena", tas pacietīgi jāgaida, reizēm, kad tuvu parādīšanās brīdis, jāsteidzas nenokavēt. Lietu būtība slēpjas un atklājas pati, tikai kādam tās atklāšanās ir modri jāsargā un, kad tas noticis, vēl jānosauc vārdā, lai apziņā pieredzētais nepaģaistu un varētu par to arī citiem pavēstīt. Bez ideoloģiju un teoriju balsta un starpniecības,

uzticoties tikai tiešai pieredzei, jāuzņemas liecinieka loma: māksla ir liecības došana.

Lietas pārveidojas. Apziņas smalkā alķīmija no sajūtu priekšmetiem (redzamā, dzirdamā) tās pārvērš par jēgas un nozīmes nesējiem. Sajūtamais sāk dzīvot citu — jēgas dzīvi, kurā to ievada "Es" intence. Lietas kļūst par domas pārdzīvojuma vielu, kas ielikta vārdu (zīmju) veidnē. Pārdzīvojums top par zīmi, par valodu, kura, kā zināms, pastāv, lai uzrunātu otru, ne tikai lai izteiktu sevi. "Es" piedzīvotais un pārdzīvotais, pateicoties zīmei, kas ir samērā nosacīta un vairāk patvaļīga nekā nepatvaļīga, tiek pārvērsts zīmju nevieliskā substancē un ir gatavs jaunām pārvērtībām — dialogam ar uztvērējindividu vai publiku.

Arī zīmes, tāpat kā lietas, reizē slēpj un atklāj savu būtību, un to izprašana un tulkojums nu ir uztvērēja ziņā. Zīme top par starpnieku divām atšķirīgām pieredzēm, kuras gan vairāk vai mazāk var tuvināties viena otrai, bet kurām tomēr nav lemts sakrist. Mākslas daudznozīmība ir samierināšanas zīme (par adekvātu uztveri būtu pādroši runāt). Mākslinieka pieredze ir sintezēta un paplašināta ar citu pieredzi, lai pārveidojumu reakcija turpinātos. Dialoga produktivitāti nosaka saprastspēja un iecietība, arī neaizspriedumainība pret citādo, neizbēgami atšķirīgo.

Kā iespējami pilnīgāk izteikt apziņas piedzīvojumu? Pitagors liecināja skaitļu valodā, Rodēns un viņam līdzīgie — formās, Eiklīds — punktu, trajektoriju, trijstūru zīmēs. Epifānijas veidotas vārdu zīmēs, kurām šad un tad palīgā tiek ņemtas telpas zīmes — līnijas un plaknes, tās dažādi mainot, lai pieredzes izteikums kļūtu pēc iespējas spilgtāks un precīzāks. Telpa tad nav vainojama inertumā un mazkustībā, kādā to mēdz apsūdzēt laika kultūras piekritēji, bet ir vienota ar laiku un "Es" un sintezē kalpo par zīmi pieredzes pārnesei.

Pasaule nav pabeigta, ja tā pastāv ne pati par sevi, naivā nošķirtībā, bet ir ieguvusi īpašu tapšanas paātrinājumu kopsakarā ar "Es", personību un apziņu. "Es" un lietas cauraužas dzīvinošā apziņas reakcijā. Rodas jauns priekšmetiskums.

Epifāniju pasaule ir fenomenoloģiska. Precīzāk varbūt — eksistenciāli fenomenoloģiska, uztverama līdzīgi E. Huserla

asistenta M. Heidegera grūti tulkojamam jēdzienam *Dasein* — klātbūtnei, klātesmei, klātesamībai. *Dasein* raksturo cilvēka eksistenci, kurā pasaule tiek tverta dzīvā līdzdalībā, kur *būt* nozīmē “rūpēties, radīt, kārtot, veicināt, saukt palīgā, upurēt, uzņemties, sekot, pētīt, jautāt, vērot, runāties un piekrist”. Tad paveras “sasodītā funkcionalisma” apslēptā pasaules citādība. Lai to atklātu, lai liecinātu par to, ir jābūt iesaistītam — intimi un dziļi, daudz dziļāk par virsmu paviršu saskari, ko pieļauj ikdienas rutīna.

Kaut kas vienmēr vairāk kavē nekā veicina atklāšanos. Kavē lietu materiāla pretestība, ieradumu sliedes, aizspriedumu inerce. Taču kaut kas ir arī stiprāks par šo pretestību, un, kad tā pārvarēta, var sākties apziņas piedzīvojums, kuram ir savs uzdevums. “Paši svarīgākie lietu aspekti apslēpti to vienkāršības un ikdienišķuma dēļ. (Tos neievēro, tāpēc ka tie vienmēr ir acu priekšā.) (..) Citiem vārdiem — tas, kas (līdz zināmam laikam) mums ir neredzams, vienreiz ieraudzīts, izrādās pats aizraujošākais un spēcīgākais” (L. Vitgenšteins).

Par atklāšanās virsuzdevumu var atzīt izbrīna mirkļa uzturēšanu. Lielas norises notiek mazās lietās, uzplaiksnī pēkšņums, doma tiek virzīta pastāvīgam piedzīvojumam, ko laiku pa laikam atgādina priecīga jaunatklājuma un pārsteiguma zīme “re, kā” — pašatklāsmes un pirmreizības liecība. Lietu acīm redzamo kārtību — reizēm puiciskā nebēdnībā, reizēm apzinātā protestā vai filozofiskā nopietnībā — izjauc pēkšņs un neparasts, pavisam nejaušs gadījums, un gribot negribot dzimst dzīvinošs izbrīns, par kuru savā laikā jau izteicies E. Huserla kritiskais skolnieks T. Celms: “Viss .. šķiet tik izprotams un vienkāršs, reizēm pat līdz apnikumam sekls esam, un arvien vairāk zaudējam spēju, kurā sengrieķi pareizi saskatīja katras dziņas dziļāko psihisko pamatu, zaudējam izbrīnu (*thaumadzein*), kura nozīmē problēmas dzimšanu.”

Vai kāds brīnums, ja, vienvēda ikdienībā dzīvojot, kur lietas top neredzamas to pārāk nenovēršamās redzamības dēļ, vairojas dzīves apnikums, ko E. Huserls savulaik atzina par lielākajām briesmām Eiropas nākotnei. Zūd dzīvībai nepieciešamais pirmreizības svaigums, vairojas banālais: nevar divreiz, daudzkārt brīnīties par vienu un to pašu. Bet kas liedz visu apgriezt kājām gaisā, loģisko pārvērst aloģiskajā, kā tas

notiek tautas uzdotajās mīklās? Kas liedz punktu padarīt par jautājuma zīmi un to vēl otrādi apgriezt?

Epifānijas (īpaši pirmajā un otrajā grāmatā) izmanto visu poēzijas līdzekļu spēku, lai aizsargātu brīnuma tiesības, un dara to ar nenogurdināmu vieglumu, visu iesaistot spēlē, kurai nogurums nepiestāv. Zināmais un zinošais padarīts mazsvarīgāks par jaunu sakarību rašanos — atkārtojas sokratiskās rituālās neziņas loks. Radišanas spēlē iesaistītas lietas, kurām ļauts runāt pašām, ieklausoties un saprotot runājošo klusumu. Kad vai nu mūžīgā ieraduma, vai manipulatīvā ideoloģiju vara atņem balsstiesības cilvēkam, lai runā lietas: jūra, laiva, tumsa, gaisma. Lai runā vārds!

“Lietas ir tikai tas, ko varam uztvert, un aiz tām nekā nav,” teiktu fenomenologs Ž. P. Sartrs. Tātad lietu uztvērumš, tām atklājoties, ir māksla? Iedrošinoties tās uztvert tā, ka tās katram savādāk atklājas? Bez bailēm, aizspriedumainības un kautribas?

Epifāniju ļaušanās lietu kārtībai atklāj izbrīna pilno un bezgala mainīgo lietu kārtību. Viena un tā pati lieta tik dažādi runā situāciju un noskaņu kontekstā! Nav vienas patiesības, un vienreiz laime var būt lietu kārtībā, citreiz — nekārtībā, jo, kas ir kārtība vienreiz un vienam, var izrādīties nekārtība citreiz un citam — māksliniekam, politiķim, pragmatikim. Atklājas nenoteiktība, mainīgums, nestabilitāte, kas iedrošina teikt savu patiesību. Nianšes maina sastingumu, paver dzīvi dažādībai un brīnumam.

Epifānijas nebūt neiznīcina ikdienišķo. Tas paliek visapkārt, tas pastāv, un tam ir tiesības pastāvēt, ja vien tas aicina pārsteigumam, ja vien tas nav banāls un sekls, ja spēj atklāties dažādībā, katru reizi bezgalīgos kopsakarību variantos. Te arī ir mākslinieka īstenais darbības lauks — brīva un atvērta telpa un laiks.

Epifānijas noliedz ikdienišķo, un tā nav loģiska pretruna, jo noliegts tiek tas, kas atkārtojas, par kuru vairs nav šaubu, pārsteiguma. Vai H. Ortegam i Gasetam būtu taisnība, ka mākslinieks nojauc tiltus un sadedzina kuģus, kas varētu mūs vest atpakaļ ikdienas pasaulē? Bet pierastā pasaule ir arī māju pasaule, un kultūra arvien gaidījusi un gaida mājās savus odisejus un sprīdīšus, gana svešumā klejojušus. Vērtība ir pašai mājās nākšanai, kad atmiņā vēl piedzīvojumu gars. Jo kā lai

zina, kas paliks pāri, slieksni pārkāpjot? Pats mājupceļš arī ir piedzīvojums, robežzīme starp zināmo un nezināmo, savu un svešo, atdzimšanas pieredzes liecība.

Ikdieniskā un pāriekdieniskā strīds pastāvēs vienmēr, kamēr pastāvēs māksla, lai mūsu pieredzi papildinātu un paplašinātu ar neparasto. Un kā gan citādi — ja ne ar atvērtību citādībai tās sirdis pārkaļamas?

Lai pārrautu ikdieniskā ieraduma ķēdi, reizēm nepieciešams pārvarēt baiļu gravitāciju, un vienmēr un katrā kultūrā arvien kāds uzņemas iedrošināšanas darbu. Arī latviešu kultūrā. Un varbūt īpaši tajā. Gan folklorā, gan profesionālajā mākslā un publicistikā kopš J. Ruģēna, "Pēterburgas Avīžu" jaunekļiem, kopš J. Akuratera individuālisma dumpja gadsimta sākumā un Z. Mauriņas sievišķīgā *hybris* kultūra sevi pašiedrošinājusi jauna redzējuma tiesībām. Epifānijas apzināti un patstāvīgi iesaistās *hybris* kultūrā — no pirmās līdz pēdējai lappusei, tieši un netieši, sākot no vārdu spēles rotaļas izaicinošā pārpraktiskuma vai liriskās situācijas savdabības un beidzot ar nepārprotami rupju "ej ellē!", ja citādi no pieraduma vai varmācīgas varas saitēm valā tikt nav iespējams.

Ļaut un ļauties būt pašam. Kā tas sasaucas ar citu laiku un zemju pasaules pārtaisītājiem un viņu lozungiem, īpaši Nīčes (no antīkās kultūras aizgūto) "Topi par to, kas tu esi!" Tieši mākslai pieder vislielākās brīvības tiesības, jo izvēles seku praktiskais tiešums iet tai secen, neskar to. Ar savu brīvības horizontu tā var citas brīvības vairo, lemt un laist pasaulē jaunas kopsakarības.

Gulēt, kur neklājas, dancot, kur nepienākas, runāt ritmā, teikt divainības — uz to visu praktiskā ikdienā raudzītos ar aizdomām. Mākslai ir tiesības uz imorālismu, uz dzīvi "viņpus laba un ļauna" — daudz lielākas tiesības nekā praktiskajai eksistencei, kur otra sāpes arvien atgādina brīvības robežu, prasa un pieprasa reķināties ar normu, likumu, ar tabu.

Mākslā atšķirības nenožīmē un nelemj atšķirtību. Epifāniju brīvās kaprīzes radina un pierunā radikālai citādībai: redzēt savu redzējumu un teikt savu sakāmo. Divaiņi ir īpaši saudzējama suga, tādēļ saprotama neparastā iegriba — zem rabarbera lapas sēdēt ielas vidū. Pašam iestādīt, pašam sēdēt un vērot, kā citi steidzas. Sēdēt un nesteigties, vien uzdot

provokativo: "Bet vai jūs esat mēģinājuši?" — un izjust prieku par savu iegribu, kas tik viegli īstenojama tikai mākslā.

Visupirms ir jāatbrīvojas pašam sevī, lai ļautu lietām atklāties brīvi un bez aizspriedumiem. Tas, kurš izjutis savas brīvības prieku, neliets to citai dzīvai un nedzīvai radībai un priecāsies par izaicinoši brīvo pasauli mākslā, tā kompensējot īstenības vienmuļo standartdzīvi, kad "stingri aizliegts!" uz daudzu dvēseļu durvīm ir parasta zīme. Kad nav ļauts savu maizi cept un jāiztiek ar vienādiem "ķieģeļiem". "Es" brīvlaišana, kā viss cits, prasa piepūli un iedrošināšanos. Varbūt tāpēc epifāniju lappusēs tik daudz nervoza flirta ar neparasto? Tā mazinās aizliegums?

Lai nonāktu līdz brīvai radīšanai, jāizcīna izmisīga, bieži vien vārdos nenosauicama cīņa par savdabības tiesībām. "Mērķis attaisno līdzekļus" — jezuītisma lozungs tad lietā liekams (gan bez tā reliģiju un šķiru karos iegūtās atbaidošās pieskaņas). Strīdēties ar sevi un tiem, kuriem standartdomāšana asinīs, tikai nesadalīties un nepārdalīties! Jebkurai paradumjībai pretī turēties! Nepakļauties "laika hipnozei" (M. Zālite) un atturēt no tās citus!

Brīžiem šķiet, ka darbība ir gluži donkihotiska, ka pretošanās paņem pārāk daudz spēka. Cik ilgi (gadu desmitiem?) var dzīvot dinamīta dzīvi (atcerēsimes arī Ničes: "Es esmu dinamīts!")? Tad talkā jāņem citas, mazāk ārdošas un mazāk intensīvas, vien tajā pašā virzienā vērstas darbības: "Es meklēju svaigumu." Un radīšana var turpināties.

Saprotams, kāpēc kaitina piešūta poga. Tā liecina par pabeigtību, kad patiesībā visam vēl tikai vajag sākties, kad tik maz vēl jēgpilnā, cilvēciskā, brīvā. Atklājas vesela sākuma filozofija: sargāt atvērtību, lai process nepārvērstos par galaiznākumu.

Epifānijas nav harmoniska ētisko vērtību tikšanās vieta. Atklājas brutālais: "... kaimiņu māte sita savu dēlu." "Biežāk gan es viņu situ." Tiek jau ne tikai tam, kurš pelnījis. Vai rupjam spēkam maigumu pretī likt, kā klasiķi mācījuši? Bet "mūsu mātes ir mācījušas ar acīm tikai labu darīt — nenoskaust, nedzelt, neienīst. Mūsu tēvi ir mācījuši, kā iegrūst vilkam dūri rīklē, lai tas žokļus nedabū ciet." Varbūt tieši tāda izskatās dzīvotspējīga pasaule — bez liekulīgas jūtības, bet

arī bez naida postošās varas šaurajās sirdīs (sajust “dūri cimdā” slēptu).

Ar epifānijām — kā tauriņa spārnu iemesta mīlestība logā — ienāk neapprēķināmais un neparedzamais. Epifānijām vispār raksturīgas pārsteidzoša pēkšņuma metaforas: pēkšņi un negaidīti ienāk kaut kas, ko pieredze vēl nekad agrāk tā nav ne uztvērusi, ne pārdzīvojusi. Ir parastais — naktstauriņi, loga rūts, gaisma — trīs parastas nozīmes, kuras, kopā samestās, rada nepabeigtības un svaiguma noskaņu, bez ilgi gatavota sākuma un nobeiguma. Gadījuma rakstura savienība, kura liecina, ka mākslā, tāpat kā Hemingveja Parīzē, valda “mūžīgie svētki”.

Vai tad var pateikt kaut ko pavisam nebijušu? Ziedlapiņa vai trauslais tauriņa spārns tikai viegli pieskaras loga rūtij un pazūd. Nozīmīgākais jau ir loga rūts ziņā: vai pieskāriens vedīs dziļumā? Līdzīgi vālodzei, kas lietū sauc, mākslinieks sauc domu nemieru. Pieskāriens ir tikai trausla, gaistoša zīme, bez kuras lietām neatvērties. Ar mākslu sākas pasaules pārradīšana, ar tās pieskārienu — citas pieredzes un citas dzīves sākums un mītiskais svaigums.

Varbūt ar to arī pietiek, lai attaisnotu mākslas tiesības būt šajā pasaulē? Ar vieglu pieskārienu atmodināt citādo. Ar vārda, skaņu, krāsu pieskārienu. Stipro un varaskāro šāda loma droši vien neapmierinās, ja viņa spēkos būs pašu pasauli — valstu, cilvēku likteņus — ar spēku lemt. Vājais savukārt nespēs sajust tikko jūtamo pieskārienu. Vienīgi māksliniekam tas pa spēkam, jo viņam pietrūkst varas, lai troņus gāztu un iekarotu, un viņš nav arī tik “bālasinīgs”, lai nejustu nebijušo pieskārienu.

Un spēka vajag tieši tik daudz, lai pietiktu drosmes nenogalināt nebijušo brīdī, kad tas atklājas. Par to netiks garantēts atalgojums, vien — prieks par radīšanas brīvību.

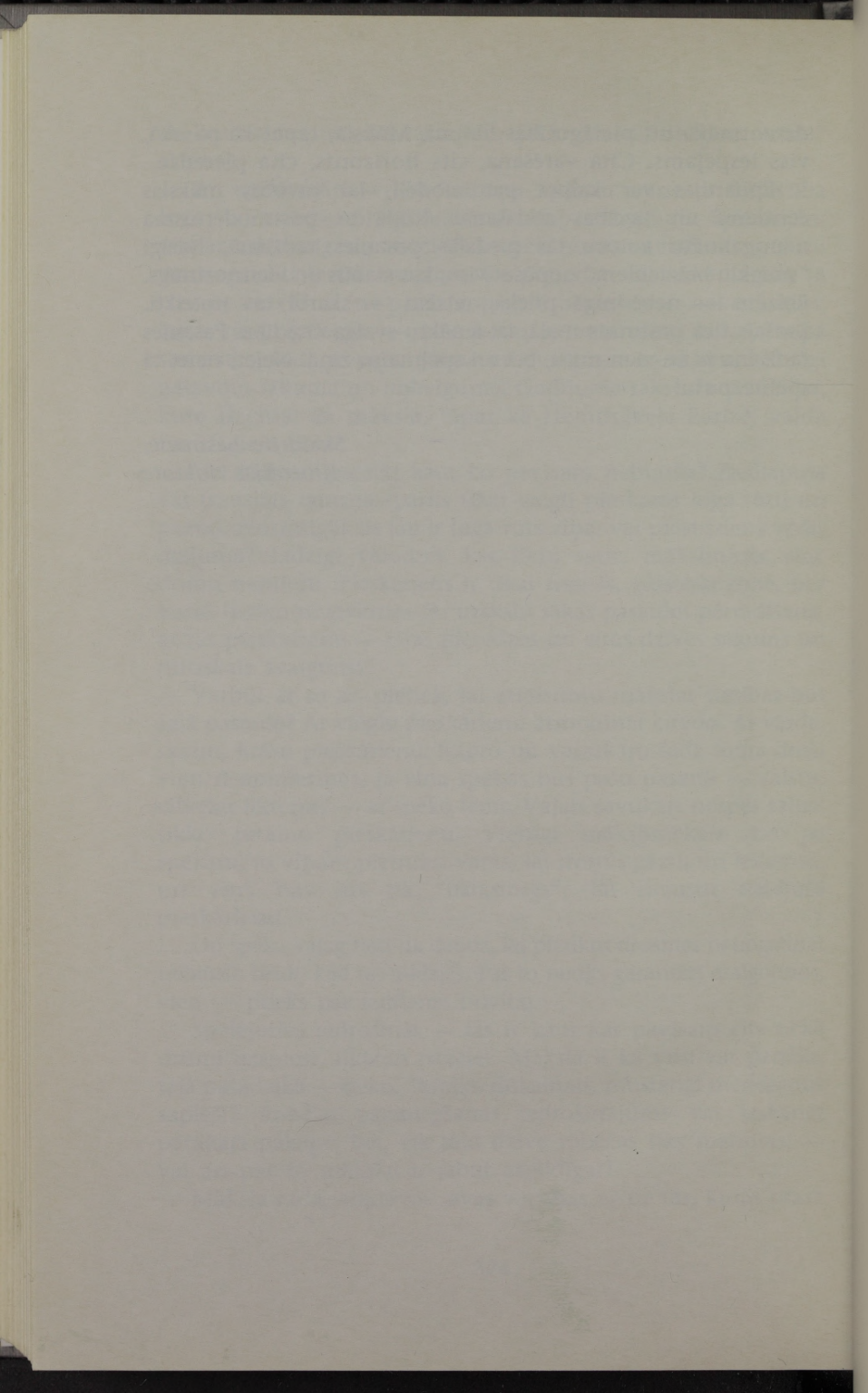
Spēlējoties iedrošināt — tas ir kaut kas pavisam cits nekā drūmi uzspiest, likt un pavēlēt. Māksla it kā visu var panākt, tajā pašā laikā — neko. “Muļķi, dūkainais, mustangi meridiānus saplēš!” Robežu pārsniegšanas iedrošinājums var izskanēt pārākajā pakāpē, bet, cik tālu dzīvē robežas tiks mainītas, — vai arī par to mākslai ir jābūt atbildīgai?

Māksla rada, aizstāvot savas vērtības — ne tās, kuras prasa

dzīvotmāka un pielāgotības likumi. Mākslā, tāpat kā pasakā, viss iespējams. Cita varēšana, cits horizonts, cita pieredze.

Epifānijas var kalpot par modeli, lai tuvotos mākslas centienam un ticības atklāšanai. Kopā ar postmodernisma nenogalināto autoru tās piedalās pasaules radīšanā, līdzīgi "smieklu brāzieniem" nopūšot visu, kas stabils un viennozīmīgs. Reizēm — nebēdnīgā priekā, reizēm — skarbi un noteikti. Esošais tiek pastumts malā, lai ienāktu svaiga citādība. Pasaules radīšana ir ne vien mītu, bet arī spēlmaņu ziņā. Neiet, neiet tā spēlīte pušu!

*Skaidrīte Lasmane,
filozofijas doktore*

SATURS

Autora priekšvārds	9
--------------------------	---

EPIFĀNIJAS

1. grāmata

Ir ļoti agrs	21
Uzvelciet baltu kreklus	22
Apiet apkārt	23
Vai es drikstu aiziet uz mazu brītiņu	25
Pilna glāze pāri līst	27
Katrai dienai ir savs vārds	29
No asfalta segapakšas	32
Daudz prieka man gājis secen	35
Reizēm es reformēju kapsētas	38
Viņnedēļ iestādīju ielas vidū	42
Gleznas ir slepeni seifi	43
Uzskrēju stāvus gaisā	45
Es jau esmu pieradis	48
Es eju uz telegrāfu	50
Neko šajā pasaulē nevar dabūt tūlīt	52
Tā ir interesanta tradīcija šai zemē	53
No kura stāva mēs runājam?	55
Pļāpas ir nekaunīgi plēsoņas	57
Šodien staigāju tikai pa šķautnēm	60
Nekas, tu neuztraucies!	64
Mācos to mākslu	66
O, kad cilvēki grib ēst	67
Ģeniāls ir vanags	68
Jūtu sava prāta aprobežotību	69
Visi mēs esam pudeles un kārbīņas	72
Neviens nestrīdas ar sevi	74
Mēs aizbrauksim 11. 48	75
Pērkons staigā apkārt un tuvāk nenāk	76

Uztveres prieks	78
Vai tad tas ir tik nesaprotami?	80
Zīmēšanas skolotāja mokās... ..	83
Šodien es norāvu viņai krelles	84
Skumjas ir brīvas	85
Nesoli man neko lielu!	86
Visas pieturas zīmes ir izdomātas	87
Kāpēc tavas acis tā mainās... ..	89
Saule	91
Toreiz pazuda akcenti	94
Nekas nav tik viegli... ..	97
Briesmīgais cilvēk!	99
Es iegāju sevī... ..	101
Es jums saku: dziediet!	102
Pēkšņi uznāca bailes... ..	103
Un pēkšņi sāka runāt... ..	105
Ja mēs droši rīkosimies... ..	108
Tad tu rādi man novītušās puķes... ..	109
Kad es izgāju no savas būdas... ..	110
Viņi ir likteņa izredzētie	112
Man ļoti patik mans draugs	114
Tinamies no kamola kamolā	115
Ho, ho! — kas tad tur nu būs?	117

2. grāmata

Pirmais sāk burbulēt putns aiz loga	121
Miesa ir žanra apzīmējums	123
Reizēm man liekas... ..	125
Es nogatavojos tikai klātbūtnē	126
Zivs pūst no galvas	127
Lēksim bedrē, lēksim bedrē!	129
Un atkal krit zvaigzne un ceļas cerība	131
Pārējās vārda īpašības mani neinteresē	133
Es atkal atklāju shēmas, ieraugu karkasus	135
Ar rāmjiem ir tā	137
Mēs tikai pieskāramies	140
Paglaudīt galvu	141
Tilta sajūta	142
Vienmēr zābaki bijuši par maziem... ..	143
Tie, kuri mani radīja... ..	145
Tā samaitāts ar darbu... ..	146
Izdzina no manis ēzeli	148
Man tie ir dāvināti... ..	149
Strādāts tika saspringti un neatlaidīgi!	151

O, ielāpainais veci!	154
Ir viens vārds... ..	156
Sirds. Draugs. Sirdsdraugs	158
Pa virsu, pa virsu	162
Mēs neejam uz nāvi	163
Gana man visu pasauli mācīt!	164
Mana māte saka	167
Kuru dziesmu izdziedāju... ..	169
Strauja, strauja upe tecēj'	171
Nedriksēju pāri jāti... ..	172
Ko tad jūs tā neatdodaties?	174
Ar naktstauriņiem ieskrien mīlestība logā	176
O, Juta!	177
Tu esi kā sērkokaiņu kastīte tumsā	178
Sieviete ir smaržojošs siens... ..	181
Tu nosmej visu nost	182
Tai vakarā, kad jumti dega... ..	183
Viegla vītuma vēsma	184
Grimst manī mazs kuģītis	185
Punkta serdē, kur ir tik ciets... ..	186
Rita pavēle	187
Nav punkta, no kā atsperties	189
Cik tālu lec zaķis mežā iekšā?	191
Tie, kuri krustojas taisnā leņķī... ..	193
Es varu dzīvot tikai trīsstūrī	195
Skrūvatslēga pārsita cilvēkam galvu... ..	200
Muša daudzās logā... ..	203
Tas ir lielākais kuģis... ..	204
Sveika, nāve, tu lielā brīnumsvecīte!	205
Kriti, kamēr tu vēl spīdi!	206
Katrai dienai ir uzliesmojums	207
— Tu neesi bullis, tu esi burbulis	209
Nē, es neesmu jūsējais	210
Sveika, kļava!	212
Bērniņ, neēd, kad dziesmu dzied!	214
Paņemiet mani jūs savā vidū... ..	215
Klausieties: tāda ir tiecība	216
Mīļo debestiņ, man izbira saule	218
Mēs atklājām noslēpumu	219
Diplomāts dabū pa smaidošiem zobiem... ..	220

3. grāmata

Nezināmu attieksmju biezumi kāpās un šķirās	223
Kā grib sākties ugunsgrēks!	224

Ir norunāts pavakarē...	225
Priekšmetiem pielīp mūsu īpašības	226
Slinkums tāds, ka nevar aizgriezt krānus	227
Tas atšķirīgais	228
Par lielu	229
Var jau arī slaucīties, ja divielis ir otrādi	230
Esmu valodēdis	231
Čiekurella ir tāla puķe... ..	232
Pirts ķipī palikusi bērza lapa	233
Mēs te tā	234
Mums tūbiņu dzīve	235
Mēs esam jumta cilvēki	236
Nav nemaz vēja	237
Jūs esat tie gaiļi... ..	238
Meklēju kaut ko atrodamies	239
Vismaz saule.....	240
Šis ir mans trauks un mana bruņu dzīve	241
Divi dvīņi saņēmušies	242
Mārtinreiz atnāk mārtinroze... ..	243
Gaidiju — kāds piezvanīs	244
Tā arī ceļš nāk šurpu... ..	245
Gaismai acīs un lietum uz vaiga... ..	246
Nebrēc, draudziņ, tikko piedzimis... ..	247
Ar svaigu benzīnu un svaigiem mākoņiem.....	248
Nāk jauna nakts.....	249
Viņš aizrāva skabargu aiz jūras	250
Patiesībā jau visi podiņi ir sastingusi skaņa	251
Un teātra zālē jūs nezināt debespuses	252
Negribas pūlēties, negribas pūlēties	253
Tas ir pelēks vakars... ..	254
Es tevi milu, lustra... ..	255
Dēls bezpalīdzīgi grima	256
Kad es teicu, ka ozoli... ..	258
Paldies par pastaigu... ..	259
Es teicu, ka domāju tā un tā	260
Kalpone mana... ..	261
Kāda kropļība, kāda kropļība!	262
Tik taisns... ..	263
Atnāk brīnumains laiciņš... ..	264
Tādā brīdī, kad bērzi... ..	265
Jo agrāk vai vēlāk gudrie brāļi nositisies	266
Lai katru dienu sīki darbi nokrīt nost!	268
Zvaigznes bija iznākušas uz tiltiem.....	269
Es milu to kungu... ..	270
Naktī bija liela vētra.....	271

Naidīgas mēles ir paralēles.....	272
Tā gribas mīlot.....	273
Es te stāvu.....	274
— Kāda tev skaista dzīve! — tu saki.....	275
Man reizēm uznāk nekārtības lēkmes.....	276
Mani kaitina poga	277
Mana lūgšana tev, Miera Kodolam	279
Trīs reizes piedzimt vienā reizē.....	280
Viens mērķaķis bij atklīdis līdz Rīgai	281
Es zinu to ezeru lielo.....	282
Galdi, kā karā sadedzināti.....	283
Mani aizkustina cilvēks, kad viņš pakrīt	284
Nesavtīgs miegs	285
Es nezinu, kas tie bija par ļaudīm.....	286
Nenobeigts cilvēks.....	287
Lai trāpītu, jātrenē centru sajūtas	288
Es esmu pārmetums no vienas mutes otrā.....	289
Kas savu galvu debesis ir redzējis.....	290
Tas ir tas jaunais ceļš.....	291
Egles ar galotnēm ar mākoņus	292
Auksts Visums, un tajā sekunžu siltumiņi	293
Ir grūti runāt: jūs neesat salmos gulējuši	294
Un, ja tu mīli raibu dzīvi.....	295

GRĀMATĀS NEPUBLICĒTĀS EPIFĀNIJAS

Ļoti gribu būt laimīgs	299
Nē, nevajag dāvināt puķes.....	301
Un, tā kā jums nekas nav atņemts.....	302
No zaķkāpostiem un raspodiņiem.....	303

FAKTI. KOMENTĀRI. VIEDOKĻI

A. Konste. Norises	308
No vēstulēm Imantam Ziedonim	319
A. Rožkalne. Atvēziens	336
A. Cimdiņa. Šķir Svēto Rakstu vai gurķu lapas.....	362
S. Lasmāne. Citādības fenomenoloģija	367

Imants Ziedonis
RAKSTI 12 SĒJUMOS

3. SĒJUMS

RĪGA NORDIK 1995

Izdevniecības vadītājs P. Zirnītis
Darba grupas vadītājs J. Juška
Ražošanas daļas vadītāja L. Brikmane
Realizācijas daļas vadītāja Z. Druvieta
Reklāmas un izplatīšanas nodaļa
R. Keiša, I. Linde
Korektore L. Sproģe
Datoroperatore M. Kuka
Maketētāja V. Vilcāne

Sējumā izmantoti
G. Janaiša, G. Krieviņa, L. Tugaļeva, kā arī
J. Raiņa Literatūras un mākslas vēstures muzeja
fotomateriāli

Formāts 60x84/16. Somu ofseta papīrs JAMSA MATT 75 g/m².

Ofseta iespiedums. 24 uzskaites iespiedloksnes.

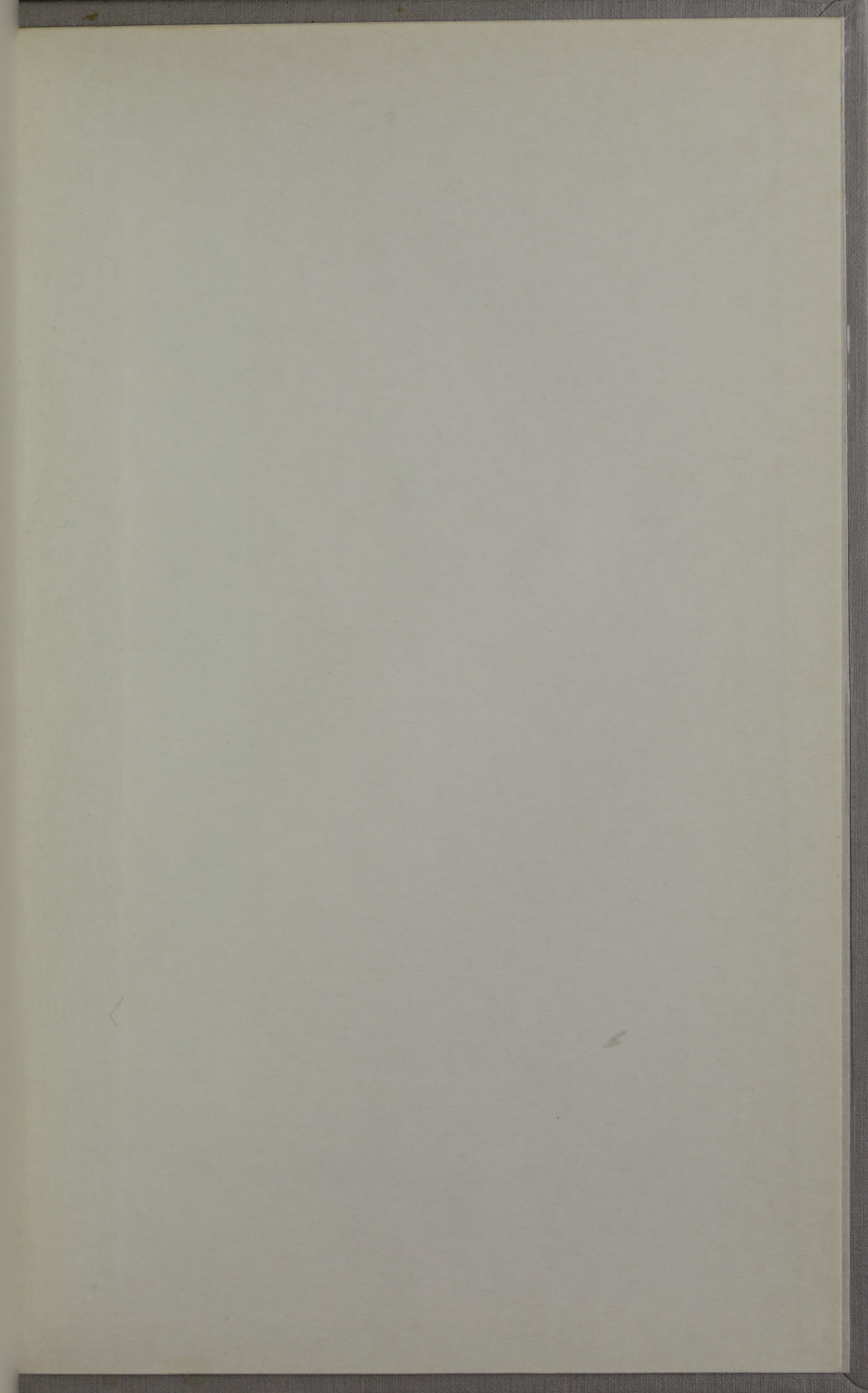
SIA "Nordik". Reģistrācijas apl. nr. 2-0792.

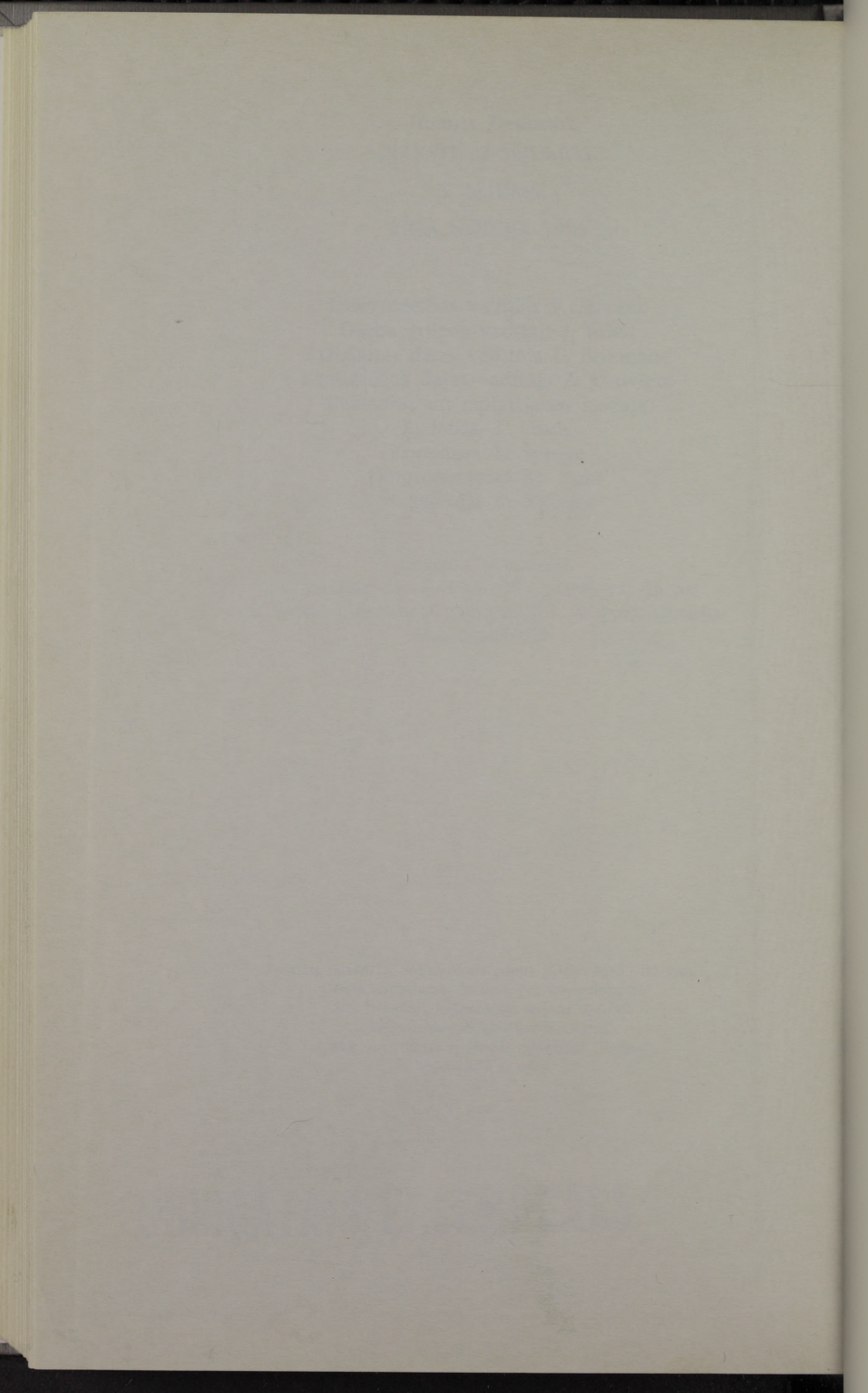
Loksnes iespiestas r/a "Latvijas karte".

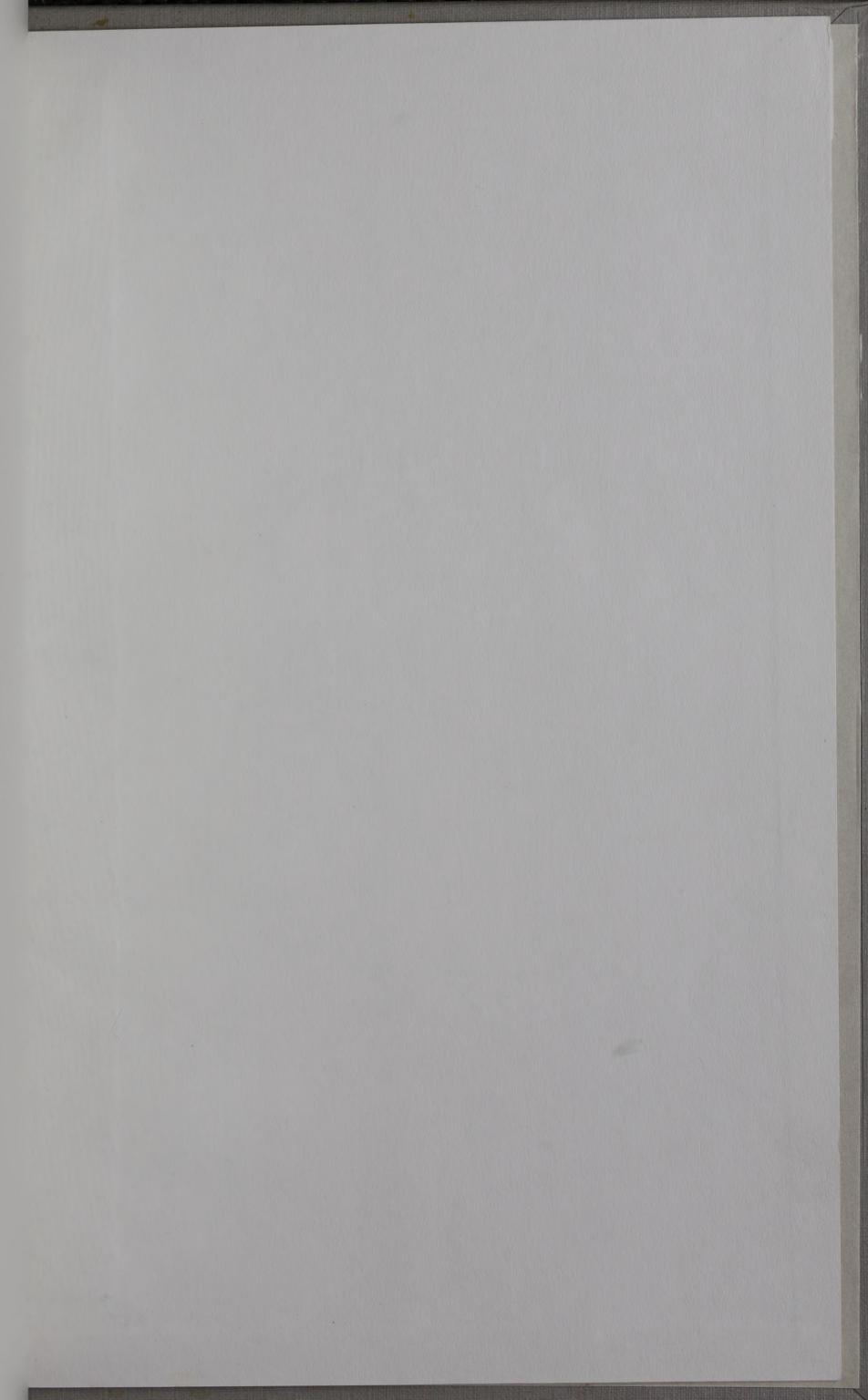
Apvāks un ielīmes iespiestas tipogrāfijā "Premo".

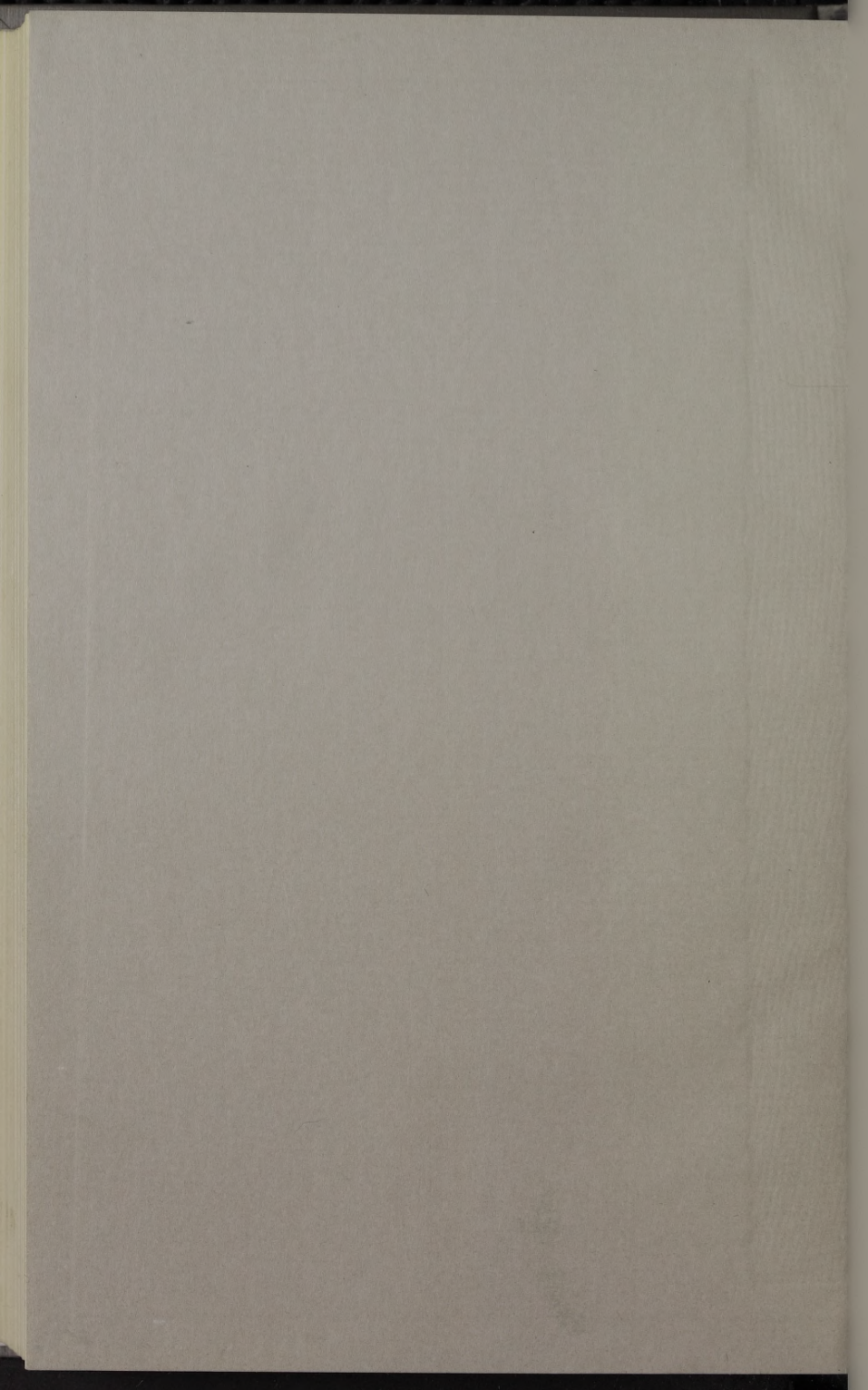
Iesiets RPT 1. cehā.

OBLIGĀTAIS EKSEMPLĀRS

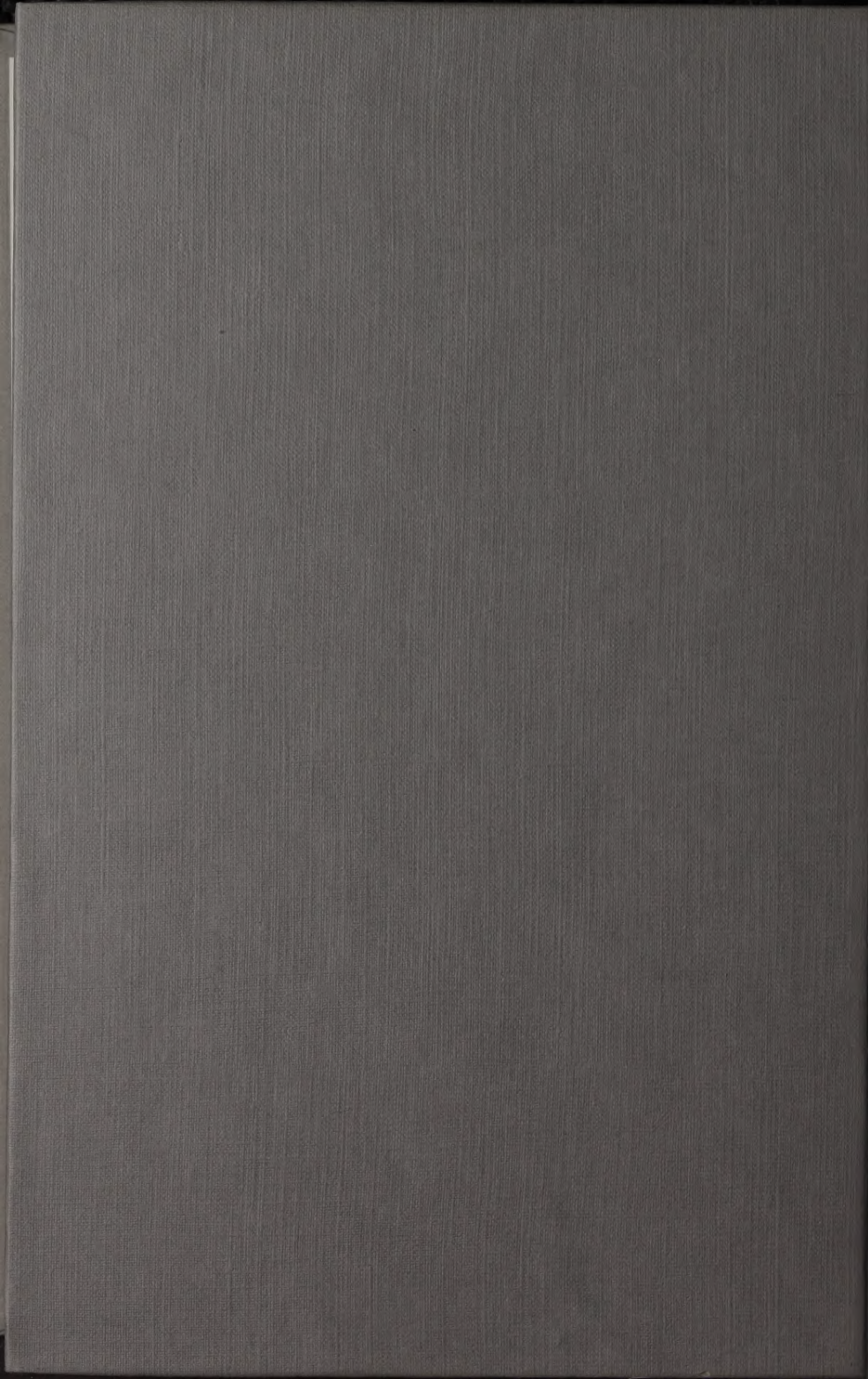

41-

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0300037098

Kontrolekemplar

Ls 4.99

95-3

L326

III